

OPĆINA ILIJAŠ

STRATEGIJA ODRŽIVOG RAZVOJA OPĆINE ILIJAŠ ZA PERIOD 2013. – 2017. GODINE

Ilijaš, januar 2012. godine

Sadržaj

PREAMBULA

PORUKA NAČELNIKA OPĆINE

METODOLOGIJA I LISTA UČESNIKA

LISTA SKRAĆENICA

1. OPŠTI PODACI O OPĆINI

1.1. Administrativni i geografski položaj

1.1.1. Administrativni položaj

1.1.2. Geografski položaj

1.2. Kratak historijat općine

1.3. Opšti podaci o stanovništvu

1.3.1. Broj stanovnika i gustina naseljenosti

1.3.2. Starosna i polna struktura

1.3.3. Obrazovna struktura

1.3.4. Etnička struktura

1.4. Lokalna samouprava

2. INDIKATORI ZA MONITORING

2.1. Indikatori životne sredine i infrastrukture

2.2. Indikatori ekonomskog i ruralnog razvoja

2.3. Indikatori društvenog razvoja

3. ANALIZA STANJA

3.1. Životna sredina i infrastruktura

3.1.1. Trenutno stanje

3.1.1.1. Klima i reljef

3.1.1.2. Zemljište i zaštićena područja

3.1.1.3. Rudna bogatstva

3.1.1.4. Vodni resursi

3.1.1.5. Zrak

3.1.1.6. Biljni svijet

3.1.1.7. Životinjski svijet

3.1.1.8. Infrastruktura

3.1.1.8.1. Cestovni i željeznički saobraćaj

3.1.1.8.2. Telekomunikacije

3.1.1.8.3. Elektrifikacija

3.1.1.8.4. Toplifikacija

3.1.1.8.5. Vodosnabdijevanje

3.1.1.8.6. Kanalizacija i otpadne vode

3.1.1.8.7. Odlaganje krutog otpada

3.1.1.8.8. Stanovanje

3.1.2. Sektorska PESTEL i SWOT analiza

3.2. Ekonomski i ruralni razvoj

3.2.1. Trenutno stanje

3.2.1.1. Opšti podaci

3.2.1.2. Poljoprivreda

3.2.1.2.1. Ratarstvo

3.2.1.2.2. Povrtlarstvo

- 3.2.1.2.3. *Voćarstvo*
- 3.2.1.2.4. *Stočarstvo*
- 3.2.1.3. Šumarstvo
- 3.2.1.4. Prerađivačka industrija
- 3.2.1.4.1. *Prehrambena industrija*
- 3.2.1.4.2. *Metalna industrija*
- 3.2.1.4.3. *Drvena industrija*
- 3.2.1.5. Građevinarstvo
- 3.2.1.6. Trgovina i usluge
- 3.2.1.7. Turizam
- 3.2.1.8. Razvoj MSP, obrta i poduzetništva
- 3.2.2. Sektorska PESTEL i SWOT analiza

3.3. Društveni razvoj (stanovništvo, obrazovanje i kvalitet života)

- 3.3.1. Trenutno stanje
 - 3.3.1.1. Stanovništvo
 - 3.3.1.2. Obrazovanje
 - 3.3.1.3. Zdravstvo
 - 3.3.1.4. Socijalna zaštita
 - 3.3.1.5. Kultura
 - 3.3.1.6. Sport i rekreacija
 - 3.3.1.7. Mediji i informisanje
 - 3.3.1.8. Mladi
 - 3.3.1.9. Nevladin sektor
- 3.3.2. Sektorska PESTEL i SWOT analiza

3.4. Integralne analize faktora i usmjerenja razvoja

- 3.4.1. PESTEL analiza
- 3.4.2. SWOT analiza
- 3.4.3. Analiza strateških usmjerenja

4. DEFINISANJE STRATEGIJE

4.1. Izjava o viziji održivog razvoja

4.2. Definisanje prioriteta, strateških ciljeva i programa

5. AKCIONI PLAN

6. IMPLEMENTACIJA, MONITORING I EVALUACIJA

ANEKSI

- A1. Indikatori - Životna sredina i infrastruktura
 - Ekonomski i ruralni razvoj
 - Društveni razvoj (stanovništvo, obrazovanje i kvalitet života)
- A2. Lista potencijalnih projekata za period implementacije Strategije 2013.-2017.
- A3. Pregled važećih strateških dokumenata
- A4. Pregled aktuelnih projekata, planiranih budžetom općine, započelih u 2011. godini
- A5. Odluka o imenovanju Komisije za izradu „Strategije održivog razvoja općine Ilijaš za period 2013.-2017.“
- A6. Odluka/Rješenje o monitoringu i evaluaciji
- A7. Odluka/Rješenje o usvajanju Strategije održivog razvoja

Preambula

Općina Ilijaš preduzima značajne korake u planiranju sopstvenog održivog razvoja u skladu sa postojećim zakonskim okvirima i savremenim evropskim i svjetskim tokovima. Danas je suštinski element u bilo kojoj zemlji jačanje lokalnih kapaciteta i razvijanje svijesti u cilju lokalnog održivog razvoja.

Obzirom da je Bosna i Hercegovina jasno opredijeljena i akter je procesa evropskih integracija kao i drugih međunarodnih tokova, od značaja za izradu ove lokalne strategije održivog razvoja je i postojanje i primjena niza međunarodnih strateških dokumenata kao što su: Strategija održivog razvoja EU, Lisabonska strategija EU i Nova Lisabonska strategija EU, Milenijumski ciljevi (UN)....

Mnoge zemlje su svoje nacionalne strategije održivog razvoja već uskladile sa pomenutim nadnacionalnim strategijama i ciljevima.

Bosna i Hercegovina još uvijek nema usvojenu strategiju održivog razvoja, kao ni strategiju razvoja uopće. U maju 2010. g. Direkcija za ekonomsko planiranje BiH dovršila je izradu prijedloga Strategije razvoja BiH, ali taj dokument do danas nije usvojen, pa se i ne primjenjuje.

Strategija održivog razvoja nije usvojena, niti pripremljena na nivou FBiH kao ni Kantona Sarajevo, kome općina Ilijaš administrativno pripada.

Stoga je izrada Strategije održivog razvoja općine Ilijaš referisana, u pogledu podržanosti njenih ciljeva, programa i projekata sa viših nivoa vlasti, na aktuelne sektorske strategije i druge planske dokumente od interesa za održivi razvoj, usvojene na nivou BiH, FBiH, Kantona Sarajevo i Sarajevske ekonomske makro-regije.

U oblasti životne sredine i infrastrukture to su:

- Strategija protivminskog djelovanja BiH (2009.-2019.)
- Federalna strategija zaštite okoliša
- Federalna strategija zaštite zraka
- Federalna strategija upravljanja otpadom
- Federalna strategija upravljanja vodama (u nacrtu)
- Strateški plan i program razvoja energetskog sektora FBiH
- Srednjoročni program Elektrodistribucije Sarajevo (2012.-2015.)

U oblasti ekonomskog i ruralnog razvoja to su:

- Strategije razvoja BiH (2010-2014.)
- Strategije razvoja Federacije BiH (2010-2020.)
- Projekt i Akcioni plan: Razvoj industrijske politike u Federaciji BiH (2011.-2015.)
- Projekt: Razvoj malog i srednjeg poduzetništva u Federaciji BiH
- Strategije razvoja turizma Federacije Bosne i Hercegovine (2008.-2018.)
- Srednjoročne strategije razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji BiH (2006.-2010.), koja je još uvijek u primjeni
- Program suzbijanja i kontrole bruceloze kod ovaca i koza u Federaciji BiH (januar 2010. - decembar 2016.)
- Strategija i Okvir za implementaciju razvoja Sarajevske ekonomske makroregije
- Smjernice i ciljevi fiskalne politike Kantona Sarajevo (2011.-2013.)

U oblasti društvenog razvoja to su:

- Strategija zapošljavanja u BiH (2010.- 2014.)
- Strategije socijalne uključenosti BiH (2010.-2014.)
- Državna strategija BiH za borbu protiv nasilja nad djecom (2007.-2010.), koja je još uvijek u primjeni
- Akcioni plan za djecu BiH (2011.-2014.)

- Revidirana strategija BiH za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma
- Strategija razvoja nauke u BiH (2010.-2015.)
- Mapa puta i Plan aktivnosti za uključivanje BiH u EU programe za cjeloživotno učenje i mladi u akciji (do kraja 2013. godine)
- Revidirani akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma
- Strategija razvoja sporta u BiH (2010.-2014.)
- Strategija kulturne politike u BiH
- Strateški plan za reformu zdravstvenog sistema u Federaciji BiH (2008.-2018.)
- Strategija za razvoj primarne zdravstvene zaštite u Federaciji BiH
- Strategija za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava u Federaciji BiH (2010.-2019.)
- Strategija zdravlje i mladi u Federaciji BiH
- Strategija i Plan akcije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH (2011-2015.)
- Strategija informatizacije osnovnog i srednjeg obrazovanja u Kantonu Sarajevo (2012.-2015.) – u nacrtu

Strategija održivog razvoja općine Ilijaš dokument je od izuzetnog značaja, koji definiše održivi razvoj kao ciljno orijentisan, dugoročan, neprekidan, sveobuhvatan i sinergijski proces koji utiče na sve aspekte života (ekonomski, socijalni, ekološki i institucionalni) na lokalnom nivou. U Strategiji se potencira izrada modela koji na kvalitetan način zadovoljava društveno-ekonomske potrebe i interese građana, a istovremeno uklanja ili znatno smanjuje uticaje koji prijete ili štete zdravoj životnoj sredini i prirodnim resursima.

Općina Ilijaš ima već usvojene sektorske strateške i planske dokumente u primjeni:

- Strategija razvoja općine Ilijaš zasnovana na poštivanju ljudskih prava 2007.-2012.
- Lokalni ekološki akcioni plan (LEAP)
- Strategija prema mladima općine Ilijaš sa akcionim planom 2011.-2013.

Svi prethodno navedeni općinski razvojni dokumenti i njihovi ciljevi, kao i budžetska planska dokumenta općine Ilijaš, Kantona Sarajevo i Federacije BiH uzeti su u obzir pri izradi Strategije održivog razvoja općine Ilijaš za period 2013. do 2017. godine (u nastavku: Strategija).

Izradi ove Strategije pristupilo se sistematski i u partnerstvu sa Regionalnim centrom za životnu sredinu i drugim lokalnim akterima. Tokom 2009. godine potpisan je Ugovor o razumijevanju između općine Ilijaš i REC-a čime se i zvanično krenulo u realizaciju ovog dijela projekta u kojem je predviđena izrada Strategije održivog razvoja.

Da bi se stekli i drugi neophodni preduslovi za izradu Strategije, Općinski načelnik Općine Ilijaš je 23.06.2011. godine na osnovu člana 107 Statuta općine Ilijaš – prečišćeni tekst („Službene novine Kantona Sarajevo“, br.20/09) donio Odluku o imenovanju Komisije za izradu Strategije. Ovom Odlukom imenovana je Komisija za izradu Strategije, koju čine predstavnici lokalne uprave, poslovne zajednice, javnih institucija i preduzeća, nevladinih organizacija i medija.

Na sjednici od _____.2012. godine Općinsko vijeće Općine Ilijaš usvojilo je Strategiju, čime je ona postala i njegov zvanični dokument.

Projektni tim

Poruka Općinskog načelnika

Poštovani građani,

Cilj izrade Strategije održivog razvoja je stvaranje perspektivne budućnosti sadašnjim, te generacijama koje dolaze. Općina Ilijaš je u jednoj uzlaznoj putanji u razvoju infrastrukture, realizirani su mnogi infrastrukturni projekti, te je život građana u općini Ilijaš znatno poboljšan u odnosu na protekli period.

U ovom strateškom dokumentu za period 2013. do 2017. godina, pored nastavka gradnje i modernizacije infrastrukture, ističem potrebu za jačanjem i drugih segmenata kvalitete života građana na teritoriji općine Ilijaš. Najvažnije je da se pored toga što ćemo očuvati općinu Ilijaš, na način da obezbjedimo mehanizme za zaštitu i unapređenje životne sredine, dodatno potpomognemo razvoj privrednog potencijala stvarajući uslove za zapošljavanje.

Ovom prilikom se zahvaljujem na svestranoj i kvalitetnoj pomoći i podršci u izradi ovog strateškog dokumenta Regionalnom centru za okoliš (REC), te konsultantskoj kući Maxima Consulting čija je podrška u izradi ove Strategije realizirana kroz komponentu projekata "Obrazovanje za održivi razvoj na Zapadnom Balkanu", finansiranog od strane Ministarstva spoljnih poslova Finske, namjenjenoj za pomoć u izradi strateških dokumenata u 25 općina (iz Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore).

Također se srdačno zahvaljujem na uspješno obavljenom poslu članovima radnog tima, odnosno članovima tri radne grupe koje čine predstavnici Komisije za izradu „Strategije održivog razvoja općine Ilijaš za period 2013.-2017.“ i partnerska grupa u čijem su sastavu predstavnici građana, institucija, asocijacija, predstavnici nevladinog sektora i javnih i privatnih preduzeća.

Iskreno se nadam da će se dosadašnji timski rad i saradnja učesnika u izradi Strategije nastaviti i u narednom periodu, što će biti garant uspješne realizacije vizije održivog razvoja općine Ilijaš, te vjerujem da ćemo imati dovoljno volje, snage i znanja za realizaciju svih komponenti ovog strateškog dokumenta.

U Ilijašu, 15.01. 2012. godine

Općinski načelnik

Nusret Mašić, dipl.ecc

METODOLOGIJA I LISTA UČESNIKA

Ova Strategija je rezultat **timskog rada** članova iz općine Ilijaš, Regionalnog centra za životnu sredinu, kog finansira Ministarstvo spoljnih poslova Finske i konsultantske firme MAXIMA CONSULTING iz Beograda.

Strategija održivog razvoja u općini Ilijaš za period 2013. do 2017. godine se realizuje u okviru projekta "Obrazovanje za održivi razvoj na Zapadnom Balkanu", koji implementira Regionalni centar za životnu sredinu (REC), finansiranog od strane Ministarstva spoljnih poslova Finske. Regionalni centar za životnu sredinu (REC) je u okviru ovog projekta pokrenuo komponentu usmjerenu na podizanje kapaciteta općinskih uprava, kao i pružanje podrške u pogledu izrade strategija za lokalni održivi razvoj, ali i drugih strateških dokumenata ili njihovih akcionih planova. U projekat je uključeno 25 općina iz sliva rijeke Drine (iz Srbije, Bosne i Hercegovine i Crne Gore), putem kojeg je REC želio da pruži praktičnu strukturiranu podršku partnerskim općinama, kroz seriju treninga, tehničke podrške i aktivnosti planiranja.

Pored ovoga posebna komponenta projekta je bila usmjerena na osnovne škole u ovim općinama, s ciljem pozicioniranja istih na osnovu lokalnih uslova i potreba, kako bi se maksimizirali lokalni potencijali radi dostizanja održivog razvoja.

U čitavom procesu planiranja primjenjivan je participativni pristup, u kojem su lokalni akteri, a prije svega predstavnici općine Ilijaš i drugih relevantnih institucija, uzeli aktivno učešće, dajući dragocijene smjernice za ovaj strateški dokument:

A. Općina Ilijaš

1. Nusret Mašić, Općinski načelnik
2. Petar Ilić, predsjedavajući Općinskog vijeća Ilijaš
3. Akif Fazlić, pomoćnik Općinskog načelnika, Služba za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš
4. Meliha Avdibegović, pomoćnica Općinskog načelnika, Služba za prostorno uređenje i stambeno-komunalne poslove općine Ilijaš, koordinator radne grupe Životna sredina i infrastruktura
5. Sanja Zagorac-Jozić, pomoćnica Općinskog načelnika, Služba za društvene djelatnosti općine Ilijaš, koordinator radne grupe Društveni razvoj
6. Nijaz Spahić, pomoćnik Općinskog načelnika, Služba za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica općine Ilijaš
7. Zdravko Barić, pomoćnik Općinskog načelnika, Služba civilne zaštite općine Ilijaš
8. Merima Osmanović, šef odjela za privredu, Služba za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš, koordinator radne grupe Ekonomski i ruralni razvoj
9. Sadik Alić, komunalni inspektor, Služba za prostorno uređenje i stambeno-komunalne poslove općine Ilijaš
10. Midhat Čeho, koordinator za MZ, Služba za opću upravu i lokalnu samoupravu
11. Mirza Dinar, IT administrator, Općina Ilijaš
12. Ferid Ćurevac, stručni savjetnik, Služba za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš
13. Mirza Marukić, viši stručni saradnik, Služba za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš, koordinator za izradu Strategije

B. Regionalni centar za životnu sredinu (REC)

1. Dr Radoje Laušević, direktor projekta
2. Srđan Sušić, menadžer projekta

3. Saša Solujić, članica projektnog tima
4. Zorica Korać, članica projektnog tima
5. Ivana Tomašević, članica projektnog tima
6. Andrea Bevanda-Hrvo, članica projektnog tima
7. Mira Vasiljević, članica projektnog tima

C. MAKSIMA KONSALTING (MAXIMA CONSULTING), Beograd

1. Senada Keserović mr. sci.
2. Jasmina Krunić
3. Dr Ana Jolović
4. Dr Robert Molnar

D. Partneri

I grupa: Životna sredina i infrastruktura

1. Meliha Avdibegović, pomoćnica Općinskog načelnika, Služba za prostorno uređenje i stambeno-komunalne poslove općine Ilijaš, koordinator radne grupe
2. Zdravko Barić, pomoćnik Općinskog načelnika, Služba civilne zaštite općine Ilijaš
3. Alan Šerak, KJKP "Rad", poslovođa P.J. Ilijaš,
4. Sadik Alić, komunalni inspektor, Služba za prostorno uređenje i stambeno-komunalne poslove općine Ilijaš
5. Denis Kahrman, Uprava za šumarstvo Kantona Sarajevo, šef odjeljenja
6. Saudin Mešetović, JKP "Vodostan" d.o.o., Ilijaš, direktor
7. Elma Karović, JU "Zaštićena prirodna područja Kantona Sarajevo", stručni rukovodilac za zaštićena prirodna područja
8. Midhat Čeho, koordinator za MZ, Služba za opću upravu i lokalnu samoupravu
9. Željka Herić, Centar za lokalni razvoj i dijasporu Ilijaš, koordinator centra
10. Mirzeta Kašić-Lelo, Srednjoškolski centar Ilijaš, profesor biologije

II grupa: Ekonomski i ruralni razvoj

1. Merima Osmanović, šef odjela za privredu, Služba za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš, koordinator radne grupe
2. Akif Fazlić, pomoćnik Općinskog načelnika, Služba za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš
3. Nijaz Spahić, pomoćnik Općinskog načelnika, Služba za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica općine Ilijaš
4. Mejra Halilović, "Halilović" d.o.o., Ilijaš, zamjenica direktora
5. Nedim Sinanović, GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit), Njemačka organizacija za razvojnu saradnju, savjetnik
6. Mirza Marukić, viši stručni saradnik, Služba za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš, koordinator za izradu Strategije
7. Izet Karišik, Vakufska banka d.d., Sarajevo, ekspozitura Ilijaš, rukovodilac
8. Đenan Nožić, JU "Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo", Biro za zapošljavanje Ilijaš, šef biroa
9. Ferid Ćurevac, stručni savjetnik, Služba za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš
10. Mirza Dinar, IT administrator, općina Ilijaš

III grupa: Društveni razvoj (stanovništvo, obrazovanje i kvalitet života)

1. Sanja Zagorac-Jozić, pomoćnica Općinskog načelnika, Služba za društvene djelatnosti općine Ilijaš, koordinator radne grupe
2. Azemina Habibić, KUD Ilijaš, predsjednica udruženja
3. Nirheta Rahić, Srednjoškolski centar Ilijaš, direktorica
4. Fikret Jonuz, JU "Domovi zdravlja Kantona Sarajevo", Dom zdravlja Ilijaš, direktor
5. Adem Alić, BZK "Preporod", Ilijaš, predsjednik udruženja
6. Mirsad Kustura, JU OŠ "Hašim Spahić", Ilijaš, direktor
7. Benis Fazlić, JU KSC i Radio Ilijaš, direktor
8. Haris Alić, Fakultet za sport i tjelesni odgoj Univerziteta u Sarajevu, viši asistent
9. Raif Alimanović, Udruženje građana "Romi Ilijaš", predsjednik udruženja
10. Denis Đulić, Jedinstvena organizacija mladih "Veto Ilijaš", predsjednik udruženja

Fotografije sa radionica

LISTA SKRAĆENICA

AFIP	Agencija za finansijske, informatičke i posredničke usluge
AVNOJ	Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije
BDP	bruto društveni proizvod
BiH	Bosna i Hercegovina
CEFTA	Sporazum o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi
EDS	Elektro distributivna stanica
EPA	Agencija za promociju izvoza iz BiH
EU	Evropska unija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FIPA	Agencija za promociju direktnih stranih ulaganja u BiH
IT	informacione tehnologije
IUCN	Međunarodni savez za očuvanje prirode
JKP	javno komunalno poduzeće
JKSC	javni kulturno-sportski centar
JP	javno poduzeće
JU	javna ustanova
KBTS	Kablovska trafo stanica
KEAP	kantonalni ekološki akcioni plan
KPJ	Komunistička partija Jugoslavije
KS	Kanton Sarajevo
KUD	kulturno-umjetničko društvo
KV	kvalifikovan
LEAP	lokalni ekološki akcioni plan
LER	lokalni ekonomski razvoj
MSP	mala i srednja poduzeća
MZ	Mjesna zajednica
NKV	nekvalifikovan
NOV	Narodno-oslobodilačka vojska
NSS	niža stručna sprema
NUS	neeksplozirana ubojita sredstva
OŠ	Osnovna škola
OV	Općinsko vijeće
PESTEL	analiza političkih, ekonomskih, socijalnih, tehničko-tehnoloških, ekoloških i pravnih faktora razvoja
PKV	polukvalifikovan
RAK	Regulatorna agencija za komunikacije BiH
REC	Regionalni centar za životnu sredinu
SLOR	Strategija lokalnog održivog razvoja
SNKBS	Srednjenaponska kablovska stanica
SSS	srednja stručna sprema
SWOT	analiza unutarnjih snaga i slabosti i vanjskih mogućnosti i prijetnji
TP	trafo područje
TS	trafo stanica
UG	udruženje građana
UN	Ujedinjene nacije
VKV	visokokvalifikovan
VSS	visoka stručna sprema
VŠS	viša školska sprema

Tabela br 1: Mjesne zajednice u općini Ilijaš u 2011. godini

R. br.	Mjesna zajednica	Broj stanovnika MZ	Naselie	Broj stanovnika u naselju
1.	Kamenica	791	Bulietovina	4
			Hađići	11
			Kamenica	772
			Krčevine	4
2.	Ljubina	261	Čemernica	0
			Čemerno	0
			Han Karaula	0
			Karačići	0
			Koposići	2
			Korita	0
			Korita Donia	0
			Kožlie	3
			Liubina	42
			Solakovići	195
			Taračin Do	0
			Tisovik	0
			Ulištovići	17
			Velika Niiva	0
			Vidotina	2
Višniica	0			
3.	Gajevi	377	Donie Selo	88
			Draževići	0
			Gajevi	41
			Gornii Čevlianovići	92
			Lipnik	0
			Rakova Noqa	0
			Vrutci	75
			Vukasovići	81
4.	Dragoradi	450	Četoievići	0
			Dragoradi	185
			Gajine	86
			Podlipnik	0
			Sudići	94
			Vladoievići	85
5.	Ilijaš Grad	5.350	Ilijaš	3.814
			Kadarići	760
			Karašnica	356
			Novo Naselie	420
6.	Srednje	1.023	Bokšići	2
			Borak	12
			Donii Čevlianovići	70
			Duševine	2
			Homar	30
			Goianovići	0

R. br.	Mjesna zajednica	Broj stanovnika MZ	Naselje	Broj stanovnika u naselju
			Sabanci	2
			Han Šići	5
			Hodžići	0
			Ivančići	20
			Ivančići Gornji	158
			Klek	2
			Krivačevići	70
			Velike Šume	25
			Lađevići	6
			Medoievići	50
			Moševići	35
			Srednje	480
			Stomorine	21
			Stupe	20
			Visoieвица	3
			Zloteae	10
			Vilić	0
7.	Ilijaš Stari	1.238	Ilijaš Stari	562
			Karaula	120
			Karaula Donja	170
			Hađići	156
			Vlaškovno	230
8.	Luka	1.012	Donja Bioča	190
			Gornja Bioča	135
			Luka	340
			Gornja Luka	290
			Ribarići	57
9.	Lješevo	1.730	Lješevo	1.110
			Odžak	620
10.	Ljubnići	886	Balbegovići	210
			Banjer	5
			Čifluk	240
			Ljubnići	431
11.	Malešići	657	Malešići 1	337
			Malešići 2	320
12.	Mrakovo	1.753	Mrakovo	1.400
			Popovići	353
13.	Podlugovi	5.659	Podlugovi	4.230
			Sovrle	1.429
14.	Misoča	1.920	Donja Misoča	1.210
			Gornja Misoča	390
			Mlini	320
	Ukupno:	23.107		

Izvor: Savjeti mjesnih zajednica u općini Ilijaš

1.1.2. Geografski položaj

Općina Ilijaš je smještena na nadmorskoj visini od 500 do 1.200 metara, a odlikuje je ravničarsko-brežuljkasti i planinsko-brdski teren.

Prikaz br. 2: Topografska karta područja općine Ilijaš u 2011. godini

Izvor: Služba za imovinsko-pravne poslove, geodetske poslove i katastar Općine Ilijaš

S obzirom na geografske karakteristike, prostor koji zauzima općina moguće je podijeliti na dvije cjeline: donji Ilijaš ili uži urbani dio smješten u dolini rijeka Bosne i Misoče, s ravničarskim i brdsko-brežuljkastim terenima (oko 25% ukupne općinske teritorije) i gornji Ilijaš ili brdsko-planinska prostorna cjelina koju obilježavaju Crnoriječki, Čemerski i Gajevski plato, te doline rijeka Rače i Ljubine (oko 75% općinske teritorije).

Donji dio Općine uglavnom odlikuje kontinentalna klima sa toplim ljetima i hladnim zimama, za razliku od gornjeg dijela gdje je zastupljena planinska klima sa dugim i ostrim zimama i kratkim ljetima.³

³ Srednja godišnja temperatura zraka je 6,4 °C, a srednja temperatura zraka u vegetacionom periodu je 13 °C. Srednja vlažnost zraka je u granicama normalnog i iznosi 74%.

1.2. Kratak historijat općine

U svojoj dugoj historiji, dijelovi općine Ilijaš imali su značajnu zemljopisnu, duhovnu i prosvjetno kulturnu dominaciju na širem području koje okružuje općinu Ilijaš.

U Ilijašu je pronađeno više rimskih starina, a na grobljima kraj džamija nalazilo se nekoliko, po tipu dosta starih, nadgrobnih spomenika.

U ranom srednjem vijeku uz rijeku Bosnu i prorječja Vogošćice, Ljubine, Misoče i Stavnje formirana je župa Vogošća ili Vidogošća. Dešavanja koja se vezuju za period Osmanske vladavine, dovode do formiranja džemata, nahija i sandžaka. Početkom XIX vijeka u sarajevskoj nahiji bilo je dvadeset džemata među kojima i sa područja općine Ilijaš, džemati: Sudići, Crna Rijeka, Srednje, Čifluk, Crna Rijeka, Rakova Noga i sela Luka i Žeravica.

Treba istaći selo Taračin Do, smješteno između Ravnog Nabožića i Čemerske planine, sjeverno od Sarajeva na udaljenosti 15 kilometara zračne linije, koje je više od jednog stoljeća bilo geografski, duhovni, prosvjetno-kulturni pa i svojevrsni administrativno-upravni centar šireg područja sačinjenog od dvadesetak sela smještnih između Semizovca i Srednjeg, u slivovima rijeka Ljubine i Misoče.

Prvobitno postojanje Ilijaša vezano je za naselje Luke i to dio između Gornje i Donje Luke, s obje strane rijeke Misoče. Prema historijskim izvorima, neki od pokazatelja naseljavanja ovog područja te privrednog, društveno-političkog i kulturnog značaja još od ranog srednjeg vijeka su nekropole stećaka razasute po cijeloj teritoriji općine Ilijaš. Neke nekropole su proglašene i nacionalnim spomenicima, poput one u Kopošićima u kojoj se ističe stećak kneza Batića, nekadašnjeg bosanskog plemića, vlastelina, a po nekima i feudalca koji je imao velike posjede, zatim poput nekropola stećaka u Čevljanovićima, Vrutcima, Solakovićima, Han Karauli, Stupama i na mnogim drugim lokacijama.

Jedan od značajnih kulturno historijskih spomenika koji ukazuje na privrednu aktivnost tadašnjih stanovnika i eksploatacije prirodnog i rudnog bogatstva ovog područja je srednjovjekovni bosanski stari grad Dubrovnik koji je također, godine 2003. od strane Državne Komisije/ Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika BiH, proglašen nacionalnim spomenikom kulture i pod zaštitom je države.

Po nekim pisanim izvorima, za ovaj kulturno historijski spomenik vezuju se tvrdnje da su po odobrenju Kulin bana, Dubrovčani podigli grad i da je "Kulin-ban (1197/98. godine) našao srebrne i željezne majdane u planini Jagotini, pa je nemajući vještih rudara, dao majdane pod zakup Dubrovčanima koji su tu napravili tvrđavu te u njoj čuvali oruđe i iskopanu rudu." Ova srednjovjekovna utvrda spada u kategoriju utvrđenja sa manjim naseljem unutar zidova i podgrađem u njegovoj neposrednoj blizini, koje je kasnije preraslo u varoš. Ova utvrda je prvobitno izgrađena kao sjedište, dvorac Batića Mirkovića, velikog kneza bosanskog koji je službovao na dvoru kralja Tvrtka u Visokom, a sahranjen je na svojoj baštini u selu Kopošići, udaljenom svega kilometar od grada. U blizini ovog grada, na brdu Šiji bilo je raskrižje puteva koji su vodili u osnovnim smjerovima – prema Visokom i Olovu, političkim i privrednim centrima onog doba, što je uveliko davalo temelj razvoju ovog kraja. Arheolog–istraživač Pavao Anđelić (1920.-1985.) navodi da je Dubrovnik u predosmanskom periodu (rani srednji vijek) bio sjedište šireg administrativno–teritorijalnog područja tj. župe Vidogošća / Vogošća. To područje je prema njegovim navodima obuhvatalo teritorij između Sarajevskog i Visočkog polja, odnosno današnjih općina: Vogošća, Ilijaš, Breza i dijelove općine Vareš i zvalo se knežija Dubrovnik.

Uspostavljanjem osmanske uprave na ovom području (1463. godine) uspostavlja se nahija Dubrovnik. U doba sultana Mehmeda II u gradu je izgrađena i jedna džamija. Dubrovnik se često spominje i u osmansko-ugarskim ugovorima, a u Gazi Husrev–begovoj zakladnici od 1531. godine kao Dobronik.

Pored Dubrovnika, na području Ilijaša postoji još mjesta i toponima koji potječu iz srednjeg vijeka, kao što su Kopošići, Simin Kram, Brajkov Do, Banje, Kučište, Mijovići i drugi lokaliteti značajni kao dokaz dugogodišnjeg postojanja ljudi na ovim prostorima i njihove historije.

Područje općine Ilijaš, odnosno njeno stanovništvo u periodu osmanlijske vladavine zadesila je u više navrata epidemija kuge (1690., 1731., 1741., 1737. i 1782. godine), u kojima je nestalo više sela: muslimansko selo Dočevići u naselju Korita, selo Višnjica u kom su pored mnogo Hrvata izumrli i svi

muslimani, selo Kadarići u koje su se novi doseljenici nastanili u kućama ranijih stanovnika. Epidemija i djelimično preseljavanje (naročito u Visoko) bili su svakako jedan od uzroka nestanka muslimana u Balbegovićima i Ljubnićima na lijevoj i u Kopošićima i Odžaku na desnoj obali Bosne.

Najstariji muslimanski doseljenici čiji su preci došli sa vojskom Mehmeda el Fatiha, na području Ilijaša su bili Suljagići, kojih ima na Vlaškovu i Hadžićima. Imaju predanja da su porijeklom iz Atlasa (Afrika), a prvo su se nastanili u Sovrlama. Među Srbima i Hrvatima ovako starih doseljenika nema. Oni su uglavnom dolazili kao sirotinja i rijetko su ostajali na mjestu gdje su se prvobitno naselili. Doseljavanje Srba je vršeno na razne načine. Uglavnom su dolazili pojedinačno i služili kod begova kao udundžije (drvari) pa bi se zatim naselili na nekom čifluku i dovodili porodice i rođake.

Na ovom području, najveće administrativne, političke i privredno-ekonomske promjene desile su se početkom 20. vijeka, odnosno, nakon okupacije od strane Austro-Ugarske i izgradnje željezničke pruge Sarajevo-Brod, Podlugovi-Vareš, Semizovac-Ivančići, što dovodi do osnivanja željezničarskih i industrijskih naselja u Ilijašu, Podlugovima i Srednjem. U to vrijeme na Gornjim Čevljanovićima svojevremeno je bila izgrađena i jedna od prvih četverogodišnjih osnovnih škola u Sarajevskoj oblasti koja je do temelja porušena tokom drugog svjetskog rata. Podizanjem pilane preduzeća Butaconi-Venturini, Ilijaš se razvija u industrijsko naselje, postajući središtem cijelog kraja, koje je bilo naseljeno nestalnim stanovništvom. Kraj rijeke Misoče izgrađena je džamija, i uz nju kafana, zatim željeznička stanica-prozvana Ilijaš i onda pilana. Na desnoj obali Misoče su pravoslavna crkva i škola sa nekoliko kuća pored puta za Visoko oko crkve.

Područje općine Ilijaš u vrijeme aneksije BiH od strane Austro-Ugarske podijeljeno je na okruge, a oni na srezove (kotare). Srezovi su podijeljeni na općine umjesto tadašnjih džemata, a ove na mahale i zaseoke. Područje sadašnje općine Ilijaš, u administrativnom pogledu, jednim dijelom je potpadalo pod sarajevski, a dijelom pod visočki srez. Poslije 1922. godine umjesto okruga u administrativnom ustroju, uvode se oblasti koje se uglavnom poklapaju sa teritorijom starih okruga. Tako da je općina Ozrenska (Srednje) pripala sarajevskom, a Podlugovi visočkom srezu, a ovi srezovi oblasti srednje ili centralne Bosne.

Ovako stanje ostaje sve do 1941. godine, kada se na temeljima odluka Drugog zasjedanja AVNOJ-a pristupa izgradnji nove državne organizacije, tokom koje centralna Bosna obuhvata četiri sreza: Fojnica, Vareš, Visoko, Srednje, a jedan njen dio pripao je sarajevskom srezu. Na sredanjskom srezu su mjesna područja: Rajlovac, Semizovac, Ilijaš, Vogošća, Višnjica, Nahorevo, Srednje i Nišići. Mjesna područja Ljubnići i Podlugovi su na visočkom srezu. Područje Ilijaša je tokom drugog svjetskog rata od 1941. godine do proljeća (april) 1942. godine bilo "slobodno" i u njemu je egzistirala tzv. "Sredenjska Republika", sve do otvorene izdaje i četničkog puča u "ustaničkim" jedinicama. U tom periodu su se u Srednjem i okolici, odigrali značajni događaji, kao što su: boravak rukovodstva Komunističke partije Jugoslavije i Vrhovnog štaba Narodno-oslobodilačke vojske i Pokret otpora Jugoslavije, na čelu sa Josipom Brozom Titom; održavanje pokrajinskog savjetovanja KPJ za BiH u Ivančićima 7. i 8.1.1942. godine, uz prisustvo mnogih rukovodilaca KPJ iz cijele BiH; boravak Prve proleterske brigade NOV-a i drugih jedinica pred polazak u čuvani "Igmanski marš" u januaru 1942. godine; te fomiranje 1. bosanskog udarnog proleterskog bataljona 6. istočnobosanske narodno-oslobodilačke udarne brigade 13.3.1942. godine.

Teritorijalna podjela uspostavljena 1941. godine trajala je do 1947. godine, kada se na području sadašnje općine Ilijaš, prema Zakonu o administrativno-teritorijalnoj podjeli Narodne republike BiH, formiraju mjesni narodni odbori Ivančići i Srednje u sarajevskom srezu, te Podlugovi u visočkom srezu.

Naseljena mjesta današnje općine Ilijaš su tom podjelom pripala drugim tadašnjim Mjesnim narodnim odborima: Semizovcu u sarajevskom srezu (Solakovići, Korita, Taračin Do, Višnjica, Malešići), Okruglici u vareškom srezu (Čemerno, Karaula, Kunosići), Dabravinama u vareškom srezu (Čemernica) i Rajlovcu u sarajevskom srezu (Gornja Bioča).

U maju 1952. godine su od dotadašnjih mjesnih narodnih odbora osnovani narodni odbori općina i narodni odbori gradskih općina, kao lokalnih organa državne vlasti i samoupravljanja u općini. Na području sadašnje općine Ilijaš formirane su općine Ivančići sa sjedištem u Ivančićima i Podlugovi sa sjedištem u Podlugovima. Ukazom o proglašenju Zakona o području srezova i općina u Narodnoj Republici Bosni i Hercegovini koji je usvojila Narodna skupština NR BiH 12.07.1955. godine i Zakona o području srezova i općina u NR BiH na području sadašnje općine Ilijaš, formirane su općine Ilijaš sa sjedištem u Ilijašu i

Srednje sa sjedštem Srednjem. Zakonom o ukidanju općina u Narodnoj republici BiH iz 1960. godine ukinuta je općina Srednje, a njeno područje je pripojeno općini Ilijaš. Ovom teritorijalnom promjenom uspostavljene su sadašnje granice općine na površini od 323 km², unutar kojih se nalazi 79 naseljenih mjesta i 27 naselja svrstanih u 18 mjesnih zajednica i Ilijašem kao kulturnim, ekonomskim i administrativnim centrom općine. Od 03.02.1978. godine općina Ilijaš ulazi u sastav grada Sarajeva, kao jedna od 10 gradskih općina.

U vrijeme agresije na BiH i nemilih događaja koji su u to vrijeme zadesili cijelu državu i njen narod, općina Ilijaš je bila okupirana i u potpunosti devastirana. Svi njeni privredni i društveni kapaciteti su bili porušeni, zaplijenjeni i opljačkani, a privatne kuće i infrastruktura u potpunosti uništeni.

Reintegracija općine Ilijaš desila se 29. februara 1996. godine kada su povratnici uz pomoć nadležne lokalne vlasti, državnih organa i međunarodne zajednice uspjeli obnoviti sve porušeno i stvoriti uslove za normalan društveni život i privredni razvoj. Nakon posljednjeg rata (1992.-1995.) došlo je do novog administrativno-teritorijalnog ustroja i grad Sarajevo formira se od četiri općine: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad, a ostale općine (sa Ilijašem) koje su bile u sastavu grada ostaju u okviru Kantona Sarajevo, izuzev općine Pale koja je u sastavu entiteta Republika Srpska.

1.3. Opšti podaci o stanovništvu

1.3.1. Broj stanovnika i gustina naseljenosti

Ne postoje pouzdani podaci o broju stanovnika na području općine Ilijaš, jer je zadnji popis stanovništva izvršen prije više od 20 godina tj. 1991. godine, kada je općina Ilijaš imala 25.184 stanovnika.

Za vrijeme i nakon rata u BiH (1992.-1995.) došlo je do značajnih demografskih promjena, a nakon rata površina općine Ilijaš je smanjena uspostavom međuentitetske linije razgraničenja, tako da je ukupan broj stanovnika općine prema statističkim podacima u 2011. godini iznosio 18.928, što je manje za 24,84% nego u 1991. godini.

Tabela br. 2: Kretanje broja stanovnika općine Ilijaš u periodu 2001.-2010. godine

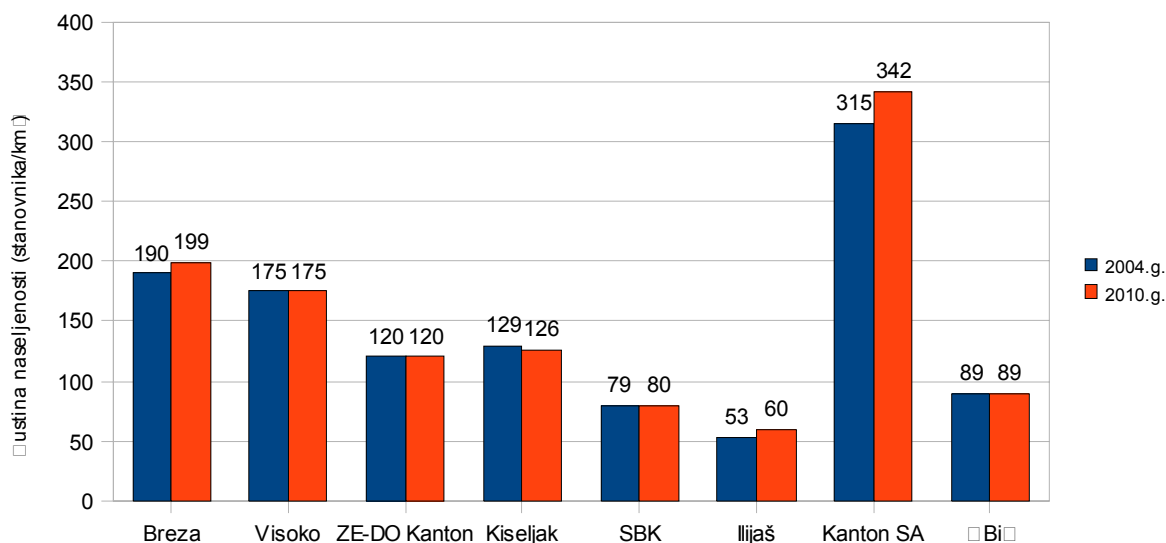
Godina	Broj stanovnika
2001	15.249
2002	15.277
2003	15.325
2004	15.414
2005	15.462
2006	17.533
2007	17.572
2008	17.738
2009	18.048
2010	18.436
2011	18.928

Izvor: Mjesečni bilteni Federalnog zavoda za statistiku

Međutim, prema procjenama na osnovu podataka dobivenih od predsjednika Savjeta MZ, trenutno na području općine Ilijaš živi 23.107 stanovnika, što je za 22,1% više od ukupnog broja stanovnika po aktuelnoj zvaničnoj statistici (18.928). Ova činjenica predstavlja objektivnu poteškoću u sagledavanju realne slike stanja pomoću brojčanih pokazatelja, tj. u praćenju pojava u privrednom i društvenom životu općine Ilijaš čije se iskazivanje bazira na broju stanovnika u cjelini i po pojedinim kategorijama.

Ilijaš je među manje naseljenim općinama u FBiH, zauzimajući po gustini naseljenosti 29. mjesto⁴ od ukupno 79 općina u FBiH koje su obuhvaćene ovom analizom.⁵

Grafikon br. 1 : Uporedni pregled gustine naseljenosti stanovnika za 2004. i 2010. godine (broj stanovnika / km²)

Izvor: „Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH”, Federalni zavod za programiranje razvoja, mart 2004. godine i april 2011. godine.

Sa gustom naseljenosti od 59,7 stanovnika/km², općina Ilijaš je, poslije Trnova, općina sa najmanjom gustom naseljenosti u Kantonu Sarajevo.

1.3.2. Starosna i polna struktura

Starosnu strukturu stanovništva karakterizira pad učešća kategorije radno sposobnog stanovništva u ukupnom stanovništvu, ali i porast učešća stanovništva starosne grupe do 14 godina.

Udio stanovništva do 14 godina starosti u 2010. godini iznosio je 23,73%, što je za 2,85% više u odnosu na 2004. godinu, sa druge strane bilježimo pad učešća radnosposobnog stanovništva sa 68,63% na 61,70%, što je za 6,93% manje u odnosu na 2004. godinu.

⁴ Na 28. mjestu je općina Sanski Most sa 56,8 stanovnika / km², na 30 mjestu je općina Zavidovići sa 64,3 stanovnika / km². Novo Sarajevo je je najgušće naseljena Općina u FBiH, a najmanju gustinu naseljenosti u FBiH ima općina Bosansko Grahovo sa 2,7 stanovnika / km².

⁵ Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, Federalni zavod za programiranje razvoja, april 2011. godine.

Tabela br. 3: Starosna struktura stanovništva općine Ilijaš od 2001. do 2010. godine

Starosna grupa	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
0-14	3.171	3.177	3.199	3.217	3.668	4.160	4.169	4.208	4.282	4.374
15-64	10.519	10.538	10.517	10.578	9.541	10.818	10.842	10.945	11.136	11.375
65	1.559	1.562	1.609	1.619	2.253	2.555	2.561	2.585	2.630	2.687
UKUPNO	15.249	15.277	15.325	15.414	15.462	17.533	17.572	17.738	18.048	18.436

Izvor: Mjesečni bilteni Federalnog zavoda za statistiku 2001.-2010.

Može se konstatovati da je prisutna tendencija nepovoljnog kretanja starosne strukture stanovništva općine Ilijaš, naročito ako se posmatra kategorija radnosposobnog stanovništva.⁶

Poredeći iznesene podatke sa podacima za općine u FBiH i Kantonu Sarajevo može se istaći da je učešće radnosposobnog stanovništva općine Ilijaš znatno manje od učešća ove kategorije u drugim općinama FBiH i Kantona Sarajevo.⁷

Tabela br. 4: Procentualno učešće stanovništva općine Ilijaš po starosnim grupama za 2004. i 2010. godinu

Starosna grupa	2004		2010	
	broj stanovnika	%	broj stanovnika	%
0-14	3.217	20,87	4.374	23,73
15-64	10.578	68,63	11.375	61,70
65	1.619	10,50	2.687	14,57
UKUPNO:	15.414	100,00	18.436	100,00

Izvor: Mjesečni bilteni Federalnog zavoda za statistiku

Prema procjenama općinskih Službi u Općini Ilijaš od ukupnog procijenjenog broja stanovnika 23.107, udio muške populacije u ukupnom broju stanovništva je oko 46%, odnosno 10.629 stanovnika, a udio ženske populacije je 54%, odnosno 12.478.

1.3.3. Obrazovna struktura

Aktuelni podaci o obrazovnoj strukturi ukupnog stanovništva na području općine Ilijaš ne postoje, ni u zvaničnim izvorima, niti na nivou procjene.

Izuzetak čini populacija nezaposlenih lica evidentiranih kod Biroa za zapošljavanje Ilijaš, kojih je u 2011. godini prijavljeno 5.189, od čega 174 (3,35%) lica je sa VSS, 23 (0,44%) sa VŠS, 1.013 (19,52%) sa SSS, 21 (0,40%) sa NSS, 22 (0,42%) sa VKV, 1.547 (29,81%) sa KV, 47 (0,91%) sa PKV i 2.342 (45,13%) sa NKV školskom spremom.⁸ Najveći broj nezaposlenih čine nekvalificirani radnici (45,13%), kvalificirani radnici (29,81%) i radnici sa srednjom stručnom spremom (19,52%). Ove tri grupe nezaposlenih čine 95% svih nezaposlenih na području općine Ilijaš.

⁶ Prema Popisu stanovništva iz 1991. godine, udio stanovništva do 14 godina starosti u ukupnom broju stanovnika općine je iznosio 22%, dok je udio radno sposobnog stanovništva iznosio 71%.

⁷ Prosječna stopa radnosposobnog stanovništva u Kantonu Sarajevo je 67%, u susjednim općinama: Breza 69,1%, Visoko 69,5%, Vogošća 66,2%, Izvor podataka: Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, Federalni zavod za programiranje razvoja, april, 2011.godine.

⁸ Federalni zavod za zapošljavanje, Bilten, statistički pregled br. 07/11.

1.3.4. Etnička struktura

Ne postoje zvanični poslijeratni podaci o etničkoj strukturi ukupnog stanovništva na području općine Ilijaš. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, Općina je imala 25.184 stanovnika, od čega 11.325 (45%) Srba, 10.585 (42%) Bošnjaka, 1.736 (7%) Hrvata i 1.483 (6%) Ostalih.

Ratom uzrokovana migracija stanovništva je rezultirala i promjenom etničke strukture stanovništva, tako da prema procjenama od ukupnog broja stanovnika općine Ilijaš u 2005. godini 14.235 (86,12%) je Bošnjaka, 1.669 (10,10%) je Srba, 582 (3,52%) je Hrvata i 43 (0,26%) je Ostalih.⁹

1.4. Lokalna samouprava

S obzirom da općinska uprava uređuje i rukovodi značajnim dijelom javnog života u interesu građana, ona mora biti u stanju odgovoriti svakodnevnim zahtjevima građana i osigurati konstantno poboljšanje kvalitete života lokalne zajednice. Stoga je općinska uprava dužna osigurati visok nivo participacije građana u upravljanju javnim poslovima, obezbijediti jednak pristup zapošljavanju u okviru javnog sektora, osigurati efektivne i efikasne usluge, kao i pristupačne i transparentne mehanizme odgovornosti.

Načelnik rukovodi općinskom administracijom i direktno je odgovoran za sprovedbu općinskih politika i izvršavanje općinskih propisa, kao i obavljanje poslova koje na Općinu prenesu kantonalna i federalna vlast.¹⁰

Na osnovu Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji jedinstvenog općinskog organa uprave i općinskih službi Općine Ilijaš,¹¹ općinska javna administracija je organizirana u sedam službi za upravu: Služba za opću upravu i lokalnu samoupravu, Služba za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica, Služba za privredu, finansije i investicije, Služba za prostorno uređenje i stambeno-komunalne poslove, Služba za imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar, Služba za društvene djelatnosti i Služba civilne zaštite kao i dvije posebne službe Stručna služba općinskog vijeća i općinskog načelnika i Služba za zajedničke poslove.

Općinska uprava Ilijaša zapošljava 68 osoba, od čega su: 1 Načelnik (izborni lice), 25 državni službenici i 42 namještenici. Od 30 zaposlenih žena u općinskoj upravi njih 4 obnašaju rukovodeću funkciju kao pomoćnice načelnika. Kvalifikaciona struktura zaposlenih po službama u odnosu na postojeći plan sistematizacije nije u potpunosti zadovoljavajuća, naročito kad se radi o radnim mjestima koja zahtijevaju visoku stručnu spremu.¹²

Kroz različite oblike edukacije,¹³ čine se naponi kako bi se unaprijedila znanja i vještine, te povećale efikasnost i efektivnost zaposlenih u općinskom organu javne uprave.

Pomoću Projekta upravne odgovornosti (GAP), kroz građevinsko-tehnička i kadrovska unaprijeđenja usmjerena na zadovoljavanje uslova politike kvaliteta Općine, uspostavljen je Centar za pružanje usluga građanima, a izvršeno je i proširenje i opremanje šalter sale. Komunikacija s građanima ostvaruje se i kroz rad Službe za opću upravu i lokalnu samoupravu i njenog odsijeka za lokalnu samoupravu.

U okviru OV djeluje 14 stalnih radnih tijela.¹⁴

⁹ "Strategije općine Ilijaš zasnovane na poštivanju ljudskih prava 2007-2012"

¹⁰ Statut Općine Ilijaš.

¹¹ Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji jedinstvenog općinskog organa uprave i općinskih službi Općine Ilijaš iz 2006. god. i izmjena iz 2009. god. i Odluke o obrazovanju jedinstvenog općinskog organa uprave i ostalih općinskih službi Općine Ilijaš (Sl. novine KS 19/06 i 19/09).

¹² 25 zaposlenih sa VSS, VŠS 8, SSS 29, VKV-1 radnik; NK-4 radnika. Općina Ilijaš je imala 5 volontera sa VSS u 2011/12 god.

¹³ Obuke na računarima, arhiviranju, obuke vezane za komuniciranje s građanima, itd. Svi zaposleni imaju položen stručni ispit.

Organi mjesnih zajednica su: zbor građana, savjet i mirovno vijeće. Na osnovu odluka OV Ilijaš na izborima od 10.04.2010. godine izabrani su aktuelni Savjeti MZ.

MZ se finansiraju jednim dijelom iz općinskog budžeta, dok se ostatak sredstava, uglavnom namijenjenih za kapitalna ulaganja, izdvaja iz budžeta Kantona Sarajevo.

Finansiranje kapitalnih projekata po MZ-a se vrši bez jasno definiranih kriterija, a građani ponekad i sami participiraju u finansiranju pojedinih projekata.

Budžetom Općine za 2010. godinu planirani su ukupni prihodi od 6,661.000,00 KM, a ostvareni su u iznosu od 6,193.922,00 KM (93% od planiranih prihoda). Poreski prihodi u ukupnim općinskim приходima su iznosili svega 13,6%, neporezni prihodi su sačinjavali 20,8% prihoda, a tekući grantovi od ostalih nivoa vlasti 63,6% (redovni tekući transferi od Kantona u iznosu od 2,464.605,00 KM i transferi od Kantona za posebne namjene u iznosu od 1,386.711,00 KM). Ostatak se odnosio na kapitalne primitke od prodaje zemljišta, zgrada i objekata. U odnosu na 2009. godinu ostvareni prihodi su veći za 10%.

Ukupno ostvareni budžetski izdaci u 2010. godini su iznosili 6,178.448,00 KM, što predstavlja 92,7% od planiranih izdataka na godišnjem nivou. Ostvaren je višak prihoda nad rashodima u iznosu od 15.474,00 KM. U ukupnim rashodima u 2010. godini tekući izdaci (plate i naknade, doprinosi, izdaci za materijal i usluge, te tekući grantovi, ne uključujući kapitalne grantove) su iznosili 69,6%. Kapitalni grantovi i kapitalni izdaci iznosili su 30,4%.

Budžet za 2011. godinu je planiran u iznosu od 8,016.000,00 KM, što je više za 29% u odnosu na prihode ostvarene u 2010. godini. U strukturi ukupnih prihoda najznačajnije mjesto zauzimaju grantovi Kantona, koji u budžetskim приходima Općine učestvuju sa 60,8%. Tekući izdaci (bez kapitalnih grantova) u ukupnom planiranom budžetu učestvuju sa 54,3%, kapitalni grantovi i kapitalni izdaci sa 45,2%, dok ostatak predstavlja budžetska rezerva. Plate, naknade, doprinosi i izdaci za materijal i usluge kao dio tekućih izdataka čine 30,3% od ukupnih planiranih rashoda.

U 2010. godini iz općinskog budžeta, a u okviru kapitalnih grantova, izdvojeno je 336.711,00 KM za potrebe MZ (lokalni vodovodi, kanalizacija i drugi infrastrukturni projekti), a za rekonstrukciju cesta je izdvojeno 522.469,00 KM, te za investiciono održavanje zgrada i održavanje puteva 85.596,00 KM.

Općinskim budžetom za 2011. godinu predviđeno je 810.000,00 KM na ime kapitalnih grantova za MZ (lokalni vodovodi, kanalizacija, gasifikacija, zimsko održavanje puteva od interesa za općinu i drugi infrastrukturni projekti). Za rekonstrukciju cesta planirano je 765.000,00 KM, uz dodatnih 85.000,00 KM za investiciono održavanje.

Na oficijalnoj Internet prezentaciji općine Ilijaš <http://www.ilijas.ba> je moguću pronaći sve bitne dokumente i sadržaje koje je moguće download-ovati, a putem e-mail-a o_ilijas@bih.net.ba je moguće ostvariti kontakt sa općinskim načelnikom i Službama unutar jedinstvenog organa uprave.

¹⁴ Komisija za Statut i propise, Komisija za izbor i imenovanja, Komisija za administrativne poslove, budžet, privredu, finansije i ekonomska pitanja, Komisija za kulturu i sport, Komisija za boračka pitanja, Komisija za javna priznanja, obilježavanje historijskih događaja i ličnosti i zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa, Komisija za prostorno uređenje, stambeno-komunalne poslove i ekologiju, Komisija za zaštitu ljudskih prava, ravnopravnost spolova, predstavke i prijedloge, Komisija za poslove mjesnih zajednica i saradnju sa drugim općinama i gradovima, Komisija za zdravstvo, informisanje, socijalna i vjerska pitanja, Komisija za sprovođenje javnog konkursa za dodjelu gradskog građevinskog zemljišta, Etička komisija, Drugostepena stručna komisija i Komisija za mlade i obrazovanje.

2. INDIKATORI ODRŽIVOG RAZVOJA

Za potrebe prikaza početnog stanja prije implementacije ove Strategije, a naročito za efikasno praćenje rezultata nastalih njenom implementacijom, pored projektnih indikatora kojima će se mjeriti ostvarenje rezultata svakog pojedinog projekta iz akcionog plana, Projektni tim je odabrao 30 ključnih indikatora kojima će pratiti napredak u stanju životne sredine i infrastrukture, ekonomskog i ruralnog razvoja, te društvenog razvoja stanovništva, obrazovanja i kvaliteta života. Na osnovu vrijednosti tih indikatora mogu se donijeti značajni zaključci i mogućnosti koje slijede iz istih o polaznoj osnovi za održivi razvoj, kao i pomacima u ta tri sektora tokom implementacije Strategije, što će biti zadatak monitoringa i evaluacije tog procesa. Zbog toga je njihov odabir izvršen veoma pažljivo i to tako da ispunjavaju osnovne kriterije relevantnosti i dostupnosti. Svi selektovani indikatori (ukupno 30, odnosno po 10 iz svakog od tri pomenuta sektora) dati su u posebnom prilogu na kraju ove Strategije. Iz priloženih podataka može se primijetiti da je u općini Ilijaš u proteklom periodu povećan ukupni kvalitet života građana u odnosu na stanje neposredno nakon rata u BiH, ali i to da u sve tri oblasti postoji veliki prostor i potreba za dalji napredak baziran na održivom razvoju, što i jeste osnovni cilj ove Strategije.

2.1. Indikatori životne sredine i infrastrukture

Indikatori životne sredine i infrastrukture koji su uzeti u razmatranje u ovoj Strategiji su sljedeći:

- Broj izrađenih Regulacionih planova i površina obuhvata u toku jedne godine
- Godišnja vrijednost utrošenih sredstava u sanaciju klizišta (KM)
- Godišnja deminirana površina u m²
- Dužina rekonstruisane lokalne putne mreže u toku jedne godine
- Broj potrošačkih jedinica po vrsti grijanja
- Broj korisnika toplotne energije po vrsti goriva
- Dnevna potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici (pod upravom JKP)
- Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže u kilometrima
- Ukupan broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu
- Ukupna količina zbrinutog kućnog otpada u toku godine

U oblasti zaštite i unapređenja životne sredine naročit napredak je ostvaren u oblasti izgradnje kanalizacionih mreža, te u oblasti vodosnadbijevanja. Najvažniji zadatak u oblasti korištenja voda jeste osiguravanje vode visokog kvaliteta u svrhu pokrivanja potreba za vodom stanovništva i privrede općine Ilijaš, te podsticanje na racionalno korištenje raspoloživih količina vode. U proteklom periodu je došlo do pada ukupne potrošnje vode, što je rezultat organiziranog mjerenja potrošnje vode vodomjernim uređajima koji su instalirani u potrošačkim jedinicama. Postavljanje mjernih instrumenata u svim potrošačkim jedinicama doprinijet će još racionalnijoj potrošnji vode. Na teritoriji općine Ilijaš je mali broj potrošača koji koriste usluge gradske kotlovnice, tako da je potrebno u budućnosti uticati na proširenje mreže korisnika gradske kotlovnice, čime bi se smanjio individualni broj ložišta i količina utrošenog goriva. Velika potrošnja goriva, te nepovoljan nivo zagađenosti zraka u naseljenim mjestima na teritoriji Općine je rezultat prevelike potrošnje čvrstih goriva, koja je izazvana između ostalog i nedovoljnim nivoom energetske efikasnosti individualnih i kolektivnih objekata stanovanja, te se kao zadatak u budućem periodu nameće potreba podizanja svijesti građana o važnosti energetske efikasnosti objekata za stanovanje. U skladu sa iznesenim se nameće potreba izrade studije energetske efikasnosti objekata na teritoriji Općine, na osnovu koje bi se kroz različite mjere podsticaja i programe direktno uticalo na zaštitu životne sredine kroz smanjenje utroška količine goriva i promjenu vrste goriva u smislu korištenja obnovljivih izvora energije i goriva koja su manji zagađivači životne sredine.

U oblasti putne infrastrukture u općini Ilijaš postignut je značajan napredak čime je omogućena bolja komunikacija između ruralnih i urbanih područja Općine. Shodno broju naseljenih mjesta na teritoriji općine Ilijaš lokalna zajednica je dobro pokrivena putnom mrežom. Trenutno se nameće potreba modernizacije gradskih i prigradskih ulica u smislu njihovog proširenja, izgradnje pješačkih i biciklističkih staza, te uređenja gradskih javnih površina. Blagovremeno donošenje regulacionih planova omogućava zakonito, plansko i kvalitetno provođenje infrastrukturnih projekata i plansku izgradnju naselja.

Brzim provođenjem programa deminiranja i sanacije klizišta, te uklanjanjem divljih deponija povećala bi se korisna površina poljoprivrednog i šumskog zemljišta u ruralnim područjima Općine, čime bi se stvorile pretpostavke za veći povratak stanovništva u ruralne sredine i omogućio održivi razvoj poljoprivredne proizvodnje i racionalno korištenje šumskih resursa.

2.2. Indikatori ekonomskog i ruralnog razvoja

Indikatori ekonomskog i ruralnog razvoja koji su uzeti u razmatranje u ovoj Strategiji su sljedeći:

- Nivo razvijenosti općine Ilijaš u odnosu na FBiH
- BDP po glavi stanovnika u općini Ilijaš (procijenjena vrijednost)
- Prosječna neto plaća
- Broj zaposlenih na jednog korisnika penzije (starosne, invalidske i porodične)
- % učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radno aktivnog stanovništva na teritoriji općine
- % učešća radnosposobnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika općine Ilijaš
- Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika u općini Ilijaš
- Vrsta i brojno stanje stoke i domaćih životinja na području općine Ilijaš
- Iznos iskorištenih sredstava novčanih podrški za poljoprivredne proizvođače sa područja općine
- % učešća izvoza općine Ilijaš u ukupno ostvarenom izvozu FBiH

Općina Ilijaš prema indeksu razvijenosti spada u kategoriju nedovoljno razvijenih općina (srednje razvijene općine). Nedovoljno razvijene općine prema metodologiji Federalnog zavoda za programiranje razvoja su općine koje imaju indeks razvijenosti od 50% do 75% prosjeka Federacije. Općina Ilijaš je u periodu 2008.-2009. godina prešla iz ranga nerazvijenih općina u rang nedovoljno razvijenih (srednje razvijene općine), te u proteklom periodu bilježi konstantan rast na ljestvici ranga razvijenosti u odnosu na prosjek FBiH.

Visoka stopa nezaposlenosti i nedovoljno razvijeni privredni kapaciteti su ključni problem niskog nivoa BDP po stanovniku. Ipak, općina Ilijaš u periodu 2007.-2010. godine bilježi konstantni rast ekonomskih aktivnosti. BDP po glavi stanovnika u općini Ilijaš u navedenom periodu bilježi porast od 13,40%, dok prosječna neto plaće bilježi porast za 12,69%. Pored zabilježenih povećanja, oba pokazatelja su i dalje znatno ispod prosjeka FBiH.

U cilju smanjenja visoke stope nezaposlenosti, te podizanja nivoa BDP po stanovniku neophono je razvijati nove privredne subjekte, a kroz uvođenje novih tehnologija jačati postojeće kapacitete, podizati stepen njihove produktivnosti i konkurentnosti. S ciljem privlačenja domaćih i inostranih investitora nužno je obezbijediti dodatna ulaganja u razvoj poduzetničke infrastrukture i marketing usmjeren na izgradnju i promociju pozitivnog imidža lokalne zajednice.

Kao mogući pravci razvoja općine Ilijaš vide se organizovana poljoprivredna proizvodnja (plastenička proizvodnja, organska proizvodnja, plantažni uzgoj voća, uzgoj žitarica, ljekovitog bilja, kao i uzgoj stoke i peradi), zatim prerađivačka industrija, naročito prehrambeno prerađivačka i drvna industrija, ruralni turizam (seoski, planinarski i kulturno-historijski), usluge u oblasti transporta, skladištenja i poslovanja nekretninama, zatim građevinarstvo i razvoj male privrede (zanatstvo - obrt, trgovina i ugostiteljstvo). Podsticaji u oblasti poljoprivrede i ruralnom razvoju doprinose razvoju poljoprivredne proizvodnje, tako da je u posljednjem periodu evidentan rast broja stoke i peradi na teritoriji općine Ilijaš, kao i podizanje uzgojnih standarda na farmama.

Općina Ilijaš u 2010. godini učestvuje sa 1,97% u ukupnom ostvarenom izvozu FBiH, a u periodu od 2008. do 2010. godine evidentiran je porast izvoza sa teritorije općine Ilijaš u procentu od čak 237,50%. Iz navedenih pokazatelja može se zapaziti da su postojeći kapaciteti u općini Ilijaš izvozno orijentisani, te da se na ovom polju mogu prepoznati dodatni razvojni potencijali koje treba u budućnosti pokušati što obimnije iskoristiti.

U cilju podizanja nivoa ekonomskog rasta i razvoja Općine i prevencije potencijalne migracije stanovništva u druge, razvijenije općine/regione, potrebno je dodatno zapošljavanje i povećanje nivoa BDP po stanovniku.

2.3. Indikatori društvenog razvoja (stanovništvo, obrazovanje i kvalitet života)

Indikatori društvenog razvoja koji su uzeti u razmatranje u ovoj Strategiji su sljedeći:

- Gustina naseljenosti
- Prirodni priraštaj na 1.000 stanovnika
- Udio stanovnika sa završenom srednjom, višom i visokom spremom koji se nalaze na evidenciji Službe za zapošljavanje
- Nezaposlene žene prema stepenu stručnog obrazovanja
- Broj učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja na jednog nastavnika
- Korisna površina zatvorenog prostora osnovnih i srednjih škola u m² po učeniku
- Broj stanovnika općine Ilijaš na jednog ljekara
- Učešće korisnika socijalne zaštite u ukupnom stanovništvu (%)
- Broj knjiga Gradske biblioteke po stanovniku općine
- Broj stanovnika na jedan objekat društvenih, kulturnih i sportsko-rekreativnih aktivnosti

U periodu 2004.-2010. godine uočljiv je permanentan porast gustine naseljenosti stanovništva na području općine Ilijaš, čak za 20,60%. Kao problem se javlja nepovoljan udio ruralnog naspram urbanog stanovništva, tako da je 85% stanovništva naseljeno na 25% teritorije Općine. U cilju poboljšanja kvaliteta društvenog života značajno je zbrinjavanje socijalno ugroženih kategorija stanovništva, za koje općina Ilijaš izdvaja značajna sredstva.

U općini Ilijaš u proteklom periodu je naročito izraženo poboljšanje obrazovne strukture stanovništva, tako da danas gotovo da i ne postoje deficitarni obrazovni profili visokoobrazovanih kadrova. Međutim u proteklom periodu je također evidentan i rast prijavljenih visokoobrazovanih osoba na evidenciju Biroa za zapošljavanje, tako da problem nezaposlenosti trenutno raspoloživih kadrova se nameće kao jedan od prioritarnih problema koje treba u budućem periodu rješavati.

Broj naslova knjižnog fonda Gradske biblioteke po stanovniku općine Ilijaš približno je isti u periodu od 2007.-2010. godine. Po stanovniku općine dolazi nešto više od polovine jednog naslova. Razlozi trenutnog stanja nalaze se u činjenici da se vrlo malo ulaže u obogaćivanje knjižnog fonda.

Demografsko podmlađivanje stanovništva u budućem periodu bi trebalo da izazove pozitivne efekte na ekonomski i društveni razvoj lokalne zajednice. Prirodni priraštaj stanovništva općine Ilijaš je trenutno pozitivan, ali lokalna zajednica i dalje treba nastojati podsticajnim mjerama usmjerenim ka mladim bračnim parovima da održi trend pozitivnog nataliteta. Ove mjere bi se trebale provesti kroz podsticaj u izgradnji stambenih jedinica za mlade bračne parove, podsticaj zapošljavanja i samozapošljavanja mladih, te kroz razvoj i unapređenje socijalnih, zdravstvenih, obrazovnih, kulturnih institucija, te sportsko-rekreativnih objekata, što bi kod mladih bračnih parova ulilo povjerenje i sigurnost u održivost porodice i perspektivnost lokalne zajednice.

Na osnovu zapažanja koja direktno slijede iz analize selektovanih indikatora, i analiza koje će se sprovesti u nastavku, uslijedit će vizija, prioriteti i ciljevi održivog razvoja općine Ilijaš.

3. ANALIZA STANJA

3.1. Životna sredina i infrastruktura

3.1.1. Trenutno stanje

3.1.1.1. Klima i reljef

Klima

Općina Ilijaš se nalazi u južnom dijelu sjevernog umjerenog toplotnog pojasa i ima nešto oštriju klimu, nego li što odgovara njenom geografskom položaju, što je rezultat dejstva reljefa.

Prostor Općine Ilijaš karakteriziraju dva klimatska tipa.

Do 600 m nadmorske visine zastupljena je kontinentalna klima, dok se iznad te visine izdvaja planinski tip klime koji se odlikuje dugim i hladnim zimama, kratkim i prolaznim periodima proljeća i jeseni, te toplim ljetima. Planinski dio Općine karakterišu jaki i hladni vjetrovi, dok su u ravničarskom dijelu Općine rijetko zastupljeni. Dolinom rijeke Bosne, vjetrovi i strujanja zraka idu u pravcu Malešići - Lješevo, odnosno Bioča – Misoča i Balbegovići – Sovrle, a maksimalna brzina vjetra iznosi 5,55 m/s.

U narednim tabelama prikazani su osnovni podaci o meteorološkim parametrima u poslednjih nekoliko godina.

Tabela br. 5 : Godišnje i srednje godišnje vrijednosti važnijih meteoroloških pojava u periodu od 2004-2008. godine

GODINE	2004	2005	2006	2007	2008
	SREDNJE GODIŠNJE VRIJEDNOSTI				
Pritisak/tlak zraka, mb	942,3	943,5	943,8	942,7	943,4
Temperatura zraka, °C	10,1	9,1	9,7	11,0	11,2
Relativna vlažnost zraka, %	71	71	72	75	75
Oblačnost (desetine)	6,4	6,3	6,0	5,7	5,7
	GODIŠNJE VRIJEDNOSTI				
Apsolutna max. temperatura zraka, °C	35,6	34,9	35,9	38,8	36,6
Apsolutna min. temperatura zraka, °C	-13,0	-16,8	-18,3	-9,8	-12,8
Količina padavina, l/m ²	1.048	1.153	961	996	835
Broj dana sa padavinama, > 0,1 mm	167	183	162	164	151
Broj dana sa snježnim pokrivačem, > 1 cm	79	89	74	51	30
Maksimalna visina snježnog pokrivača, cm	33	64	27	40	35
Trajanje sijanja sunca (sati)	1.756,7	1.830,3	1.803,6	1916	2.066
Period apsolutne max. temperature zraka	august	juni	juli	juli	juni
Period apsolutne min. Temperature zraka	decembar	januar	decembar	februar	januar

Izvor: Hidrometeorološki zavod BiH; Klimatološka analiza, 2008. Godina

Tokom zime snijeg se prosječno zadržava oko dva mjeseca, dok se jesen odlikuje nižim temperaturama u odnosu na ljetni i proljetni period. Što se tiče osunčanosti ovog područja veliki uticaj imale su magle koje su česte uz dolinu rijeke Bosne, a koje se redovno javljaju u jesenjim i zimskim mjesecima, a naročito u jutarnjim satima. Veliki značaj na klimu ovog prostora također imaju i vjetrovi: sjeverac, koji najčešće puše tokom proljeća, i naravno jugo.

Tabela br. 6 : Osnovni meteorološki parametri Općine Ilijaš za 2009. godinu

MJESECI	Srednja mjesečna temperatura u °C	Mjesečna količina padavina u mm	Relativna vlažnost (%)
Januar	4,7	83,4	83
Februar	5,7	47,8	76
Mart	7,3	79,1	70
April	11,9	19,4	66
Maj	15,9	108,9	68
Juni	20,1	58,2	71
Juli	22,0	67,7	67
August	21,5	25,3	69
Septembar	13,3	145,5	74
Oktobar	8,9	138,7	77
Novembar	2,4	171,6	80
Decembar	-1,4	51,2	84
	Srednja godišnja temperatura	Σ	Srednja godišnja relativna vlažnost
	10,6	1429,7	73

Izvor: Hidrometeorološki zavod BiH, Klimatološka analiza, 2008. godina

Prema prikazanim podacima iz tabela može se zaključiti da je prosječna godišnja temperatura zraka 10,6 °C i da je najtopliji mjesec juli čije su prosječne temperature 22 °C, a zatim august koji ima neznatno nižu temperaturu 21,5 °C, nakon čega temperature konstantno opadaju.

Prosječna temperatura najhladnijeg mjeseca decembra je -1,4 °C, a zatim novembar 2,4 °C, nakon čega temperature zraka konstantno rastu.

Što se tiče padavina iz prethodne tabele se vidi da prosječna godišnja količina padavina na ovom prostoru iznosi 998,6 l/m², koje su tokom godine uglavnom ravnomjerno raspoređene.

Godišnji tok relativne vlažnosti obrnuto je proporcionalan temperaturi zraka, ali sa vrlo primjetnim anomalijama koje su nastale pod uticajem lokalnih klimatskih činioca. Prosječna relativna vlažnost zraka na području općine Ilijaš iznosi 72,8%.

Srednja vlažnost vazduha je u granicama normalnog i iznosi 74%. Najmanja srednja vlažnost iznosi 67% u aprilu, a najveća 81% u januaru sa godišnjom amplitudom od 16%. Prosjek godišnjeg taloga je 925 mm/m².

Na osnovu ovih podataka vidljivo je da općina Ilijaš raspolaže sa dovoljnom količinom padavina, ali koje nažalost nisu ravnomjerno raspoređene i koje se povećavaju sa porastom nadmorske visine.

Reljef

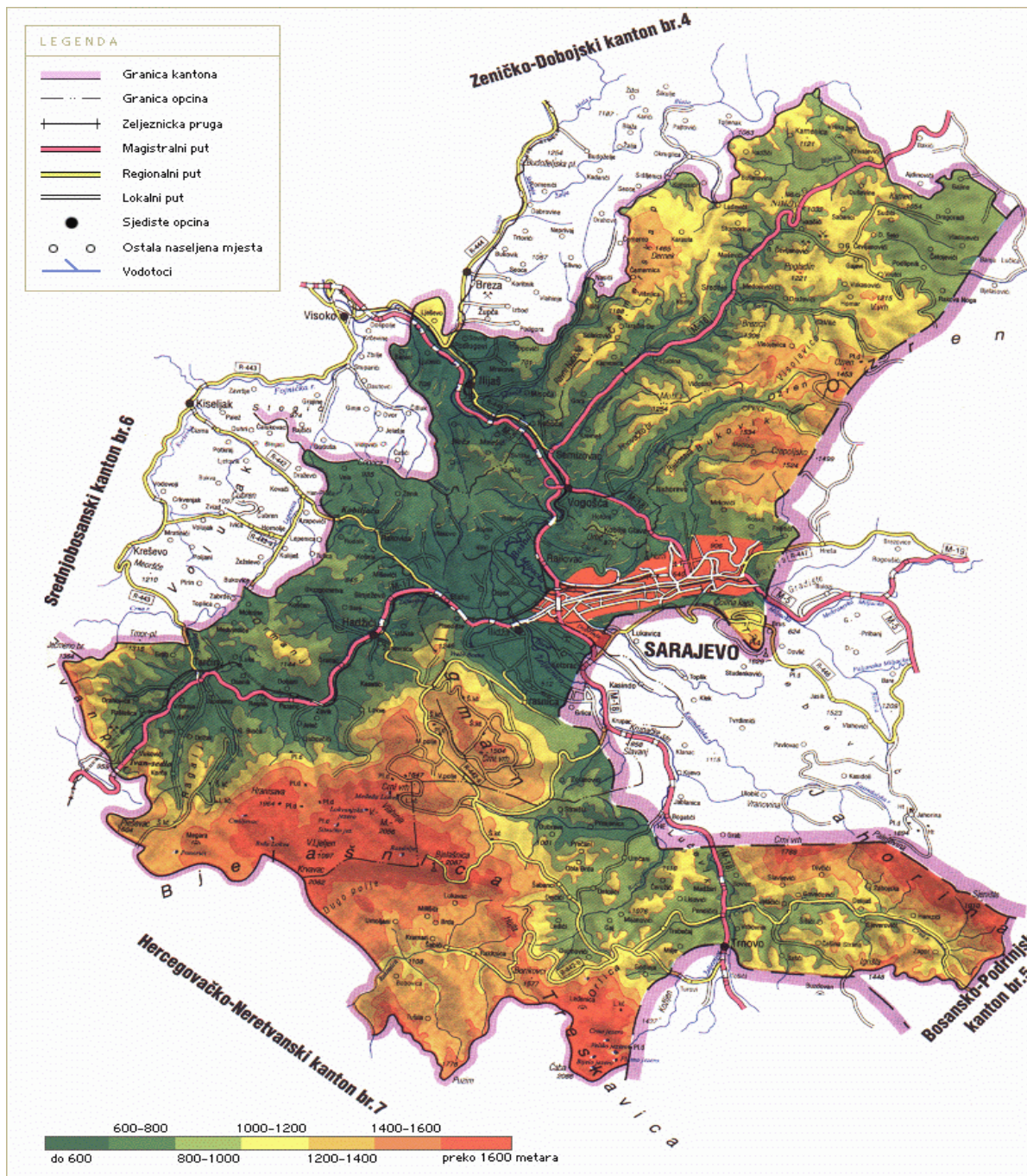
Općinu Ilijaš odlikuje ravničarsko-brežuljkasti i planinsko-brdski teren.

Prostor Općine se može podijeliti na dvije cjeline: donji Ilijaš ili uži urbani dio smješten u dolini rijeke Bosne i Misoče sa ravničarskim i brdsko-brežuljkastim terenima (oko 25% općinske teritorije) i gornji Ilijaš

ili brdsko-planinska cjelina koju obilježavaju Crnoriječki, Čemerski i Gajevski plato, te doline rijeka Rače i Ljubine (oko 75% općinske teritorije).

Prikaz br. 4: Geografska karta Kantona Sarajevo

Izvor: Statistički bilteni Kantona Sarajevo

Gornji Ilijaš je okružen planinama: Ozren, Romanija i Zvijezda.

Donji Ilijaš je okružen brdima i brežuljcima: Paljevo, Višegrad, Mandino brdo, Grabovijek, Nabožić, Crveno brdo, Kostrača i Plana.

3.1.1.2. Zemljište i zaštićena područja

Ukupna površina zemljišta na području Općine iznosi 31.189 ha.

U strukturi površina dominira šumsko zemljište sa 17.141 ha (55%) i poljoprivredno zemljište sa 12.843 (40%). Na neplodno zemljište otpada 1.185 ha (5%).

Nažalost, iako općina Ilijaš raspolaže značajnim obradivim površinama, zemljište nije u dovoljnoj mjeri iskorišteno.

Od prirodnih ljepota, potrebno je istaći zaštićeni pejzaž "Bijambare" koji omogućava razvoj turističkih i rekreacionih potencijala.

Geološke i pedološke karakteristike

Na području općine Ilijaš zastupljeni su slijedeći tipovi tla:

- Automorfna tla (eutrični kambisol, kalkokambisol, rendzine, litosoli i regosoli)
- Hidromorfna tla (fluvisolna tla).

Najveće rasprostranjenje na području općine Ilijaš zauzima eutrični kambisol, a zastupljen je u brdskim i planinskim dijelovima istočnog dijela općine uz rijeku Ljubinu, te na sjeverozapadnom dijelu na brežuljkastim terenima Lješeva, Sovrla, Podlugova, urbanog dijela Ilijaša, Luke, Misoče i drugih okolnih naselja. To su ilovaste glinuše, ali su dobro vodopropusne. Uvrštavaju se u srednje duboka tla čija dubina iznosi 60 cm. To su crvenkasto smeđa produktivna tla, koja su kisela i bazična. Pogodna su za obrađivanje i uzgoj poljoprivrednih kultura, a naročito voća i povrća što je vrlo važno za stanovništvo seoskih naselja.

Na jugoistoku veliko prostranstvo zauzima kalkokambisol, a zahvata šire područje Čevljanovića, Gajeva, Kovačevića i drugih okolnih naselja. Ova tla razvijena su na krečnjacima i dolomitima.¹⁵

Rendzine na području općine zahvataju zapadne dijelove Ljubnića i Bioču.

Litosoli su zastupljeni u planinskim dijelovima Čemerske planine, te na jugu uz Perački potok, dok se regosoli javljaju na krajnjem istočnom dijelu Općine Ilijaš, prema granici sa Općinom Olovo. Litosoli i regosoli su mlada i nerazvijena tla. Nisu podesna za poljoprivrednu djelatnost, a teško se i pošumljavaju. Fluvisolna tla se javljaju uz doline rijeke Bosne, Liubine i Misoče. To su hidromorfna tla.

Područja uz doline rijeka su velike plodnosti, a sadržaj humusa na tlima uz rijeku Bosnu se kreće od 40% do 60% na neposrednoj površini.

Pedološka istraživanja na području općine Ilijaš pružaju nam jasnu sliku o zemljišnim resursima, a u vezi s tim proizlazi i potreba za kategorizacijom njihove upotrebne vrijednosti, kako je to prikazano u narednoj tabeli.

Tabela br. 7 : Upotrebna vrijednost zemljišta na području općine Ilijaš 2008. godine

kategorija	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
površina (ha)	114	805	1.360	4.455	2.811	1.236	927	9

Izvor: Služba za katastar i imovinsko pravne odnose Ilijaš; pregled upotrebne vrijednosti zemljišta 2008. godina; Ilijaš 2008.

Na osnovu podataka iz tabele uočava se da najveći broj pedosistematskih jedinica spada u IV i V, zatim u III i VI kategoriju.

Manje površine aluvijalno-karbonatnih i aluvijalno-deluvijalnih tala spadaju u I i II kategoriju upotrebne vrijednosti, dok VIII kategoriju obuhvataju kamenjari i ostala neplodna tla, te urbane površine.

¹⁵ Izvor: Općina Ilijaš (2007) Lokalni ekološki akcioni plan Općine Ilijaš; pp. 1-24

U pogledu ovako kategorisane upotrebne vrijednosti zemljišta, može se zaključiti da područje općine Ilijaš ima zemljišta srednje upotrebne vrijednosti.

Površine I i II kategorije bi trebalo koristiti isključivo u poljoprivredne svrhe tj. po mogućnosti za voćarsku proizvodnju. Površine III i IV kategorije mogu se također bez ikakvih opasnosti i ograničenja obrađivati. Kategorije zemljišta od V do VII, zavisno od potreba i interesa, mogu biti korištene u različite svrhe, ali uz to postoje rizici koji bi mogli poskupiti korištenje zemljišta.

Dakle, što je lošija kategorija zemljišta, to je teže i neekonomičnije korištenje u poljoprivredne svrhe. Idealno rješenje na tim zemljištima su šume, koje predstavljaju najbolju zaštitu od erozije, klizišta, a ujedno doprinose i poboljšanju zemljišnih svojstava, pa time i upotrebne vrijednosti.

Sumnjive površine

Od ukupne površine zemljišta, 3.367,30 ha se smatra miniranim zemljištem, od čega 2.047,30 ha šumskog zemljišta i 1.320,00 ha poljoprivrednog zemljišta.

Ukupna površina kontaminirana minama (I kategorija) na području općine Ilijaš iznosi oko 4,684.600 m². Do sada je deminirano 1,697.822 m² ove kategorije, a takođe se svakodnevno vode aktivnosti sa Centrom za uklanjanje mina (MAC), koji iznalaze mogućnosti da se kroz proglašenje površine bez utvrđenog rizika (BUR), sumnjive površine II i III kategorije smanjuju.

Preostala površina II i III kategorije se procjenjuje na oko 28,988.400 m².

Tabela br. 8: Akcioni plan dinamike deminiranja na području općine Ilijaš za period 2011.-2016.

2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Lješevo	Lješevo	Lješevo	Taračin Do	Lađevići	Višnjica
Solakovići	Solakovići	Stomorine	Višnjica	Kamenica	Hadžići
Donja Misoča	Donja Misoča	Taračin Do	Sovrle	Kamenica	Hadžići 1
Krivajevići	Krivajevići	Buljetovina	Lađevići	Korita	
	Stomorine	Popovići	Buljetovina	Višnjica	

Izvor: Interna baza podataka Službe civilne zaštite općine Ilijaš

Najviše su minirana područja šume i poljoprivrednog zemljišta, ali i lokaliteti u blizini naselja.¹⁶ Trenutno se vodi aktivnost za deminiranje naselja Lješevo, Misoča, Krivajevići, kao i Gradskog Mezarja Haluge.

Zaštićena područja prirodnog naslijeđa

Na osnovu legislative o zaštiti prirodne baštine (na entitetskom nivou) i na osnovu kategorizacije zaštićenih dobara prirode prema IUCN na prostoru Općine postoje dva zaštićena područja, Zaštićeni pejzaž "Bijambare" i Spomenik prirode "Skakavac".

Zaštićeni pejzaž Bijambare smješten je na krajnjim sjeveroistočnim padinama Kantona Sarajevo, na Nišičkoj visoravni, na oko 35 km zračne linije od Sarajeva, na 945 m nadmorske visine, neposredno uz magistralnu cestu Sarajevo-Tuzla.

Obzirom da se nalazi pored ostalog dijelom na krečnjačkoj geološkoj podlozi, ovo područje je bogato kraškim pojavama kao što su pećine, kraški ponori, vrtače, škarpe i grebeni - stjenski masiv. Obuhvata

¹⁶ Ukupni podaci su preuzeti iz Plana protuminskog djelovanja za općinu Ilijaš koju je izdao BH MAC u februaru 2011. godine.

prostor između Bijambarske pećine na sjeveru, Motika na istoku i Dugih strana, odnosno Borka na jugu i to na površini od 497 ha.

Kao posebna vrijednost geološke raznolikosti i prirodnog naslijeđa mogu se izdvojiti osam špilja u tri horizonta, od kojih je najpoznatija tzv. Srednja ili Glavna ili Bijambarska pećina čiji je obilazak atrakcija. Ona je velika i dužina joj je 420 m (duž glavne staze, bez sporednih staza), sa 4 velika hodnika čiji prečnik doseže i do 60 m, a koji su visoki i preko 30 m. Jedan od hodnika (zadnji) se zbog svoje impresivne veličine najčešće naziva "Koncertna dvorana".

Pećina je bogata oblicima pećinskog nakita kao što su stalaktiti, stalagmiti, draperije, bigrene kade, stubovi i slično. Nastanjena je kolonijom šišmiša i cvrčaka, a moguće je naći i druge oblike faune.

Prikaz br. 5: Turistička mapa Zaštićenog pejzaža Bijambare

Izvor: Turistička zajednica Kantona Sarajevo, 2010

U Gornjoj bijambarskoj pećini pronađen je alat za obrađivanje kamena, te ostatak pećinskog čovjeka. Kosturi starih medvjeda, jelena i drugih životinja su također otkriveni u nekim od pećina. Osim Srednje i Gornje, interesantno je i ostalih 6 pećina, a naročito Donja pećina i Đuričina pećina.

Slivno područje voda prostorne cjeline Bijambara obuhvata površinu od oko 35 km² i na njemu su locirana vrela Banjevac, Studenac i Junakovac, te potoci Bjeljila i Brodić. Nadmorska visina, guste četinarske šume, livade, dva vodotoka sa jezerima i ponorima, pećine, stijenski masiv i veoma kvalitetan zrak pružaju izuzetne uslove za izlete, lov, ribolov, planinarenje, alpinizam, speleologiju, skijanje, branje gljiva i ljekovitih trava.

Spomenik prirode „Skakavac“ smješten je u sjevernom dijelu Kantona Sarajevo, zahvatajući prostor južnih obronaka Ozrena i sjevernih padina Bukovika i zauzima i područje općine Ilijaš površine od 414,97 ha. Vodopad Skakavac se nalazi oko 12 km sjeverno od Sarajeva, iznad sela Nahoreva, na padinama planine Ozren, a u podnožju vrha Bukovik (1.534 m). Skakavac je jedan od najljepših vodopada u BiH, naročito zimi kada njegov slap okuje led oblikujući fantastične prizore, visok je 98 m i drugi po visini vodopad u Evropi. Područje vodopada „Skakavac“ sa sjeverne, istočne i južne strane omeđeno je višim reljefom koji se uzdiže preko 1.500 m.

Kao prostor sa izuzetno visokim stepenom biološke raznolikosti i relativno visokim brojem ugroženih vrsta tj. endemičnim i relikatnim vrstama, sa ekosistemima i pejzažima visokih vrijednosti, ovo područje je

uključeno u III kategoriju zaštićenih područja - Spomenik prirode (Prema kriteriju IUCN-a) i namijenjeno je prije svega turizmu, rekreaciji stanovništva, edukaciji i naučno-istraživačkom radu.

Područje obiluje prostranim livadskim visoravnima, bujnim šumama, djevičanskim stjenovitim barijerama, čime je pogodno za različite forme planinarstva, za rekreativne šetnje, brdske utrke, speleologiju, bavljenje fotografijom, sakupljanje gljiva i ljekovitog bilja.

Druge cjeline prirodnog nasljeđa koje bi zbog svojih izuzetnih prirodnih vrijednosti mogli definisati u neku od kategorija zaštite su: Kanjon Misoče, Čemerska planina, Podlipnik, planina Zvijezda, Ozren.

Šumske zajednice koje egzistiraju na navedenim područjima su najvažnija komponenta okoliša i determinanta njegovog kvaliteta, a spadaju u najkvalitetnije vrijednosti Kantona Sarajevo. Pored proizvodnih koristi (drveta, ljekobilja, jestivog i aromatskog bilja, životinja, gljiva i dr.) ove šume imaju i sociološki značaj (naučne, edukativne, duhovne, povijesne, kulturološke, turističke, zdravstvene, rekreativne i estetske vrijednosti). Ipak, najveće vrijednosti šuma su indirektno koje su rezultat njihovih ekoloških funkcija (utiču na globalno kruženje i akumulaciju ugljenika u prirodi, ublažavajući tako efekat staklenika i klimatske ekstreme; štite tlo od spiranja i erozije; održavaju biodiverzitet, rezervoar su genetičkih informacija i utočište rijetkih zaštićenih organizama; štite vodotoke i njihov živi svijet, proizvode kiseonik, itd.). Naročito značajna ekološka funkcija šuma je u generiranju i zaštiti izvora pitke vode (preko 60% planetarne svježe vode generiraju šume), a na ovim područjima je prisutan veći broj izvorišta, s posebnim naglaskom na relativno izdašan izvor termalne vode u Podlipniku.

Područja su poznata po zastupljenosti mnogih vrsta gljiva među kojim se ističe vrlo cjenjena gljiva smrčak-Morchella, Boletus i drugi.

Raznovrsnost-raznolikost se sve više uzima kao vrijednost i bogatstvo neke zemlje. Prema dosadašnjim istraživanjima i informacijama, prostor općine Ilijaš se odlikuje velikim specijskim, ekosistemskim i pejzažnim diverzitetom, što je, u kombinaciji sa kulturno-historijskim prilikama, doprinjelo da ona raspolaže značajnim privrednim potencijalom. Kompleksni koncept zaštite fizičko-geografskog i bio-geografskog diverziteta cijelog prostora, treba da bude planski dokument u kome privredne aktivnosti treba usmjeriti i prilagoditi tako da svojim djelovanjem učestvuju u očuvanju prirodnih potencijala Općine.

3.1.1.3. Rudna bogatstva

Na području općine nalazi se više lokaliteta s mineralnim sirovinama, uključujući nalazište mangana u Čevljanovićima, nalazište krečnjaka u Gajevima-Vrela i Rači, nalazište kamena eruptivca u Koritima, nalazište kamena škriljca u Misoči, nalazište kvarca u Podrolu i Čevljanovićima i nalazišta uglja, koja nisu u eksploataciji.

Na prostoru Srednjeg, tačnije u Draževićima, registrirano je i nalazište žive izuzetnog kvaliteta koje do sada nije eksploatisano.

3.1.1.4. Vodni resursi

Površinske vode

Vodne resurse Općine čine rijeke Bosna, Misoča, Stavnja i Ljubina, rječice Rača, Blatnica, Bjelava, Povoča i Bjelila, te veliki broj potoka: Klancina luka, Rijeka, Sastavci, Džamijski potok, Rabuški potok, Dumački potok, Radića potok, potok Gnionica, Krkin potok i Krnjevački potok.

Slivno područje voda prostorne cjeline Bijambare obuhvata površinu cca 35 km². Na osnovu desetogodišnjih mjerenja prosječno godišnje na ovom slivnom području je registrovano cca 1.000 mm

padavina, što je jedan od razloga hidrološke stabilnosti vrela, posebno imajući u vidu da se prostorna cjelina Bijambare nalazi 1.000 m n/v.

Na ovom slivnom području su locirana vrela: Bunjevac, Studenac, Junakovac, potok Bjelila, Brodić, Blatnica i niz pišćevina koje su po karakteristikama vode iz istog slivnog i hidro geološkog sklopa.

Potok Bjelila formira više vrela, vodenih izvora i pišćevina, a karakteristika mu je što završava u ponorima oko 500 m južno od ulaza u Bijambarsku pećinu.

Potok Brodić formira više izvora i pišćevina koje se javljaju na različitim tačkama u gornjem toku potoka, a ponire 30 m južno od ulaza u donju Bijambarsku pećinu.

Izvori Banjevac i Studenac su locirani sjeverno i zapadno od naselja Kamenica, oko 350 m zapadno od Bijambarske pećine, a izdašnost mu je 0,30 l/sek i 0,23 l/sek (sušni period). Oko 500 m od pećine je lociran izvor Junakovac.

Fizikalno hemijski i bakteriološki, voda ovih vrela je izuzetnog kvaliteta, sa prisustvom samo aerobnih mezofilnih bakterija, što ukazuje da u njoj postoji samo uticaj prirodnog procesa razgradnje organskih materija. Vrelo Studenac je kaptirano za potrebe vodosnabdijevanja stanovništva, čime je narušena prirodna ambijentalnost ovog potoka.¹⁷

Izvori termalne i pitke vode

Izvorišta termalne vode registrirana su na području Podlipnika koja sadrže 31 mineralnu ljekovitu komponentu, a na potezu Srednje - Čevljanovići registrovana su nalazišta mineralne vode. Na području općine Ilijaš postoje i dvije ponornice: Bjelila, koja ponire kod Bijambarske pećine, i Blatnica.

3.1.1.5. Zrak

Problematika zagađivanja zraka traje koliko i industrijalizacija, a historijski se mogu izdvojiti tri karakteristične faze.

- lokalno zagađivanje produktima nepotpunog sagorijevanja,
- regionalno zagađivanje (razmjera kontinenata) zagađivanje kiselim kišama,
- globalno (svjetsko) zagađivanje stakleničkim gasovima.

Kada je riječ o kvalitetu zraka u BiH podaci uglavnom nisu sistematizovani niti dostupni.

Većina polutanata koji zagađuju zrak potiču od industrijskih aktivnosti, ali značajan dio i od saobraćaja. Prije rata industrija je bila najznačajniji zagađivač vazduha. Većina industrije je prestala s radom u toku rata i još uvijek nije dostigla predratni nivo. Zahvaljujući tome, očekuje se da je zagađenje vazduha mnogo manje nego prije rata, mada nema sigurnih i tačnih podataka o trenutnom kvalitetu zraka.

Neki od lokalnih zagađivača koji su do 1992. godine bili prisutni na području općine Ilijaš više ne egzistiraju, a prije svega "Željezara Ilijaš", pilana „Intal Bosna”, pilana „Srednje”... Pilane su privatizovane i trenutno nisu u funkciji, a za lokalitet nekadašnje „Željezare” izrađen je Regulacioni plan Industrijske zone "Željezara Ilijaš" u čijem jednom dijelu je izgrađeno više manjih i srednjih preduzeća koja obavljaju djelatnosti za koje nije potrebno pribavljanje okolinske dozvole.¹⁸ Na predmetnom lokalitetu izgrađena su nova industrijska postrojenja: "Schiedel" (proizvodnja elemenata za domaćinstva, dimnjaka i sl.), „Frimeco”

¹⁷ Podaci uzeti iz Projekta: Zaštita šireg prostornog obuhvata Bijambareiz 2001 godine, izrađen od strane zavoda za izgradnju Kantona Sarajevo.

¹⁸ Prema Pravilniku o pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolinsku dozvolu (Sl. novine Kantona Sarajevo broj: 8/2011).

(prerada žice), dvije tvornice za proizvodnju namještaja („Udobnost” i „Ezam”), dva preduzeća za sakupljanje sekundarnih sirovina („Cibos”, „Meltal”), skladište prehrambenih proizvoda („Forneti”), kao i sjedišta većeg broja poduzeća, koja ne predstavljaju značajne izvore zagađivanja zraka.

Drugi dio lokaliteta Industrijske zone „Željezara Ilijaš” ostavljen je kompleksu „Željezare”, ali ista ne radi i nema proizvodne kapacitete kao prije ratnih dešavanja.

U Starom Ilijašu je izgrađena tvornica boja i lakova „Megati” Ilijaš, koja nije u funkciji proizvodnje u kojoj bi trebala da bude, pa je i stepen zagađenja koja uzrokuje mnogo manji u zadnje vrijeme.

Potencijalni zagađivači na području Ilijaša su i Asfaltna baza na lokalitetu Misoča, koja ima pribavljenu okolinsku dozvolu, kamenolom na lokalitetu Rača, Betonara u Podlugovima, kao i dva kamenoloma koja rade bespravno: „Misoča” u Misoči i kamenolom „Bosnaputevi” na putu prema Gajejima.

Privredna društva su prema Pravilniku o utvrđivanju roka za podnošenje zahtjeva za izdavanje okolinske dozvole za pogone i postrojenja koja imaju izdate dozvole prije stupanja na snagu Zakona o zaštiti okoliša,¹⁹ obavezna do 31.12.2011. godine podnijeti zahtjev za izdavanje okolinske dozvole.

Osim zagađenja zraka iz raznih postrojenja značajna zagađenja zraka su i iz individualnih ložišta, jer gotovo sva domaćinstva koriste ugajl i drvo kao ogrijev, i emisije iz automobila jer uz kotlinu Bosne i Stavnje prolaze auto-put i regionalni put koji su veoma frekventni.

Prostor u dolini rijeke Bosne i Misoče, je veoma gusto naseljen, u odnosu na prijeratni period, a izgrađen je i niz većih naselja bez urbanističkog reda. Na području Općine započeta je gasifikacija naselja, ali je mali broj domaćinstava izvršio priključak objekta na gas.

Tabela br. 9 : Rezultati mjerenja kvaliteta zraka u Ilijašu (Informacija o mjerenju kvaliteta zraka na području Kantona Sarajevo), 2009. godine

Polutanti	Period uzorkovanja	Granična prosječna vrijednost (µg/m ³)	Visoka vrijednost (µg/m ³)	Prosječna izmjerena vrijednost (µg/m ³)	Max dnevni prosjek (µg/m ³)	Max satni prosjek (µg/m ³)
SO ₂	1 sat	90	500	37,02	-	-
SO ₂	24 sata	90	240	37,02	90,02	173,30
NO ₂	1 sat	60	300	26,46	-	-
NO ₂	24 sata	60	140	26,46	42,83	68,70
LČ 10	24 sata	50	100	-	-	-
Benzene	1 sat	n/p*	n/p*	16,87	16,87	54,60
Toluen	1 sat	n/p*	n/p*	140,3	14,30	220,90
Etilbenzene	1 sat	n/p*	n/p*	140,01	14,01	85,00
M&P Xylene	1 sat	n/p*	n/p*	30,66	30,66	85,39

Izvor: Informacija o mjerenju kvaliteta zraka na području Kantona Sarajevo, Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša KS, novembar 2009.

U brdsko-planinskom području smještenom uz rijeku Ljubinu je aeropolucija manja jer tu živi mali broj stanovnika. Naselja su raspoređena na velikom prostoru, a u kućnim ložištima se koristi drvo kao ogrijev. Osnovni izvor zagađivanja zraka na ovom području su izduvni gasovi automobila, jer kroz ovo područje, između naselja Semizovac i grada Olovo, prolazi magistralni put. Obzirom na intenzivnije strujanje zraka tokom čitave godine ne osjeća se u tolikoj mjeri negativan uticaj izduvnih gasova. Konačno, može se

¹⁹

Sl. Novine Kantona Sarajevo broj: 12/2011).

konstatovati da ovaj dio općine Ilijaš predstavlja svojevrsnu vazdušnu banju, što dokazuje i veliki broj vikend objekata koji su sagrađeni ili su u većem broju u gradnji.

F BiH i Kanton Sarajevo su u posljednje vrijeme donijeli niz zakona o zaštiti okoliša, kojima je reguliran način zaštite okoliša u različitim segmentima (voda, zrak, zemlja, buka i sl.).²⁰

3.1.1.6. Biljni svijet

Određeni podaci ukazuju da gornji dio Općine predstavlja najbogatije područje po ljekovitom bilju i gljivama (među najbogatijim u bivšoj Jugoslaviji). Ekosistemi na području Općine su izloženi degradaciji, što je isključivo uzrokovano ljudskim faktorom. Kao rezultat toga, mnoge vrste biljaka su ugrožene: divlja kruška, jabuka, drenjak, bijela bukva, bijeli javor, hrast i bijeli bor.

Na osnovu podataka šumsko-gospodarske osnove, ukupna površina šuma i šumskog zemljišta na području općine Ilijaš iznosi 16.249 ha, od čega je 13.644 ha u državnom vlasništvu,²¹ a 2.605 ha su šume u privatnoj svojini.²² Šume i šumska zemljišta na području općine Ilijaš pripadaju ŠGP Gornje Bosansko, koje se dijeli na gospodarske jedinice Kaljina-Bioštica, Gornja Ljubina, Donja Ljubina, Donja Misoča, Gornja Misoča, Donja Stavnja i Donja Lepenica.

Usljed relativno izražene heterogenosti područja Zaštićeni pejzaž "Skakavac" u smislu geološke podloge, tipova zemljišta, reljefa, hidrografske mreže, te drugih faktora, ono se odlikuje veoma visokim stepenom biološke raznolikosti. Na ovom prostoru evidentirano je oko 1.500 vrsta viših biljaka i visok procent vrsta endemičnog karaktera. Navedeno je oko 100 vrsta dinarskog, 120 vrsta balkanskog, 40 vrsta jugoistočnoevropskog rasprostranjenja.

Na stijenama oko vodopada razvija se vegetacija koja obiluje endemičnim i reliktnim vrstama kao što su: *Atamatha cretensis*, *Crepis cinarica*, *Daphne alpina*, *Dianthus kitaibelii*, *Edrianthus jugoslavicus*, *Moehringia bavarica*, *Potentilla persicina*, *Sesleria angustifolia*, i dr.

Šire područje vodopada Skakavac je jako bogato medicinskom i medonosnom florom, te se na ovom prostoru nalazi nekoliko stotina vrsta ljekovitih, aromatičnih i vitaminskih biljaka, među kojima se naročito ističu: trava od utrobice (*Gentiana asclepiadea*) - ukras mezofilnih šuma i šikara, veoma ljekovita, ali i ugrožena vrsta; zatim jetrenjaka (*Anemone hepatica*), sve ugroženija vrsta termofilnih šuma i šikara i mnoge druge. Područje karakteriše i veliko bogatstvo različitih vrsta gljiva, među kojima su većinom jestive i ljekovite vrste poput: martovke (*Hygrophorus marzuolus*), đurđevače (*Calocybe gambosa*), smrčka (*Morchella conica*), lisičarke (*Cantharellus cibarius*), sunčanice (*Macrolepiota procera*), bukovače (*Pleurotus ostreatus*), vrgnja (*Boletus edulis*), gnojštarka (*Coprinus commatus*) i drugih. Osim jestivih mogu se naći i neke otrovne kao što su vrste iz roda pupavki (*Amanita* spp.), brašnjača (*Clitocibe* spp.), te ludare (*Boletus satanas*).

Na području Bijambara konstatovane su 133 različite životne zajednice, čiju strukturu čini preko 800 vrsta viših biljaka. Utvrđen je i visok procenat vrsta endemičnog karaktera i to dinarskog, balkanskog i jugoistočnoevropskog rasprostranjenja, kao i prisustvo niza interesantnih i rijetkih vrsta biljaka koje imaju značajnu ekološku, fitocenološku i biljnogeografsku dijagnostičku vrijednost.

²⁰ Zakon o zaštiti okoliša, Zakon o zaštiti voda, Zakon o zaštiti zraka i Zakon o zaštiti prirode (Službene novine FBiH, broj: 33/03, Zakon o prostornom uređenju (Službene novine Kantona Sarajevo, broj: 13/99, 19/99, 24/01 i 32/01).

²¹ Od ukupne površine (13.644 ha) na visoke šume sa prirodnom obnovom otpada 11.664,7 ha, visoke degradirane šume 238,9 ha, šumske kulture 652 ha, izdanačke šume 726,3 ha, šume nepodesne za gospodarenje 30,4 ha, šibljac i goleti podesni za pošumljavanje 232,1 ha i goleti nepodesne za pošumljavanje 99,2 ha. Drvna zaliha u državnim šumama iznosi 350 m³/ha četinarara i 236,8 m³/ha liščara. Procjenjuje se da je oko 3.506 ha minirano.

²² Od ukupne površine šuma sa pravom svojine, na visoke šume otpada 1.481 ha, u izdanačke šume 1.122 ha i neproduktivno šumsko zemljište 2 ha. Procjenjuje se da je oko 87 ha ovih šuma minirano.

Na ovom području su zabilježene i dvije lokacije tresetnih zemljišta i to na nadmorskim visinama od 920 m i 930 m, sa florom nižih biljaka koje predstavljaju posebnu biološku vrijednost ovog prostora. Kad su u pitanju biljne vrste procjenjuje se da ih ima oko 900, od kojih je više od 50 endemičnih vrsta.

3.1.1.7. Životinjski svijet

Područje Skakavca odlikuje se izuzetnom raznovrsnošću faune, te su mnogi predstavnici životinjskog svijeta ovdje našli svoje utočište.

Od glavnih vrsta divljači koje obitavaju na ovom prostoru su: srna, divlja svinja, medvjed, zec, lještarka, vuk, lisica, divlja mačka, jazavac, kuna, te brojne vrste ptica, od kojih pojedine ulaze u kategoriju ugroženih vrsta i predložene su na „Crvenu listu“ ugroženih ptica Bosne i Hercegovine.

Od glavnih vrsta divljači koje obitavaju na području Zaštićeni pejzaž „Bijambare“ su: srna, zec, lještarka, lisica, divlja mačka, jazavac, kuna, te brojne vrste ptica.

3.1.1.8. Infrastruktura

3.1.1.8.1. Cestovni i željeznički saobraćaj

Općina Ilijaš se nalazi na raskrsnici puteva koji je povezuju sa susjednim općinama, kao i sa svim dijelovima BiH i svijetom.

Osnovnu saobraćajnu infrastrukturu na području ilijaške općine čine 12 km auto-puta Sarajevo-Zenica, 22 km magistralnog puta Sarajevo-Tuzla, 14 km regionalnog puta Sarajevo-Zenica i Sarajevo-Vareš, kao i 12 km željezničke pruge Bosanski Šamac – Sarajevo (sa putničkim stanicama u Ilijaš Stari i Podlugovi, stajalištima u Lješevu, teretnom stanicom u Podlugovima, te tri industrijska kolosijeka: industrijska zona Željezara, skladišta naftnih derivata u Misoči i Podlugovima), što omogućava brz transport roba i usluga iz Ilijaša u sve krajeve BiH i obrnuto.

Osnovna karakteristika saobraćajne infrastrukture na području ove općine je relativna kvantitativna razvijenost, skromna opremljenost i zastarjelost opreme i vozni sredstava, te nepovezanost modernim saobraćajnicama sa susjednim općinama, Kantonima, razvijenim dijelom Evrope i svijeta.

Stoga je opravdano konstatovati da postoji potreba za izgradnjom nove saobraćajne infrastrukture i kapaciteta željezničkog i drumskog saobraćaja.

Obnova i rehabilitacija saobraćajnih komunikacija u periodu od 1996. do 2006. godine se odnosila na devastirane objekte i infrastrukturu, te zaostatke u održavanju, s ciljem njihovog dovođenja na nivo predratnog stanja, tako da proširenje kapaciteta i promjena dizajna nisu bili obuhvaćeni ovim aktivnostima. Ova faza obnove je rađena pojednostavljenim procedurama kao „hitna rehabilitacija“.

Poslijeratna rekonstrukcija i modernizacija infrastrukture se desila uglavnom u periodu 2000. do 2008. godine u interesu poboljšanja uslova života i razvoja privrede u općini Ilijaš. U tom periodu rekonstruisano je nekoliko značajnih putnih pravaca u područjima sa velikom migracijom stanovništva i povratkom istog na prijeratna staništa: Donji Čevljanovići-Gajevi, Nišići-Kamenica, Alića rampa-Mrakovo-Salkanov, Han-Popovići, Mlini-Misoča.

Odlukom o utvrđivanju lokalnih cesta na području Kantona Sarajevo²³ utvrđene su ceste koje su od interesa za Kanton u dužini od 50,94 km i lokalne ceste od interesa za općinu Ilijaš u dužini od 27,39 km.

²³ Sl. novine Kantona Sarajevo broj: 17/2005 godine.

Tabela br. 10: Lokalne ceste od interesa za općinu Ilijaš

R.br.	Naziv ulice	Numeracija ulice	Dužina kolovoza (m)	Stanje kolovoza
1.	Alića rampa-Banovac	4001	400	Urađen projekat saobraćajne signalizacije, potrebno uraditi saobraćajnu signalizaciju prema projektu i sanirati nastala oštećenja kolovoza.
2.	Kamenice-Kasarna	4002	2.000	Potrebna sanacija oštećenja.
3.	Ljubina-Garaže	4003	7.050	Potrebna sanacija oštećenja.
4.	Nišići-Gornji Ivančići	4004	1.200	Potrebna sanacija oštećenja.
5.	Odžak-Nanići	4005	2.000	Potrebna sanacija oštećenja.
6.	Podlugovi-Kapela-Makljen	4006	1.000	Potrebna sanacija oštećenja.
7.	Povoča-Ulištovići	4007	2.000	Potrebna sanacija oštećenja.
8.	Put stara pruga-most Malešići	4008	2.000	Potrebna sanacija oštećenja.
9.	Put za Malešiće	4009	1.540	Potrebna sanacija oštećenja.
10.	Raskršće-Sudići	4010	1.500	Potrebna sanacija oštećenja.
11.	Stari Ilijaš-Krkin potok	4011	6.700	Potrebna sanacija oštećenja.

UKUPNO: 27.390

Izvor: Odluka o utvrđivanju lokalnih cesta na području Kantona Sarajevo, "Službene novine Kantona Sarajevo" broj: 17/05

Sve saobraćajnice od interesa za općinu su u stanju nužne rekonstrukcije i modernizacije.

Tabela br. 11 : Lokalne ceste od interesa za Kanton Sarajevo

Red broj	Naziv ulice	Numeracija ulice	Dužina kolovoza (m)	Stanje kolovoza
1.	126.ilijaške brigade	401	590	Urađen projekat uređenja dijela ulice sa popločavanjem pješačke zone, za ostali dio ulice je potrebna rekonstrukcija.
2.	Kakanjska	402	300	Urađena rekonstrukcija i projekat saobraćajne signalizacije, potrebno uraditi saobraćajnu signalizaciju prema projektu
3.	Čevljanovići-Gajevi	403	5.870	Potrebno uraditi projekat saobraćajne signalizacije, sanirati nastala oštećenja kolovoza.
4.	Donja Luka-Bioča škola-Bioča	404	6.000	Potrebna djelimična sanacija.
5.	Gajevi-	405	11.000	Potrebno uraditi projekat saobraćajne signalizacije, sanirati

Red broj	Naziv ulice	Numeracija ulice	Dužina kolovoza (m)	Stanje kolovoza
	Dragoradi-Vladajevići			nastala oštećenja kolovoza.
6.	Hašima Spahića	406	2.200	Potrebna sanacija oštećenja i rekonstrukcija dijela ulice.
7.	Ilijaš-Misoča	407	5.000	Potrebno uraditi projekat saobraćajne signalizacije, sanirati nastala oštećenja kolovoza.
8.	Ilijaš-Salkanov Han	408	3.000	Potrebno uraditi projekat saobraćajne signalizacije, sanirati nastala oštećenja kolovoza.
9.	Nišići-Kamenica	409	6.500	Urađen projekat saobraćajne signalizacije, potrebno uraditi saobraćajnu signalizaciju prema projektu i sanirati nastala oštećenja kolovoza.
10.	Omladinska	410	300	Potrebna djelimična sanacija.
11.	Salkanov Han - Popovići	411	1.250	Potrebno uraditi projekat saobraćajne signalizacije, sanirati nastala oštećenja kolovoza.
12.	Srednje-Podbare	412	5.370	Ostatak puta koji do sada nije obuhvaćen rekonstrukcijom potrebno je asfaltirati i uraditi projekat saobraćajne signalizacije.
13.	Sabanci-Sudići	413	3.000	Potrebna temeljna rekonstrukcija sa asfaltiranjem.
14.	Bogumilska	414	270	Potrebna djelimična sanacija.
15.	I.F. Jukića	415	290	Potrebna djelimična sanacija.
UKUPNO:			50.940	

Izvor: Odluka o utvrđivanju lokalnih cesta na području Kantona Sarajevo, "Službene novine Kantona Sarajevo" broj: 17/05.

Investiranje u transportnu infrastrukturu ne ide željenim i potrebnim intenzitetom i sprost je evidentna. Ključna razvojna dokumenta (transportna politika, strategija i investicijski programi) nedostaju i predstavljaju veliku prepreku za brži razvoj prometnica.

Povratak stanovništva i izgradnja stambenih objekata, povećanje broja automobila i potreba za bržom komunikacijom, kako za kretanje stanovništva, tako i za transport roba i usluga, uslovljavaju modernizaciju u smislu proširenja postojećih saobraćajnica između naselja i njihovo dovođenje na nivo dvosmjerne saobraćajnice sa bar jednom pješačkom komunikacijom, kao i uređenja staza u novonastalim naseljima kako bi se dovele na nivo saobraćajnice, obzirom da iste trenutno ne zadovoljavaju uslove za bezbjednu komunikaciju. U posljednjih nekoliko godina Općina je izradila i donijela više Regulacionih planova, kojima su planirane nove saobraćajnice i infrastrukturni objekti. Za stvaranje uslova realizacije Industrijske zone „Luka“ potrebna je izgradnja puta i mosta, zatim nova trasa Regionalnog puta Sarajevo-Visoko, izgradnja željezničkog stajališta, izgradnja podvožnjaka u svrhu bezbjednije komunikacije preko željezničke pruge, izgradnja više internih saobraćajnica unutar naselja.

Obzirom na razuđenost općine, potrebe za rekonstrukcijom i novom izgradnjom saobraćajnih komunikacija su jako izražene i u narednom periodu. Trenutno na području općine postoji oko 160 km puteva od interesa za općinu, od kojih je 27,39 u prvom prioritetu, a ostatak je drugog i trećeg interesnog

prioriteta, te 50,94 km puteva od interesa za Kanton. Procjena potrebnih sredstava za investiranje u modernizaciju i rekonstrukciju iznosi cca 3,000.000,00 KM samo za postojeće saobraćajnice. Ako se ovome dodaju sredstva za izgradnju novih saobraćajnica, potreba za izgradnjom saobraćajnica i rekonstrukcijom sa modernizacijom, uz izgradnju privrednih objekata za obezbjeđenje zapošljavanja stanovnika, jedan od osnovnih uslova za realizaciju boljih uslova življenja građana na području općine Ilijaš.

3.1.1.8.2. Telekomunikacije

Na području općine Ilijaš izgrađena je fiksna telekomunikaciona mreža i napajanje optičkim kablom vrši se iz Sarajevskog prstena, a mreža je urađena bakarnim kablovima.

Tabela br. 12: Pokrivenost općine Ilijaš telekomunikacionom mrežom u 2010. godini

Centrala	Broj izlaznih mrežnih parica
Donja Bioča	150
Gornja Bioča	280
Ilijaš	5.161
Karaula	270
Ljubina	700
Nišići	800

Izvor: Izvještaj Regulatorna agencija za komunikacije za 2010. godinu.

Iz zadnjeg izvještaja RAK-a za GSM mobilnu mrežu, procjenjena pokrivenost područja općine Ilijaš je 98,94% sa pragom pokrivanja na granici od 104 dBm.

Sa 3 planirane dodatne bazne stanice na području općine Ilijaš (Misoča, Malešići i Šehovići) te lokacije Orahovo iz općine Breza koja pokriva dio općine Ilijaš, procjenjuje se planirano pokrivanje od 99,01% sa pragom od 104 dBm.²⁴

3.1.1.8.3. Elektrifikacija

U oblasti energetske infrastrukture u 2010. i 2011. godini realizovana su sredstava u visini oko 4,470.000,00 KM. Velika pažnja je posvećena ponovnoj elektrifikaciji povratničkih naselja i u tom smislu izgrađeno je 20 km nadzemnih srednjenaponskih kablovskih vodova, 12 km niskonaponske mreže i 9 komada stubnih transformatorskih stanica.

Veliki značaj dat je rekonstrukciji i proširenju primarnih objekata za napajanje područja Općine Ilijaš. Radi neizvjesnosti oko izgradnje nove trafo stanice 110/10(20) kV Ilijaš u krugu Željezare Ilijaš u nadležnosti "Elektroprenos BiH" a.d. Banja Luka, moralo se radi obezbjeđenja sigurnosti u napajanju električnom energijom, u TS 35/10 kV Ilijaš izvršiti zamjenu oba transformatora snaga po 4 MVA sa transformatorima 8 MVA i proširiti postrojenje 10 kV. U proteklom periodu na konzumu TS 35/10 kV Ilijaš ostvareno je maksimalno vršno opterećenje cca 7,3 MW sa tendencijom rasta do 8 MW. Planirano je da se iz TS 35/10 kV Ilijaš položi novi 10(20) kV kabl kroz krug Željezare Ilijaš do centra Ilijaša. Na ovaj način bi se riješili problemi napajanja kupaca – privrednih subjekata koji se nalaze u krugu Željezare Ilijaš te obezbjedilo sigurnije napajanje ostalih kupaca u centru Ilijaša. Problem za konačnu realizaciju predstavljaju neriješeni imovinsko-pravni odnosi sa Željezarom Ilijaš po pitanju trase navedenog kabla kroz krug Željezare. Ostali

²⁴ Podaci dostavljeni od strane JP BH Telecom d.d. Sarajevo od 23.08.2011.

Regulacioni planovi za područje Ilijaša također ovise o trasi kablova kroz krug Željezare Ilijaš, a posebno kada se izgradi buduća TS 110/10(20) kV Ilijaš u krugu Željezare Ilijaš. Regulacioni planovi na području Ilijaša predviđaju instalisanu snagu novih transformatorskih stanica od 29.000 kVA, a instalisana snaga postojećih transformatorskih stanica je oko 23.000 kVA.

Na osnovu izvršene analize porasta potrošnje i vršnog opterećenja, te analize regulacionih planova na posmatranom lokalitetu, predviđa se da bi ukupno vršno opterećenje do 2020. godine iznosilo cca 20 MW. Drugi primarni objekat koji se rekonstruisao (izgradio) je TS 35/10(20) kV Nišići 2x2,5 MVA sa kompletnom novom pogonskom zgradom i opremom.

Treći primarni objekat koji je izgrađen je kabl 35 kV od TS 35/10(20) kV Nišići do TS 35/10(20) kV Olovo, čime je obezbjeđeno veoma značajno dvostrano (rezervno) napajanje za područja Nišići i Olovo. Uz taj kabl je položen i 10 (20) kV kabl sa daljinskom komandom i upravljanjem između područja Krivajevići i Bakići (pripada Olovu) i na taj način obezbjeđeno dvostrano (rezervno) napajanje za ova područja.

U Srednjoročnom programu 2012.-2015. godina Elektro distribucije Sarajevo za područje Općine Ilijaš su predviđena sredstva u visini od 8.519.000 KM a njegova realizacija će ovisiti od raspoloživih vlastitih sredstava JP EP BiH te mogućnosti korištenja kredita Svjetske ili Evropske investicione banke. Jedino su obezbjeđena sredstva za objekte sa oznakom B1 (Evropska investiciona banka) i EDS (vlastita sredstva JP EP BiH). Za te objekte: TP Lješevno 3 (1823), KBTS i SNKB Sovrle 2, TP Gornji Malešići (1852 selo Ravne) i TP Balibegovići (1818) su otpočele pripremne radnje projektovanja, a slijedi obezbjeđenje potrebnih saglasnosti i dozvola. Nakon završetka pripremnih radova slijedi realizacija objekata, a završetak se planira u 2012. godini. Za TP Gornji Ivančići (1872) je planirano projektovanje u 2011. godini.

Za elektrifikaciju povratničkih naselja u Srednjoročnom programu su predviđena sredstva u iznosu od 1.900.000,00 KM. S obzirom na neizvjesnost u obezbjeđivanju sredstava, Općina bi se trebala obratiti sa zahtjevima prema Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice - Fond za povratak, za obezbjeđenje sredstava za nabavku materijala i izvođenje građevinskih radova, pri čemu ostale radove izvodi Elektro distribucija, a sve u skladu s Memorandumom o razumjevanju i saradnji na elektrifikaciji lokacija/objekata realizovanog povratka.

Sa aspekta efikasnije realizacije zacrtanih planova, općina Ilijaš može dati svoj doprinos, kroz ubrzano rješavanje saglasnosti i odobrenja te pomoć kod rješavanje imovinsko-pravnih odnosa.

3.1.1.8.4. Toplifikacija

Na području općine Ilijaš putem centralnog grijanja, koje poslove obavlja JP Toplane Sarajevo, zagrijava se 521 stambenih jedinica i 68 poslovnih prostora. Zagrijavanje se vrši preko kotlovnice kapaciteta 6,75 MW slobodne toplotne snage za priključenje novih korisnika. Kotlovnica je vrelovodna i za priključenje novih objekata potrebna je rekonstrukcija postojećih toplotnih podstanica, ili izgradnja novih.

Naplativost usluga na području Ilijaša u periodu januar-septembar 2009. godine iznosila je 75,41% i predstavlja najlošiju naplativost u čitavom sistemu centralnog grijanja.

U periodu septembar 2009. - septembar 2010. godine na području općine Ilijaš izgrađeno je više od 4.000 m distributivne gasne mreže pritiska $p=3(4)$ bar od čega se veći dio odnosi na dionicu Semizovac- Ilijaš, a prirodnim gasom su snabdjevena sljedeća naselja: Novo Naselje, Centar, Misoča, Mlini, dio Podlugova i industrijska zona Željezara Ilijaš.

Na području Ilijaša izgrađeni su sljedeći objekti gasnog sistema:

- Glavna mjerno-regulaciona stanica (50/8 bar) na području naselja Misoča,
- Rejonska mjerno-regulaciona stanica (8/01 bar) u ul. Hašima Spahića namjenjena za snabdijevanje kupaca gasom,

- Prijemno-regulaciona stanica (8/3 bar) u ul. Hašima Spahića namijenjena za snabdijevanje kotlovnice KJKP Toplane u Ilijašu.

Na dan 31.10.2010. godine u bazi podataka KJKP Sarajevogasa d.o.o. Sarajevo evidentirano je 167 kupaca iz kategorije domaćinstava, 24 kupca iz kategorije mala privreda sa instaliranim mjeracem protoka gasa manji od G-10 i 2 velika kupca sa instaliranim mjeracem protoka gasa G-10 i veći.

Obzirom na izgrađen sistem za snabdijevanjem distributivnim gasom naselja Misoča u narednom periodu se očekuje priključak objekata na sistem za snabdijevanje.

Svi ostali objekti kao energent koriste čvrsto gorivo (ugalj, drva, briketi), što svakako nije mali broj i čije emisije u zrak znatno utiču na zagađenje zraka, posebno u zimskom periodu.

3.1.1.8.5. Vodosnabdijevanje

Vodosnabdijevanje gradskog i dijela prigradskih naselja općine Ilijaš je riješeno gradskim vodovodom.

Na gradski vodovod u Ilijašu je priključeno ukupno 5.572 domaćinstava i 235 privredna i društvena subjekata. Stanje vodovodne gradske mreže izuzetno je loše, zbog starosti (50 godina) i dotrajalosti.

Gradski vodovod čine dvije vodovodne mreže kao zasebne cijeline, vodovodna mreža više zone i vodovodna mreža niže zone, koje su spojene na odvojene sabirne rezervoare, i na filter stanici kondicioniranje vode vrši se odvojeno. Rezervoar kapaciteta 3.000 m³ pokriva potrošnju niže zone a rezervoar kapaciteta 600 m³ je sabirna stanica iz kog se voda prepumpava u rezervoar kapaciteta 1.000 m³ koji pokriva potrošače više zone. Sabirni rezervoari su 10 mjeseci u toku godine popunjeni sa 30% odstupanja od punih rezervoara (od 100% punih rezervoara) sa periodima preliva rezervoara.

Distribucija vode dalje ide preko primarne i sekundarne vodovodne mreže ali i preko 10 hidrostanica.

Kontinuitet vodosnabdijevanja je totalno ovisan od urednog snabdijevanja električnom energijom.

Ukupni kapacitet izvorišta i vodozahvata rijeke Misoče je 150 l/sek, a trenutno se zahvata preko crpne stanice 60 l/sek.

Vodosnabdijevanje ostalih naselja vrši se lokalnim vodovodima: vodovod Srednje, vodovod Donji Čevljanovići, vodovod Nišići, vodovod Crna Rijeka, vodovod Dragoradi i servisira utrošak struje na vodovodu Gajevi. Navedeni vodovodi su fizički posebne cjeline (autonomni). Vodovodi: Srednje i Donji Čevljanovići su gravitacioni a ostali funkcionišu preko hidrostanica (ispumpavanjem vode sa izvorišta u sabirne rezervoare).

Upravljanje nad vodosnabdijevanjem iz gradskog vodovoda je u nadležnosti JKP „Vodostan Ilijaš“ (državno).

Cijena vode za domaćinstva je 0,70 KM bez PDV po 1 m³, dok za privredne i društvene subjekte subjekte cijena iznosi (3,13 KM)²⁵ 2,40 KM bez PDV po 1 m³ vode.

U protekloj godini na filter stanici je izbačeno cca 2,087.316 m³ sirove vode.

Za tehnološke potrebe filter stanice, pranje filtera, pranje taložnika (malog i velikog), koagulatora, korita, rostova i odmuljivanje taložnika utrošeno je cca 417.436 m³ obrađene vode.

Jedan dio vode je izgubljen u prelivu sabirnog rezervoara od 3.000 m³.

Proračuni i slobodna procjena upućuju na zaključak da se 20% obrađene vode utroši u procesu kondicioniranja vode.

U distributivnu mrežu je isporučeno cca 1,669.853 m³ vode.

Voda koja je prošla tretman sa filter stanice se sabira u rezervoare.

Prema podacima JKP „Vodostan Ilijaš“ naplata usluga je na nivou 86,20% za privredne subjekte, a oko 83,00% za domaćinstva. Cijena vode se utvrđuje na osnovu ulaznih troškovnih elemenata i nije dovoljna za pokrivanje troškova amortizacije. Vlada Kantona Sarajevo nadležna da utvrdi cijenu vode, dala je

²⁵ Poređenja radi, cijena vode u Brezi je 0,80 KM/1m³ za domaćinstva, a za pravna lica 1,5 KM/1m³.

saglasnost za dvije kategorije potrošača i to za domaćinstva i javne ustanove (0,70 KM bez PDV po 1 m³), te za privredne subjekte (2,60 KM bez PDV po 1 m³).

Za područja Srednjeg i Nišičke visoravni snabdijevanje vodom za piće omogućeno je isključivo preko lokalnih vodovoda,²⁶ ali ima i naselja koja nisu obuhvaćena mrežom nego se snabdijevaju iz lokalnih bunara. Lokalni seoski vodovodi su vlasništvo mjesnih zajednica, za razliku od gradskog vodovoda kojim upravlja JKP „Vodostan“.²⁷ Kontrola vode i njena hlorizacija se vrše redovno samo u glavnom vodovodu.²⁸

Stanje procesa dezinfekcije vode se svaki sat unosi u dnevnik rada filter stanice. Filter stanica je opremljena savremenom hlornom stanicom kojoj uvijek stoje na raspolaganju potrebna sredstva za rad sa rezervom za određeni period. Kontrola kvaliteta vode za piće se vrši na dva načina.

Prvi način kontrole kvaliteta se vrši preko pogonske laboratorije koji je ujedno i interna kontrola kvaliteta, gdje se svakodnevno obradom uzoraka vode praktično ima uvid u ispravnost i kvalitet vode.

Drugi pravac (eksterni) kontrole kvaliteta vode za piće se odvija preko Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo po sistemu slobodnog izbora vremena i uzoraka pri uzimanju uzoraka vode iz vodovodne mreže. Interne i eksterne analize uzete vode u protekloj godini su pokazale da je voda bila ispravna sa bakteriološkog i fizičko hemijskog aspekta Pravilnika o ispravnosti vode za piće. Centralni vodovod je u prednosti u odnosu na lokalne vodovode jer je na istom kontrola kvaliteta stalna (vodu radno osoblje praktično kontroliše sa zakašnjenjem od jednog sata).

3.1.1.8.6. Kanalizacija i otpadne vode

Veliki problem općine Ilijaš je neriješen odvod fekalnih i otpadnih voda iako je u poslijeratnom periodu uloženo dosta napora i sredstava da se reguliše to pitanje.

Grad Ilijaš ima kanalizacionu mrežu u užem urbanom dijelu grada i na nekoliko lokaliteta (industrijska zona “Željezara”, Podlugovi – Sovrle, naselje Lješevo, dio naselja Kadarići), kao i niz manjih mreža:

- Fekalna kanalizaciona mreža dijela naselja Karašnica u dužini 529 m.
- Fekalna kanalizaciona mreža u slivu Misoče koja obuhvata: naselja Gornja i Donja Misoča, Mlini, Kamenice i dio naselja Stari Ilijaš, dužine 8.624 m.
- Fekalna kanalizaciona mreža Vlaškovo i Karaula koja obuhvata dio naselja iza “Jahorine” u Starom Ilijašu, naselje Hadžići, naselje Vlaškovo, dio naselja u ulici Bosanski put i Spahin Do (do sada realizovano III faze projekta) dužine 3.184 m.
- Fekalna kanalizaciona mreža MZ Mrakovo (u slivu Gnionice koja obuhvata: naselje Popovići, naselje Salkanov Han, naselje Mrakovo i dio novog naselja uz Gnionicu) u dužini 5.753 m.
- Fekalna kanalizaciona mreža MZ Ljubnići (naselja Čifluk, Ljubnići i Balbegovići, do sada realizovano V faza projekta u dužini 2.661 m).
- Fekalna kanalizaciona mreža MZ Malešići (naselja Gornji i Donji Malešići, do sada realizovana I faza projekta u dužini 650 m).
- Fekalna kanalizaciona mreža MZ Kamenica dužine 935 m.

U toku su aktivnosti na nastavku izgradnje kanalizacije u naseljima: Ljubnići (VI faza projekta planirano je 730 m), Vlaškovo (IV faza projekta planirano je 400 m), Malešići (II faza projekta planirano je 350 m) i početak izgradnje kanalizacije u naselju Luka (I faza projekta planirano je 610 m).

²⁶ To su vodovodi Kamenica, Gajevi, Dragoradi, Junakovac, Srednje, Gornji Malešići, Sudići, Krivajevići, Boškovići, kao i niz drugih neregistriranih lokalnih vodovoda.

²⁷ Potrebna je rekonstrukcija javne vodovodne mreže, obzirom da su gubici vode 40%.

²⁸ Voda koja služi ili je namijenjena za snabdijevanje stanovništva i industrije koja zahtijeva kvalitet vode za piće (prehrambena, farmaceutska, itd.) ne smije sadržavati materije štetne i opasne po zdravlje ljudi iznad dozvoljenih granica (član 117. Zakona o vodama FBiH).

Od 5.572 domaćinstava na području općine, 4.247 ima priključak na kanalizacionu mrežu. U ostatku općine koji nema izgrađenu kanalizacionu mrežu koriste se septičke jame. Otpadne vode iz kanalizacione mreže ispuštaju se u rijeke i potočiće na području Općine. Međutim bez obzira na dužinu izgrađene kanalizacije veoma dosta je, posebno individualnih, objekata koji nisu izgradili ni septičke jame i fekalne vode se izljevaju na tlo, ili su izgradili neadekvatne septičke jame čiji preliv bez prečišćenja teče na tlo.

Na području koje je obuhvaćeno izgrađenom kanalizacionom mrežom potrebna je izrada kolektora i postrojenja za tretman otpadnih voda.

Kroz područje Općine protiču rijeke Bosna, Misoča, Rača, Ljubina i Stavnja, kao i više manjih i većih potočića. Korita pomenutih rijeka nisu uređena i neophodno je izvršiti njihovu regulaciju zbog neposredne blizine naselja koja su se formirala uz pomenute vodotoke. Zbog neizgrađenih kanalizacionih kolektora i postrojenja za tretman otpadnih voda sve su rijeke više ili manje zagađene. U toku su aktivnosti na izradi projektne dokumentacije uređenja korita dijela rijeka (Misoče i Ljubine) Kroz izradu Regulaconih planova izrađeni su idejni projekti regulacije rijeke Stavnje, Gnionice, Rače i Ljubine.

U zaštiti životne sredine, posebno u oblasti vodenih resursa, veliki problem predstavlja kvalitet površinskih slatkih voda. Sve intezivnije naseljavanje duž vodotoka na području Općine utiče na povećanje količine otpadnih voda, koje se slivaju u rijeke. Zagađenje vodotoka predstavlja svako odstupanje od prirodnih hemijskih, fizičkih i bioloških svojstava vode. Oblici zagađenja vodotoka na području Ilijaša su različiti. Pored komunalnih otpadnih voda iz naselja, značajan uticaj na kvalitet voda imaju industrija, saobraćaj, poljoprivreda, neriješen odvoz smeća i komunalnih otpadnih voda. Posebno treba naglasiti uticaj kamenoloma, koji godinama ispuštaju velike količine čestica kamene prašine u Misoči, Podrolu i Čevljanovićima iz separacija kamenoloma. Kamena prašina kontinuirano zatrpava dno tekućica (Misoče i Rače) i sprečava održavanje životnih zajednica dna i na taj način remeti ekološku ravnotežu u ovim tekućicama. Rijeka Stavnja i potok Gnionica su otvoreni kanali kroz koje teku fekalne i otpadne vode, u ovakvom stanju je donji tok rijeke Misoče i Bosne.

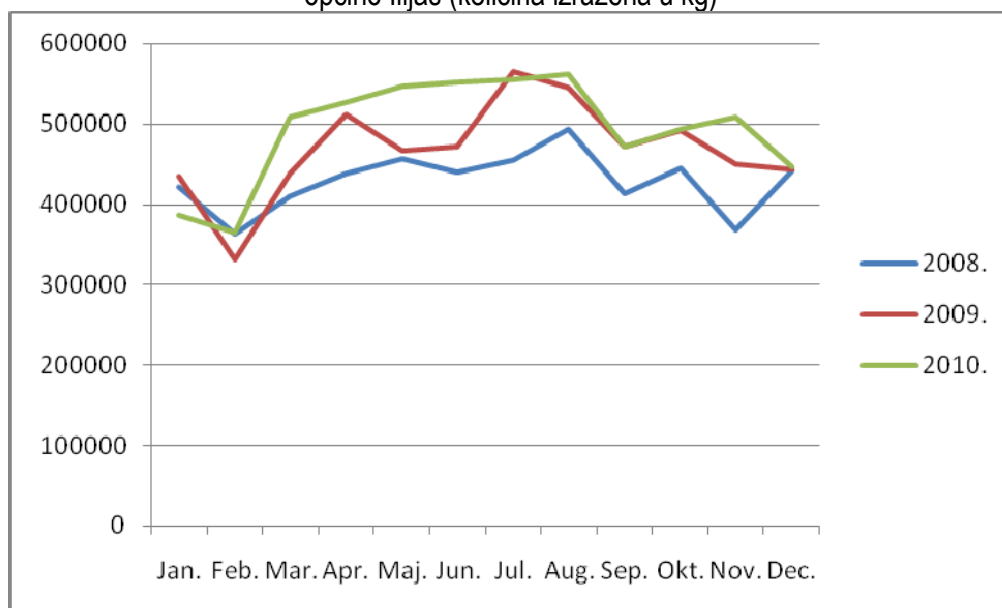
Za pravilnu procjenu postojećeg stanja potrebno je prikupiti podatke o stanju kvaliteta površinskih voda i na osnovu toga odrediti razmjeru između postojećeg stanja i željenog kvaliteta voda. U budućnosti bi se morao uspostaviti kontinuiran biomonitorng stanja kvaliteta vode, jer je samo tako moguće imati kvalitetne informacije o stanju kvaliteta vode, a na osnovu tih podataka odrediti pravce djelovanja u njihovoj zaštiti.

3.1.1.8.7. Odlaganje krutog otpada

Upravljanje otpadom koji nastaje u naseljenim mjestima predstavlja složen sistem planskih mjera kako bi se taj otpad neutralizovao. Prikupljanje i deponovanje otpada sa područja Kantona Sarajevo, uključujući i općinu Ilijaš, je povjereno Kantonalnom javnom komunalnom preduzeću „Rad“ iz Sarajeva i isti ovu vrstu aktivnosti vrši od 1997. godine do danas.

Na području općine Ilijaš je danas instalirano 565 posuda za odlaganje kućnog otpada (*tzv. Hajfiši*) i ovom vrstom usluge su obuhvaćena slijedeća naselja: Crna rijeka, Čevljanovići, Donji Ivančići, Dedići, Gornji Čevljanovići, Gornji Ivančići, Gajevi, Hadžići, Ilijaš grad, Kadarići, Karašnica, Lokve, Luka, Lješevo, Ljubina, Malešići, Misoča, Mrakovo, Naselje INA-Makljen, Nišići, Novo naselje, Odžak, Podlugovi, Popovići, Salkanov Han, Sovrle, Šepača, Vlaškovo, Vratuša i Vrutci, dok je naseljima Bioča, Obala, Solakovići, Korita i naseljima u sastavu MZ Dragoradi i dalje uskraćena ova usluga. Sa druge strane, iako na određenim mjestima postoje posude za odlaganje kućnog otpada, polazeći od prisutne prakse, na većem dijelu navedena mjesta su veoma neuredna jer se smeće često odlaže van posuda što omogućava rasipanje istog i stvara veoma ružnu sliku urbanog ambijenta a potencijalno predstavlja izvor zagađenja prostora i zaraze ljudi. Pored nastojanja svih učesnika u rješavanju ove problematike, za proširivanje sistema za prikupljanje smeća i dodatno uključivanje gore navedenih naselja potrebno je da postoji i ekonomska opravdanost za realizaciju ovog pitanja.

Grafikon br. 2 : Prosječna količina otpada koja se deponuje na sanitarnu deponiju „Smiljevići” sa područja općine Ilijaš (količina izražena u kg)

Izvor: Interna baza podataka sanitarne deponije "Smiljevići", Sarajevo

Prema poslednjim podacima naplativost usluga KJKP „Rad“ na području općine Ilijaš iznosi svega 40% što je ispod svakog minimuma i ukoliko se nastavi ovaj negativni trend u pitanje će se dovesti samo poslovanje preduzeća a samim tim i stepen postignute čistoće.

Pored niske naplativosti jedan od gorućih problema svakako predstavlja i niska svijest stanovništva kada je u pitanju propisno odlaganje otpada iz čega proizilazi postojanje velikog broja divljih deponija odnosno neuređenih smetlišta koje se nalaze na području općine Ilijaš.

Tabela br. 12: Divlje deponije (neuređena smetlišta) na području Općine Ilijaš

R. br	Naziv naselja	Lokalitet	Vrsta otpada	Količina (m ³)
1	Donja Vogošća	Obala rijeke Bosne	Građevinski otpad	20
2	Kadarići	Lijeva obala rijeke Bosne	Građevinski i komunalni otpad	10
3	Crna rijeka	Pored putnog pravca	Građevinski otpad	30
4	Lješevo	Dužinom regionalnog puta na više lokacija	Građevinski otpad	5
5	Lješevo	Obala rijeke Bosne	Građevinski i komunalni otpad	5
6	Obala	Ispod nadvožnjaka na obali rijeke Bosne	Građevinski otpad	70
7	Dragoradi	Šumsko područje	Komunalni otpad	10
8	Stari Ilijaš	Kod nadvožnjaka prema naselju Luka	Građevinski otpad	50
9	G.Ivančići	Šumsko područje	Građevinski otpad	30
10	Udrabi	Šumsko područje	Građevinski i komunalni otpad	30

Izvor: Služba za prostorno uređenje i stambeno komunalne poslove Općine Ilijaš, interna baza podataka

Imajući u vidu da su se prednje navedene divlje deponije u prošlosti više puta sanirale, odnosno da se izvršila evakuacija otpada sa navedenih lokacija, praksa je pokazala da stanovništvo i dalje nepropisno odlaže razne vrste otpada na iste lokacije s tim da se količina otpadne materije konstantno povećava.

Sa druge strane količina otpada koja se nalazi u posudama instaliranim na ilijaškoj teritoriji također bilježi enorman rast na godišnjem nivou i ukoliko se uzme u obzir dodatna izgradnja stambeno-poslovnih objekata i povećanje broja stanovnika ovaj trend će se nastaviti i u budućnosti.

Podaci od strane KJKP „Rad“ ukazuju na činjenicu da se prosječna količina otpada sa područja općine Ilijaš koji se deponuje na sanitarnoj deponiji u „Smiljevićima“ u protekle tri godine povećala za 390 tona na godišnjem nivou.

Tabela br. 13: Prosječna količina otpada koja se deponuje na sanitarnu deponiju „Smiljevići“ sa područja općine Ilijaš (količina izražena u kg)

Mjesec	2008. godina	2009. godina	2010. godina
Januar	421.900	435.600	387.700
Februar	363.000	331.900	365.400
Mart	409.200	438.400	509.000
April	437.400	512.800	527.100
Maj	456.700	467.000	545.900
Juni	440.000	472.100	552.000
Juli	454.800	565.800	555.500
August	492.700	546.200	561.700
Septembar	413.000	471.700	471.900
Oktober	444.300	492.900	493.200
Novembar	367.900	449.700	580.000
Decembar	441.400	444.400	446.600
UKUPNO:	5,142.300	5,628.500	5,996.000

Izvor: Interna baza podataka sanitarne deponije „Smiljevići“, Sarajevo

Iako su poduzete sve moguće tehničke mjere koje su Zakonom propisane kako bi sanitarna deponija u „Smiljevići“ dosegla najveći mogući nivo kvaliteta zbrinjavanja otpada prema važećim standardima, na istoj je popunjenost prostornog kapaciteta dostigla svoj maksimum jer se na njoj deponuje otpad sa područja cijelog Kantona Sarajevo.

S tim u vezi, Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo je pristupilo izradi novog „Zakona o komunalnoj čistoći“ gdje je stavljen akcenat na otpočinjanje procesa primarne reciklaže, želeći na taj način da dio prikupljenog otpada vrati u ponovnu upotrebu i samim tim smanji količine koje će se odlagati na sanitarnoj deponiji.

Čišćenje gradskih površina

Održavanje čistoće na urbanim površinama u općini Ilijaš je riješeno sistemski tako da se održavanje vrši redovno na svim javno-prometnim površinama koje se nalaze u užem gradskom jezgru dok se površine na centralnom dijelu naselja Srednje čiste dva puta u toku mjeseca.

Pored ručnog čišćenja, površine se čiste i mašinski pomoću namjenskih vozila koje usisavaju sva zagađenja koja se nalaze na urbanim površinama, dok se u ljetnom periodu u vrijeme velikih vrućina, radi zagađenosti zraka i poboljšanja mikroklimata ulica, vrši njihovo pranje radi snižavanja nivoa prašine u zraku.

Radi efikasnijeg održavanja čistoće na javnim površinama koje u prosjeku dnevno iznosi cca 150.000 m² površine, na istim je izvršeno postavljanje 68 uličnih korpi za prikupljanje otpada sitne ambalaže.

Kućni i drugi čvrsti otpad se redovno odvozi sa lokaliteta grada Ilijaša i prigradskih naselja i odlaže na gradskoj deponiji u Sarajevu, kojom upravlja KJKP „Rad“ Sarajevo.

3.1.1.8.8. Stanovanje

U objektima kolektivnog stanovanja na području Ilijaša i Srednjeg ima ukupno 1.320 stanova izgrađenih prije 1992. godine i 100 stanova u Ilijašu Starom i Mrakovu koji su izgrađeni poslije 1996. godine.

Poslije 1996. godine od strane preduzeća Industrija građevinskog materijala "IGM" d.o.o. Visoko izgrađena je jedna stambeno poslovna zgrada spratnosti prizemlje + tri sprata (stambeni dio) sa ukupno 26 stanova, odnosno 1.651,14 m² i prizemlje + sprat (poslovni prostori) sa ukupno 46 poslovnih prostora, odnosno 2.550,14 m², a u toku su pripreme za izgradnju stambeno-poslovne zgrade investitora "Fazum gradnja" d.o.o. Ilijaš spratnosti podrum + prizemlje + 6 spratova sa ukupno 107,43 m² poslovnog prostora (četiri poslovna prostora) i 1.563,42 m² stambenog prostora (25 stanova). U 2012. godini "IGM" planira izgradnju stambenog objekta spratnosti prizemlje i 6 spratova.

Održavanje zajedničkih dijelova zgrada i upravljanje zgradama na području Kantona Sarajevo uređeno je Zakonom o održavanju zajedničkih dijelova zgrada i upravljanju zgradama²⁹.

Iako je zakon duže vrijeme u primjeni održavanje zajedničkih dijelova zgrada na području općine Ilijaš nije na potrebnom nivou.

U mnogim zgradama zbog nezainteresovanosti etažnih vlasnika još uvijek nisu formirani kućni savjeti, niti izabrani upravitelji zgrada koji bi se brinuli o upravljanju i održavanju zajedničkih dijelova zgrada. Ministarstvo stambene politike Kantona Sarajevo je ovlašteno da u takvim zgradama odredi prinudnog upravitelja.

Mnogi etažni vlasnici i dalje ne shvataju da su zajednički dijelovi zgrada njihova zajednička i nedjeljiva svojina, te da su je dužni održavati.

Ministarstvo stambene politike Kantona Sarajevo i općina Ilijaš još uvijek ulažu napore da se od posljedica ratnih oštećenja i neadekvatnog održavanja stambenih zgrada oštećenja saniraju.

Radi se o štetama za čije otklanjanje su potrebna velika finansijska sredstva.

Kao prioritet do sada se radilo o zamjeni dotrajalog i oštećenog krovnog pokrivača i krovne građe, oluka i opšava dimnjaka, da bi se stambene zgrade zaštitile od daljnijeg propadanja.

Skoro svi objekti kolektivnog stanovanja nemaju toplinsku zaštitu jer su građeni prije 50 godina i više, a ostala infrastruktura je izgrađena (voda, električna energija, toplovodna, ili gasna mreža, telefon, kablovska televizija). Individualnu stambenu izgradnju ne prati razvoj infrastrukture, a prije svega putne infrastrukture.

U periodu od 1996. godine na području općine (Podlugovi, Mrakovo, Luka, Lješevu) je izgrađeno više stambenih naselja koja nisu opremljena potrebnom infrastrukturom i čije potrebe, uz već postojeće, usložnjavaju rješenje stambene infrastrukture.

3.1.2. Sektorska PESTEL i SWOT analiza

Analiza je rezultat dviju cjelodnevnih radionica, održanih novembru i decembru 2011. godine, na kojima se od strane sektorske radne grupe za životnu sredinu i infrastrukturu, a potom i kompletne radne grupe za izradu SLOR, diskutovalo o svim ključnim faktorima koji utiču na očuvanje zdrave životne sredine i na razvoj infrastrukture, kako u urbanim, tako i u ruralnim područjima ilijaške općine.

²⁹ Prečišćeni tekst Zakona, "Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 39/07.

PESTEL analiza

Zajednička ocjena članova radne grupe za životnu sredinu i infrastrukturu je da na razvoj ovog sektora najveći pozitivan politički uticaj imaju efikasno funkcionisanje svih nivoa vlasti u smislu donošenja zakonske regulative, mogućnost pribavljanje kreditnih sredstava i činjenica da općina Ilijaš teritorijalno pripada Kantonu Sarajevo.

Među političkim faktorima koji ograničavajuće djeluju na očuvanje životne sredine i unapređenje infrastrukture na području općine Ilijaš prepoznati su ograničena nadležnost lokalne samouprave u donošenju odluka u oblasti okoliša i infrastrukture, te politička neodlučnost na svim nivoima vlasti u provođenju zakonskih propisa iz ove oblasti.

U okviru ekonomskih faktora od značaja za životnu sredinu i infrastrukturu kao pozitivni su ocijenjeni funkcionisanje poduzeća za reciklažu sekundarnih sirovina (Cibos, Meltal), izgradnja novih privrednih objekata koja utiču na razvoj nove infrastrukture, te povoljna kreditna sredstva i sredstva fondova za okoliš koji također povoljno utiču na razvoj infrastrukture i zaštitu okoliša.

S druge strane, kao ključni ograničavajući faktori za efikasniju zaštitu okoliša i razvoj infrastrukture su istaknuti niska zaposlenost, mala naplata komunalnih usluga što loše utiče na kvalitet usluge JKP i obnovu njegovih sredstava za rad, kao i niska cijena komunalnih usluga.

Radna grupa je u okviru socijalnih faktora identificirala kao pozitivno utičuće na životnu sredinu i infrastrukturu povećanje nivoa obrazovne strukture mladih što utiče povoljno na povećanje ekološke svijesti, poboljšanje kvaliteta života i svijesti o zdravlju koji povećanim očekivanjima utiču na poboljšanje kvaliteta infrastrukture.

Negativnim socijalnim faktorima, koji ograničavaju zaštitu okoliša i razvoj infrastrukture, ocijenjeni su neplansko naseljavanje, još uvijek naglašen nedostatak svijesti građana o zaštiti okoliša, kao i niska stopa zaposlenosti koja utiče na povećano nekontrolisano iskorištavanje prirodnih resursa (naročito šumskih).

Tehničko-tehnološki faktori koji idu u prilog razvoju infrastrukture i očuvanju okoliša po ocjeni radne grupe su kvalitetna opremljenost komunalnog preduzeća, kao i uvođenje savremene tehnologije i opreme u proces rada JKP kao i pojedinih privrednih subjekata.

Radna grupa je ocijenila da veliki problem u zaštiti okoliša čine nepokrivenost komunalnim uslugama cijele teritorije Općine, proces proizvodnje u Željezari Ilijaš i neposjedovanje okolinske dozvole preduzeća „Cibos“ koje se bez obezbijedenih ekoloških standarda bavi reciklažom otpada.

U okviru ekoloških faktora ova grupa je prepoznala kao pogodnosti za zaštitu okoliša i razvoj infrastrukture ubranu izgradnju kanalizacione i ostale infrastrukturne mreže (gasne i dr.) u naseljima širom Općine, pokrivenost područja planskom dokumentacijom, planirane industrijske zone, te obilne prirodne resurse.

Nasuprot tome, kao faktori koji direktno ugrožavaju životnu sredinu, a time i održivi razvoj, identificirani su neposjedovanje uređaja za tretman otpadnih voda, mali broj priključaka na gradsku gasnu mrežu, sporost provođenja regulacionog plana usljed nedostatak sredstava, bespravna izgradnja objekata i neplanska izgradnja infrastrukture, ali i velika minirana područja i nekontrolisana eksploatacija prirodnih resursa (šume, minerala).

Radna grupa je među pravnim faktorima koji pozitivno utiču na očuvanje životne sredine i razvoja infrastrukture istakla postojanje zakonske regulative iz oblasti okoliša, Prostorni plan zaštićenih pejisaža „Bijambare“ i „Skakavac“, donošenje odluke o vodozaštitnoj zoni „Misoča“ i naročito usvojen LEAP.

Međutim, pravni kontekst djeluje i ograničavajuće na unapređenje infrastrukture i zaštite okoliša, a radna grupa je uočila da je to u najvećoj mjeri posljedica nepostojanje i neprovođenja Zakona o koncesijama, niskih kaznenih odredbi za zagađivače životne okoline, nedovoljne pokrivenosti inspekcijским službama (eko, zaštita prirode, sanitarna) te neuskađenosti LEAP-a i KEAP-a.

SWOT analiza

SWOT analiza, kao ključni aparat za identifikaciju mogućih prednosti lokalne zajednice u odnosu na komparativne sisteme, utvrdila je osnovne pravce djelovanja i predstavlja rezultat diskusija i analiza o internim snagama i slabostima i eksternim prijetnjama i mogućnostima koje karakterišu razvoj infrastrukture i zaštitu okoliša na području ilijaške općine. Identifikovani atributi u donjoj tabeli rezultat su rada učesnika radionica, predstavnika privrede, relevantnih institucija i kompetentnih pojedinaca u Općini, i zbirni je iskaz njihovog viđenja postojećeg stanja.

Snage:	Slabosti:
<ul style="list-style-type: none">• Teritorijalna pripadnost Općine Kantonu Sarajevo• Ubrzana izgradnja komunalne infrastrukture (vodovod, kanalizacija i gas)• Otvorena preduzeća za reciklažu metalnog otpada• Uvođenje savremene tehnologije i opreme u poces rada• Poboljšanje obrazovne strukture stanovništva• Prirodni resursi• Planirane industrijske zone• Nezagađeno tj pogodno poljoprivredno tlo i klimatski uslovi za proizvodnju zdrave hrane	<ul style="list-style-type: none">• Politička neodlučnost na lokalnom nivou u provođenju zakonskih propisa• Neplansko naseljavanje• Nedostatak svijesti građana o očuvanju okoliša• Nepokrivenost cijele teritorije u davanju komunalnih usluga• Nekontrolisano iskorištavanje prirodnih resursa• Nedostatak mjernih stanica za praćenje kvaliteta vode, vazduha zemljišta• Nepostojanje MSP i preduzetnika u koji se bave prikupljanjem i reciklažom ostalog krutog otpada• Nizak nivo stručnosti u oblasti zaštite životne sredine• Neadekvatno saniranje otpadnih voda i čvrstog otpada• Bespravna gradnja• Nedostatak katastra o postojećim prirodnim resursima
Mogućnosti:	Prijetnje:
<ul style="list-style-type: none">• Povoljna kreditna sredstva i sredstva fonda za okoliš• Kvalitetna opremljenost KJKP Sarajevo• Postojanje zakonske regulative iz oblasti okoliša• Prostorni plan za zaštićeni pejzaž „Bijambare“ i „Skakavac“• Donošenje odluke o vodozaštitnoj zoni „Misoča“• Uvođenje EU standarda u proizvodne procese privrednih subjekata i u rad lokalne javne uprave	<ul style="list-style-type: none">• Nenadležnost lokalne uprave u donošenju odluka u oblasti okoliša i infrastrukture• Minirana područja• Neprovođenje Zakona o koncesijama• Niske kaznene odredbe za zagađivače životne okoline• Nedovoljna pokrivenost inspekcijским službama• Neposjedovanje uređaja za tretman otpadnih voda u Butilima

3.2. Ekonomski i ruralni razvoj

3.2.1. Trenutno stanje

3.2.1.1. Opšti podaci

Prijeratna ekonomija općine Ilijaš se zasnivala na velikim privrednim sistemima koji su bili nosioci privrednog razvoja. U prijeratnom periodu su bili aktivni privredni subjekti, koji su zapošljavali hiljade ljudi uglavnom u metalnoj industriji („Željezara Ilijaš“ i drugi) i u drvoprerađivačkoj industriji („Bosna“ Ilijaš i drugi).

Privatizacijom su nastale manje firme, koje su u današnje vrijeme nosioci razvoja općine Ilijaš.

Prerađivačka industrija koja je bila okosnica razvoja Ilijaša je danas u teškoj situaciji. Problemi su uglavnom zastarjela oprema, neobezbjeđeno tržište za plasman proizvoda, nedostanost kapitala, nedostatak kreativnih kadrova i sl. Sve navedeno ukazuje da period nakon poslijeratne integracije Općine ukazuje na generalno nisku razvijenost poduzetništva i potrebu da se poduzmu snažnije aktivnosti na njegovom jačanju.

Trenutno stanje privrede općine Ilijaš je odraz sveukupnog stanja privrede BiH, FBiH i Kantona Sarajevo, te se tako treba i posmatrati. Prema ocjeni Privredne komore Kantona Sarajevo stanje u privredi je i dalje izuzetno teško i složeno te pod uticajem globalne krize u posljednje 4 godine, kao i složenih ekonomskih i političkih prilika u BiH, što potvrđuju negativna privredna kretanja zabilježena u 2011. godini.

Proizvodnja u metalnom i drvnom sektoru bilježi znatan pad proizvodnje, a isto se odnosi i na šumske sortimente.

Zbog slabljenja kupovne moći stanovništva i restrikcija u odobravanju potrošačkih kredita koje provode poslovne banke opada promet čak i u trgovini na malo.

Evidentan je i usporen rast investicija, a neki dobri projekti moraju sačekati povoljnija vremena za implementaciju. Smanjena je i spoljnotrgovinska razmjena.³⁰

Također treba istaći da općine na području FBiH nemaju širok krug ovlaštenja, već se odgovornost i većina ovlaštenja i finansijskih sredstava nalazi na nivou kantona, tako da je iznalaženje rješenja za ublažavanje negativnih efekata globalne ekonomske krize uslovljeno boljom saradnjom i podrškom od strane viših nivoa vlasti.

Pokazatelji ekonomskog razvoja

Prema indeksu razvijenosti Ilijaš spada u nedovoljno razvijene općine u FBiH.³¹

Međutim, analizu situacije na području Općine u velikoj mjeri, kako je to već istaknuto, otežavaju nedostatne i netačne informacije o broju stanovnika i demografskoj strukturi stanovništva, koje su posljedica demografske nestabilnosti prouzrokovane ratnim i poslijeratnim dešavanjima i neefikasnim statističkim sistemom.

³⁰ Izvor podataka: "Informacija o stanju privrede i samostalnog privređivanja", Služba za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš, septembar 2011. godine.

³¹ Index razvijenosti općine Ilijaš iznosi 56,7, a prosječni index za nedovoljno razvijene općine u FBiH iznosi 61,9. Nivo razvijenosti FBiH po općinama, Federalni zavod za programiranje razvoja, april 2011.g.

Tabela br. 14 : Bruto-društveni proizvod po glavi stanovnika u 2010. godini (KM)

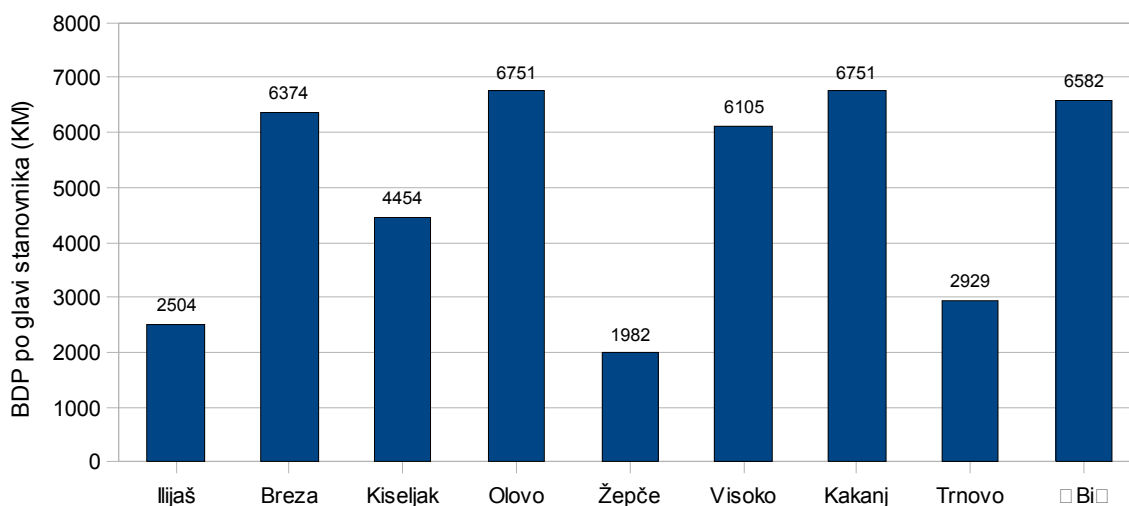
Žepče	Ilijaš	Trnovo	Kiseljak	Visoko	Breza	Olovo	Kakanj	Vareš	FBiH
1.982	2.504	2.929	4.454	6.105	6.374	6.751	6.751	10.204	6.582

Izvor: "Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH u 2010. godini", Federalni zavod za programiranje razvoja; April, 2011.godine

Na osnovu raspoloživih statističkih podataka, općina Ilijaš spada među općine sa najnižim bruto društvenim proizvodom (BDP) po glavi stanovnika.

U 2010. godini BDP po glavi stanovnika iznosio je 2.504,00 KM,³² što predstavlja samo 38% od prosječnog BDP-a po glavi stanovnika na području FBiH. Federalni zavod za programiranje razvoja je obračunavao, bolje reći grubo procjenjivao, BDP po metodologiji koja se bazira na broju zaposlenih i prosječnoj neto plaći na području određene općine i na području FbiH.³³

Grafikon br. 3: Usporedni pregled BDP po glavi stanovnika u 2010.-toj godini

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, april 2011.g.

Kako postojeći statistički podaci za općinu Ilijaš govore o samo 2.204 zaposlenih na području Općine, to je rezultiralo sa jako niskim BDP-om u 2010. godini, mada je on u stvarnosti objektivno viši.

Pored malog broja zaposlenih, na iznos BDP-a po glavi stanovnika uticala je i relativno niska prosječna neto plaća zaposlenih od 657,00 KM.

Prosječna plaća na području općine Ilijaš je znatno niža od prosječnih plaća u drugim općinama Kantona Sarajevo, a u sledećoj tabeli se jasno vidi da je prosječna neto plaća na području općine za 7,1% ispod prosječne neto plaće FBiH.³⁴

³² U 2004. godini BDP po glavi stanovnika u općini Ilijaš je iznosio 1.278 KM, prema podacima Federalnog zavoda za programiranje razvoja, tako da je u periodu 2004-2010.godine, BDP po glavi stanovnika u općini Ilijaš porastao za oko 68,80%. Da bi se realno sagledala situacija, uzimajući u obzir indeks potrošačkih cijena u BiH koji je bio relativno stabilan u posmatranom vremenskom periodu, osim u 2006. godini kada je porast potrošačkih cijena iznosio 5,9% i u 2008. godini kada je iznosio 7,7% (Izvor podataka: "Informacija o uticaju recesije na privredu FBiH", Vlada FBiH), može se zaključiti da porast realnog BDP u periodu 2004-2010. godina po glavi stanovnika u općini Ilijaš iznosi oko 55%.

³³ Federalni zavod za programiranje razvoja je izvršio procjenu BDP po općinama po formuli (Broj zaposlenih u općini x prosječna plaća u općini) / (Broj zaposlenih u FBiH x prosječna plaća u FBiH) x BDP FBiH.

³⁴ Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, april 2011. godine.

Tabela br. 15: Prosječne neto plaće za 2004. i 2010. godnu (uporedni pregled)

Općina	2004 (KM)	2010 (KM)	Index (2010/ 2004)	FBiH = 100 (2004)	FBiH = 100 (2010)	Index FBiH =100 (2010) / Index FBiH (2004)
Kiseljak	485	664	136,91	90,82	82,59	90,93
Breza	348	721	207,18	65,17	89,68	137,61
Ilijaš	496	657	132,46	92,88	81,72	87,98
Hadžići	557	782	140,39	104,31	97,26	93,25
Stari Grad	664	932	140,36	124,34	115,92	93,23
Centar	688	1136	165,12	128,84	141,29	109,67
Visoko	402	549	136,57	75,28	68,28	90,71
Novo Sarajevo	733	1025	139,84	137,27	127,49	92,88
Vogošća	573	736	128,45	107,30	91,54	85,31
Prosjek FBiH	534	804	150,56	100,00	100,00	100

Izvor: "Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH u 2004. i 2010. godini, Federalni zavod za programiranje razvoja; Mart 2004 i April, 2011.godine

Prethodno navedeni indikatori bi se značajno povećali kada bi se obuhvatila i siva ekonomija.³⁵ Ako bi se uzelo u obzir da oko 450 domaćinstava raspolažu sa zemljištem između 3 do 5 ha, a da oko 400 domaćinstava raspolaže sa više od 5 ha, može se reći da bi pod uvjetom da se poštuje standard da na 2 ha zemljišta koje se obrađuje u prosjeku dolazi jedan zaposleni, općina Ilijaš bi imala minimalno dodatnih 1.000 zaposlenih. Pored toga u uslužnim djelatnostima (trgovina, ugostiteljstvo, građevina) radi značajan broj neprijavljenih radnika.

Tabela br. 16: Usporedba koncentracije zaposlenosti po glavnim sektorima

Sektor	Hrvatska	Slovenija	FBiH	Visoko	Breza	Srebrenik	Odžak	Ilijaš
Primarni ³⁶	15,6%	9,9%	3%	0,67%	0,13%	6%	2%	0,5%
Sekundarni ³⁷	30,0%	38,2%	38%	71,75%	70,00%	36%	23%	38,9%
Tercijarni ³⁸	54,4%	51,9%	59%	27,60%	29,87%	58%	75%	60,5%

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja FBiH, Indeks socioekonomskog razvoja lokalnih zajednice u FBiH, Mart 2005. godine

Koncentracija zaposlenosti u primarnom sektoru je izrazito niska i značajno je manja od prosjeka FBiH i od većine drugih općina. Koncentracija zaposlenosti u sekundarnom sektoru je gotovo jednaka koncentraciji zaposlenosti u sekundarnom sektoru na području FBiH, a isto vrijedi i za tercijarni sektor.³⁹

³⁵ Radi opće informacije: "Udio sive ekonomije u 2006. godini (posljednja dostupna istraživanja) bez uključene stambene rente u FBiH iznosi 7,55%. Budući da učešće stambene rente u BDP iznosi 4,5% proizlazi da ukupna siva ekonomija u FBiH za 2006. godinu prema Eurostatovom metodu iznosi 12,05%." Izvor podataka: "Neregistrirana (siva) ekonomija (NOE) u FBiH - analiza, inicijalni materijal", Federalni zavod za programiranje razvoja; Sarajevo, oktobar 2008. godine.

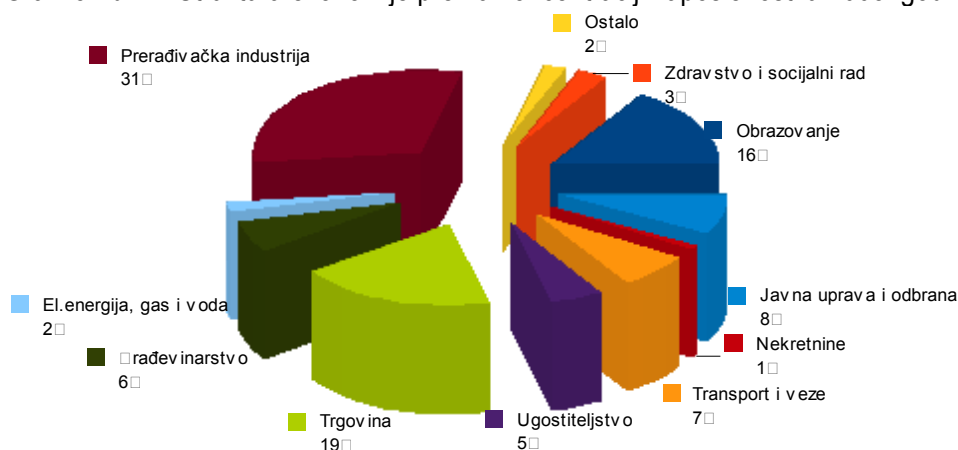
³⁶ Primarni sektor: poljoprivreda, lov i šumarstvo, ribarstvo.

³⁷ Sekundarni sektor: rudarstvo, prerađivačka industrija, opskrba električnom energijom, plinom i vodom, građevinarstvo.

³⁸ Tercijarni sektor: trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala, te predmeta za osobnu upotrebu i kućanstvo, ugostiteljstvo, saobraćaj, skladištenje i veze, finansijsko posredovanje, poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge, javna uprava i odbrana, obrazovanje, zdravstvena zaštita i socijalna zaštita, ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti, privatna kućanstva sa zaposlenim osobljem, izvanteritorijalne organizacije i tijela.

³⁹ Nažalost, nedostatak podataka o strukturi ekonomije općine Ilijaš iz 1991. godine, kao i nepostojanje novih podataka nakon 2005. godine o strukturi ekonomije prema Standardnoj klasifikaciji djelatnosti BiH onemogućava poređenje i sa aspekta

Grafikon br. 4: Struktura ekonomije prema koncentraciji zaposlenosti u 2005. godini

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja FBiH, Indeks socioekonomskog razvoja lokalnih zajednice u FBiH, mart 2005. godine

U javnom sektoru, uključujući javnu upravu i policiju, obrazovanje, zdravstvo i socijalnu zaštitu, ukupno je zaposleno oko 27% od svih zaposlenih na području općine Ilijaš.

U poređenju s udjelom zaposlenosti u djelatnosti trgovine u drugim općinama (Visoko, Kiseljak), općina Ilijaš ima značajno veći udio zaposlenosti u djelatnosti trgovine.

Isto vrijedi i za udio zaposlenosti u djelatnosti obrazovanja koji na području općine Ilijaš iznosi 16%. Trgovina na veliko i malo je treća djelatnost po broju zaposlenih sa područja ove lokalne zajednice (19% od ukupnog broja zaposlenih).

3.2.1.2. Poljoprivreda

Zbog ranije razvojne politike općine Ilijaš u kojoj su metalurška, metalna i drvna industrija bile prioritetne privredne grane, razvoj poljoprivrede, bez obzira na prirodne potencijale (pašnjaci, livade, stočni fond, uslovi za organsku proizvodnju) decenijama je bio gotovo zanemaren.

Nasuprot tome, u današnje vrijeme, u ruralnim područjima općine Ilijaš, poljoprivreda je glavni i jedini izvor zapošljavanja i dohotka, a tradicionalno je orjentisana na stočarstvo, prvenstveno na gajenje goveda i ovaca i proizvodnju nekih ratarskih kultura.

Međutim, nizak nivo produktivnosti, klimatski i pedološki uslovi, razućedenost i usitnjenost kapaciteta u primarnom sektoru i njego va neorganizovanost sa jedne strane, neorganizovan otkup, plasman poljoprivrednih proizvoda, nedostupni i nepovoljni krediti za poljoprivredu s druge strane, predstavljaju objektivna ograničenja za razvoj poljoprivrede u općini Ilijaš.

Djelatnost poljoprivrede, lova i šumarstva je danas na području ilijaške općine značajno nerazvijenija u odnosu na prosjek FBiH, uzimajući u obzir samo zvanične podatke. U ovoj djelatnosti je registriran značajno manji broj radnika od prosjeka zaposlenosti u ovoj djelatnosti na području FBiH.

trenutnog stanja ne daje naročito pouzdane informacije, ali zbog orjentacionog uvida i s druge strane zbog bitnosti same informacije od koristi je da se predstavi.

Uprkos značajnijim potencijalima za razvoj poljoprivrede (posebice stočarstva), te razvoj šumarstva, općina Ilijaš u ovim djelatnostima ne proizvodi dovoljno da bi zadovoljila potrebe lokalnog stanovništva.

Jedno od mogućih objašnjenja je izrazito veliki obim sive ekonomije u ovoj djelatnosti. U svakom slučaju, poljoprivreda, lov i šumarstvo je djelatnost u kojoj na području općine Ilijaš postoji značajan prostor za dodatno zapošljavanje, pa je to djelatnost kojoj treba posvetiti dodatnu pažnju i raditi na njenom razvoju.

Općina Ilijaš je već u proteklom periodu izdvojila značajna sredstva za podsticaj razvoja poljoprivrede.

Općina ima značajne mogućnosti za razvoj određenih poljoprivrednih proizvodnji koje se mogu staviti u funkciju ukupnog razvoja Kantona Sarajevo i rješavanja problema nezaposlenosti.

Struktura poljoprivrednih površina

Općina raspolaže značajnim poljoprivrednim površinama u iznosu od 12.533 ha ili 41% ukupnog raspoloživog zemljišta na području Općine.

Od toga na livade otpada 5.435 ha ili 17% ukupnog zemljišta, na pašnjake 3.700 ha ili 12%, na oranice i vrtove 3.048 ha ili 10% zemljišta i voćnjake 660 ha ili 7%.⁴⁰

Tabela br. 17: Struktura zemljišta na području općine Ilijaš 2011. godine

Kategorija zemljišta	Površina (ha)		
	Privatno	Javno	Ukupno
Oranice i vrtovi	2.875	173	3.048
Voćnjaci	649	11	660
Livade	5.309	126	5.435
Obradivo zemljište	8.833	310	9.143
Pašnjaci	2.471	1.229	3.700
Poljoprivredno zemljište	11.304	1.539	12.533
Šumsko tlo	2.606	14.535	17.141
Neplodno tlo	127	1.058	1.185
Ukupno:	14.037	16.822	30.859

Izvor: Služba za katastar i imovinsko pravne odnose Ilijaš, interna baza podataka

Na osnovu podataka iz prostornog plana Općine, u tabeli koja slijedi predstavljen je bilans nešumskog i poljoprivrednog zemljišta prema upotrebnoj vrijednosti.

Tabela br. 18 : Upotrebna vrijednost nešumskog i poljoprivrednog zemljišta

kategorija	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
površina (ha)	114	805	1.360	4.455	2.811	1.236	927	9

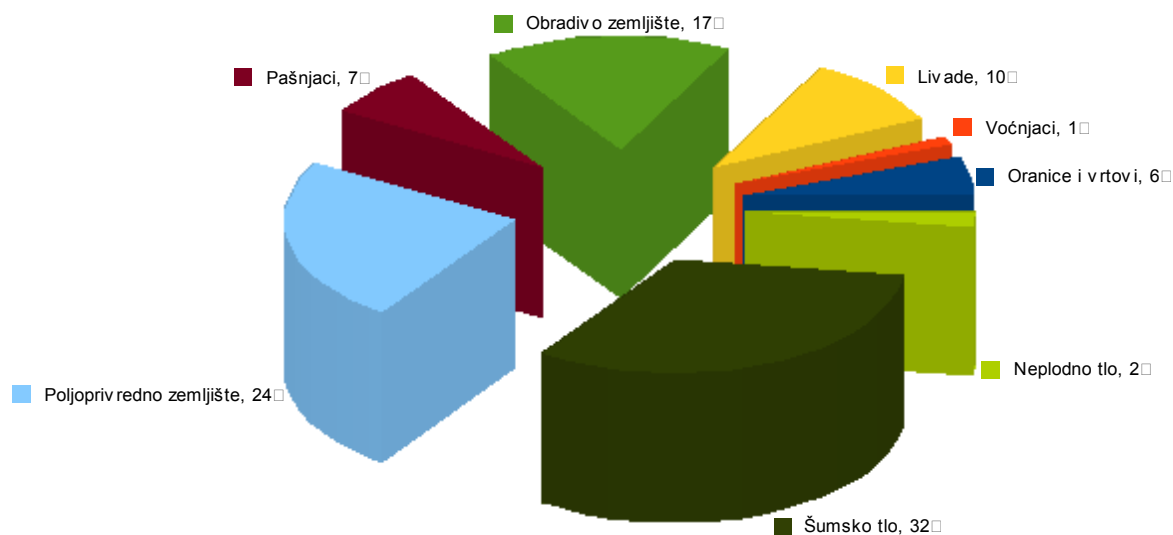
Izvor: studija upotrebne vrijednosti zemljišta u Kantonu Sarajevo za potrebe izrade Prostornog plana za period 2003-2023.

Ako se razmotri struktura obradivog zemljišta, koje čini oko 72% ukupnog poljoprivrednog zemljišta, 60% su livade, 33% oranice i vrtovi i 7% voćnjaci. Učešće oranica i vrtova u ukupnom poljoprivrednom zemljištu je nisko, a većinu poljoprivrednog zemljišta čine livade i pašnjaci.

⁴⁰ Po procentualnom učešću u ukupno raspoloživom zemljištu na teritoriji općine, većina zemljišta je pod šumama (55%).

Ovakva struktura zemljišta predstavlja značajno ograničenje za razvoj intenzivne poljoprivredne proizvodnje.

Grafikon br. 5: Učešće pojedinih kategorija zemljišta u ukupnoj površini raspoloživog zemljišta na teritoriji općine Ilijaš 2011. godine

Izvor: Služba za katastar i imovinsko pravne odnose Ilijaš, interna baza podataka

Dodatnu otežavajuću okolnost za organiziranje intenzivne poljoprivredne proizvodnje predstavlja i usitnjenost posjeda. Većina, tj čak 79% posjeda ima površinu manju od 3 ha, dok je svega 10% posjeda veće od 5 ha.

Na teritoriji općine Ilijaš registrovane su dvije zadruge i to: ZZ „Malešićanka“ Ilijaš i ZZ „Dobri domaćini“ p.o. Ilijaš.

Zadruge bi trebale da budu nosioci razvoja poljoprivredne proizvodnje, da pomognu razvoj poljoprivrede i sela, ali nisu osposobljene kadrovski, materijalno i finansijski da preuzmu na sebe tu ulogu. Ove zadruge se nalaze u procjepu između uloge koja im je dodijeljena kao nosioca poljoprivredne proizvodnje i mogućnosti da u teškim uslovima privređivanja opstanu.

Opremljenost mehanizacijom – traktorima, priključcima i drugim radnim mašinama, od kojih su najzastupljeniji motokultivatori sa priključcima, još uvijek nije zadovoljavajuća, iako su u posljednjih desetak godina izvršena znatna ulaganja u poljoprivrednu mehanizaciju, a iz godine u godinu broj traktora i priključnih mašina se povećava.

Snabdjevenost raznim poljoprivrednim uređajima i opremom na gazdinstvima (aparati za mužu, laktofrizi i druga oprema) također nije zadovoljavajuća.

Kako bi se tehnološki unaprijedila individualna gazdinstva potrebna su znatno veća i sopstvena ulaganja i podrška šire zajednice u modernizaciji poljoprivredne mehanizacije i opreme.

Savremena poljoprivredna proizvodnja traži proizvođače koji poznaju i primjenjuju nove i moderne tehnologije, pa otuda stručno obrazovanje poljoprivrednih proizvođača daleko zaostaje za stvarnim potrebama poljoprivrede na području općine Ilijaš.

Na području Kantona Sarajevo postoje značajni kapaciteti prehrambene industrije koji koriste poljoprivredne sirovine kakve se mogu proizvoditi na području općine Ilijaš. Osim toga, Sarajevo je najveći potrošač i najjače tržište poljoprivrednih proizvoda, a blizina općine Ilijaš ostavlja mogućnost lakšeg

plasmana poljoprivrednih proizvoda na njegovom tržištu, a time i veću konkurentnost proizvoda u odnosu na one iz udaljenijih područja BiH i iz regiona.

U okviru kantonalnih i lokalnih razvojnih dokumenata, usvojenih u posljednjih nekoliko godina, razvoj poljoprivrede komplementarno sa turizmom prepoznat je kao prioritet u cilju postizanja održivog razvoja, kako Kantona tako i općine Ilijaš, čemu će svakako značajno doprinijeti i ova strategija.

3.2.1.2.1. Ratarstvo

S obzirom na značajne zemljišne potencijale, orijentacija i interes poljoprivrednika za ratarskim proizvodima nije zadovoljavajuća. U posljednje vrijeme zapaža se evidentno povećanje zasijanih površina žitarica na području Nišićke visoravni kao rezultat stimulativnih mjera – podrški od strane Kantona i Federacije. Sve više pažnje posvećuje se sjetvi heljde, ječma i raži .

Sjetvena struktura u 2010. godini izgledala je kako slijedi:

- povrtna kultura 332 ha
- strna žita 482 ha
- stočno krmno bilje 143 ha

U sjetvenu strukturu treba sve više uvoditi triticales (hibrid pšenice i raži) koji predstavlja visokoprosodno žito u rejonima gdje ostale žitarice podbacuju u prinosu, odnosno na zemljištima slabijeg potencijala, a služi kao odlična stočna hrana i dobra sirovina za pekarsku industriju u kombinaciji sa drugim sirovinama od žitarica.

Također ratarsku proizvodnju treba usmjeriti na proširenje proizvodnje pod heljdom, triticalesom i dominirajućim žitaricama.

Kada je u pitanju proizvodnja stočne hrane treba povećati površine pod lucerkom, djetelinom, travno leguminoznim smješama kao i silažnog kukuruza.

Organiziranje intenzivne ratarske proizvodnje je moguće na oraničnim područjima uz rijeke (Bosna, Misoča, Stavnja).

Ljekovito i aromatično bilje

Veoma interesantna mogućnost na području općine Ilijaš je i eksploatacija ljekovitog i aromatičnog bilja klasičnom eksploatacijom, koje se još uvijek uglavnom sakuplja kao samoniklo, pa se tako uvećava prihod seoskih porodica.

Intenzivni uzgoj ljekovitog bilja primjenjuje firma „Halilović“, doo Ilijaš na području Nišićke visoravni gdje se uzgaja kamilica na cca 4,0 ha. Također posjeduju i vlastite kapacitete za skladištenje, preradu, pakovanje, ekstrakciju i destilaciju ljekovitog i aromatičnog bilja.

3.2.1.2.2. Povrtlarstvo

Klasična proizvodnja povrća kojoj se sve više priključuju i zatvoreni proizvodni objekti – plastenici, zauzima područja uz vodne tokove te ravnice općine Ilijaš.

Proizvodnja krompira i graha u posljednje vrijeme se intenzivira i na području Nišićke visoravni.

Povrtlarsku proizvodnju treba usmjeriti na proširenje proizvodnje krtolastog, korjenastog, lukovičastog i salatnog povrća.

Proizvodnja zdrave hrane

Općina Ilijaš za organsku proizvodnju ima odlične preduvjete poput područja izuzetno čistog zraka, nezagađenog obradivog zemljišta, iskonskih pašnjaka i bistre vode. Raspoloživo poljoprivredno zemljište izuzev pojasa uz saobraćajnice je ekološki očuvano i zadovoljava standarde za organsku proizvodnju. Organskom proizvodnjom žitarica, ljekovitog bilja i povrća se već na području Nišićke visoravni uspješno bavi registrovana firma „Halilović“ d.o.o. Ilijaš, pa bi ona mogla biti dobar primjer za umnožavanje dobre prakse kod većeg broja zainteresovanih potencijalnih proizvođača.

3.2.1.2.3. Voćarstvo

Klimatske prilike ograničavaju gajenje voća na uski pojas nižih terena i doline rijeke Bosne i Misoče. Ovu proizvodnju u cjelini karakterišu niski prinosi, klasični uzgojni oblici sa dominacijom koštičavog i jabučastog voća sa starim zasadima uglavnom u okviru okućnica, prevaziđenog sortimenta i šarenilom vrsta i sorti kao i niskog nivoa agro i pomotehnike.

Zadnjih godina na području općine Ilijaš zasađeni su uzorni voćnjaci, uglavnom sa jabukom, kruškom i šljivom. Izdvajaju se zasadi voća Muriza Fazlića na dva lokaliteta ukupne površine 17 ha, Arnaut Hazima cca 6 ha, Halilović Mesuda cca 4,0 ha kao i nekoliko manjih površine od 0,5 do 3,0 ha.

Paralelno sa razvojem voćarstva - podizanja novih zasada i uredne opskrbe tržišta, na području Općine izgrađeni su rashladni kapaciteti za skladištenje i sortiranje jabučastih vrsta voća u Podlugovima kapaciteta cca 1.000 tona kao (kapaciteta koji je u stanju primiti tržišne viškove voća ne samo područja općine Ilijaš nego i susjednih općina) i kapaciteti za skladištenje jabučastog voća sa linijom za sušenje voća i proizvodnju soka u Sovrlama ukupnog kapaciteta 700 tona. Izgrađeni

Postoji i potencijal za sadnju i uzgoj sitnog voća (malina, kupina, borovnica) prije svega zbog kasnog cvjetanja i izbjegavanja ranog proljetnog mraza.

3.2.1.2.4. Stočarstvo

Veliko učešće livada i pašnjaka u ukupnim poljoprivrednim površinama predstavlja dobru osnovu za razvoj stočarske proizvodnje. U brdsko planinskim područjima općine, Nišićke visoravni i susjednim brdskim područjima, stočarstvo je praktično jedini ekonomski isplativ način korištenja zemljišta i važan uslov za demografsku pokrivenost prostora.

U poslijeratnom periodu stočarska proizvodnja je doživjela rast, poboljšanje pasminskog sastava i povećanje proizvodnje po grlu, ali ipak se može reći da je sadašnji proizvodni potencijal u ovoj grani nizak i ima prostora za daleko snažniji razvoj.

Tabela br. 19: Vrsta i brojno stanje stoke i domaćih životinja 2011. godine

Vrsta stoke i domaćih životinja	Brojno stanje
Goveda	2.700
Ovce	18.250
Perad	98.000
Konji	112

Izvor: Služba za privredu, finansije i investicije, interna baza podataka

Problemi koji prate stočarsku proizvodnju su: nizak stepen finalizacije proizvoda, nizak nivo primjene standarda kvaliteta, nedovoljan nivo opremljenosti objekata u proizvodnji, preradi i čuvanju poljoprivrednih proizvoda, nedostatak infrastrukture za sakupljanje i otkup proizvoda.

Govedarstvo

Govedarstvo se smatra pokretačem razvoja ukupne poljoprivrede, a ujedno je i važan uslov intenzifikacije ratarske proizvodnje na području općine Ilijaš. Proizvodnja mlijeka je strateška aktivnost i osnova reprodukcije u govedarstvu. Proizvedeno mlijeko se uglavnom troši u domaćinstvima, a značajnim dijelom se organizovanim otkupom plasira u mliječnu industriju „Milkos“ Sarajevo. Godišnja otkupljena količina mlijeka za „Milkos“ sa područja općine Ilijaš iznosi cca 1,000.000 litara.

Posljednjih godina na području općine Ilijaš izgrađeno je više farmi krava i ovaca, te znatno poboljšan stočni genetski potencijal. Na ovakva pozitivna kretanja uticaj su imali programi podsticajnih mjera Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Kantona Sarajevo i lokalne samouprave, kao i farmeri koji su dodatno angažovali svoja sredstva (uglavnom kreditnim zaduživanjem kod banaka).

Najznačajnija proizvodnja mlijeka je na farmama IPP „Mlinkos“ i ZZ „Malešićanka“ koje posjeduju po 50 muznih krava kao i nekoliko manjih farmi sa 10-20 muznih grla.

Velika usitnjenost proizvodnje i privlačnost izravne prodaje na zelenim pijacama u mnogome otežavaju bolje rezultate na ovom planu.

U proizvodnji mesa takođe je došlo do određenih pomaka. Organizovane su farme za produženi tov. Farme: „Mujanović“ i „Smajlović“ su nosioci proizvodnje, a postoji i više malih proizvođača kojima je tov junadi dopunska djelatnost.

Ovčarstvo

Ovčarstvo je zadržalo tradicionalan način proizvodnje, nedozvoljavajući skoro nikakve tehnološke promjene. Zbog svoje integrisanosti u domaći proizvodni prostor, ovčarstvo se pokazalo rezistentnim i relativno se brzo obnavlja. Od 10.350 grla koliko ih je bilo 2006. godine, broj ovaca do danas se gotovo udvostručio.

Peradarstvo

U peradarstvu je posljednjih godina prisutna tendencija povećanja proizvodnje kao rezultat poduzetničkih ulaganja poljoprivrednih domaćinstava.

Danas na području općine Ilijaš djeluju dvije veće farme za proizvodnju konzumnih jaja: „Farma Bioča“ kapaciteta 27.000 koka nosilica i IPP farma „Ribarići“ kapaciteta 35.000 koka nosilica.

Farma IPP „Ribarići“ posjeduje i proizvodne kapacitete za tov pilića (25.000 komada u turnusu, odnosno cca 150.000 na godišnjem nivou), a osim nje na području ilijaške općine egzistira i više malih proizvođača kojima je tov pilića dopunska djelatnost.

Pčelarstvo

Pčelarstvo ima zapažen značaj, koji se naročito očituje kroz snažan poslijeratni razvoj, što je imalo kao rezultat okupljanje pčelara u Udruženje pčelara „Maja“ Ilijaš.

Velike površine livada i pašnjaka sa bogatom florom i obiljem medonosnog bilja, uslovili su povoljne uslove za razvoj pčelarstva tako da u sezoni na širem području Nišićke visoravni boravi veliki broj pčelara iz susjednih općina. Velika izdašnost resursa i pokazana volja ljudi da se bave pčelarstvom treba da budu osnovni pokretači daljeg razvoja ove grane poljoprivrede.

Broj pčelinjih društava na području općine iznosi cca 2.500, a preovladavaju pojedinačni pčelari sa manjim brojem košnica. Med koji je proizveden na širem lokalitetu Nišičke visoravni bi mogao primjenom certifikacionih šema ući u proces zaštite geografskog porijekla kao visoko vrijedan i specifičan proizvod sa područja općine Ilijaš.

3.2.1.3. Šumarstvo

Veliki potencijal za razvoj drvne industrije na području ilijaške općine su šumsko zemljište i šume koje obuhvataju 15.311 ha u državnom vlasništvu, a 4.242 ha su šume u privatnoj svojini. Šumsko područje omogućava preradu drveta i proizvodnju gotovih proizvoda od drveta.

Važno je istaći kao izuzetno štetnu pojavu da u ovom sektoru postoji 75 nelegalnih reznih jedinica (pilana) koje se bave rezanjem oble građe. Međutim, imajući u vidu prihod od drvnih sortimenata koji se ostvaruje sa područja općine Ilijaš zaposlen je vrlo mali broj ljudi iz Ilijaša (svega 95 radnika), a takođe kroz projekte koje finansira Kanton Sarajevo putem sredstava iz koncesija veoma malo tih sredstava se vraća u Ilijaš. Ova otvorena pitanja se moraju hitno riješiti.

3.2.1.4. Prerađivačka industrija

Prerađivačka industrija je dosta razvijena djelatnost na području općine Ilijaš. Na ovo ukazuje i podatak da je u ovoj oblasti registrovano 29 od ukupno 107 privrednih društava (27 %).

U 2010. godini u prerađivačkoj industriji ostvaren je prihod u iznosu od 123,414.260,00 KM što iznosi 62,23% ukupno ostvarenog prihoda u toj grani privrede. Iskazano je povećanje prihoda od 73,23% u odnosu na 2009. godinu.

Takođe je i iskazana dobit od 4,999.417,00 KM za 2010. godinu u ovoj oblasti povećana i najviša je u odnosu na sve ostale djelatnosti, dok je došlo do smanjenja iskazanog gubitka.

Od ukupno ostvarene dobiti u prerađivačkoj industriji je ostvareno 76,16%.

U oblasti prerađivačke industrije zaposleno je 644 uposlenika ili 50% u odnosu na ukupan broj zaposlenih na području općine Ilijaš, što su podaci koji se moraju uzeti kao grubo procijenjeni.⁴¹ Broj zaposlenih se u odnosu na 2009. godinu povećao za 166 sa ostvarenom prosječnom plaćom od 617,00 KM.

Za detaljniju analizu bi bili potrebni podaci o pojedinim granama u ovoj djelatnosti na osnovu čega bi se izdefinirale konkurentne prednosti na području općine Ilijaš, koje omogućavaju brži razvoj djelatnosti prerađivačke industrije.

3.2.1.4.1. Prehrambena industrija

U općini Ilijaš ne postoji razvijena prehrambena industrija, uzimajući u obzir da na njoj teritoriji postoji ogroman potencijal zemljišta na kojem se mogu proizvoditi potrebne sirovine za prehrambenu industriju, naročito proizvodnju voća, žitarica, mesa i mlijeka.

⁴¹ Za analizu su korišteni podaci AFIP (Agencija za finansijske, informatičke i posredničke usluge), 2010.godina. Napomena: Izneseni pokazatelji se odnose samo na privredna društva sa registriranim sjedištem na teritoriji općine Ilijaš, ali ne i na poslovne jedinice privrednih društava koje posluju na teritoriji općine Ilijaš u sastavu društva registriranog sa matičnim sjedištem na teritoriji druge općine.

U posljednje vrijeme evidentan je razvoj peradarskih farmi koje su uglavnom u kooperantskim odnosima sa većim prehrambenim proizvođačima čiji proizvodni kapaciteti nisu smješteni na teritoriji općine Ilijaš. Prehrambeni kapaciteti u oblasti prerade voća su u fazi razvoja i nedovoljnog su kapaciteta da prate porast proizvodnje voća na teritoriji općine Ilijaš.

Prehrambena industrija u budućnosti bi trebala da postane jedna od vodećih grana prerađivačke industrije na području ilijaške općine, jer za to postoje kvalitetni infrastrukturni, položajni, sirovinski i drugi resursni uslovi.

3.2.1.4.2. Metalna industrija

Ova djelatnost je u prijeratnom periodu bila najznačajnija na području općine Ilijaš („Željezara“ Ilijaš) i zapošljavala je najveći broj radnika. Obzirom da je u postupku privatizacije na lokalitetu „Željezare“ Ilijaš nastao znatan broj malih i srednjih preduzeća, to se pretpostavlja da djelatnost metalne industrije još uvijek ima značajan udio u privredi općine Ilijaš. Zvanični pokazatelji poslovanja za ovu oblast ne postoje kao posebno izraženi, te su oni iskazani u oblasti prerađivačke industrije.

3.2.1.4.3. Drvna industrija

I ova djelatnost je kao i metalna u prijeratnom periodu bila nosilac i okosnica razvoja općine Ilijaš sa značajnim brojem zaposlenih („Bosna“ Ilijaš). Međutim, trenutno stanje u ovoj oblasti je nezadovoljavajuće.

Privatizacijom poduzeća „Bosna“ Ilijaš nastala su mala preduzeća koja još uvijek ne predstavljaju značajniji faktor razvoja općine Ilijaš.

Drvoprerađivačka industrija trpi posljedice izvođenja samo prve faze obrade drveta u velikoj većini slučajeva (sječa i rezanje u poluproizvode) umjesto da se razvija do maksimalnog nivoa finalizacije kako bio se ostvario najviši nivo dobiti te vršilo reinvestiranje u svrhu revitalizacije prirodnih resursa.

Takođe ni za ovu oblast ne postoje zvanični pokazatelji poslovanja, već su iskazani kumulativno u ukupnim podacima za prerađivačku industriju.

3.2.1.5. Građevinarstvo

U građevinskoj djelatnosti na području općine Ilijaš zaposleno je 228 radnika i iskazano je smanjenje broja u 2010. godini u odnosu na 2009. godinu za 25 radnika ili 9,88%.

Takođe je u ovoj oblasti došlo do smanjenja neto plaća za 3,38% u odnosu na 2009. godinu.

U ovoj oblasti je registrovano 11 privrednih društava ili 13,13% od njihovog ukupnog broja sa područja ove lokalne zajednice.

Ostvareni ukupan prihod u 2010. godini je u odnosu na 2009. godinu veći za 79,37%, dok su ostvarena dobit i neto plaće manje u odnosu na 2009. godinu.

3.2.1.6. Trgovina i usluge

Trgovina je značajna djelatnost na lokalnom nivou sa najviše registrovanih privrednih društava na području općine Ilijaš. Ova djelatnost je na prvom mjestu po broju registrovanih preduzeća (30), dok je po iskazanom ukupnom prihodu na drugom mjestu (17,5%) u odnosu na ukupno iskazani ostvareni prihod za privredna društva.

U 2010. godini zaposleno je 150 radnika što je povećanje u odnosu na 2009. godinu od 2,74%. Prosječna neto plaća u ovoj oblasti za 2010. godinu iznosila je 441,00 KM i smanjena je za 13,87% u odnosu na 2009. godinu.

Pored privrednih društava na općini Ilijaš registrovane su i 84 trgovačke radnje. Zvanični podaci o plaćama i broju zaposlenih te ostalim relevantnim informacijama za njih nisu na raspolaganju, ali za pretpostaviti je da ima značajan broj zaposlenih te da su plaće na nivou ove djelatnosti. Ovu djelatnost je neophodno dalje razvijati.

Isto vrijedi i za djelatnost ugostiteljstva, koja je bitna lokalna djelatnost. Iako u ovoj oblasti nema značajnijih privrednih društava tj. registrovano je samo 1 pravno lice sa 2 zaposlenika, u oblasti samostalne djelatnosti su prijavljene 52 ugostiteljske radnje.

Djelatnost transporta, skladištenja i veza obavlja 12 privrednih društava što je neznatno smanjenje u odnosu na 14 privrednih društava u 2009. godini. Njihov ukupan prihod ima tendenciju rasta i u odnosu na 2009. godinu i povećan je za 21,85%, kao i prosječne neto plaće koje su povećane za 6,08%. Broj radnika je smanjen za 10,64% u odnosu na 2009. godinu. Ovome treba dodati 35 registrovanih samostalnih prijevoznika – taksi prijevoz i prijevoz tereta (autoprevoznici).⁴²

Poslovanje nekretninama i poslovne usluge, ostale javne, društvene, socijalne i lične djelatnosti obavlja 15 privrednih društava. Zaposleno je 75 zaposlenika sa prosječnom plaćom od 370,00 KM.

U ovim djelatnostima postoji određen prostor za novo zapošljavanje, međutim one nisu djelatnosti na koje bi se trebale fokusirati razvojne aktivnosti, niti će one u dogledno vrijeme biti osnova razvoja Općine.

Bitno je napomenuti da je djelatnost poslovnih nekretnina i usluga sa građevinarstvom na trećem mjestu po broju registriranih preduzeća (11 preduzeća), a ujedno i jedna od djelatnosti sa najmanjim brojem registriranih radnika (66).⁴³

3.2.1.7. Turizam

Općina Ilijaš raspolaže značajnim prirodnim potencijalima za razvoj turizma, naročito u oblastima seoskog, zdravstvenog i sportsko-rekreativnog turizma, te djelimično kulturno-historijskog.

Međutim do danas niti jedan od navedenih oblika u bilo kojem segmentu nije organizaciono uspostavljen, niti su stvoreni atraktivni smještajni i sadržajni kapaciteti za značajnije turističke posjete.

U posljednje vrijeme se javljaju individualni pokušaji nekolicine poduzetnika u ovoj oblasti koji nastupaju sa kreativnim projektima koji su danas samo djelimično afirmisani i kojima je potrebna stručna, materijalno-tehnička, odnosno infrastrukturna i organizacijska pomoć.

Najposjećenija destinacija na teritoriji Općine je lokalitet zaštićeni pejzaž "Bijambare" koji je trenutno nosilac razvoja turizma i to na način da je dobar primjer afirmacije netaknutih dijelova prirode, odnosno

⁴² Podaci Službe za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš

⁴³ Za poglavlja pod naslovima Građevinarstvo, Trgovina, Turizam i Usluge korišteni su podaci AFIP-a, te podaci Službe za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš. Napomena: podaci AFIP-a se odnose samo na privredne subjekte koji su registrirana sa poslovnim sjedištem na teritoriji općine Ilijaš i koji su za 2010. godinu predali svoje finansijske izvještaje u skladu sa propisima koji reguliraju tu oblast.

prirodnih ljepota i uopće turističkog potencijala općine Ilijaš, iz čije turističke ponude vrijedi istaći skoro 400 metara turističke staze unutar Srednje bijambarske pećine, biciklističku obrazovnu i šumsku stazu, planinski mobilijar za boravak u prirodi, igralište za djecu - Drveni grad, ugostiteljske usluge, te voz na električni pogon, kao i uopće izvanredne mogućnosti za relaksaciju i odmor.

Što se tiče podataka o raspoloživim turističkim kapacitetima općine Ilijaš ne postoje zvanični podaci od 2005. do 2011. godine. Posljednji raspoloživi podatak iz 2004. godine je da je na teritoriji Općine tada postojao 21 smještajni kapacitet - raspoložive sobe. Ne postoje ni ostali relevantni turistički pokazatelji kao što su ukupan broj turista (inozemni i domaći), broj noćenja, prihod ostvaren od turizma i sl.⁴⁴

3.2.1.8. Razvoj MSP, obrta i poduzetništva

Prema podacima Federalnog zavoda za programiranje razvoja – Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji BiH u 2010. godini na području općine Ilijaš djelatnost obavlja 221 pravno lice i 158 poslovnih jedinica u sastavu privrednih društava.

Na osnovu predatih godišnjih finansijskih izvještaja za period 01.01.-31.12.2010. godine za privredna društva sa sjedištem u Ilijašu, na općini Ilijaš djelatnost obavlja 107 privrednih subjekata.⁴⁵

U ovaj broj nisu uzeta privredna društva koja posluju na općini Ilijaš putem poslovnih jedinica, a čije je sjedište na nekoj drugoj općini (ovo je potrebno naglasiti zbog značaja ovih subjekata sa stanovišta pokazatelja poslovanja – prihod, dobit, broj zaposlenih).

Prema podacima AFIP-a privredna društva su raspoređena po djelatnostima kako slijedi:

Tabela br. 20: Broj privrednih društava sa sjedištem na teritoriji općine Ilijaš po djelatnostima kojima se bave

Djelatnost	2009.	2010.
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	4	4
Prerađivačka industrija	33	29
Snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom	1	1
Građevinarstvo	10	11
Trgovina na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala	34	30
Saobraćaj i skladištenje	14	12
Ugostiteljstvo	0	1
Obrazovanje	4	4
Ostale, javne, društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti	3	4
Poslovanje nekretninama iznajmljivanje i poslovne usluge	11	11
UKUPNO:	114	107

Izvor podataka: Podaci po zahtjevu prema AFIP-u (Agencija za finansijske, informatičke i posredničke usluge) za 2009. i 2010. godinu

⁴⁴ Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, Sektor za planiranje društveno-ekonomskog razvoja, Publikacija: "Turizam u Kantonu Sarajevo 1999-2009", April; 2010.godine

⁴⁵ Podaci AFIP-a (Agencija za finansijske, informatičke i posredničke usluge), 2010. godina.

Općina Ilijaš ima relativno mali broj registriranih privrednih društava i fizičkih lica, iako u posljednje vrijeme postoji određeni trend porasta naročito registriranih fizičkih lica u oblasti obrta i obrtu srodnih djelatnosti - individualni poljoprivredni proizvođači.

Kada su u pitanju fizička lica, odnosno djelatnosti male privrede na 1.000 stanovnika dolazi 27 registriranih djelatnosti u 2011. godini. Iako je u posljednjih petnaest godina broj registriranih djelatnosti više od tri puta veći, ukupan broj djelatnosti male privrede i dalje je relativno mali.⁴⁶

Prema procjenama na teritoriji općine Ilijaš u 2011. godini je u maloj privredi uposlano ukupno 414 zaposlenih.⁴⁷

Tabela br. 21: Uporedni pregled po godinama broja registrovanih djelatnosti fizičkih lica na teritoriji općine Ilijaš

Red br.	Djelatnost	Broj registriranih					Index 2010 /2009	Index 2011 /2010
		1997. g.	2005. g.	2009. g.	2010. g. (august)	2011. g. (august)		
1	Trgovina	39	66	84	85	84	101,19	98,82
2	Zanatstvo-Obrt	30	99	105	114	113	108,57	99,12
3	Ugostiteljstvo	26	64	59	50	52	84,75	104,00
4	Saobraćaj (taksi prijevoz i autoprijevoz)	20	39	34	34	35	100,00	102,94
5	Saobraćaj – prijevoz za vlastite potrebe	---	---	117	119	119	101,71	100,00
6	Poljoprivreda (Obrtu srodna djelatnost)	---	62	66	70	90	106,06	128,57
	UKUPNO:	115	330	465	472	493	101,51	104,45

Izvor podataka: Informacija o stanju privrede i samostalnog privređivanja, Služba za privredu, finansije i investicije, općine Ilijaš i Strategija razvoja općine Ilijaš zasnovana na poštivanju ljudskih prava 2007-2012

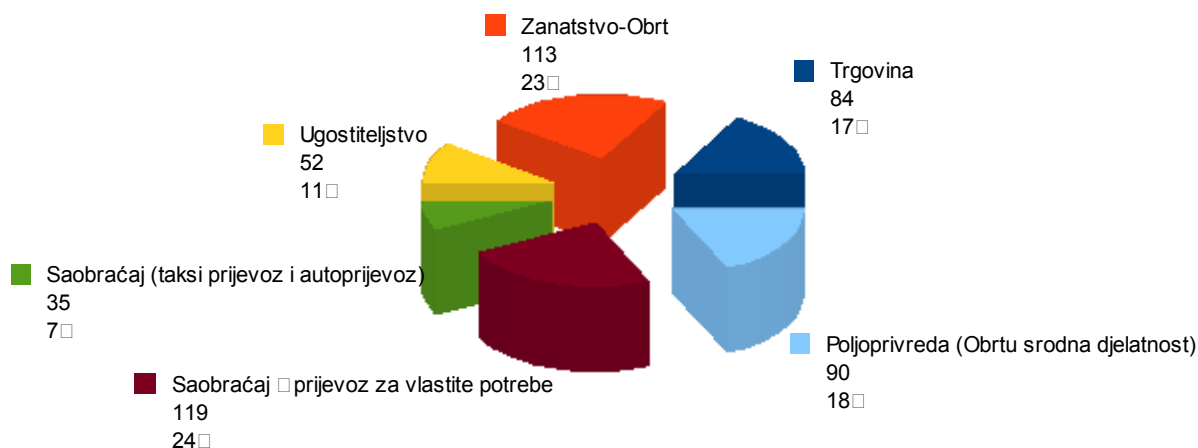
Vidljivo je da je najveći broj registriranih u oblasti male privrede iz djelatnosti obrta i obrtu srodnih djelatnosti (koju uglavnom čini kategorija individualnih poljoprivrednih proizvođača), te da je u posljednje vrijeme naročito izražen trend rasta registriranih individualnih poljoprivrednih djelatnosti.

U posljednje dvije godine kategorija individualnih poljoprivrednih proizvođača bilježi porast registriranih za čak 36,4%, u istom periodu broj registriranih ugostiteljskih radnji bilježi pad za 11,9%.

⁴⁶ 1997. godine u općini Ilijaš je bilo registrirano ukupno 115 djelatnosti male privrede, danas izuzimajući registrirane prijevoze za vlastite potrebe obavljanja djelatnosti, postoji ukupno registriranih 374 fizičkih lica u sljedećim djelatnostima (trgovina, obrt, poljoprivreda-obrtu srodna djelatnost, ugostiteljstvo i saobraćaj: taksi i autoprijevoz).

⁴⁷ Procjena je bazirana na podacima Porezne uprave FBiH, Kantonalni porezni ured Sarajevo, Porezna ispostava Ilijaš i na podacima Službe za privredu, finansije i investicije, općine Ilijaš.

Grafikon br. 6: Broj registrovanih djelatnosti fizičkih lica na području općine Ilijaš u 2011. godini

Izvor: Informacija o stanju privrede i samostalnog privređivanja, Služba za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš

Poredeći podatke iz 2011. godine sa podacima iz 2005. godine zaključuje se da je ukupan broj registriranih djelatnosti male privrede u oblasti trgovine, ugostiteljstva, obrta i obrtu srodnih djelatnosti zabilježio rast od 16,49%, od čega je najveći rast registriranih u poljoprivrednoj djelatnosti.⁴⁸

Tabela br. 22: Pregled broja registrovanih djelatnosti fizičkih lica u oblasti trgovine, obrta, ugostiteljstva i poljoprivrede na teritoriji općine Ilijaš za 2005. i 2011. godinu

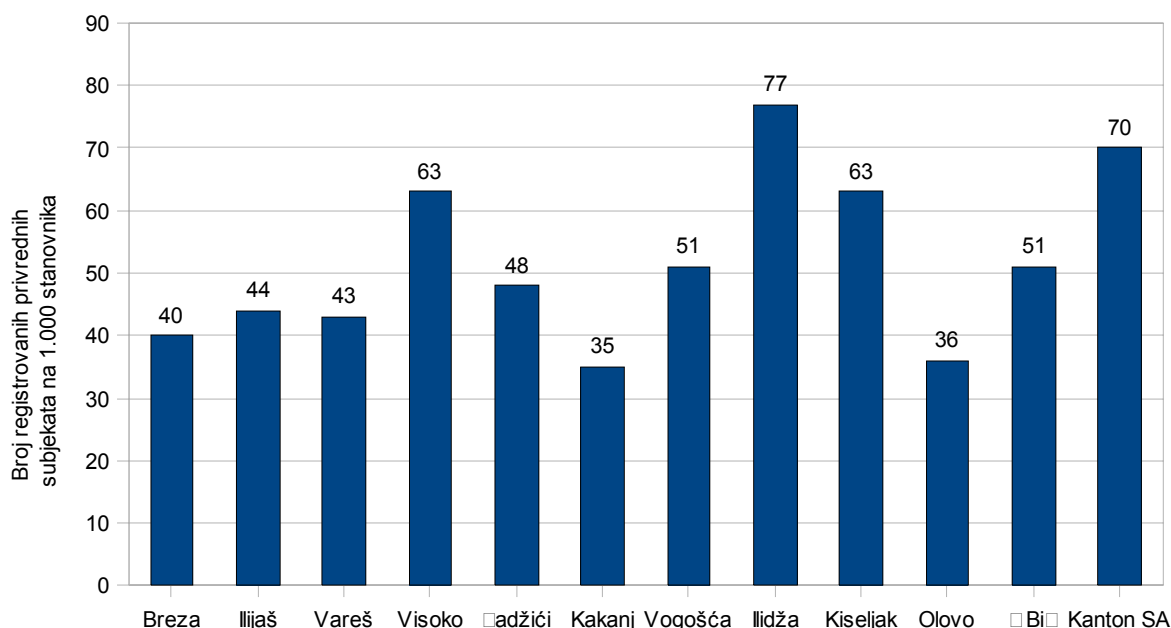
Djelatnost	Broj registriranih		Index 2011 /2005
	2005. g.	2011. g. (august)	
Trgovina	66	84	127,27
Zanatstvo-Obrt	99	113	114,14
Ugostiteljstvo	64	52	81,25
Poljoprivreda (Obrtu srodna djelatnost)	62	90	145,16
UKUPNO:	291	339	116,49

Izvor podataka: Podaci Službe za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš, Informacija o stanju privrede i samostalnog privređivanja, Služba za privredu, finansije i investicije Općine Ilijaš

Izneseni podaci ukazuju na relativno nisku razvijenost male privrede na području općine Ilijaš naročito u periodu 1997.-2005. godine, ali koja u posljednje vrijeme, uzimajući u obzir podatke iz 2011. godine, počinje da zauzima sve značajnije mjesto u ukupnim privrednim aktivnostima, te se kao zaključak može iskazati dodatna potreba da se poduzmu snažnije aktivnosti na jačanju malog poduzetništva, naročito u oblasti obrta i poljoprivredne proizvodnje.

⁴⁸ Izvor podataka: Služba za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš.

Grafikon br. 7: Uporedni pregled broja registrovanih privrednih društava, jedinica u sastavu privrednih društava i djelatnosti fizičkih lica na 1.000 stanovnika u 2010. godini

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH u 2010. godini. Federalni zavod za programiranje razvoja, April, 2011. godine

Na osnovu izloženog, može se zaključiti da se struktura privrednih društava na području općine Ilijaš značajno promijenila u odnosu na 1991. godinu.

U 2011. godini za razliku od 1991. godine nema velikih privrednih društava.

Za pretpostaviti je da se radi o značajnom smanjenju broja zaposlenih u Željezari, koja je prije rata vjerojatno zapošljavala oko 3.000 radnika.

Ovaj broj radnih mjesta je kompenziran ili djelimično kompenziran sa zapošljavanjem u mala privredna društva, te samo djelimično sa zapošljavanjem u srednja privredna društva.⁴⁹

Poduzetnička infrastruktura

Studijom izvodljivosti u cilju formiranja industrijskih zona na području Sarajevske makro regije (SMR), formirana je industrijska zona "Luka" Ilijaš, što omogućava prostorne i infrastrukturne uslove daljeg razvoja malih i srednjih preduzeća.⁵⁰

Postojanje industrijske zone sa odgovarajućom infrastrukturom u okviru kompleksa Željezare Ilijaš, industrijske zone Stari Ilijaš, kao i planovi za izgradnju nove industrijske zone "Luka" (Regulacioni plan za industrijsku zonu Luka, započete su aktivnosti na izgradnji pristupnog puta), omogućava prostorne i infrastrukturne uslove za daljnji i ubrzani razvoj malog i srednjeg poduzetništva.

⁴⁹ Mala privredna društva ispunjavaju najmanje dva od navedenih uslova: a) prosječan broj zaposlenih manji od 50, b) prosječna vrijednost poslovne imovine na kraju poslovne godine je manja od 1 milion KM i c) ukupan godišnji prihod manji od 2 miliona KM, Srednja privredna društva ispunjavaju najmanje dva od navedenih uslova: a) prosječan broj zaposlenih 50-250 u toku godine, b) prosječna vrijednost poslovne imovine na kraju poslovne godine je od 1 do 4 miliona KM i c) ukupan godišnji prihod od 2-8 miliona KM, Velika koja prelaze ove kriterije, zatim banke, mikrokreditne organizacije, štednokreditne zadruge, društva za osiguranje, leasing društva, društva za upravljanje investicionim fondovima, društva za upravljanje obaveznim odnosno dobrovoljnim penzijskim fondovima, brokersko dilerska društva i druge finansijske organizacije.

⁵⁰ "Informacija o stanju privrede i samostalnog privredivanja", Služba za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš, septembar 2011. godine

3.2.2. Sektorska PESTEL i SWOT analiza

Analiza je rezultat dviju cjelodnevnih radionica, održanih u novembru i decembru 2011. godine, na kojima se od strane sektorske radne grupe za ekonomski i ruralni razvoj, a potom i kompletne radne grupe za izradu SLOR, diskutovalo o svim ključnim faktorima koji utiču na razvoj privrede i poduzetništva, kako u urbanim, tako i u ruralnim područjima ilijaške općine.

PESTEL analiza

U okviru političkih faktora od značaja za ekonomski i ruralni razvoj kao pozitivni su od strane radne grupe ocijenjeni Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, mogućnost korištenja predpristupnih fondova EU kao i raspoloživi resursi viših nivoa vlasti (usluge, servisi, novac, studije).

S druge strane, radna grupa je prepoznala i političke faktore koji ograničavajuće djeluju na ekonomski i ruralni razvoj, među kojima su istaknuti politička nestabilnost u zemlji i regionu, nejasne, neadekvatne i umanjene nadležnosti lokalne zajednice, te neusklađenost termina održavanja izbora i politička korupcija. Ključni ekonomski faktori koji potiču razvoj privrede u urbanim i ruralnim područjima općine Ilijaš su konkurentnost lokacije (geopolitički položaj teritorija općine), prirodni resursi (šuma, mineralne sirovine, nezagađeno poljoprivredno zemljište), povoljni turistički potencijali (naročito za ruralni – seoski turizam), kao i razvijena infrastruktura (asfaltirani putevi, izvršena elektrifikacija, javnu rasvjetu ima skoro svako naseljeno ruralno mjesto i sa najmanjim brojem stanovnika, riješen problem prijevoza, i u mnogim udaljenim mjestima postoji i gradski prijevoz i stajališta, PTT su dostupne u svim naseljenim mjestima i u ruralnom i urbanom dijelu općine, u većini mjesta je kvalitetno riješen problem vodosnabijevanja).

Radna grupa je identifikovala i ekonomske faktore koji ograničavajuće i usporavajuće djeluju na razvoj privrede, pri čemu su ključni siva ekonomija, nedovoljna razvijenost privrednih kapaciteta i njihov loš marketinški pristup u vođenju biznisa, nepovoljan trend otvaranja malih i srednjih preduzeća, a naročito nedostatak poduzetničke aktivnosti i inovativnosti.

Socijalni faktori koji idu u prilog privrednom i ruralnom razvoju na području općine Ilijaš su blizina većeg broja univerziteta, blizina Sarajeva kao kulturnog centra i pozitivan natalitet stanovništva Općine. Među socijalnim faktorima sa negativnim dejstvom na privredu radna grupa je izdvojila kao posebno važne nedovoljno konkurentnu radnu snagu, neusklađenost potreba rada i obrazovanja, nepostojanje poduzetničke kulture (što je posljedica kulture socijalnih subvencija), kao i naslijeđenu monolitnost proizvodno-poduzetničke strukture.

Tehničko-tehnološki faktori koji pozitivno djeluju na razvoj ekonomije na području ilijaške općine su dostupnost IT i TK tehnologija, kao i postojanje primjera dobre prakse tehnoloških transfera u ovdašnjim privrednim subjektima. Negativno dejstvo tehničko-tehnoloških faktora na ekonomski razvoj Općine imaju još uvijek dominantno zastarjele proizvodne tehnologije, nepostojanje tehnoloških parkova u Ilijašu i okolini kao i nepovezanost sa institutima u Sarajevu i Zenici, nepovezanost nauke sa biznisom, nepostojanje ulaganja u istraživanje i razvoj, kao i nepostojanje lokalnih inicijativa za uvođenje novih tehnologija.

Na razvojne mogućnosti privrede općine Ilijaš pozitivno utiču i određeni ekološki faktori, kao što su primjena usvojenog LEAP-a, uređen odvoz smeća, mogućnost ekološke edukacije stanovništva od strane KJKP „Rad“. Na iskorištenje prirodnih i privrednih potencijala ove lokalne zajednice ograničavajuće djeluju nizak nivo ekološke svijesti, nepostojanje recikliranja otpada (osim željeza i obojenih metala), dugogodišnje kašnjenje rekonstrukcije Centra za preradu otpadnih voda „Butile“ i zagađenost zemljišta u i oko Željezare Ilijaš.

Među pravnim faktorima sa pozitivnim dejstvom na ekonomski i ruralni razvoj općine Ilijaš izdvojeni su kao posebno važni Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, djelimično pojednostavljene procedura za registraciju pravnih i fizičkih lica, te postojanje pravnog okvira za poslovanje i razvoj na lokalnom i višim nivoima vlasti

Ipak, određeni pravni faktori negativno utiču na mogućnosti razvoja privrede u urbanim i ruralnim područjima Općine, a prije svih vertikalna neusklađenost propisa i ingerencija, nedostatak pravnih

procedura i saradnje sa institucijama za poticanje direktnih stranih investicija i izvoza na višim nivoima vlasti, duge procedure za dobijanje dozvola i nespremnost institucija za efikasno članstvo u CEFTA-i.

SWOT analiza

SWOT analiza, kao ključni aparat za identifikaciju mogućih prednosti lokalne zajednice u odnosu na komparativne sisteme, utvrdila je osnovne pravce djelovanja i predstavlja rezultat diskusija i analiza o internim snagama i slabostima i eksternim prijetnjama i mogućnostima koje karakterišu ekonomski i ruralni razvoj na području ilijaške općine. Identifikovani atributi u donjoj tabeli rezultat su rada učesnika radionica, predstavnika privrede, relevantnih institucija i kompetentnih pojedinaca u Općini, i zbirni je iskaz njihovog viđenja postojećeg stanja.

Snage:	Slabosti:
<ul style="list-style-type: none"> • Prirodni resursi (šume, mineralne sirovine, nezagađeno poljoprivredno zemljište, voda....) • Kapaciteti za korištenje raspoloživih resursa viših nivoa vlasti (usluge, servisi, novac, studije...) • Dostupnost IT i TK tehnologija • Infrastruktura (cestovna, željeznička) • Turistički potencijali (ruralni- seoski turizam) • Pozitivan natalitet • Strateski (planski) pristup Općine u sopstvenom razvoju • Djelimično pojednostavljene procedure za registrovanje pravnih i fizičkih lica • Usvojen LEAP • Postoje primjeri dobre prakse tehnoloških transfera u privredne subjekte • Odvoz smeća dobro riješen 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepostojanje kapaciteta za pristupanje i korištenje predpristupnih fondova • Siva ekonomija • Nedovoljna razvijenost privrednih kapaciteta i loš marketinški pristup biznisu • Nedovoljan intenzitet otvaranja malih i i srednjih preduzeća • Neinovativnost i nekonkurentnost sektora MSP • Nedovoljno konkurentna radna snaga • Neusklađenost potreba tržišta rada i obrazovanja • Nepostojanje društvene odgovornosti poduzetnika • Zastarjele proizvodne tehnologije • Nema ulaganja u istraživanje i razvoj • Nepostojanje lokalnih inicijativa za uvođenje novih tehnologija • Nizak nivo ekološke svijesti • Nepostojanje kapaciteta za reciklažu • Zagađenost zemljišta u i oko željezare • Nepostojanje poduzetničke infrastrukture (agencija lokalnog razvoja, trening centra, poslovnih inkubatora, laboratorija....)
Mogućnosti:	Prijetnje:
<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj potreba Sarajevskog tržišta • Konkurentnost lokacije (geopolitički položaj) • Blizina univerziteta tj mogućnost edukacije na visokoškolskim ustanovama u krugu od 50 km (Sarajevo, Ilidža, Zenica) • Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju • Članstvo BiH u CEFTA-i • Postojanje pravnog okvira za poslovanje na lokalnom nivou i višim nivoima vlasti 	<ul style="list-style-type: none"> • Politička nestabilnost u zemlji (rizik investiranja) • Nejasne i umanjene nadležnosti općina • Neusklađenost termina održavanja izbora • Politička korupcija • Nepostojanje tehnoloških instituta i parkova i nepovezanost nekoliko postojećih instituta u Sarajevu i Zenici s privrednim subjektima i biznisom • Butila – centar za preradu otpadnih voda • Vertikalna neusklađenost propisa i ingerencija • Nedostatak pravnih procedura i saradnja sa institucijama za poticanje izvoza • Nespremnost institucija za CEFTU. • Neadekvatne i duge procedure za dobijanje dozvola

3.3. Društveni razvoj (stanovništvo, obrazovanje i kvalitet života)

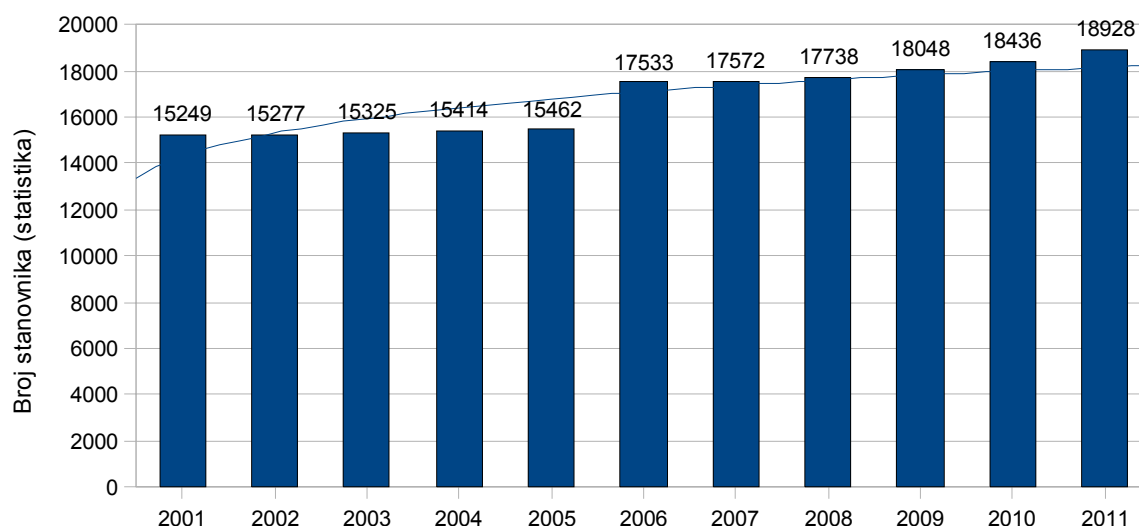
3.3.1. Trenutno stanje

3.3.1.1. Stanovništvo

Demografska i migraciona kretanja

Na području općine Ilijaš primjetan je trend stalnog porasta broja stanovnika (18.928 stanovnika 2011. godine), kao i gustine naseljenosti (60 stanovnika / km² u 2010. godini).

Grafikon br. 8: Trend kretanja broja stanovnika općine Ilijaš

Izvor: Mjesečni bilteni Federalnog zavoda za statistiku

Tabela br. 23: Uporedni pregled gustine naseljenosti stanovništva (broj stanovnika / km²) za 2004. i 2010. godinu

Općine / Kantoni	2004.	2010.	Index 2010 / 2004
Breza (susjedna općina iz ZDK)	190	199	104,74
Visoko (susjedna općina iz ZDK)	175	175	100,00
Zeničko-dobojski kanton	120	120	100,00
Kiseljak (općina iz SBK)	129	126	97,67
Srednje-bosanski kanton	79	80	101,27
Ilijaš	53	60	113,21
Kanton Sarajevo	315	342	108,57
FBiH	89	89	100,00

Izvor: „Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH”, Federalni zavod za programiranje razvoja, mart 2004. godine i april 2011. godine.

U periodu od 2005. do 2010. godine prosječan prirodni priraštaj stanovništva na području Općine iznosio je 7,2‰, što je znatno više od prosjeka FBiH.⁵¹

Tabela br. 24: Prirodni priraštaj stanovnika općine Ilijaš za period 1991-2010

Godina	Živorodeni na 1.000 stanovnika	Umrli na 1.000 stanovnika	Prirodni priraštaj (‰)
1991	14,41	7,54	6,87
1996	9,6	6,2	3,4
2001	10,69	5,38	5,31
2005	13,78	9,83	3,95
2006	13,4	9,58	3,82
2007	12,98	8,93	4,04
2008	14,66	8,4	6,26
2009	21,72	9,7	12,02
2010	22,4	9,28	13,12

Izvor: Mjesečni bilteni Federalnog zavoda za statistiku i Strategija razvoja općine Ilijaš zasnovana na poštivanju ljudskih prava, obrada podataka: Općina Ilijaš, Služba za privredu, finansije i investicije

Uzimajući u obzir trend prosječne stope priraštaja, ne uključujući potencijalno povećanje broja stanovnika usljed migracija, ukupno stanovništvo do 2017. godine (period obuhvaćen ovom strategijom) bi se trebalo povećati za 800 stanovnika.

Statističke stope prirodnog priraštaja, a naročito u 2009. i 2010. godini su značajno uvećane u odnosu na stvarne. Statistički podaci ne odražavaju stvarnu sliku prirodnog priraštaja stanovnika iz razloga netačnosti tih podataka o stvarnom broju stanovnika općine Ilijaš, npr. u 2010. godini 18.436 stanovnika, jer je znatno realniji podatak iz procjena MZ tj. 23.107 stanovnika u 2010. godini, pa se može zaključiti da se stopa prirodnog priraštaja za 2010. godinu smanjuje na 10,5‰.

Ako se uporedi stanje u 1991. i 2011. godini, može se zaključiti da su se desile značajne promjene u odnosu urbanog i ruralnog stanovništva, obzirom da je udio ruralnog stanovništva u ukupnom stanovništvu sa 73% iz 1991. godine smanjen na oko 25% u 2011. godini. Prema procjenama općinskih službi, trenutno je približno 85% stanovništva Općine nastanjeno na svega 25% općinske teritorije.

Nakon reintegracije Općine 1996. godine, stambeni fond na području općine Ilijaš je bio gotovo u potpunosti uništen, a većina povratnika je imala status interno raseljenih osoba.

Danas u Općini živi 763 stanovnika sa priznatim statusom raseljenih osoba (ili oko 3%). Od toga je 702 iz drugih općina, dok je 61 interno raseljeno lice sa općine Ilijaš. Među raseljenima koji su se odlučili za ostanak u Ilijašu, najveći broj je osoba iz istočne Bosne, odnosno iz općina Srebrenica, Bratunac, Bijeljina, Zvornik, Višegrad, Vlasenica, Rogatica i Sokolac (prema procjenama općinskih službi oko 20% od ukupnog broja stanovnika).⁵² Bolja socio-ekonomska situacija, relativno niska cijena nekretnina u općini Ilijaš, pripadanje Kantonu Sarajevo u kome je problematika socijalne zaštite bolje riješena u odnosu na druge dijelove BiH, kao i nedovoljan broj donacija za obnovu porušenih objekata, popravku infrastrukture i

⁵¹ Prosječan prirodni priraštaj stanovništva na nivou FBiH iznosi 1‰ (Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH, Federalni zavod za programiranje razvoja, april 2011.).

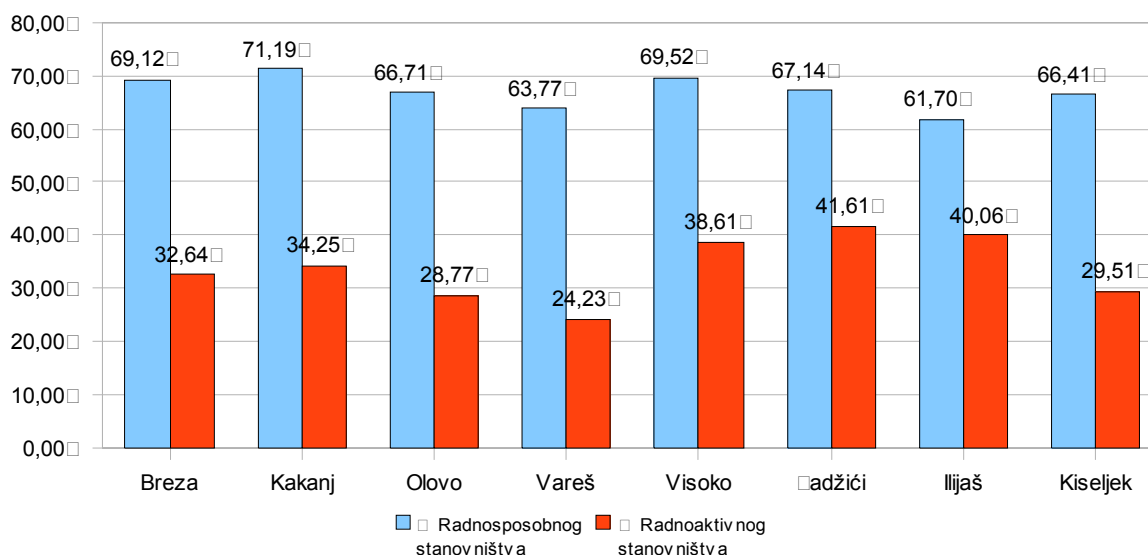
⁵² Većina raseljenih (oko 250) sa područja općine Doboj se vratila u svoje prijeratno mjesto prebivališta.

projekte održivog povratka stanovništva na područje istočne Bosne, neki su od opredjeljujućih faktora za ostanak raseljenih lica na području općine Ilijaš.

Socijalna i radna struktura

Stopa učešća radnosposobnog stanovništva (15-64 godina starosti) u ukupnom stanovništvu općine Ilijaš prema statističkim podacima iznosi 61,70% , dok je stopa učešća radnoaktivnog stanovništva 40,06%.

Grafikon br. 9: Uporedni pregled radnosposobnog stanovništva (15-64 godine) i radnoaktivnog stanovništva u 2010. godini po općinama

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, "Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH u 2010. godini", april 2011.g.

Od ukupnog broja radnoaktivnog stanovništva u 2011. godini na teritoriji općine Ilijaš je zaposleno 2.284 stanovnika ili 30,55%.⁵³

Iako na području općine Ilijaš ima mali broj registriranih zaposlenih, participacija radno sposobnog stanovništva na tržištu rada je veća nego u drugim općinama sa sličnim razvojnim parametrima.

Naime, 40,06% od radno sposobnog stanovništva na području općine Ilijaš je ekonomski aktivno, odnosno ili zaposleno ili registrirano na Birou za zapošljavanje. Iako registracija na Birou za zapošljavanje ne znači nužno da te osobe i aktivno traže zaposlenje, u ovom kontekstu su u nedostatku drugih podataka posmatrani kao kategorija aktivnih na tržištu rada.

Jedan od zabrinjavajućih indikatora, a ujedno i velikih izazova za predstavnike općinskih organa leži u činjenici da se općina Ilijaš nalazi na prvom mjestu po broju nezaposlenih u Kantonu Sarajevo.

Tržište rada karakterizira i visoka stopa učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radnoaktivnog stanovništva, koja iznosi 44,13%. Prema podacima JU "Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo" broj registrovanih nezaposlenih lica u općini Ilijaš je 5.192, a broj zaposlenih lica 2.284.⁵⁴

Međutim, kada je u pitanju općina Ilijaš ovi statistički podaci moraju se uzeti sa određenom dozom opreznosti, tj. stopa stvarne nezaposlenosti je niža, s obzirom na široko rasprostranjenu sivu ekonomiju i

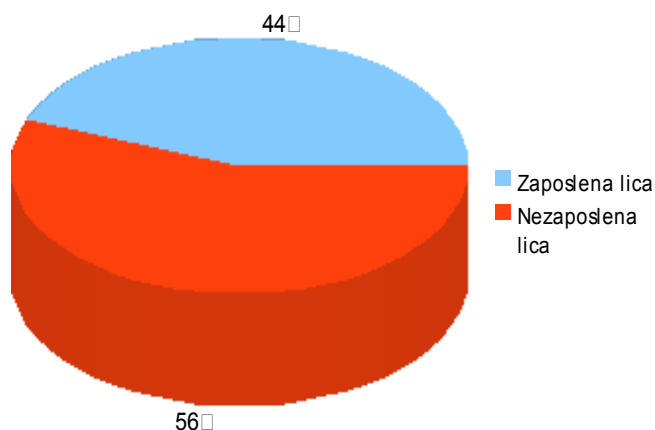
⁵³ Za analizu su korišteni podaci JU "Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo", Bilten-Statistički pregled br. 9/2011.

⁵⁴ JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo", Bilten: Statistički pregled br. 9/2011, septembar 2011. godine.

fiktivno prijavljivanje boravka stanovnika koji faktički žive i/ili rade na području drugih općina. Ove pojave zahtijevaju bolju primjenu zakona i aktivniju ulogu inspekcija rada i Biroa za zapošljavanje.

Ipak, nezaposlenost će i dalje predstavljati prepreku progresivnijem razvoju, što nalaže da svi nivoi vlasti moraju ispuniti svoju dužnost i obavezu iskorištavanja svih dostupnih resursa kako bi osigurali ostvarivanje prava na rad i pristojnu zaradu.

Grafikon br. 10: Učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radnoaktivnog stanovništva u 2011. godini

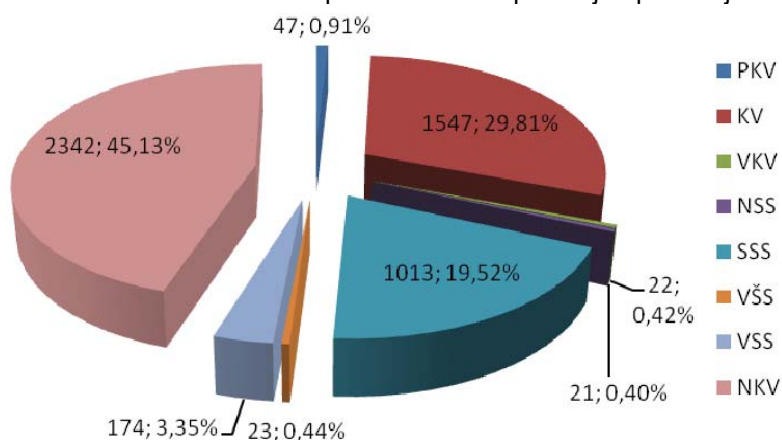

Izvor: Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo”, Bilten, Statistički pregled br. 9/2011, Septembar 2011. godine

Broj registriranih nezaposlenih žena je značajno veći od broja nezaposlenih muškaraca. Žene učestvuju sa 59,50% u ukupnom broju registriranih nezaposlenih.

Najveći broj nezaposlenih čine nekvalificirani radnici (45%), kvalificirani radnici (30%) i radnici sa srednjom stručnom spremom (20%). Ove tri grupe nezaposlenih čine 95% svih nezaposlenih na području općine Ilijaš.

Grafikon br. 11. Kvalifikaciona struktura nezaposlenih lica na području općine Ilijaš u 2011.godini

Izvor: Federalni zavod za zapošljavanje, Bilten, statistički pregled br. 07/11.

Tranzicija iz planske u tržišnu ekonomiju najviše se odrazila na veliku stopu nezaposlenosti kako u općini Ilijaš tako i u širem okruženju, koju prate teški socijalni uslovi kako mladih osoba tako i društva u cjelini.

U nekadašnjem sistemu cjelokupno obrazovanje je bilo usmjereno upravo za potrebe nekadašnjih privrednih subjekata (Željazara i sl.) koji su i zapošljavali najveći dio stanovništva općine Ilijaš. Neuspješna privatizacija, loši makroekonomski uslovi za poslovanje, nedovoljna konkurentnost i likvidnost domaćih preduzeća u regionu i gubitak prijeratnog tržišta, najviše je doprinijelo slaboj iskorištenosti proizvodnih kapaciteta i time veoma niskoj stopi zaposlenosti koja postoji danas. Djelujući u takvim uslovima, a u nedostatku novih investicija i razvojnih programa, privreda nije u mogućnosti da ponovo apsorbuje značajniji broj nezaposlenih osoba, što je umnogome uticalo na visoku stopu nezaposlenosti.

Kao šanse razvoja ekonomskog sektora, a time i masovnijeg upošljavanja, mogu se prepoznati razvoj malog i srednjeg poduzetništva, turizma i poljoprivrede.

Jedan od najvećih problema sa kojim se susreću poslodavci u mikrookruženju je upravo nedovoljna osposobljenost kadrova za tehnološke procese rada. Pored toga, ne postoji tehničko i stručno usmjeravanje i obrazovanje niti programi edukacije za usvajanje dodatnih vještina za osobe koje se trebaju prilagoditi novim zahtjevima tržišta rada jer su izgubile svoja radna mjesta kolapsom ranijih ilijaških industrija (metalne, drvene).

Vlada Kantona Sarajevo u saradnji sa JU "Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo" provodi niz mjera u cilju smanjenja nezaposlenosti i obezbjeđenja potrebnih kadrova u skladu sa potrebama tržišta rada.

Preduzete su sljedeće mjere i aktivnosti:

- Sufinansiranje zapošljavanja pripravnika sa VSS, SSS i KV (na period od 12 mjeseci za pripravnike VSS i period od 6 mjeseci za pripravnike sa SSS stručnom spremom i KV kvalifikacijom).
- "Posao za sve", omogućava zapošljavanje nezaposlenih osoba sa radnim stažom (na period od 6 mjeseci), bez obzira na zanimanje i godine starosti, a koje su prijavljene na evidenciji nezaposlenih lica i koje nemaju status pripravnika.
- Finansiranje programa javnih radova, kojim se u oblastima infrastrukture i zaštite okoliša, socijalne i zdravstvene zaštite i zaštite starih i iznemoglih osoba, angažuju najugroženije kategorije lica sa evidencije nezaposlenih u trajanju najmanje dva mjeseca. Javni radovi pokazali su se kao najefikasnija mjera socijalne politike u borbi protiv nezaposlenosti, siromaštva i smanjenja socijalnih tenzija u društvu. U općini Ilijaš ovaj projekat nije do sada realizovan, zbog nedovoljne zainteresovanosti i pasivnosti Javnih preduzeća i ustanova.
- Projekti samozapošljavanja, za osobe koje žele pokrenuti vlastiti biznis, predviđaju obezbjeđenje sredstava u iznosu od 10.000,00 KM, skidanje učesnika projekta sa evidencije nezaposlenih lica, bez mogućnosti prijave na Biro u naredne dvije godine.
- Projekat stručnog usavršavanja za nezaposlene osobe predviđa pohađanje kurseva stranog jezika i informatike,
- Projekat "Uspjeću" ima za cilj da kod nezaposlene osobe poboljša vještine: komunikacije prilikom intervjua za posao, pisanja CV-a i prijavnog pisma za posao, isticanja ličnih prednosti i sposobnosti.

Općina Ilijaš je, takođe, u posljednjih osam godina u svrhu smanjenja stope nezaposlenosti visokoobrazovanih kadrova omogućavala da 10 mladih osoba sa završenim fakultetima društvenog smjera volontiraju u općini Ilijaš i tako steknu neophodno radno iskustvo od 12 mjeseci, kako bi mogli polagati ispit općeg znanja i aplicirati za mjesto u državnoj službi na poziciji stručnog saradnika.

Iskustva pokazuju da se u prvih pet godina implementacije ovog projekta, mlade osobe nakon volontiranja dobile posao u organima državne službe, javnim preduzećima i ustanovama. Nažalost, u posljednje tri godine smanjene su šanse za zapošljavanje, tako da se mlade osobe nakon isteka volonterskog staža, uglavnom nalaze na evidenciji JU Službe za zapošljavanje KS.

Općinu Ilijaš, kao što je već pomenuto, karakterizira visoka stopa nezaposlenosti, koja je znatno viša od prosjeka FBiH, što se naročito loše odražava na mlade koji čine 39% od ukupnog broja nezaposlenih.

Od ukupno 5.040 nezaposlenih osoba koje su evidentirane na birou za zapošljavanje u decembru 2009. godine, njih 1.756 je u dobi od 15 do 30 godina, a od tog broja 78 je bez radnog staža.

Tabela br. 25: Kvalifikaciona struktura nezaposlenih mladih osoba od 15-30 godina starosti u decembru 2009. godini

Godina starosti	NK	PK	KV	VKV	NSS	SSS	VŠS	VSS	UKUPNO
15 - 18	7	0	12	0	0	0	0	0	19
19 - 20	40	1	120	0	0	70	0	0	231
21 - 24	78	0	285	0	0	202	0	20	585
25 - 27	78	2	225	0	0	137	6	54	502
28 - 30	168	2	105	0	0	105	2	37	419
UKUPNO	371	5	747	0	0	514	8	111	1.756

Izvor: JU "Služba za zapošljavanje KS", Biro za zapošljavanje Ilijaš, podaci dobiveni na zahtjev

Zanimanja koja nisu atraktivna za poslodavce su: profesori i nastavnici historije, odbrane i zaštite, geografije i likovnog, kriminalisti, socijalni radnici, novinari, radnici medicinske struke (SSS), poljoprivredni i šumarski tehničari itd.

Tabela br. 26: Pregled nezaposlenih lica sa VSS, starosne dobi do 30 godina po zanimanjima u 2009. godini

Završeni fakultet	Zanimanje	Broj lica muškog spola	Broj lica ženskog spola	Ukupan broj nezaposlenih lica	Zaposlenje traži prvi put	Već bio/la zaposlen/a
Fakultet političkih nauka	Novinar	3	8	11	9	2
	Politolog	4	3	7	6	1
	Profesor odbrane isigurnosti	8	0	8	7	1
	Profesor sociologije	1	4	5	2	3
	Socijalni radnik	0	15	15	11	4
	Ukupno		16	30	46	35
Fakultet kriminalističkih nauka	Kriminalist	4	3	7	5	2
Filozofski fakultet	Profesor arapskog jezika	1	0	1	0	1
	Profesor bosanskog jezika	0	9	9	6	3
	Profesor filozofije i sociologije	2	0	2	2	0

Završeni fakultet	Zanimanje	Broj lica muškog spola	Broj lica ženskog spola	Ukupan broj nezaposlenih lica	Zaposlenje traži prvi put	Već bio/la zaposlen/a
	Ukupno	5	10	15	9	6
Pedagoški fakultet	Profesor pedagogije	2	1	3	1	2
Pravni fakultet	Dipl. pravnik	4	4	8	5	3
Stomatološki fakultet	Dr stomatologije	0	1	1	1	0
Filološki fakultet	Dipl filolog	0	1	1	1	0
Teološki fakultet	Profesor vjeronauke	0	1	1	0	1
Prirodno matematički fakultet	Biolog	0	1	1	1	0
	Profesor biologije	1	0	1	1	0
	Profesor geografije	1	0	1	1	0
	Dipl. inženjer hemije	2	1	3	1	2
	Ukupno	4	2	6	4	2
Poljoprivredni fakultet	Dipl. inženjer poljoprivrede	1	2	3	1	2
	Dipl. inženjer za preradu i kontrolu	0	1	1	0	1
	Ukupno	1	3	4	1	3
Ekonomski fakultet	Diplomirani ekonomist	4	9	13	9	4
Elektrotehnički fakultet	Dipl. inženjer telekomunikacija	2	0	2	2	0
Arhitektonski fakultet	Dipl. inženjer arhitekture	0	1	1	0	1
Mašinski fakultet	Dipl. inženjer mašinstva	1	0	1	1	0
Šumarski fakultet	Agronom za hortikulturu	1	0	1	1	0
Veterinarski fakultet	Veterinar	0	1	1	1	0
Fakultet sporta i tjelesnog odgoja	Profesor sporta i tjelesnog odgoja	1	0	1	1	0
Fakultet za saobraćaj i komunikacije	Dipl. inženjer saobraćaja i komunikacija	2	0	2	1	1
	UKUPNO	45	66	111	77	34

Izvor: JU "Služba za zapošljavanje KS", Biro za zapošljavanje Ilijaš, podaci dobiveni na zahtjev

Zanimanja koja se najviše traže na tržištu rada su: magistri farmacije, dipl. ing. elektrotehnike, arhitekture i građevinarstva, dipl. ekonomisti i pravnici, profesori engleskog jezika i matematike, građevinski i ekonomski tehničari, KV radnici građevinske struke (zidari, tesari), stolari, tapetari itd.

Istraživanje aktuelnog položaja mladih na području općine Ilijaš⁵⁵ u dijelu koji se odnosi na zapošljavanje i poduzetništvo upozorilo je da:

- Udio mladih u radnoj snazi (23 %) je značajno niži od nivoa manjih gradova, a pogotovo od nivoa EU 25 zemalja (45%).
- 17% mladih u dobi između 15 i 24 godine su van obrazovnog sistema, nezaposleni su i nisu radno aktivni.
- Procenat nezaposlenosti mladih u dobi između 15 i 24 godine od 38% upozorava na kritičan položaj mladih u Ilijašu u odnosu na njihove vršnjake u svim drugim evropskim zemljama. Procenat nezaposlenosti u Ilijašu za 20 % je niža nego na nivou BiH.
- Za 4% je manje učešće djevojaka nego mladića u radnoj snazi.
- Razlika u procenatu nezaposlenosti kod mladića i djevojaka je 18 % u korist djevojaka.
- 20% zaposlenih mladih nije potpisalo nikakav ugovor sa poslodavcem. 46 % mladih potpisalo je ugovor na neodređeni period, a 27% ugovor na određeno vrijeme. 7% mladih općine Ilijaš ne zna koju vrstu ugovora je potpisalo sa poslodavcem.
- Samo 26% mladih radi poslove za koje su se školovali, što ukazuje na činjenicu da obrazovni smjerovi ne prate potrebe tržišta rada što doprinosi visokoj stopi nezaposlenosti u općini Ilijaš.
- Samo je 28% mladih čulo za neki od vladinih programa zapošljavanja, a 10% je bilo korisnikom nekog programa, što ukazuje da mladi nisu dovoljno informisani o mjerama vladajućih struktura na suzbijanju velike stope nezaposlenosti.
- Samo 3% mladih u dobi od 15 do 29 godina ima iskustvo rada u drugim sredinama, a 2% ima ovakvo iskustvo i inostranstvu. Ovaj indikator ukazuje na činjenicu da mladi nerado napuštaju svoje mjesto stanovanja i teško se odlučuju za potragom posla u drugim sredinama.
- Svaka druga mlada osoba svjedoči o podmićivanju ili kupovini radnog mjesta i da se prema djevojkama vrši određena diskriminacija na tržištu rada (npr. poslodavci radije zapošljavaju mladiće nego djevojke, djevojke su manje plaćene nego mladići itd.).
- 5% mladih osoba svjedoči o iskustvima zlostavljanja na radnom mjestu.

Mladi nisu dovoljno osposobljeni da odgovore na aktuelne zahtjeve u poslovanju i vođenju malog poduzetništva i isti nemaju uslove da se opredijele za vlastiti biznis. Osnivanje vlastite firme i pokretanje vlastitog biznisa za mlade općine Ilijaš bi trebalo da predstavlja izazov, a nikako problem kao što je sada slučaj. Podatak da je svega 3% mladih stvorilo preduslove za bavljenje vlastitim biznisom nije začuđujući uzmu li se u obzir iznosi obaveznih poreza i dadžbina. Izražena je nemotiviranost mladih ljudi za pokretanje vlastitog biznisa. Percepcija mladih je da preduzetništvo nije održiva opcija. Obrazovne institucije također ne doprinose sistemskoj promociji preduzetništva mladih niti mladim ljudima nude potrebne poslovne vještine. Slabo ili nikako se podučavaju principi preduzetništva u školama i na fakultetima. Posebna pažnja mora se posvetiti doedukaciji mladih o mogućnostima zapošljavanja i pokretanja vlastitih mini biznisa. Dodatno opterećenje predstavlja nedovoljno znanje i nepoznavanje tržišnih uslova, zakonskih uslova i procedura. Na žalost, Biznis Centar koji je trebao da pruža usluge korisnicima, neophodne za razvoj biznisa od kojih se izdvajaju informisanje, edukacija i zajedničko djelovanje, u općini Ilijaš je prestao sa radom.

Mladi nisu dovoljno informisani o programima i mjerama vlade na suzbijanju velike stope nezaposlenosti, pa se dešava da npr. projekat javnih radova nikada do sada nije implementiran na području općine Ilijaš. Zbog nedovoljne upućenosti mladi često odabiru zanimanja s kojim imaju malu mogućnost zapošljavanja nakon završene škole. Zbog neupućenosti u ponudu i trend zanimanja dugo ne mogu naći posao, pa se s

⁵⁵ Istraživanje proveo GTZ, 2009. godine.

toga mnogi odlučuju na prekvalifikaciju zanimanja. S druge strane postoje otvorena radna mjesta za poslove za koje nema kvalifikovane radne snage na području općine Ilijaš.

Mladi koji se nalaze na evidenciji Službe za zapošljavanje ne poznaju metode i načine potrage za poslom kako bi se mogli što bolje prijaviti za radna mjesta uslijed velike konkurencije. Ne posjeduju znanja i sposobnosti da sami napišu svoj CV i prijavno pismo za posao. Osim toga, ne znaju voditi poslovni razgovor i istaknuti svoje prednosti i sposobnosti prilikom intervjua za posao.⁵⁶

3.3.1.2. Obrazovanje

Obrazovni sistem

Prema kantonalnom Zakonu o osnovnom odgoju i obrazovanju,⁵⁷ i Zakonu o srednjem obrazovanju,⁵⁸ osnivač škola kao javnih ustanova je Kanton Sarajevo, koji osigurava sredstva potrebna za osnivanje i rad osnovnih i srednjih škola, u skladu s pedagoškim standardima za osnovno obrazovanje i odgoj, srednje obrazovanje i normativima školskog prostora, opreme, nastavnih sredstava i učila. Svaki pojedinac ima pravo na obrazovanje i vlasti na svim nivoima, uključujući i općinu, dužne su osigurati ostvarivanje ovog prava. Nadležnosti općina u oblasti obrazovanja su ograničene, tako da lokalne vlasti imaju jako malo uticaja na razvoj na ovom polju.⁵⁹ Zadatak lokalne zajednice jeste, da putem Službe za društvene djelatnosti prati rad i analizira provođenje Godišnjih programa rada škola, analizira uspjeh u odgoju i učenju u prvom polugodištu tekuće školske godine, kao i na kraju tekuće školske godine, a u cilju sagledavanja stanja i predlaganja mjera za unapređenje njihovog odgojno-obrazovnog rada.

Općina iz svog budžeta izdvaja sredstva za tekuće grantove, pa je za osnovno i srednje obrazovanje (takmičenje, mature, itd.) u 2010. godini izdvojeno 13.349,00 KM, a za 2011. godinu je planirano 15.000,00 KM. U okviru kapitalnih grantova neprofitnim organizacijama, za objekte školstva je u 2010. godini utrošeno 11.272,00 KM,⁶⁰ a u ovu svrhu je u 2011. godini predviđeno 15.000,00 KM.

Institucije

Na području općine Ilijaš od obrazovnih ustanova nalaze se:

- javna Predškolska ustanova „Djeca Sarajeva – Vrtić Ilijaš“,⁶¹ te privatna predškolska ustanova-vrtić „Behar“,
- četiri osnovne škole, od toga tri Javne ustanove: OŠ „Hašim Spahić“ u Ilijašu sa 3 područne škole (Misoča, Malešići i Bioča),⁶² OŠ „Podlugovi“ u Podlugovima sa 2 područne škole (Ljubnići i Lješevo),⁶³ OŠ „Srednje“ u Srednjem sa 3 područne škole (Dragoradi, Kamenica i Gajevi),⁶⁴ te privatna osnovna škola “Đulistan” u Lješevu⁶⁵
- područno odjeljenje Muzičke i baletne škole Novo Sarajevo⁶⁶ i

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju, čl. 11, Sl. novine Kantona Sarajevo 10/04, 21/06 i 26/08.

⁵⁸ Zakon o srednjem obrazovanju, čl. 12, Sl. novine Kantona Sarajevo 23/10.

⁵⁹ U oblasti osnovnog obrazovanja Općina iskazuje interes za osnivanje ili za prestanak rada redovne škole, specijalne i paralelne osnovne škole, organizira i sufinansira prijevoz učenika koji stanuju u naseljima udaljenim od škole više od 2 kilometra i dostavlja školama spisak školskih obveznika za upis u redovnu osnovnu školu.

⁶⁰ Rasvjeta dvorišta OŠ Podlugovi, proširenje video nadzora SŠC Ilijaš i nabavka koševa za OŠ Srednje.

⁶¹ U 2011. godini 46 djece i 3 na produženom boravku.

⁶² U 2011. godini bilo je raspoređenih u 48 odjeljenja 1.091 učenik.

⁶³ U 2011. godini bilo je raspoređenih u 23 odjeljenja 480 učenika.

⁶⁴ U 2011. godini bilo je raspoređenih u 17 odjeljenja 259 učenika.

⁶⁵ U 2010. godini bilo je raspoređenih u 14 odjeljenja 263 učenika.

⁶⁶ U 2011. godini bilo je 63 učenika

- javna ustanova Srednjoškolski centar Ilijaš,⁶⁷ te privatna ustanova Srednja škola „Perzijsko-bosanski koledž sa internatom“ u Lješevu.⁶⁸

Nastava u svim školama odvija se po bosanskom nastavnom planu i programu.

Postoji mogućnost izbora nastavnog programa za nacionalnu grupu predmeta, ali zbog malog broja učenika koji nisu Bošnjaci do sada nije bilo takvih zahtjeva. Kada je u pitanju vjeronauka, pored nastave islamske vjerske naobrazbe u OŠ „Hašim Spahić“⁶⁹ izvodi se i nastava katoličke vjerske naobrazbe.

Resursi

Da bi se osiguralo potpuno uživanje prava na obrazovanje vlasti moraju osigurati dostupnost i pristupačnost obrazovnim institucijama, kao i prihvatljivost i prilagodljivost obrazovnog sistema. U tom smislu, vlasti su dužne osigurati da su obrazovne institucije i programi dostupni u dovoljnoj mjeri, te da su ispunjeni tehnički i kadrovski uslovi. Obrazovanje mora biti fizički i ekonomski pristupačno za sve, bez diskriminacije.

Jedan od najvećih problema osnovnog obrazovanja u Ilijašu je nedostatak prostora zbog čega određena odjeljenja imaju previsok broj učenika, što negativno utiče na kvalitet obrazovanja.⁷⁰ Kako bi se stvorili adekvatni uslovi za obrazovanje učenika sa područja urbanog dijela Ilijaša, odnosno njegovog jezgra, počelo se sa izgradnjom osnovne škole u Starom Ilijašu. S tim ciljem, Općina je obezbijedila zemljište, riješila imovinsko-pravne odnose, uradila izvedbenu projektnu dokumentaciju i pribavila potrebne saglasnosti. Nakon uspješno provedenog postupka, a u saradnji sa Ministarstvom obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo potpisan je Ugovor za izvođenje građevinskih radova sa izvođačem "Miprogradnja" d.o.o. Ilijaš u vrijednosti 3,155.125,97 KM. Ugovor je koncipiran tako da podrazumijeva fazno izvođenje radova u skladu sa obezbjeđenim finansijskim sredstvima.

Shodno raspoloživim sredstvima potpisano je šest aneksa ugovora i ispostavljeno-fakturisano četrnaest privremenih situacija u ukupnoj vrijednosti od 2,159.356,56 KM. Neophodno je, u što kraćem roku nastaviti izgradnju objekta i stvoriti pretpostavke za okončanje ovog projekta u 2012. godini. Ovakvo stanje, gdje su radovi prekinuti usljed nedostatka sredstava, izaziva još i dodatne troškove za obezbjeđenje objekta.

Za dovršenje ovog objekta potrebno je u Budžetu Kantona Sarajevo za 2012. godinu obezbijediti sredstva u iznosu od 2,400.000,00 KM što je neophodno za završetak građevinskih radova, vanjskog uređenja objekta sa pristupnim komunikacijama i nabavku namještaja i inventara, čime bi se stvorili uslovi za početak rada škole u školskoj 2012/2013. godini.

Tabela br. 27: Kvalifikaciona struktura zaposlenih u javnim osnovnim školama u Ilijašu u školskoj 2011/12. godini

Osnovna škola	Magistri	VSS	VŠS	SSS	VKV	KV	NK	ukupno
Hašim Spahić	0	39	29	4	1	4	9	86
Podlugovi	0	26	15	4	2	2	6	55
Srednje	1	25	7	5	1	1	3	43
UKUPNO	1	90	51	13	4	7	18	184

Izvor: Godišnji programi rada osnovnih škola u školskoj 2011/12. godini

⁶⁷ U 2011. godini bilo je raspoređenih u 24 odjeljenja 550 učenika.

⁶⁸ U 2010. godini bilo je raspoređenih u 8 odjeljenja 106 učenika.

⁶⁹ Samo u OŠ „Hašim Spahić“, zato što u drugim školama nema interesa, niti dovoljnog broja učenika.

⁷⁰ U OŠ „Hašim Spahić“ i tri područne škole ima 48 odjeljenja. Više odjeljenja ima 34 i više učenika, dok pedagoški standard KS iznosi od 28 do 36 učenika po odjeljenju.

U osnovnim školama je trenutno zaposleno 184 zaposlenika. Kvalifikacijska sprema zaposlenog osoblja u obrazovnim ustanovama u općini Ilijaš je zadovoljavajuća.

Općina poduzima određene korake za osiguravanje jednakog pristupa obrazovanju za svu djecu, obezbjeđujući svake godine mjesečne stipendije za izuzetno nadarene učenike i studente, a u školskoj 2011/12. godini one iznose 50,00 KM za 43 učenika, odnosno 100,00 KM za 62 studenta.⁷¹ Pored tih, općina Ilijaš dodjeljuje stipendije učenicima i studentima u stanju socijalne potrebe. U školskoj 2011/12 godini ove stipendije iznose 50,00 KM za 23 učenika, odnosno 100,00 KM za 20 studenata. Za stipendiranje se iz Budžeta općine Ilijaš izdvaja 100.000,00 KM. Odabir učenika i studenata korisnika općinske stipendije vrši se prema kriterijima utvrđenim Pravilnikom o stipendiranju i nagrađivanju izuzetno nadarenih učenika i studenata ("Službene novine Kantona Sarajevo" broj: 18/10) i Pravilnikom o stipendiranju učenika i studenata u stanju socijalne potrebe ("Službene novine Kantona Sarajevo" broj: 36/09, 3/10 i 23/10). Općina sufinansira odbrane magistarskih i doktorskih radova.

Kategorija djece koja su u najtežoj poziciji su svakako djeca s posebnim potrebama. Osnovne škole u Ilijašu pohađa 15 djece s posebnim potrebama, gdje se sprovodi inkluzivna nastava, a dio nastavnog kadra je osposobljen za rad s ovom djecom, ali fizički pristup u javnim školama nije prilagođen potrebama ove djece. Pored toga, djeca sa značajnijim poteškoćama u razvoju pohađaju nastavu u specijaliziranim institucijama u Sarajevu, ali pitanje njihovog prevoza koje nije riješeno na zadovoljavajući način predstavlja značajan teret za djecu i njihove roditelje. Iako Općina plaća prevoz djece i pruža dodatnu finansijsku pomoć, javni transport je neodgovarajuće rješenje s ozbirom na posebno stanje i potrebe djece. Stoga, potrebno je učiniti dodatne napore i na kantonalnom i na općinskom nivou kako bi se, u saradnji sa roditeljima djece, iznašlo najoptimalnije rješenje ovog problema.

Kako bi se osiguralo poštivanje prava na fizički pristup obrazovanju, Općina od Kantona dobija namjenska sredstva za participaciju u prijevozu učenika osnovnih škola koji stanuju u naseljima udaljenim više od 2 kilometra od škole.⁷²

U svim školama aktivno djeluju Vijeća učenika, kao i Vijeća roditelja koja promoviraju interese škole u zajednici na čijem području se nalazi škola, predstavljaju stavove roditelja školskom odboru i podstiču angažman roditelja i učenika. Škole imaju organizirane vannastavne aktivnosti, tako da učenici učestvuju u raznim takmičenjima, općinskim i drugim manifestacijama.

Općenito, stanje sektora obrazovanja na području općine Ilijaš je relativno dobro, naročito ukoliko se poredi sa ostalim dijelovima BiH. Ovakvo stanje je rezultat napora i aktivnosti na kantonalnom nivou, ali i inicijativa pokrenutih na lokalnom nivou, prvenstveno od strane Općine i školskih uprava. Ipak, iz gore navedenog proizlazi da određeni aspekti prava na obrazovanje zahtijevaju dodatnu pažnju. Ekonomski pristup obrazovanju zahtijeva posebnu pažnju kako bi se osiguralo da je obrazovanje jednako pristupačno za svu djecu, uključujući djecu iz socijalno ugroženih porodica. Općina Ilijaš, u saradnji sa humanitarnim organizacijama, povremeno obezbjeđuje pomoć za djecu iz ovih porodica, ali je potreban sistematski pristup kako bi se osiguralo da socijalni status djece ne ugrožava njihovo pravo na obrazovanje.

⁷¹ U školskoj 2011/12 godini u ovu svrhu je iz općinskog budžeta izdvojeno 111.850,00 KM, za 82 studenta (po 100,00 KM mjesečno) i 66 učenika (po 50,00 KM).

⁷² U školskoj 2010/2011. godini prijevoz je koristilo 968 učenika za koje se mjesečno izdvaja oko 47.000,00 KM. U 2011. godini za prijevoz učenika je općinskim budžetom predviđeno 450.000,00 KM, dok je u prvih 6 mjeseci izdvojeno 217.968,00 KM. Roditelji učenika osnovne škole i prvog i drugog razreda srednje škole ne učestvuju u plaćanju prijevoza. Općina i Kanton snose 60% cijene mjesečne karte, a prijevoznik daje komercijalni popust od 40%. Za devetoro djece sa posebnim potrebama, koji su korisnici naknade za tuđu njegu i pomoć prema kriterijima Centra za socijalni rad, Općina plaća puni iznos za prijevoz djece i njihovih pratioca, te osigurava dodatnu novčanu pomoć. Prijevoz srednjoškolaca, učenika trećeg i četvrtog razreda Općina subvencionira sa 30%, prijevoznik sa 40%, dok je učešće roditelja 30% od cijene karte u redovnom prijevozu.

Pomoć općine školama ostvaruje se kroz: poboljšanje prostornih i materijalnih uvjeta rada nastavnog i nenastavnog osoblja, kao i boravka učenika u školama, organizaciju općinskih takmičenja u znanju, pomoć u sufinansiranju odlaska učenika u stanju socijalne ugroženosti na ekskurzije, obezbjeđenje materijalne podrške za proslavu maturalne večeri, podrške za učestvovanje na višim nivoima takmičenja, programe poticaja najuspješnijih učenika (učenici generacije, osvajači jednog od prvih tri mjesta na kantonalnim i federalnim nivoima takmičenja), pomoć u realizaciji projekata i aplikacija sekcija koje rade u školama, sufinansiranje programa obuke neplivača, dostavljanje spiskova školskih obveznika, kontinuirane aktivnosti na obezbjeđenju prevoza za učenike u saradnji sa resornim kantonalnim Ministarstvom obrazovanja i nauke. U skladu s tim, otvorene su nove linije i povećan broj polazaka, tako da je vrijeme čekanja na prevoz svedeno na minimum.

Tabela br. 28: Pregled zanimanja za koja se obrazuju učenici u "Srednjoškolskom centru Ilijaš" 2010.

Red. broj	Stručno - zvanje – zanimanje	Broj učenika				UKUPNO
		I Razred	II Razred	III Razred	IV Razred	
1.	Gimnazija	59	54	44	50	207
2.	Mašinski tehničar	27	27	18	28	100
3.	Automehaničar	13	10	7	-	30
4.	Autolimar	2	7	5	-	14
5.	Zavarivač	5	7	7	-	19
6.	Instalater za plinske instalacije i uređaje	9	-	7	-	16
7.	Instalater vodovoda i kanalizacije	-	-	3	-	3
7.	Prodavač	21	20	16	-	57
8.	Frizer-vlasuljar	29	25	18	-	72
	Ukupno	165	150	125	78	518

Izvor: Srednjoškolski centar Ilijaš, podaci dobijeni na upit.

Distribucija đaka i studenata u dobi između 15 i 29 godina unutar obrazovnog sistema je takva da 36% njih čine srednjoškolci upisani u četverogodišnji program, a 46% mladih upisano je na fakultete sa četverogodišnjim ili dužim programom (Bolonjski proces).

Unutar ove populacije najveći broj je onih upisanih na fakultete prirodnih i tehničkih nauka, zatim na fakultete sa društvenim ili humanističkim usmjerenjem. 6% mladih općine Ilijaš ostalo je na nivou osnovnog obrazovanja, 33% mladih općine Ilijaš ostaje na nivou trogodišnjeg obrazovanja.

Sa 64% mladih u dobi između 20 i 24 godine koji su kompletirali barem četverogodišnju srednju školu općina Ilijaš je ispod nivoa ostalih manjih gradova kao i BiH nivoa (68%). 14% mladih u dobi od 18 do 24 godine ostalo je na nivou srednjeg trogodišnjeg obrazovanja.

Informatika i strani jezici su oblici edukacije koju su mladi u najvećoj mjeri pohađali i žele pohađati u budućnosti.

Učestvovanje u programima neformalnog obrazovanja značajno je određeno obrazovnim tj. radnim statusom mladih, naime studenti i nezaposlene radno aktivne osobe su u podjednakoj mjeri imali iskustva sa ovom vrstom obrazovanja.

Kada je u pitanju želja za učešćem u obuci koja nije u programu redovnog obrazovanja pokazuje se zainteresovanost.

40% mladih u Ilijašu je pohađalo neki oblik obuke koji nije u programu redovnog obrazovanja.

76% mladih općine Ilijaš želi u budućnosti pohađati neki oblik obuke u okviru neformalnog obrazovanja.

Tabela br. 29: Uzroci prekida školovanja mladih između 15 i 29 godina izražen u procentima

Broj ispitanika	BiH	Manji BiH gradovi	Veći BiH gradovi	Ilijaš
Zbog finansijskih razloga	43%	42%	32%	41%
Nisam vidio/la u tome neki smisao	26%	29%	25%	24%
Pronašao sam stalno zaposlenje	14%	13%	24%	22%
Zbog obaveza u vezi poljoprivrednih poslova	14%	15%	19%	6%
Zbog obaveza u kući (kućanski poslovi)	4%	4%	7%	5%
Formirao/la porodicu	3%	3%	2%	0%
Nešto drugo	5%	5%	3%	2%

Izvor: GTZ Istraživanje položaja mladih BiH (2008)

Iz tabele je vidljivo da kao glavni uzrok za prekidanje školovanja većina navodi finansijske probleme. Neophodno je stoga ublažiti ekonomski jaz između mladih u procesu obrazovanja i razvijati socijalnu osjetljivost kod mladih.

Blizina Univerziteta u Sarajevu omogućava da učenici koje završe srednju školu imaju mogućnost upisati željene studije. Ipak, učenici koji završavaju srednje obrazovanje u većini slučajeva ne stječu potrebno opće znanje i vještine, niti su dovoljno pripremljeni za tržište rada ili nastavak obrazovanja.

Obrazovni smjerovi i planovi upisa učenika u srednje škole i studenata na visokoškolske ustanove nisu usklađeni sa potrebama tržišta rada, što dovodi do visoke stope nezaposlenosti u općini Ilijaš. Evidentan je problem hiperprodukcije nekih obrazovnih kadrova sa nekonkurentnim stručnim zvanjima i zanimanjima prema zahtjevima tržišta rada. Ne postoji politika ulaganja u ljudske resurse i politika stvaranja potrebnih kadrova.

Uzrok takvog stanja je u sporoj reformi obrazovnog sistema i neprilagođenosti obrazovanja potrebama privrednog sektora, što dovodi do obezvređivanja kriterija i pristupa obrazovanju i razvoju ljudskih resursa.

Neophodno je modernizovati i razvijati profesionalnu praksu i praktičnu nastavu, kako u srednjim školama i obrazovnim institucijama, tako i u preduzećima/privatnim firmama.

Neophodno je praćenje i usklađivanje ponuda obrazovnih profila u srednjim stručnim školama sa potrebama tržišta rada uz uvažavanje specifičnosti lokalne sredine. Programi obrazovanja, dokvalifikacije i prekvalifikacije moraju se uskladiti sa potrebama tržišta rada.

3.3.1.3. Zdravstvo

Zdravstvo i socijalna zaštita u općini Ilijaš su značajno nerazvijeniji od prosjeka FBiH.

Postizanje najviših standarda zdravlja podrazumijeva stručno osoblje i socio-ekonomske preduslove, kao i resurse koje država ima na raspolaganju.

Zdravstvena zaštita u Sarajevskom kantonu je regulirana Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i Zakonom o zdravstvenom osiguranju FBiH.⁷³ Usluge primarne zdravstvene zaštite na području Općine pružaju Dom zdravlja Ilijaš (u okviru JU Domovi zdravlja Sarajevo), u sklopu kojeg djeluju četiri područne ambulante (Srednje, Gajevi, Kamenica i Podlugovi)⁷⁴ i pet timova porodične medicine. Osim Doma zdravlja, na području općine se nalaze Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva koji pruža usluge ginekološke,

⁷³ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Sl. novine FBiH 46/10 i Zakon o zdravstvenom osiguranju, Sl. novine FBiH 30/97 i 7/02.

⁷⁴ Centralni objekat u Srednjem i dvije ambulante porodične medicine u Gajevima i Kamenici. U saradnji s Općinom, Dom zdravlja je uspostavio ambulantu porodične medicine u MZ Podlugovi, a u toku je izgradnja objekta ambulante porodične medicine u MZ Mrakovo.

pre-natalne i post-natalne zdravstvene zaštite,⁷⁵ kao i JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć⁷⁶ koja pruža usluge hitne zdravstvene pomoći stanovništvu općine Ilijaš u vremenskom periodu od 19:30 do 07:30 ujutru. Ovakav način organizacije rada hitne medicinske pomoći na području općine Ilijaš je nezadovoljavajući, jer veći dio dana nije pokriven adekvatnom hitnom medicinskom pomoći. Taj nepokriveni dio dana pokrivaju radnici doma zdravlja Ilijaš, što u znatnoj mjeri povećava opterećenost i onako opterećenih zdravstvenih radnika DZ Ilijaš.

Na području općine nalazi se i JU Apoteke Sarajevo sa apotekama u Ilijašu i Srednjem kao i nekoliko privatnih apoteka. Ove ustanove pokrivaju domen primarne zdravstvene zaštite, dok se sekundarna zdravstvena zaštita realizira djelimično u DZ Ilijaš i to: interna medicina, oftalmologija, NPS i ORL a ostale grane medicine u Kliničkom centru Sarajevo i Državnoj bolnici Sarajevo.

Dom zdravlja Ilijaš zapošljava 103 uposlenika od čega 80 zdravstvenih radnika, odnosno 21 doktora medicine, 9 doktora medicine specijalista, 6 doktora stomatologije, 1 doktor stomatologije specijalist, 1 djelatnik sa visokom zdravstvenom školom i 50 medicinskih tehničara od kojih 8 sa VŠS. Također zaposlena su 22 lica nemedicinske struke. Na području općine ima 1,08 ljekara na 1.000 stanovnika, dok je bosanskohercegovački prosjek 1,46 liječnika na 1.000 stanovnika. Konstantan problem je nedostatak specijalističkog kadra: pedijatra, radiologa i pulmologa. Ipak, i pored nedostatka kadra u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, broj pruženih usluga je povećan za oko 22%,⁷⁷ što dovodi do preopterećenosti timova u zdravstvenim ustanovama u Ilijašu. Osim problema nedostatka opreme⁷⁸ (zastarjela, tehnički neispravna) prisutan je i problem nedostatka adekvatnog prostora za otvaranje novih specijalističkih službi tipa radiologija, fizijatrija, centar za mentalno zdravlje koje bi u značajnoj mjeri povećale broj usluga i kvalitet istih.

Zdravstvena zaštita u općini Ilijaš se finansira putem kantonalnog budžeta. U okviru kapitalnih grantova za 2011. godinu, iz općinskog budžeta je izdvojeno 35.000,00 KM za objekte i opremu u oblasti zdravstva (rekonstrukcija i opremanje kabineta za radiologiju i opremanje stomatološke ordinacije u ambulanti porodične medicine Podlugovi), a za izgradnju objekta ambulante Mrakovo izdvojena su sredstva u iznosu od 150.000,00 KM.

Prema podacima dobivenim iz Zavoda za zdravstveno osiguranje Kantona Sarajevo na području općine Ilijaš zdravstveno osiguranje ima 20.184 stanovnika.⁷⁹ Moguće je da ovaj broj ne predstavlja stvarnu sliku stanja jer veliki broj stanovnika iz susjednih općina ZE-DO kantona fiktivno prijavljuje boravak u Ilijašu u cilju ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu u Kantonu Sarajevo.

Kao što je navedeno, pravo na najviši dostizni standard fizičkog i mentalnog zdravlja podrazumijeva da su zdravstvene usluge dostupne svima, uključujući i socijalno ugrožene kategorije, te da su odgovarajuće kvalitete. Po pitanju fizičkog pristupa zdravstvenim uslugama, teritorijalna pripadnost Kantonu Sarajevo i mogućnost kliničkog liječenja u Sarajevu, omogućavaju stanovnicima Ilijaša, u odnosu na stanovnike drugih kantona FBiH, veći kvalitet i obim zdravstvene zaštite. Međutim, teritorijalna razućenost Općine, udaljena naselja i loše komunikacijske veze onemogućavaju nesmetan pristup zdravstvenim uslugama za mnoge stanovnike općine Ilijaš, naročito kad je u pitanju MZ Srednje. S obzirom na veliki broj nezaposlenih i siromaštvo, pretpostavlja se da jedan broj stanovnika nije u mogućnosti učestvovati u plaćanju cijene medicinskih usluga, tako da ekonomski pristup zdravstvenoj zaštiti nije zagantiran. Nadalje, ekonomski pristup zdravstvenoj zaštiti je otežan uslijed nedostatka liječničkog kadra i opreme, zbog čega građani moraju tražiti određene usluge u Vogošći ili Sarajevu, što ih izlaže dodatnim troškovima. Ovi nedostaci također utiču i na kvalitetu usluga dostupnih u Ilijašu, s obzirom da nedovoljan

⁷⁵ Zavod ima 4 zaposlena, od čega je 1 ljekar, 2 medicinske sestre i 1 spremačica.

⁷⁶ Zavod za hitnu medicinsku pomoć zapošljava ljekara-specijalista urgentne medicine, medicinskog tehničara i vozača.

⁷⁷ Izvještaj o radu OJ Dom zdravlja Ilijaš, 2010. godina.

⁷⁸ Rentgen, ultrazvuk, i sl.

⁷⁹ Od ukupnog broja osiguranika 20.184, 12.161 su nosioci osiguranja, dok je 8.023 članova porodica nosioca osiguranja.

broj osoblja i vozila često onemogućava adekvatno i pravovremeno pružanje usluga. S obzirom da je oblast zdravstvene zaštite regulirana i finansirana na nivou kantona, potrebni su dodatni naponi od strane Kantona Sarajevo kako bi se unaprijedio postojeći sistem zdravstvene zaštite i usluga, te podigao nivo ostvarivanja prava na najviši dostižni standard zdravlja.

Rastuće siromaštvo, nesigurno školovanje, marginalizacije pojedinih grupa mladih ljudi, nepokrivenost obaveznim zdravstvenim osiguranjem, nezaposlenost mladih i opći osjećaj nesigurnosti i neizvjesnosti neminovno pojačavaju stanje ugroženosti mladih i predstavlja rastući rizik po njihovo zdravlje. Isključenost sa tržišta rada je jedan od osnovnih faktora socijalne isključenosti i ranjivosti mladih, kao i rizičan faktor za mnoge negativne aspekte psiho-socijalnog zdravlja. Naprimjer, za stupanje u radni odnos neophodno je prethodno radno iskustvo minimalno od godinu dana, što u startu mladima onemogućava ostvarivanje prava na zaposlenje. Kao posljedica nezaposlenosti mladih veliki broj njih je socijalno isključen, finansijski depriviran i nije stambeno zbrinut, što utiče u velikoj mjeri na tjelesno i mentalno zdravlje mladih ljudi. Dešavaju se i promjene životnog stila u smislu usvajanja nezdravih životnih stilova koji su socijalno uslovljeni npr. pušenje, značajne promjene u načinu ishrane (nutriciona tranzicija), redukovanje redovne fizičke aktivnosti, upotreba alkohola, droga i psihotropnih supstanci.

Prijateljski pristup mladima u pružanju zdravstvenih usluga treba osigurati u svim segmentima zdravstvenog sektora, a posebno u oblastima mentalnog zdravlja, nasilja, bolesti ovisnosti, seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava, spolno prenosivih infekcija i HIV/AIDS-a, hroničnih oboljenja i u drugim oblastima kada se za to ukaže potreba. Prijateljski pristup mladima u pružanju zdravstvenih usluga prvenstveno se osigurava na nivou primarne zdravstvene zaštite, a potom i na drugim nivoima. Osiguravanje prijateljskih usluga mladima bitne su za njihovo zdravlje i potrebno ih je osigurati kroz aktivnu saradnju vladinog i nevladinog sektora. U BiH se razvijaju trenutno dva osnovna modela prijateljskih zdravstvenih usluga u skladu sa vodiljama Svjetske zdravstvene organizacije (SZO), uz manje modifikacije prilagođene potrebama i mogućnostima zajednice.

Osnovni model, koji je najzastupljeniji je da se pri Domovima zdravlja, tamo gdje još postoje, osiguravaju prijateljske usluge za mlade. Drugi model se također zasniva na preporukama i vodiljama SZO da se prijateljske zdravstvene usluge smjeste na mjesta gdje se mladi okupljaju i provode slobodno vrijeme (npr. omladinski centar).

Istovremeno, prilagođavanje zdravstvenih i socijalnih ustanova prihvaćenim standardima u razvoju prijateljskog pristupa u radu sa mladima omogućit će im široku dostupnost socijalne zaštite. Dostupnost ovakvim uslugama ima posebno mjesto u zaštiti i poboljšanju zdravlja mladih ljudi, a sve u cilju veće efikasnosti upravljanja i liječenja, sa posebnim naglaskom na mlade sa rizičnim ponašanjem.

Promocija zdravih stilova života odvija se kroz obrazovanje, medije, nevladine organizacije i udruženja građana, zatim kroz javne kampanje, sportske i kulturne manifestacije u kojima ne smije biti javnih i skrivenih poruka koje će podržavati nezdrave stilove života.

Stoga je neophodno da se posebna pažnja posveti razvoju programa različitih oblika neformalnog obrazovanja putem kojih bi mlade osobe stekle nova znanja i podigli svijest o značaju očuvanja njihovog zdravlja. U razvoju neformalnog obrazovanja ključnu ulogu treba da imaju mladi i NVO, koji će aktivno da učestvuju u kreiranju programa, njihovom provođenju, praćenju i ocjenjivanju, a zdravstveni, prosvjetni radnici kao i ostali profesionalci treba da podrže njihovo aktivno uključivanje. Neformalno obrazovanje treba da izvode obučene i sertifikovane osobe.

3.3.1.4. Socijalna zaštita

Prema podacima Službe socijalne zaštite općine Ilijaš na području općine Ilijaš živi oko 23.218 stanovnika. Specifičnosti na polju socijalnog rada, socijalne i porodične zaštite općine Ilijaš su:

- da se na evidenciji Službe za zapošljavanje nalazi 5.192 nezaposlenih lica, od čega je 3.097 žena⁸⁰
- da se oko 25% stanovništva Općine nalazi u stanju socijalne potrebe,
- da na području općine živi 1.039 raseljenih lica koji čine 5,8% ukupnog broja stanovništva,
- da na području općine živi preko 500 nepotpunih porodica,
- da na području općine živi veći broj porodica romske nacionalnosti bez riješenog stambenog, pitanja i sa kompleksnom problematikom,
- da na području općine Ilijaš živi velik broj duševno oboljelih i invalidnih lica,
- da je na području općine Ilijaš evidentirano više djece čiji je razvoj ometan porodičnim prilikama i
- da je na području općine Ilijaš evidentirano više lica izloženih zlostavljanju i nasilju u porodici.

Zakonom o osnovama socijalne zaštite i socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom Kantona Sarajevo⁸¹ obavezuju se nadležni organi lokalne uprave da prava koja su građanima zajamčena u istom utvrde i osiguraju u određenom opsegu, i da utvrde i osiguraju različite vrste pomoći, ovisno o stanju i oblicima socijalne ugroženosti građana na pojedinim područjima Kantona.

Socijalna zaštita stanovništva na području općine Ilijaš ostvaruje se kroz rad poslovne organizacione jedinice JU Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo, Službe socijalne zaštite općine Ilijaš (u daljem tekstu CSR-Služba socijalne zaštite) i Općinske službe za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica. Centar za socijalni rad svojom djelatnošću pokriva oblast socijalnog rada, socijalne i porodične zaštite, dok Općinska služba omogućava ostvarivanje prava, odnosno isplatu naknade za dječiji dodatak, naknadu porodiljama, subvencioniranje troškova boravka u vrtiću i naknadu civilnim žrtvama rata.

Poslovna jedinica JU Kantonalni centar za socijalni rad - Služba socijalne zaštite u Ilijašu zapošljava 13 zaposlenika⁸² koji su u stalnom radnom odnosu.

Kvalifikaciona struktura uposlenih u sadašnjem trenutku je zadovoljavajuća jer Služba raspolaže sa kadrovima svih profila za rad i donošenje odluka stručnih timova, međutim imajući u vidu da se, kako zakonima koje donosi Parlament FBiH, tako i zakonima, uredbama, odlukama, naredbama i zaključcima koje donosi Vlada i Skupština Kantona Sarajevo u nadležnost Kantonalnog Centra odnosno Službi stavlja sve više novih poslova koji ne prate i povećanje broja uposlenih, ubuduće će biti upitan i ovaj broj uposlenih, da bi mogao zadovoljiti kvalitetu u radu i blagovremenosti u izvršavanju poslova.

Poslovi u Službi obavljaju se timski kroz cjeline općeg socijalnog rada i trijaže, zaštite braka, porodice i djece i zaštite i tretmana djece i omladine sa poremećajima u ponašanju i članova porodice. Timovi CSR često izlaze na teren, jer veći broj korisnika živi na rubnim područjima općine. Samo u 2010. godini, CSR je imao 495 izlazaka na teren.

Osim materijalnih izdvajanja, Centar preko svojih djelatnika obavlja i niz drugih aktivnosti i poslova koji su vezani za terenski rad po mjesnim zajednicama, kao i za rad sa djecom bez roditeljskog staranja, djecom ometenom u fizičkom i psihičkom razvoju, odgojno zanemarenom i zapuštenom djecom i djecom čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, licima sa invaliditetom, materijalno neobezbjeđenim i za rad nesposobnim licima, licima i porodicama u stanju socijalne potrebe kojima je zbog posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite, kao i licima i porodicama koje nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, starijim osobama i malodobnom djecom u ustanovama socijalne zaštite, a za koje se obim prava iz socijalne zaštite uređuje Uredbama Vlade Kantona Sarajevo. Osim ovih poslova CSR odnosno Služba socijalne zaštite je učestvovala u ukupnoj društvenoj i pravnoj zaštiti porodice, njenih članova, kao i realizaciji određenih odredbi Porodičnog zakona.

⁸⁰ Podaci iz augusta 2011. godine.

⁸¹ "Službene novine FBiH", broj: 36/99 i 54/04 i "Službene novine kantona Sarajevo", broj: 16/02 i 08/03.

⁸² CSR ima 13 zaposlenih, od kojih 5 socijalnih radnika, 3 pravnika, psiholog, pedagog, administrativni radnik-blagajnik, operater i kurir-spremačica. U radu Službe i ostvarenju programskih zadataka pomagala su i 2 socijalna radnika koji su posao obavljali po programu zapošljavanja Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo "Posao za sve", od kojih je 1 socijalni radnik volonter radio tokom 2010. godine, a drugi bio zaposlen na određeno vrijeme u trajanju od 6 mjeseci.

Osnovni poslovi vezani za primjenu Porodičnog zakona odnosili su se na saniranje poremećenih bračnih i porodičnih odnosa, poslove posredovanja između bračnih partnera prije pokretanja sudskog postupka, poslove davanja mišljenja o povjeri djece u brakorazvodnom sporu i izdržavanju, poslove davanja mišljenja o izmjeni sudske odluke o povjeri djece, poslove davanja mišljenja o izmjeni sudske odluke o visini izdržavanja, poslove davanja mišljenja o viđenju djece – kontaktiranju, poslove davanja mišljenja o povjeri djece iz vanbračne zajednice i izdržavanju bračnog ili vanbračnog partnera, poslove davanja mišljenja za sklapanje braka maloljetnim licima, poslove nadzora nad ostvarivanjem roditeljskog staranja, poslove posebnog starateljstva i izdavanja uvjerenja o poslovnoj sposobnosti i uvjerenja različite sadržine.

Tabela br. 30: Struktura korisnika socijalne zaštite za koje rješenje izdaje općinska Služba za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica i JU Kantonalni centar za socijalni rad - Služba socijalne zaštite Ilijaš

Vrsta socijalnih davanja	Broj korisnika u 2010. godini	Ukupan broj stanovnika	Učešće korisnika socijalne zaštite u ukupnom stanovništvu (%)
Dječiji dodatak	2.769		
Zaštita porodilja	228		
Civilne žrtve rata	233		
Subvencije za boravak djece u vrtiću	7		
Zdravstvena zaštita	309		
Raseljena lica-izbjeglice	368		
Stalna novčana pomoć	49		
Novčana naknada za njegu i pomoć drugog lica	215		
Dodatna prava za njegu drugog lica	190		
Novčana naknada za njegu i pomoć drugog lica ostvarena po federalnom zakonu	989		
Jednokratne novčane pomoći	552		
Izuzetna novčana pomoć	62		
Naknada za vrijeme čekanja na zaposlenje	40		
Naknada za smještaj u drugu porodicu	6		
Korisnici zdravstvene zaštite	20		
Naknada za vanredno školovanje	4		
Subvencija za troškove grijanja	374		
Pomoć za troškove đenzaze/sahrane	5		
Smještaj djece u ustanove socijalne zaštite	22		
Smještaj starih lica u ustanove socijalne zaštite	16		
Ukupno	6.458	18.436	35,03

Izvor: Služba za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica i JU Kantonalni centar za socijalni rad - Služba socijalne zaštite Ilijaš

Ukupan broj korisnika Centra za socijalni rad u 2010. godini je iznosio 2.524.⁸³ Putem općinske Službe za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica isplaćen je dječiji dodatak za 2.908 djece,⁸⁴

⁸³ Korisnici usluga CSR u 2010. godini: mjesečno u prosjeku 49 korisnika stalne novčane pomoći (120,00 KM za jednočlano domaćinstvo uz 50,00 KM za komunalni dodatak. Za svakog slijedećeg člana porodice iznos se uvećava za 12,00KM). U 2010.godini na ime stalne novčane pomoći izdvojeno je 103.152,00 KM); 215 je korisnika novčane naknade za pomoć i njegu drugog lica ostvarene po Zakonu o osnovama socijalne zaštite i socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom Kantona Sarajevo (za ove namjene u 2010.godini izdvojeno je 232.200,00 KM) i 190 korisnika koji po navedenom

naknada umjesto plaće majci-porodilji za 213 korisnika,⁸⁵ subvenciju za obdanište je dobilo 9 korisnika,⁸⁶ a primanja po osnovu invaliditeta civilnih žrtava rata su regulirana za 163 korisnika.⁸⁷

Međutim, ovaj broj ne predstavlja stvarnu sliku stanja, a Centar za socijalni rad nema izrađenu socijalnu kartu, pa prema tome nema ni tačne podatke o broju građana u stanju socijalne potrebe. Postojala je inicijativa na kantonalnom nivou za prikupljanje podataka s ciljem izrade socijalne karte, ali ona nikada nije u potpunosti realizirana. Osim toga, Centar često nije u mogućnosti na zadovoljavajući način informirati potencijalne korisnike, što predstavlja još jedan propust u funkcioniranju sistema. Kako građani nisu uvijek svjesni svojih prava, niti dovoljno upoznati sa kriterijima za odabir korisnika socijalne pomoći, moguće je da je jedan dio ugrožene populacije izostavljen iz mreže pružanja socijalne pomoći.

Dodatnu prepreku ostvarivanju prava na socijalnu sigurnost i pristojan život čini nesprovođenje zakonodavstva kojim se regulira oblast rada, naročito u smislu neredovnog plaćanja doprinosa za zdravstveno i socijalno osiguranje od strane poslodavaca.

Obzirom na veliki broj korisnika i zahtjeva,⁸⁸ nedovoljne materijalne mogućnosti i tendenciju porasta broja stanovnika u stanju socijalne potrebe, Centar nije uvijek u mogućnosti odgovoriti na sve potrebe i zahtjeve stanovništva, a postojeći sistem socijalne zaštite nije u mogućnosti obezbijediti socijalnu sigurnost za veliki broj socijalno ugroženih. Osim registriranih korisnika socijalne pomoći pri Centru za socijalni rad, nezaposleni, naročito srednjih godina i žene, zatim radnici s neriješenim statusom, radnici s malim i neredovnim plaćama, radnici kojima se ne uplaćuju doprinosi, osobe s posebnim potrebama su neke od ugroženih kategorija stanovništva.

Centar vrši podjelu paketa hrane i odjeće najugroženijim porodicama.

Za 6-oro djece (djeca bez roditeljskog staranja, bez jednog roditelja i demobilisanih boraca) putem ove Službe u 2010. godini isplaćivane su naknade mjesečno u visini 100,00 KM na ime stipendije od donatora gospođe Cheiska Prohaska iz Švajcarske, a projekat datira od 1998. godine.

U toku godine proširen je spisak za stipendiranje po projektu "Sretno djetinjstvo", u realizaciji Centra za kreativno odrastanje, a u toku godine po ovom projektu 13 lica ostvarilo je pravo na stipendiju u iznosu od 70,00 KM mjesečno.

Za 74 -oro djece školskog uzrasta koja postižu iz socijalno ugroženih porodica dat je školski pribor početkom školske godine.

Povodom novogodišnjih praznika posredstvom ove Službe, a u saradnji sa "Selom Mira" iz Turije, izvršena je podjela novogodišnjih paketića za 120 djece (sa posebnim potrebama ili romske nacionalnosti ili iz ugroženih porodica).

zakonu ostvaruju dodatno pravo za pomoć i njegu (u 2010. godini izdvojeno 20.000,00 KM); Dodatak za njegu i pomoć od druge osobe prema federalnom zakonu ostvaruje 989 korisnika (za I kategoriju lična invalidnina iznosi 109,00 KM, a za II kategoriju 82,00 KM; tuđa njega i pomoć 274,00 KM za I kategoriju, a za II kategoriju 134,00 KM i ortopedski dodatak 19,20 KM); podjeljeno su 552 jednokratne novčane pomoći (pojedinačno do 114,00 KM, a ukupan iznos je 55.000,00 KM); Bila su 62 korisnika izuzetne novčane pomoći (pojedinačni iznos do 240,00 KM, a ukupno za ove namjene u 2010. godini izdvojeno je 14.880,00 KM); dodjeljeno je 40 naknada za vrijeme čekanja na zaposlenje (do 120,00 KM, što ukupno iznosi 57.600,00 KM); 6 korisnika naknade za smještaj u drugu porodicu (cca 478,00 KM, a ukupan iznos je 34.272,00 KM); za zdravstvenu zaštitu odobravani su pojedinačni iznosi od 20,00 KM; za vanredno školovanje za 4 korisnika odobravani su iznosi od 600,00 KM, odnosno ukupno 2.400,00 KM; za 374 korisnika odobrena je subvencija za troškove grijanja (350,00 KM za pet mjeseci grejne sezone); 5 korisnika ostvarilo je pomoć za troškove dženaze-sahrane (od 550,00 do 700,00 KM, ukupno izdvojeno je 3.000,00 KM); dodjeljivane su pomoći za troškove ljekarskih komisija (90,00 KM za preglede obavljene u Zavodu za ocjenu radne sposobnosti i 140,00 KM za preglede obavljene u kući korisnika); za 22 djece smještene u ustanove socijalne zaštite izdvajani su pojedinačni iznosi od 350,00 do 750,00 KM, što ukupno iznosi 85.025,38 KM, a za 16 starih lica izdvajani su pojedinačni iznosi od 400,00 do 850,00 KM što je ukupno 145.695,00 KM, zavisno od tipa socijalne ustanove.

⁸⁴ Od ovog broja, za 1.045 djece se isplaćivalo po 49 KM, a za 1.860 po 33 KM.

⁸⁵ Porodilje u radnom odnosu 57, nezaposlene porodilje 156, jednokratna pomoć 9 i pomoć za hranu 8.

⁸⁶ Subvencije 100% za 2 korisnika, 50% za 2 i 30% za 5 korisnika.

⁸⁷ 45 korisnika lične invalidnine i 118 korisnika porodične invalidnine.

⁸⁸ U 2010. godini CSR je zaprimio 10.179 zahtjeva za pomoć, ali nije mogao udovoljiti po svim zahtjevima.

Socijalno ugroženim porodicama tokom mjeseca Ramazana vršena je podjela ramazanskih paketa u hrani, u saradnji sa Narodnom kuhinjom Stari Grad, a ukupan broj lica koji je obuhvaćen ovom podjelom iznosio je 140. Za vrijeme bajramskih praznika u saradnji sa udruženjem "Vakuf" iz Sarajeva izvršena je podjela paketa u hrani za 170 porodica. Takođe za 11 porodica obuhvaćenih projektom "Jačanje porodica" od strane SOS Kinderdorf Sarajevo izvršena je podjela paketa u hrani, odjeći i obući.

Osim datih novčanih davanja korisnicima stalne novčane pomoći i licima smještenim u ustanovama putem ove Službe regulisana je zdravstvena zaštita ukoliko isti nisu bili ostvarili po drugom osnovu, a ukupan broj lica kojim je regulisana zdravstvena zaštita putem ove Službe zaključno sa decembrom 2010. godine iznosio je 60.

Finansiranje svih vidova socijalnih pomoći, bilo da su ona ostvarena preko Centra za socijalni rad ili preko općinske Službe za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica.⁸⁹ Jedino se sredstva za jednokratne pomoći izdvajaju iz općinskog budžeta.⁹⁰

U okviru Službe za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica općine Ilijaš obuhvaćene su slijedeće oblasti: dječija zaštita i zdravstvena zaštita lica preko 65 godina starosti, novčana naknada majkama porodiljama, status civilnih žrtava rata, status izbjeglica i raseljenih lica te pitanja povratka na područje općine Ilijaš. Da je socio-ekonomska situacija na području Općine loša pokazuje sve veći broj korisnika dječijeg dodatka. Da bi se ostvarilo navedeno pravo cenzus primanja po članu porodice ne može prelaziti iznos od 120,00 KM iz čega se vidi da je socio-ekonomska situacija na području Općine loša. Ukupan broj korisnika navedenog prava, a među kojima su prvenstveno mladi je 1.773. Također, znatan broj mladih ostvaruje jednokratnu socijalnu pomoć koja je namijenjena najugroženijim kategorijama stanovništva.

Općina Ilijaš socijalnu politiku prema mladim provodi putem Službe za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica i Službe socijalne zaštite općine Ilijaš. Poštujući zakone obje Službe nastoje zadovoljiti potrebe stanovništva u lokalnoj zajednici.

Općinska Služba socijalne zaštite pruža slijedeće vrste socijalnih pomoći: subvencioniranje troškova grijanja, pomoć u školskom priboru i knjigama, hraniteljstvo, "sigurna kuća", itd. Ipak dio stanovništva, posebno mladi ostaje bez potrebne socijalne zaštite.

Na području Općine registrirano je 45 djece s posebnim potrebama. Iz tog razloga formirano je i udruženje "Budi mi drug" koje se bavi zaštitom interesa ove djece i njihovih roditelja. Također, roditelji ove djece se suočavaju sa društvenom stigmom i zbog toga često ne vrše kategorizaciju, pa čak ni ne registriraju svoju djecu kao osobe s posebnim potrebama. U takvim slučajevima djeca nisu obuhvaćena sistemom socijalne zaštite, nemaju ni odgovarajuću zdravstvenu zaštitu, a često na odgovarajući način ne ostvaruju ni pravo na obrazovanje. Na području Općine ne postoji centar za mentalno zdravlje, pa su usluge za ove osobe osigurane u susjednoj općini Vogošća.

Među ugrožene kategorije na području Općine možemo ubrojiti i penzionere, čiji je ukupan broj u septembru 2011. Godine iznosio 3.420. Najnižu penziju od 296,35 KM prima 2.138 penzionera ili 63,37% od ukupnog broja penzionera. Garantovana (zajamčena) penzija je između 296,35 KM i 395,14 KM i ovu penziju prima 867 penzionera ili 25%. Penzije između garantovane 395,14 KM do 700,00 KM primilo je 319 penzionera ili 9,45%. Penzije između 700,00 KM i 1.000,00 KM primilo je 43 penzionera ili 1,27%. Penzije između 1.000,00 KM i najviše penzije od 1.975,71 KM primilo je 7 penzionera ili 0,21%. Udruženje penzionera-umirovljenika broji oko 2.822 članova, a finansira se od članarina i fonda solidarnosti,⁹¹ dok je

⁸⁹ Kantonalno Ministarstvo za socijalnu zaštitu u potpunosti finansira CSR Ilijaš. U 2010. godini Kanton je za CSR izdvojio 1.198.806,00 KM.

⁹⁰ U skladu s Pravilnikom o kriterijima i mjerilima za dodjelu jednokratne novčane pomoći, iz općinskog budžeta u 2010. godini je u okviru tekućih grantova pojedincima izdvojeno: na ime novčane pomoći nezaposlenima 34.950 KM, na ime novčane pomoći invalidnim licima 9.600 KM, te za zdravstvenu zaštitu lica preko 65 godina starosti 12.620 KM. Za mirodopske vojne invalide je izdvojeno 3.912 KM, za vojne invalide, ranjene borce i porodice poginulih 198.285 KM, dok su izdaci za raseljena lica iznosili 2.302 KM. Budžetom za 2011. godinu planirano je 820.000 KM za grantove pojedincima.

⁹¹ Članarina iznosi 2,00, odnosno 3,00 KM, a za fond solidarnosti od članarine 2,00 KM izdvaja se 1,30 KM, a od članarine 3,00 KM izdvaja se 2,30 KM.

Općina u 2010. godini izdvojila 15.000,00 KM za podršku radu Udruženja. Iako u teškoj materijalnoj situaciji, Udruženje kroz fond solidarnosti pokušava pružiti dodatnu pomoć svojim članovima.⁹²

U općini Ilijaš djeluje Odjeljenje boračko-invalidske zaštite koje vodi brigu o članovima porodica šehida i poginulih boraca, ratnim vojnim invalidima i demobiliziranim borcima.⁹³ Preko ovog odjeljenja isplaćuju se sredstva za 1.659 porodica šehida i poginulih boraca koji su korisnici porodične invalidnine, 433 RVI koji su korisnici lične invalidnine⁹⁴ i 16 mirnodopskih invalida.⁹⁵ Također, do kraja 2010. godine svaki mjesec se preko Kantona isplaćivala pomoć za 3 učesnika u NOR-u.⁹⁶ Pored ovih zakonom propisanih aktivnosti, Općina svaki mjesec dodjeljuje po 200,00 KM za 4 stopostotna invalida koji već ostvaruju pravo na dodatak na pomoć i njegu drugog lica. Odjeljenje za boračko-invalidsku zaštitu također sprovodi i niz drugih aktivnosti u cilju omogućavanja ostvarivanja prava svojih korisnika.⁹⁷ Na području Općine registrovano je 10 udruženja proisteklih iz odbrambeno-oslobodilačkog rata '92-'95., te jedno udruženje iz NOR-a '41-'45.⁹⁸

U Ilijašu djeluje Udruženje „Romi i prijatelji“. Većina Roma na području Općine se uglavnom susreće s problemima vezanim za neriješena stambena pitanja, zapošljavanje i pristup zdravstvenoj zaštiti. Ovo Udruženje se kroz svoje aktivnosti zalaže za integraciju Roma u civilno društvo i njihovo ravnopravno učešće u javnim poslovima i razvoju lokalne zajednice. Općina pomaže Romima u Ilijašu u skladu sa svojim mogućnostima, naročito kada je u pitanju školovanje djece.

Veoma aktivno djeluje i organizacija Crvenog križa koja, osim organiziranja dobrovoljnog davanja krvi, kroz niz aktivnosti pruža pomoć ugroženim kategorijama kao što su penzioneri, samohrane majke i nezaposleni. Ova pomoć podrazumijeva prikupljanje i podjelu paketa s hranom i odjećom⁹⁹, podjelu ortopedskih pomagala, kućnu njegu za stare i iznemogle, i slično. Osim toga, Crveni križ u saradnji sa školama, a u cilju podizanja svijesti mladih, organizira razna takmičenja u pružanju prve pomoći. Zbog velike teritorijalne razuđenosti Općine nije uspostavljena javna kuhinja. Crveni križ u saradnji sa mjesnim zajednicama organizira podjelu paketa za socijalno ugrožene kategorije u ruralnim sredinama.

Prema izjavama zaposlenih u Centru za socijalni rad i drugim relevantnim ustanovama, u posljednjih nekoliko godina u općini Ilijaš je došlo do porasta slučajeva nasilja u porodici. Ilijaš je, prema

⁹² Udruženje isplaćuje posmrtnine porodicama članova u iznosu od 350 KM (za one koji članarinu uplaćuju u visini od 2,00 KM), odnosno 500,00KM (za one koji članarinu uplaćuju u visini od 3,00 KM). Pomoć bolesnim članovima isplaćuje se u iznosu od 20 KM (za one koji članarinu uplaćuju u visini od 2,00 KM), odnosno 30,00 KM (za one koji članarinu uplaćuju u visini od 3,00 KM). Učešće u banjnskom liječenju je 100 KM svake treće godine, uz ostvarivanje popusta od 40%. Učešće u troškovima teških operacija i ugradnji različitih ortopedskih implantata u kojima veliko učešće imaju pacijenti je do 200,00 KM a odluku o odobravanju sredstava donosi izvršni odbor udruženja.

⁹³ Mjesečno se iz budžeta Federalnog Ministarstva za boračka pitanja za općinu Ilijaš izdvoji 500.000 do 530.000 KM za potrebe ove kategorije stanovništva, a na osnovu Zakona o pravima branilaca i članovima njihovih porodica, Sl. novine FBiH 33/04. Prema ovom Zakonu, pravo na porodičnu invalidninu ostvaruju uži članovi porodice poginulih i nestalih boraca. Na osnovu Kantonalnog Zakona o dodatnim pravima boraca, Sl. novine KS 02/02, ostvaruju se dodatna prava na troškove dženaze/sahrane, prava na zdravstvenu zaštitu, besplatan gradski prijevoz, prioritete u zapošljavanju i sl. Također, na osnovu Zakona o posebnim pravima dobitnika ratnih priznanja, Sl. novine FBiH 70/05, ostvaruju se prava ove kategorije stanovništva.

⁹⁴ RVI sa 20% do 100% invaliditeta ostvaruju pravo na tuđu njegu i pomoć i ortopedska pomagala.

⁹⁵ Koji su proglašeni invalidima do 06.04.1992. godine.

⁹⁶ Ova sredstva su se prestala isplaćivati, jer Kanton više nije mogao izdvajati novac u ovu svrhu.

⁹⁷ Prema Zakonu o dodatnim pravima boraca, 25 do 30 ljudi godišnje ide na banjnsko liječenje, obilježavaju se godišnjice bitnih datuma, organiziraju se obilasci mezara i grobalja, i sl.

⁹⁸ Ova udruženja se finansiraju iz općinskog budžeta. Za 2011. godinu za redovan rad ovih udruženja planiran je iznos od 90.000,00 KM, a za aplikacije programa u skladu sa Kalendarom za obilježavanje značajnih događaja, datuma i ličnosti iz perioda odbrambeno-oslobodilačkog rata 1992-1995. godine općine Ilijaš 30.000,00KM

⁹⁹ Zaključno sa mjesecom augustom 2011. godini Crveni križ općine Ilijaš organizovao je dvije akcije dobrovoljnog davanja krvi, na koje su se odazvala 122 dobrovoljna davaoca kojima su obezbijeđeni poklon paketi i obroci. Za ostale socijalno ugrožene stanovnike podjeljeno je 100 paketa sa hranom i 23 higijenska paketa, a do kraja 2011. godine svakog mjeseca planirana je podjela 30 paketa sa hranom. U saradnji sa Centrom za socijalni rad, tri porodice sa područja općine Ilijaš su upućene na punkt u Vogošću kao korisnici toplog obroka. Do sada u 2011. godini Crveni križ Ilijaš ima oko 130 aktivnih korisnika različitih vidova pomoći.

statistikama, prva općina u Kantonu Sarajevo po registriranim slučajevima nasilja u porodici.¹⁰⁰ Najviše registriranih slučajeva porodičnog nasilja se odnosi na nasilje nad ženama, u rijetkim slučajevima nad muškarcima. Na području Sarajevskog kantona se stalno sprovode kampanje protiv nasilja u porodici, dok je Centar za socijalni rad u Ilijašu, u suradnji s gradom Barcelonom, pokrenuo projekat prevencije nasilja u porodici.

Obimnu i kompleksnu problematiku u oblasti socijalne i porodične zaštite čini veći broj samohranih majki i nezaposlenost, veći broj domaćinstava sa neriješenom stambenom problematikom, porast broja osoba sa duševnim smetnjama kao i osoba izloženim nasilju i zlostavljanja u porodici i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama.

Mladi kao bitna skupina jednog društva čine 25% ukupnog stanovništva BiH, a također i općine Ilijaš.

Mladi ljudi susreću se sa brojnim poteškoćama zbog sporog ekonomskog, socijalnog i političkog napretka te gube volju i interes za aktivno učešće u životu zajednice u kojoj žive, što dovodi do nedostatka društvenog kapitala koji može unaprijediti društvenu zajednicu. S tim u vezi zahtijeva se aktivno bavljenje ovom populacijom jer potrebe omladine su uzrok njihovog ponašanja, a nemogućnost zadovoljavanja istih dovodi do raznih devijacija ove skupine, kao što su: droga, alkohol, delinkvencija i maloljetničko prestupništvo, nasilje ...

Neophodno je uspostavljanje mehanizama i sistema koji će duži period regulisati i obezbijediti mladima puteve uključivanja u procese izgradnje vrijednosnih poimanja razvoja zajednice, a društvu, sa svakom novom generacijom, kreativne pokretačke impulse. Mladi trebaju da imaju mogućnost da se aktivno uključe u društvena dešavanja, kao i da na njih utiču svojim djelovanjem i ostvarenjem ličnih ideja.

Većina mladih u Ilijašu je neudano tj. neoženjeno. Kako se većina njih još uvijek školuje formiranje porodice je vjerovatno u drugom planu. Oni koji su izašli iz obrazovnog sistema, kao prepreku za formiranje porodice nalaze u neriješenom stambenom pitanju. Sporo rješavanje stambenog pitanja ostavlja negativne posljedice na formiranje porodice, ali i na mnoge druge aspekte života mladih. Prema podacima kojima raspolaže Matični ured općine Ilijaš, u toku 2010. godine u Ilijašu je sklopljeno 147 brakova, od toga u 112 sklopljenih brakova oba supružnika su mlađa od 30 godina.

Nedostatak adekvatnih mjera za unapređenje zapošljavanja mladih i kvalitetnog obrazovanja uz isključenost mladih iz socijalnog i političkog života, društveno degradira mlade i stavlja ih na marginu društva. Zapostavljeni od strane vlade i politike, uopšte od strane društva, mladi su prepušteni sami sebi i onima koji su spremni da iskoriste nedostatak brige od strane BiH institucija za mlade ljude .

Maloljetnička delinkvencija je ozbiljan problem s kojim se susreću savremena društva i bilježi trend stalnog porasta. Podaci iz 2010. godine ukazuju da su u Kantonu Sarajevo 262 maloljetnika počinila 574 krivična djela, što je za 126 više nego godinu ranije, te da je registrovano 163 novih izvršilaca i 99 povratnika. Delinkvencija mladih čini 15% ukupnog kriminaliteta, a još važnije, riječ je o onom dijelu populacije koji preuzima odgovornost za budući razvoj društva.

Iz svega navedenog kao jedno od rješenja problema nameće se preventivni rad kako sa mladima tako i sa njihovim roditeljima.

Trenutačna ekonomska situacija i postojeći sistem socijalne zaštite onemogućavaju potpuno ostvarivanje prava na socijalnu sigurnost za veliki broj stanovnika Ilijaša. Nedostaci u postojećem sistemu socijalne zaštite koji se ogledaju u nedostatku sveobuhvatne procjene socijalnog statusa i potreba građana, zastarjelom pravnom okviru, te nedovoljnim izdvajanjima sredstava za socijalnu zaštitu na svim nivoima, u znatnoj mjeri utiču na neostvarivanje ili djelimično ostvarivanje prava na socijalnu sigurnost. Ovakva nemogućnost potpunog ostvarivanja prava može se naročito negativno odraziti na najugroženije kategorije stanovništva i rezultirati njihovom marginalizacijom, posebno ako se ima u vidu tendencija rasta broja

¹⁰⁰ U 2010. godini evidentirane su 93 žrtve nasilja, a preko 17 žrtava nasilja je zatražilo smještaj u Sigurnoj kući u Sarajevu.

osoba u stanju socijalne potrebe u općini Ilijaš ili visoka stopa nasilja u porodici. Iako se veliki broj ovih pitanja mora rješavati na višim nivoima, određeni koraci se mogu načiniti i na lokalnom nivou, posebno u smislu kvalitete pružanja usluga, sistematskog prikupljanja podataka o socijalnom statusu i potrebama građana, jačanju svijesti o pravima i načinima ostvarivanja prava, te jačanju zaštite posebno ugroženih kategorija stanovništva. U tom smislu, i u cilju stvaranja pristupa baziranog na stvarnim potrebama građana, potrebna je dodatna podrška Centru za socijalni rad u jačanju tehničkih i kadrovskih kapaciteta. Pored toga, mjesne zajednice mogu imati značajnu ulogu u poboljšanju kanala komunikacije između institucija socijalne zaštite i korisnika, te je stoga tehnička podrška i izgradnja kapaciteta mjesnih zajednica od posebnog značaja.

Da bi došlo do znatnijeg poboljšanja u kvalitetu i kvantitetu u segmentu socijalne i porodične zaštite na području Općine neophodno je više raditi i ulagati u programe prevencije u ovim oblastima, više raditi na programima zapošljavanja i razvoja poljoprivrede na rubnim područjima kroz ekonomski održivi povratak. Na ovaj način stvarala bi se veća materijalna podloga koja i uz dodatnu materijalnu potporu resornih Kantonalnih i Federalnih Ministarstava, uz izradu socijalne karte ili "Mini socijalne karte" za općinu Ilijaš koja je predviđena u strateškim dokumentima (2007 -2013. god.) i uz definisanje granice linije siromaštva omogućilo da pristojnu pomoć dobivaju stvarno ugrožene kategorije stanovništva.

3.3.1.5. Kultura

Na području općine Ilijaš osigurani su resursi u oblasti kulture¹⁰¹ u skladu sa mogućnostima i nadležnostima Općine kao jedinice samoupravnog djelovanja. Općina osigurava lokalne potrebe stanovništva, pa tako i mladih u oblasti kulture.

Glavni nosioc kulturnih dešavanja u Općini je JU "Kulturno-sportski centar", koji prema raspoloživim materijalnim mogućnostima, zajedno sa općinom Ilijaš, nastoji realizirati programe iz oblasti kulture.

U sastavu KSC-a rade i djeluju biblioteka, kino sala, te radio stanica "Radio Ilijaš". U proteklom periodu sala koja je namijenjena za kino i pozorišne projekcije nastoji se u potpunosti osposobiti i staviti u funkciju. Za te svrhe sanirano je grijanje, tapacirana su sjedišta, a neophodna je nabavka kvalitetne rasvjete i ozvučenja, te sanacija bine.

U Općini su aktivna udruženja iz oblasti kulture i očuvanja tradicije: Bošnjačka zajednica kulture „Preporod“, KUD "Ilijaš", Udruženje za unaprijeđenje i razvoj kulturne baštine "Zlatne ruke" Ilijaš i Udruženje žena "Ruža" – Srednje.

U okviru tradicionalne Manifestacije kulture, sporta i trgovine „Ilijaški dani“ svake godine se odvijaju sportske, te kulturne aktivnosti iz oblasti muzičke, likovne, dramske i filmske umjetnosti.

U toku 2005. godine u Općini je otvoreno odjeljenje Osnovne muzičke i baletske škole iz Novog Sarajeva za čijim radom vlada veliko interesovanje mladih.

Angažmani osnovnih škola i rad po sekcijama sa učenicima u pojedinim oblastima umjetničkog rada također doprinose razvoju kulturnog života u Općini.

Tradicionalna manifestacija učenika osnovnih i srednjih škola, Revija kulturno-umjetničkog stvaralaštva, uveliko doprinosi edukaciji djece iz oblasti kulturnog djelovanja.

Državna Komisija BiH za zaštitu nacionalnih spomenika, na osnovu apliciranja resorne općinske Službe za društvene djelatnosti, proglasila je nekoliko historijskih područja i nekropola sa stećcima na području Općine za nacionalne spomenike BiH i to: Graditeljsku cjelinu Stari grad Dubrovnik u Višnjici, Nekropole

¹⁰¹ Kultura kao kompleksna društvena pojava obuhvata oblast duhovnog i materijalnog stvaralaštva i igra važnu ulogu u odgoju i obrazovanju, te očuvanju kulturne tradicije i vrijednosti društva. Jedan od njenih ključnih ciljeva je edukacija mladih odnosno njihovo oplemenjivanje i oblikovanje prostora gdje će pojedinci razvijati svoju kulturu življenja i doživljaj kulture u skladu sa ličnim afinitetima na korelaciji kulturno-historijsko nasljeđe, sadašnjost i budućnost.

sa stećcima u Kopošićima, Srednjem, Čevljanovićima, Donjim Ivančićima, te Ostatke srednjovjekovnog grada i nekropola sa stećcima Luka.

Međutim i pored postojanja kulturnih organizacija i djelimično odgovarajućih objekata za kulturna dešavanja, može se reći da kulturni život nije dovoljno razvijen. Kulturni sadržaji su malobrojni da bi zadovoljili potrebe stanovnika. Imajući u vidu međunarodne standarde o ljudskim pravima, država je dužna osigurati odgovarajuće uslove za ostvarivanje prava na kulturni život, što uključuje dostupnost sredstava za razvoj kulture i uključivanje stanovništva u kulturni život. Iako još uvijek ne postoji kantonalni Zakon o kulturi, bitno je naglasiti i nadležnost kantona po Ustavu FBiH za utvrđivanje i provedbu kulturne politike. Prostorni kapaciteti u okviru JU "Kulturno-sportski centar", doma u Srednjem i domova po MZ nisu dovoljno iskorišteni ili je njihova namjena promijenjena. Mladi rijetko posjećuju ove prostore i ne pokazuju interes za njihovo korišćenje za svoje osmišljene aktivnosti. U proljeće 2010. godine ulazni foaje ispred kino sale u JU "Kulturno-sportski centar", bez naknade je ustupljen za održavanje proba folklorne i drugih sekcija Kulturno-umjetničkog društva "Ilijaš".

Sve ovo izravno utječe na obim i kvalitet rada nadležnih organa Općine, koja u skladu sa svojim mogućnostima pokušava zadovoljiti potrebe lokalnog stanovništva u oblasti kulture.

Pored navedenih evidentni su i slijedeći problemi:

- Mladi su neinformisani o mogućnostima korišćenja slobodnog vremena iz oblasti kulture
- Prostorni kapaciteti u okviru JU KSC i Radio Ilijaš, doma u Srednjem i domova po MZ nisu dovoljno iskorišteni
- Mogućnosti zadovoljenja potreba mladih za posjetama umjetničkim izložbama i pozorišnim predstavama nisu raznovrsne
- Mladi nisu u mogućnosti provesti svoje kreativne ideje iz oblasti kulture u djelo
- Mladi nisu obavješteni o kulturno-historijskoj baštini općine Ilijaš
- Fond knjiga u gradskoj i školskim bibliotekama je skroman

Na osnovu istraživanja GTZ-a provedenog 2009. godine evidentno je da problem neispunjenosti slobodnog vremena na rang listi problema mladih zauzima visoko mjesto, te kad se uzme u obzir da na primjer 90% mladih momaka i 92% mladih djevojaka svoje slobodno vrijeme koristi gledajući TV, opravdano je zaključiti da postoji inertnost mladih da se više angažiraju u osmišljavanju korišćenja slobodnog vremena i kroz oblast kulture.

Mladi rijetko ili nikako ne posjećuju programske sadržaje iz kulture. Obzirom da manifestacije iz kulture nemaju kontinuitet, da mladi nisu dovoljno informirani o njima, njihov interes je minimalan, odnosno nije velik.

Mladi nisu obavješteni o kulturno-historijskoj baštini Općine, jer nisu čitali njene biltene, niti pratili njenu Web stranicu, a ni kroz obrazovni sistem nemaju priliku se informisati o istom.

Mogućnosti zadovoljenja potreba mladih za posjetama umjetničkim izložbama i pozorišnim predstavama nisu raznovrsne, jer nema multimedijalne sale za te potrebe.

Fond knjiga u gradskoj i školskim bibliotekama je skroman, što nezadovoljava potrebe mladih u kvantitativnom i kvalitativnom smislu te ne privlači dovoljan broj mladih da se učlane u biblioteku.

3.3.1.6. Sport i rekreacija

Podrška općine Ilijaš u oblasti sporta ostvaruje se u skladu sa "Odlukom o načinu ostvarivanja javnog interesa općine Ilijaš u oblasti sporta" ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj:17/02).

Općina Ilijaš izdavaća značajna sredstva za razvoj sporta i sportske infarstrukture. Oblici podrške Općine za poboljšanje u oblasti sporta, sportskih aktivnosti i infarstrukture govore da je u 2010. godini iznos od 2,5% općinskog budžeta bio namjenjen za sljedeće:

- Rekonstrukcija postojećih i izgradnja novih univerzalnih sportskih ploha
- Finansiranje sportskih kolektiva
- Finansiranje reprezentativnih nastupa
- Finansiranje memorijalnih i tradicionalnih turnira

Općina je iz budžeta za 2011. godinu izdvojila ukupna sredstva od 135.000,00 KM za rad sportskih kolektiva na svom području. Grantovi sportskim udruženjima za redovnu djelatnost raspoređeni su na osnovu odluke Općinskog načelnika, koju je predložila Komisija za kulturu i sport Općinskog vijeća Ilijaš uz konsultacije sa nadležnom Službom za društvene djelatnosti, a na osnovu "Pravilnika o kriterijima za finansiranje javnog interesa općine Ilijaš u oblasti sporta" (broj: 01/2-07-40-1485/10 od 26.10.2010. godine). Također, klubovi dio sredstava obezbjeđuju kroz programe na većim nivoima vlasti (kanton i FBiH), a dio također od sponzora. U dosadašnjem periodu Općina je bila suorganizator i sufinansijer mnogih sportskih događaja na svom području, od državnih prvenstava do memorijalnih i tradicionalnih turnira kao i projekata međunarodnih organizacija. U planu je da se u svim MZ Općine izgrade univerzalne asfaltne sportske plohe.

Na području Općine djeluje 12 sportskih kolektiva sa oko 600 mladih sportaša (koji se takmiče u prvoj „A“ ligi BiH, ligi FBiH, Kantonalnim ligama) i to: Odbojkaški klub "Ilijaš", Košarkaški klub "Ilijaš", Nogometni klub "Ilijaš", Nogometni klub "Jedinstvo", Malonogometni klub "Argentarija", Karate klub "Rašid Buća", Karate klub "Bunkai", Atletski klub "Ilijaš", Šahovski klub "Ilijaš", Stonoteniski klub "Hašim Spahić", Klub sjedeće odbojke "Sportsko invalidsko društvo Ilijaš 126", Sportska akademija "Ilijaš", Košarkaški klub "Mladost").

Ovi sportski kolektivi svoje aktivnosti sprovode na sportskim objektima i sportskim površinama, koji ujedno služe i za rekreacijsko-sportske aktivnosti radnih kolektiva i građana:

- Gradski nogometni stadion sa pomoćnim terenom i atletskom stazom
- Nogometni stadion u Ljubinićima
- Gradska sportska dvorana
- Fiskulturne sale u: OŠ „Hašim Spahić, Ilijaš, OŠ „Podlugovi“, OŠ „Srednje“, “Perzijsko-bosanskom koledžu” Lješevu, Srednjoškolskom centru Ilijaš
- Asfaltne plohe: ispred Osnovnih škola, ispred područne škole Malešići, u MZ Luka, u MZ Ljubina u MZ Crna Rijeka, u MZ Misoča, u MZ Lješevu, u MZ Srednje, u Kamenici, u Donjoj Luci
- Otvoreno košarkaško i odbojkaško igralište ispred Srednjoškolskog centra Ilijaš
- Vanjska šahovska ploha na platou ispred KSC I RADIO ILIJAŠA
- Planinarski domovi: na Bijambarama i na Ozrenu

Sportski tereni u MZ ili školska igrališta su uglavnom pogodna za mali nogomet i rukomet. Sportski mobilijar na otvorenim sportskim plohamu je uglavnom dotrajavao zbog starosti ili je nemarom korisnika uništen.

Ne postoje vanjski tereni za odbojku, tenis, klizalište, bazen, nedostaju košarkaški rekviziti na vanjskim poligonima, stolovi za stoni tenis i sl.

Evidentna je neujednačenost ponude za bavljenje sportom i sportskom rekreacijom, posmatrano u odnosu na muški i ženski dio mlade populacije. Mogućnost bavljenja ženskim sportovima tj. djevojkama sveden je na odbojku, karate, stoni tenis i atletiku.

Ne treba se zanemariti i dio mlade populacije sa interesom za bavljenje izričito ekstremnim sportovima, kao što se skating, wall climbing i sl. za koje na području Općine trenutno ne postoje niti osnovni uslovi.

Trenutno se najveći broj mladih Općine u slobodno vrijeme bavi sportom kroz angažovanje u gore pomenutim sportskim klubovima, školama i mladim kategorijama klubova i sl. te na taj način obezbjeđuju potrebne uslove. Svi oblici slobodnih aktivnosti u školama i sportske aktivnosti najčešće se odvijaju u sekcijama, ali većina škola nema odgovarajuće fiskulturne sale i sportske terene ili nemaju standard opremanja i održavanja. Najzastupljeniji sportovi u školama su odbojka i košarka dok se manja pažnja posvećuje bazičnim sportovima kao što su gimnastika i atletika. Dio mlade populacije koji nije uključen u sekcije ili sportske klubove, uskraćen je u pogledu sportske rekreacije kao vida kvalitetnog provođenja slobodnog vremena, što je rezultat nedostatka adekvatnih sportskih površina (sportske površine moraju biti udaljene max. 15 min hoda od mjesta stanovanja) ili rekvizita naročito unutar naselja kolektivnog stanovanja, te naselja veće gustoće naseljenosti gdje je prisutna veća sociopsihološka degradacija. Kada se posmatra ruralna i urbana sredina, može se zaključiti da ono čega u gradu nema dovoljno, u selima uglavnom ne postoji.

Rekreacija postaje danas sve popularnija kod svih uzrasta stanovništva ali ona još nije dovoljno osmišljena i organizovana da bi dala željene rezultate. Na planu sportske rekreacije mladih, osjeća se problem privilegovanosti takmičarskog sporta i to na štetu amaterizma i sportske rekreacije, što za posljedicu ima nedostatak motivacije mladih za bavljenje sportom kako bi na taj način kvalitetnije iskoristili svoje slobodno vrijeme. Općina Ilijaš nema raznovrstan izbor sportova i rekreativnih aktivnosti, te se sportom bave uglavnom talentovana djeca uključena u sportske klubove i školske sekcije.

Najzastupljeniji sportovi u školama su odbojka, košarka i nogomet, te bi jedan od ciljeva strategije magao biti angažman što većeg broja sportskih klubova u školski sport, kako bi se motivisali i oni mladi koji su do sada bili nezainteresovani i nedovoljno aktivni na polju sporta i sportske rekreacije. Forsiranjem razvoja sporta, aktivnog odmora, kreiranjem aktivnosti u slobodnom vremenu spriječio bi se potencijalni razvoj destruktivnih pojava.

3.3.1.7. Mediji i informisanje

Informisanje je veoma značajna društvena djelatnost od čijeg funkcionisanja u znatnoj mjeri zavisi stanje političkog, ekonomskog, socijalnog i drugog raspoloženja građana. Dužnost Općine je da građanima osigura pristup javnim informacijama i da im kroz formalne i neformalne mehanizme omogući učešće u javnim poslovima.¹⁰²

Informiranje građana u općini Ilijaš se vrši putem oglašavanja na oglasnoj ploči u zgradi Općine, izdavanjem pismenih odgovora na usmene i pismene upite građana, svakodnevnog prijema građana kod načelnika Općine, kao i oglašavanja putem lokalne radio stanice (Radio Ilijaš). Akti koji se usvoje na Općinskom vijeću objavljuju se u Službenom glasniku Kantona Sarajevo, a ukoliko je odluka od vitalnog značaja za građane objavljuje se i na oglasnoj ploči. Radio Ilijaš naknadno emituje u cjelosti sve sjednice OV, dan nakon održane sjednice.

Najvećim dijelom, poslovi opsluživanja građana iz oblasti informisanja o radu organa uprave obavljaju se u Službi za društvene djelatnosti Općine. U okviru Službe društvenih djelatnosti službenik za informisanje uspostavlja neposrednu saradnju sa sredstvima informisanja kao i drugim putem (web-stranica organa uprave, oglasna tabla i dr.), obavještava građane o raznim odlukama i smjernicama kao i značajnim projektima i aktivnostima koje su poduzete. Jedan od efikasnijih načina bolje informisanosti svih građana, odnosno dobivanja informacija o dešavanjima u Općini kao i uvida u dokumentaciju i kopiranje iste, a koja je u posjedu organa uprave, je provedba Zakona o slobodi pristupa informacijama ("Službene novine FBiH", broj: 32/01). Ovim zakonom, čije odredbe se u potpunosti primjenjuju, omogućava se veća

¹⁰² Pravo na učešće svim građanima osigurava pravo i mogućnosti da učestvuju, direktno i indirektno, putem slobodno izabranih predstavnika, u upravljanju javnim poslovima, kao i da imaju pristup javnim poslovima.

informisanost građana i transparentnost rada javne uprave, međutim potrebno je konstatovati da se ovaj vid dostupnosti informacija ne koristi u punoj mjeri, a naročito ne od strane mladih.

U analitičkom sagledavanju ove oblasti, značajno je istaći suradnju općine Ilijaš sa Radio Ilijašom, koji pored oficijelne web stranice Općine www.ilijas.ba, je lokalni elektronski medij koji predstavlja značajno sredstvo obavještanja mladih o stanju u Općini, odnosno o svim značajnim aktuelnostima sa njenog područja. Redovnim prenosom sjednica Općinskog vijeća, svi građani mogu dobiti neposrednu informaciju o zbivanjima u Općini.

Svojevremeno, izdavan je informativni bilten općine Ilijaš putem kojeg su se građani na adekvatan način informisali o aktivnostima koje su se vodile u organu uprave kao i na njenoj teritoriji. Uslijed nedostatka finansijskih sredstava obustavljeno je izdavanje ovog sredstva informisanja građana, a uvedeno je informisanje putem oficijelne web-stranice Općine.

Imajući u vidu cjelokupno stanje iz oblasti informisanja, bilo bi dobro ponovo pokrenuti informativni bilten Općine koji bi se, u redovitom informisanju bavio i problemima mladih te njihovim aktivnostima.

Osim toga, Općina u saradnji s Centrom za slobodan pristup informacijama iz Sarajeva nastoji putem plakata, afiša, okruglih stolova, tribina i slično ostvariti što bliži kontakt s građanstvom, te ukazati na prava građana, a sve u cilju što efikasnije primjene Zakona o slobodnom pristupu informacijama FBiH.¹⁰³ Građani godišnje podnesu Općini oko 140 usmenih i oko 30 pismenih zahtjeva za informacije, uglavnom vezanih za općinske akte i odluke, infrastrukturu, komunalne i druge poslove.

Međutim, veoma je bitno istaći da i pored višestrukih mogućnosti informisanja koji se uglavnom provode u praksi, građani, a naročito mladi nisu u potpunosti informisani o stanju u društvu, o radu izvršne i predstavničke vlasti, o političkim aktivnostima stranaka koje participiraju u vlasti i sl.

Mladima je potrebno obezbijediti i pružiti informacije koje su relevantne, pouzdane, dostupne, pravovremene, potpune i razumljive.

Sa 34% općina Ilijaš je daleko ispod nivoa zemalja EU ali i zemalja regije kada je u pitanju omjer domaćinstava koje posjeduju priključak na Internet. U neposrednom kontaktu s mladima može se zaključiti da većina nije informisana o radu i djelovanju Jedinog organa uprave Ilijaš, radu i značaju Općinskog vijeća kao i zaključcima i provedbi istih koje se donose od strane izvršne i zakonodavne vlasti. Dostupnost podataka je i zakonski omogućena (Zakon o slobodi pristupa informacijama), ali mladi zbog neupućenosti, neorganizovanosti, pa u velikoj mjeri i pasivnosti, nemaju odgovarajuću informaciju odnosno ne prate u kontinuitetu društvena dešavanja u Općini.

Radi pasivnog odnosa prema dešavanjima u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti, mladi se ne uključuju u aktivnosti društvene zajednice i dovode sami sebe u neravno pravan odnos kod donošenja egzistencijalnih zaključaka, odluka i provedbe istih.

Svojom neorganizovanošću, pasivnošću kojoj u velikoj mjeri doprinosi kompletno stanje u društvu, mladi ne organizuju niti posjećuju javne tribine, okrugle stolove, kulturne, sportske i druge manifestacije, što uveliko smanjuje njihovo informisanje i djelokrug angažovanosti.

Potrebno je uspostaviti sistem informisanja mladih o mogućnostima putovanja, studiranja, razmjenama, o oblasti zdravlja mladih i zdravih stilova života, takmičenjima, oblicima neformalne edukacije, učešća na skupovima itd.

Na osnovu analize postojećeg stanja, može se konstatovati potreba uvođenja Informativno tehničkog centra (ITC) u Ilijašu, odnosno lokalne televizije, koja je kao elektronski medij veoma bliska populaciji mladih.

¹⁰³ Zakon o slobodi pristupa informacijama FBiH, koji omogućava pristup informacijama pod kontrolom javnog organa, te obavezu javnog organa da te informacije saopći (čl. 4), promovira značaj veće transparentnosti i odgovornosti u demokratskim procesima.

3.3.1.8. Mladi

Zakon definiše da su "omladina" ili "mladi" osobe u životnoj dobi od navršениh 15 do navršениh 30 godina starosti.

U februaru 2011. godine izrađena je i usvojena lokalna Strategija prema mladima, koja podrazumijeva kreiranje i razvoj politike prema mladima općine Ilijaš temeljene na preporukama i propisima relevantnih evropskih dokumenata i Rezolucije o mladima u BiH ("Službeni glasnik BiH" broj 12/03) te konačno usvojenog Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine ("Sl. novine FBiH" broj: 36/10).

Nakon provedenog istraživanja o problemima i potrebama mladih na području općine Ilijaš, analizirajući sve instrumente i rezultate istraživanja, došlo se do osnovnih zaključaka:

- 24% mladih ne vidi smisao u nastavku daljeg procesa obrazovanja. Kao glavni razlog za prekidanje obrazovanja većina mladih navodi finansijske probleme.
- Veliki problem u našoj, kao i u ostalim općinama BiH, jeste nezaposlenost mladih ljudi. U cilju poboljšanja ovakve situacije trebalo bi poduzimati mjere za razvoj lokalne privrede u cilju otvaranja novih firmi i preduzeća, stvaranjem novih radnih mjesta na kojima bi se zapošljavali mladi ljudi, privlačenjem stranih i domaćih investicija; koristiti postojeće programe za zapošljavanje mladih ljudi i obavljanje pripravničkog staža nakon završetka školovanja.
- Na svoju budućnost, mladi gledaju umjereno optimistički, vjerujući da će njihova budućnost biti nešto bolja, a većina mladih ima pesimistički odnos prema budućnosti smatrajući da će biti malo gora nego sadašnjost, obzirom na relativnu, materijalnu sigurnost življenja u zajednici s roditeljima. Samo 6% mladih u Ilijašu u dobi od 18 do 24 godine uspjelo se stambeno osamostaliti, bilo da već posjeduje vlastiti stan ili kuću ili da živi kao podstanar odvojeno od roditelja. 19% mladih u dobnoj skupini od 25 do 30 godina uspjelo se stambeno osamostaliti. Ovaj procenat je daleko ispod nivoa ostalih evropskih zemalja.
- Na osnovu analize i sagledavanja postojećeg stanja na općini Ilijaš, može se konstatovati da mladi svoje slobodno vrijeme uglavnom provode neplanski. Oko 54% mladih osoba dio slobodnog vremena provode u kladionicama, 72% u kafićima, 48% ispred TV-a, a pri tome zapostavljaju javni život i rekreativne aktivnosti, a u veoma niskoj stopi posjećuju kulturne sadržaje. Potrebno je određene kulturne sadržaje prilagoditi potrebama i željama mladih.
- U općini Ilijaš postoji potreba mladih za različitim vidovima obuke i mjestima gdje mogu izražavati svoje kreativne mogućnosti. Potrebno je pružati podršku jačanju omladinske infrastrukture.
- Mladi smatraju da nemaju dovoljno uticaja na politiku na lokalnom nivou. Mladi su još uvijek nedovoljno informisani o društveno ekonomskim i političkim prilikama, a posebno na nivou lokalne zajednice te o mogućnostima njihovog sudjelovanja u procesu donošenja odluka. Protok informacija na lokalnom nivou potrebno je poboljšati putem nastavka izdavanja omladinskog informativnog glasila "Fakat" kao i organizovanjem javnih tribina i drugih skupova na kojima se mogu dobiti povratne informacije od mladih, te interakcijskog djelovanja na relaciji vlast – mladi i obrnuto.
- Mladi u općini Ilijaš svoje aktivnosti uglavnom realizuju kroz redovno školovanje, a određeni broj učestvuje u radu pojedinih sportskih klubova i udruženja građana. U tom smislu i sama Općina bi trebala omogućiti veće učešće mladih u radu lokalne zajednice, kroz moralnu i finansijsku podršku idejama i projektima mladih, kroz iznalaženje mogućnosti i stvaranje uslova za zapošljavanje mladih i obrazovanih ljudi, kroz organizovanje i finansiranje radionica, seminara i dr.
- Također, potrebno je konstatovati da je u općini Ilijaš omladinski nevladin sektor nedovoljno razvijen te je potrebno i dalje, ali u većoj mjeri podsticati mlade i podržavati osnivanje omladinskih organizacija vodeći u kontinuitetu dobru, ispravnu omladinsku politiku kao garant dobre budućnosti svakog građanina. Ciljano rješavanje konkretnih problema mladih je sastavni dio odgovarajuće politike koja podrazumijeva između ostalog i stvaranje sredine koja je usmjerena prema mladima i u kojoj su mladi odgovorno uključeni u neposredno stvaranje bolje budućnosti.

- Za dugoročno i sistematsko rješavanje problema mladih potrebno je ostvariti stalnu saradnju i koordinaciju sa drugim subjektima na području Općine, koji se bave pitanjima mladih i nastaviti proces istraživanja problema i potreba mladih.

Od novembra 2006. godine otvoreno je mjesto stručnog savjetnika za informisanje i pitanja mladih u općinskoj Službi za društvene djelatnosti, s ciljem uspostavljanja redovne komunikacije i saradnje s omladinskim organizacijama, vijećima učenika, neformalnim grupama mladih ljudi i uspješnim pojedincima, te drugim vladinim strukturama koje se bave pitanjem mladih.

Na nivou predstavničke vlasti djeluje Komisija za mlade i obrazovanje, kao stalno radno tijelo Općinskog vijeća.

Općina Ilijaš nema Savjetodavni odbor mladih koji treba da djeluje na volonterskoj osnovi sa zadatkom da daje savjete, prijedloge i ideje za cjelokupni razvoj općine, s posebnim naglaskom na prezentiranje i afirmiranje potreba i položaja mladih.

Služba za društvene djelatnosti u oblasti rada sa mladima saraduje sa drugim općinskim službama, osnovnim i srednjim školama sa područja općine Ilijaš, sa javnom ustanovom čiji je osnivač Općina, predstavnicima Biroa za zapošljavanje, Službom socijalne zaštite općine Ilijaš, Domom zdravlja Ilijaš i drugim vladinim strukturama koje se bave pitanjem mladih.

U nacrtu Budžeta općine Ilijaš, za 2011. godinu prvi put je planirana posebna budžetska linija namijenjena mladima – tzv. „Budžet za mlade“. Ovim budžetom planiraju se i sredstva za (su)finansiranje projekata za mlade, a na osnovu javnog poziva na koji mogu aplicirati nevladine organizacije i neformalne grupe uz administrativnu podršku registrovane nevladine organizacije. Kriteriji za (su)finansiranje projekata za mlade definisani su Odlukom o kriterijima za dodjelu sredstva projektima za mlade.

3.3.1.9. Nevladin sektor

Bosni i Hercegovini, pa tako i općini Ilijaš, potrebni su obrazovani i kvalificirani mladi ljudi koji će postati odgovornim građanima/kama i preuzeti na sebe odgovornost za privredni rast i unaprijeđenje životne sredine u kojoj žive. Aktivno učešće mladih u društvu znači društveni i politički angažman mladih, njihovo angažiranje u rješavanju problema u zajednici, pogotovo u pitanjima koja su njima bitna, kao i u donošenju odluka u lokalnim zajednicama i na državnom nivou.

Na području općine Ilijaš djeluje oko 30 organizacija građanskog društva, uključujući i brojna sportska udruženja.¹⁰⁴ Ove organizacije nisu samoodržive i oslanjaju se na finansijsku potporu domaćih vlasti, ali i međunarodnih organizacija i donatora. U 2010. godini iz općinskog budžeta je izdvojeno 377.944,00 KM za podršku neprofitnim organizacijama, uključujući boračka udruženja, parlamentarne stranke, sportska društva i NVO-e, humanitarne i ostale organizacije, te ostale tekuće grantove.¹⁰⁵ Budžetom za 2011. godinu za ovu svrhu planirano je 400.000,00 KM. Raspodjela raspoloživih sredstava iz općinskog budžeta

¹⁰⁴ To su BZK "Preporod", Kulturno-umjetničko društvo "Ilijaš", Udruženje za unaprijeđenje i razvoj kulturne baštine "Zlatne ruke", Udruženje žena "Ruža" – Srednje, Udruženje „Romi i prijatelji“, Organizacija ratnih vojnih invalida, Jedinствена organizacija boraca "Unija veterana", Organizacija porodica šehida i poginulih boraca, Organizacija demobilisanih boraca, Patriotska liga, Udruženje logoraša, Udruženje porodica nestalih, SABNOR, Udruženje pčelara „Maja“, Udruženje penzionera, Odbojkaški klub "Ilijaš", Košarkaški klub "Ilijaš", Nogometni klub "Ilijaš", Nogometni klub "Jedinstvo", Malonogometni klub "Angentarija", Karate klub "Rašid Buća", Karate klub "Bunkai", Atletski klub "Ilijaš", Šahovski klub "Ilijaš", Stonoteniski klub "Hašim Spahić", Sportsko invalidsko društvo Ilijaš 126", Sportska akademija "Ilijaš", Košarkaški klub "Mladost", Auto-moto klub „Ilijaš“, Planinarsko društvo „Bijambare“, Sportski ribolovci „Hidajet Alić-Hitko“, Lovačko društvo „Zec“, Lovačko društvo "Srednje", Odred izviđača "Mladost",

¹⁰⁵ Odred izviđača "Mladost", Udruženje Roma, Udruženje porodica nestalih, Sindikat organa Općine Ilijaš, Udruženje ribolovaca, SOS dječije selo, Skijaški klub Igman, Udruženje dijabetičara, Udruženje „Zlatne ruke“, Udruženje radio klub, Dječiji vrtić Ilijaš, Auto moto klub, Udruženje Ruža Srednje, Organizacija programa Dani zapošljavanja općine Ilijaš, Promocija tradicionalnih proizvoda crnoriječke visoravni, posjeta Memorijalnom centru Potočari, LUG „Zec“, Realizacija svečane premijere filma cirkus Columbia, Organizacija Judo prvenstva za seniore, Škola fudbala, Manifestacija „Ilijaški dani“, i ostalo.

se ne vrši na projektnoj osnovi, kriteriji za dodjelu nisu jasno definirani, a kod članova nekih od organizacija građanskog društva se stvara percepcija da se raspodjela sredstava općinskog budžeta ne vrši uvijek na transparentan način.

Zainteresiranost građana za aktivno sudjelovanje u upravljanju javnim poslovima i razvoju zajednice je i dalje na nezadovoljavajućem nivou. Uprkos velikom broju mehanizama za učešće u javnim poslovima, stvarni uticaj građana i organizacija građanskog društva na proces donošenja odluka i upravljanje javnim poslovima zapravo je neznatan. Iako Općina pruža podršku razvoju civilnog društva, neophodni su i dodatni napor za unapređenje saradnje između lokalnih vlasti i sektora građanskog društva, i stvaranje boljeg okruženja za građansko djelovanje. Unapređenje ove komunikacije je važno i stoga što aktivno, značajno i slobodno učešće predstavlja i jednu od osnovnih komponenti prava na razvoj.

Aktivno sudjelovanje mladih u društvu značajno je iz više razloga: ono doprinosi razvoju demokratskog društva, uči i čini mlade odgovornim građanima/kama, te podiže svijest o dobrovoljnom angažmanu u zajednici. Uključivanjem mladih u društvene procese osigurava se poboljšanje općeg stanja u budućnosti, a zadovoljavanje potreba mladih usklađeno je s njihovim željama. Ova oblast objedinjuje saradnju između drugih oblasti, naprimjer, obrazovanja (jer nudi neformalno obrazovanje), sporta i kulture (kroz manifestacije u okviru omladinskog aktivizma i kreativnih aktivnosti mladih), zdravlje (mentalno zdravlje, zdrava ishrana, zdravi stilovi života) itd. Obzirom da Općina na polju aktivnog sudjelovanja mladih u zajednici može daleko više učiniti, jer nadležnosti i briga viših nivoa vlasti nisu odgovarajući, ova oblast zaslužuje poseban značaj.

U toku 2011.godine, kao jedan od oblika neformalnog obrazovanja, realizovana je obuka "Uči, misli i djeluj" koju su pohađala tri predstavnika aktivnih mladih iz Ilijaša s ciljem da postanu omladinski lideri. Obuka je realizovana u saradnji sa Udruženjem "Kult", Iliđa. U sklopu obuke organizovan je okrugli sto na temu "Volonterstvo je inn" kojem je prisustvovalo 30 najboljih učenika 8. razreda ilijaških osnovnih škola.

U periodu provođenja istraživanja na području općine Ilijaš nije bilo aktivnih omladinskih udruženja. Mladi su uglavnom bili organizovani kroz ogranke političkih partija: Asocijacija omladine SDA, Forum mladih SDP-a, Savjet mladih SBiH, Mladi liberali LDS i dr.

Od ranije je na području Općine postojalo nekoliko omladinskih udruženja koja su sa manje ili više uspjeha bavila pitanjima mladih: Omladinska organizacija "Alternativa" organizovala je muzičke nastupe, književne večeri i druženja, "Berat" koji je organizovao nekoliko javnih tribina i "Asocijacija omladine – Srednje" koja je ostvarila značajne rezultate i u jednom periodu dala veliki doprinos omladinskom organizovanju na području Srednjeg. "Asocijacija omladine – Srednje" imala je najbolje uslove za rad. Općina Ilijaš je u partnerstvu sa UNDP-om u toku implementacije općinske razvojne strategije, u potpunosti adaptirala prostorije društvenog doma u Srednjem (veliki pretprostor sa mokrim čvorom, kancelarija, multimedijalna sala za održavanje raznih manifestacija, veća prostorija za druženje i pretprostor za parking ispred objekta) i opremila ga potrebnim namještajem, računarima i muzičkim instrumentima. Na žalost, zbog izvjesne smjene generacija ovo udruženje je prestalo sa radom, a navedene prostore koristi Udruženje žena "Ruža" i MZ Srednje.

Krajem 2010. godine osnovano je i Udruženje jedinstvena organizacija mladih "Veto" Ilijaš, koje predstavlja izvjesno osvježenje među NVO, a programski ciljevi i zadaci su mu: promocija "underground" i "new-age" kulture, te upoznavanje zajednice s njom, pomoć mladima u slobodnom izražavanju svojih ideja, projekata i njihovom realizacijom, razvoj dobrih odnosa i solidarnosti među mladima na lokalnom, regionalnom, međuentitetskom, državnom i internacionalnom planu, uspostava i razvoj interkulturalne i interreligijske saradnje i međusobnog upoznavanja mladih na lokalnom, regionalnom, međuentitetskom, državnom i internacionalnom planu, uspostava intenzivnijih veza između mladih na području kantona i države i drugi ciljevi utvrđeni statutom.

Na području općine Ilijaš ne postoji omladinski centar, tj. prostorije gdje bi mladi ljudi mogli provoditi slobodno vrijeme te organizirati određene aktivnosti koje su u istraživanju navedene kao deficitarne na području Općine kao što su različiti oblici neformalne edukacije i slično.

Volonterstvo je jedan od oblika djelovanja koji mogu pomoći mladim ljudima da se osjećaju korisno i da steknu određena iskustva koja će im kasnije biti od velike koristi pri pronalasku stalnog zaposlenja.

3.3.2. Sektorska PESTEL i SWOT analiza

Analiza je rezultat dviju cjelodnevnih radionica, održanih novembru i decembru 2011. godine, na kojima se od strane sektorske radne grupe za društveni razvoj, a potom i kompletne radne grupe za izradu SLOR, diskutovalo o svim ključnim faktorima koji utiču na razvoj društva u cjelini i kvalitet života stanovništva, kako u urbanim, tako i u ruralnim područjima ilijaške općine.

PESTEL analiza

Na poboljšanje kvaliteta života i razvoj društvenog sektora na području općine Ilijaš pozitivno utiče niz političkih faktora kao što je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, mogućnost korištenja predpristupnih fondova EU i grantova viših nivoa vlasti (javni pozivi u oblasti sporta, kulture, zaštite kulturno-historijskog naslijeđa), kao i stimulatивно opredjeljenje Općinskog vijeća za društveni razvoj – podržano poticajima iz općinskog Budžeta. Ključni politički faktori koji ograničavaju društveni razvoj u ovoj lokalnoj zajednici su politička nestabilnost u zemlji i nedostatak nadležnosti Općine u kreiranju politika i zakona u oblasti društvenog razvoja.

Ekonomski faktori sa pozitivnim uticajem na društveni razvoj općine Ilijaš su kvalitetna infrastruktura za društveni razvoj (kulturni i sportski objekti), obilje kvalitetnih prirodnih resursa za sport i rekreaciju (Zaštićeni pejzaži Bijambare i Skakavac) i ljudski potencijal tj. veliki broj mladih sa visokom stručnom spremom. Negativno na kvalitet života, obrazovanje i druge aspekte društvenog razvoja u Općini utiču nizak stepen ekonomskog rasta i razvoja, kao i neadekvatno diverzificirana struktura privrede (dominiraju niskoprihodne djelatnosti).

Pozitivan uticaj na razvoj društvenog aspekta života na području ilijaške općine imaju i razni socijalni faktori poput prirodnog priraštaja (Ilijaš ima najveću stopa nataliteta u Kantonu Sarajevo koja iznosi 1,3), blizina Sarajeva kao univerzitetskog i kulturnog centra, bezbjednost i sigurnost Ilijaša kao mjesta za život. Ipak, među socijalnim faktorima ima i onih sa negativnim dejstvom na društveni razvoj ove lokalne zajednice – kao što su visok procenat stanovništva u stanju socijalne potrebe, visoka stopa nezaposlenosti (dijelom i zbog neusklađenosti ponude obrazovnih profila u srednjim stručnim školama sa potrebama tržišta rada), veliki broj nepotpunih porodica, pretežno ruralni životni stil i nizak nivo kulturnih navika stanovništva.

Tehničko-tehnološki faktor sa najvećim pozitivnim dejstvom na kvalitet života i mogućnost društvenog razvoja na području Ilijaša predstavlja dostupnost informacionih tehnologija i telekomunikacijskih resursa. Istovremeno, tehnološka zastarjelost opreme, kao i sporo uvođenje novih tehnologija rada u javnim i privrednim subjektima, kao i nedostatak tehnoloških podsticaja ograničavaju društveni razvoj ove sredine. Radna grupa je ocijenila da ekološke faktore koji povoljno djeluju na društveni razvoj predstavljaju uticaj zaštićenih pejzaža Bijambare i Skakavac na povećanje ekološke svijesti. S druge strane, negativno na poboljšanje kvaliteta života i društvenog razvoja na području općine Ilijaš imaju faktori kao što je neprovođenje Lokalnog ekološkog plana, slaba ekološka edukacija i nerazvijen nevladin sektor u oblasti ekologije.

Pravni faktori sa pozitivnim dejstvom na društveni razvoj ilijaške općine su svakako Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (Evropska perspektiva), kao i Zakon o udruženjima i fondacijama (koji nalaže pojednostavljene procedure za njihovu registraciju). Negativno na razvoj društvenog života u ovoj lokalnoj zajednici imaju faktori poput neusklađenosti propisa na različitim nivoima vlasti, te nejednakopravnog položaja građana općine Ilijaš u odnosu na građane drugih općina Kantona Sarajevo u segmentu zdravstva, komunalnih usluga i javnog prijevoza.

SWOT analiza

SWOT analiza, kao ključni aparat za identifikaciju mogućih prednosti lokalne zajednice u odnosu na komparativne sisteme, utvrdila je osnovne pravce djelovanja i predstavlja rezultat diskusija i analiza o internim snagama i slabostima i eksternim prijetnjama i mogućnostima koje karakterišu društveni razvoj na

području ilijaške općine. Identifikovani atributi u donjoj tabeli rezultat su rada učesnika radionica, predstavnika privrede, relevantnih institucija i kompetentnih pojedinaca u Općini, i zbirni je iskaz njihovog viđenja postojećeg stanja.

Snage:	Slabosti:
<ul style="list-style-type: none"> • Postoje kapaciteti za korištenje grantova viših nivoa vlasti (javni pozivi u oblasti sporta i kulture) • Veliki broj mladih sa VSS • Kvalitet infrastrukture za društveni razvoj • Bezbjednost i sigurnost, dostupnost itd. • Kvalitet i kvantitet prirodnih resursa za sport i rekreaciju • Stimulativno opredjeljenje Općinskog vijeća Ilijaš za podršku društvenom razvoju • Prirodni priraštaj (demografsko podmlađivanje stanovništva) • Pozitivan uticaj zaštićenih zona Bijambare i Skakavac 	<ul style="list-style-type: none"> • Ne postojanje kapaciteta za korištenje sredstava EU • Nedovoljan stepen ekonomskog rasta i razvoja na području općine • Visoka stopa nezaposelnosti, dijelom i zbog neusklađenosti ponude obrazovnih profila u srednjim školama sa potrebama tržišta rada • Sporo uvođenje novih tehnologija rada • Neadekvatno diverzificirana struktura privrede - preovladavaju niskoakumulativne grane privrede • Visok procenat stanovništva u stanju socijalne potrebe • Veliki broj nepotpunih porodica • Pretežno ruralni životni stil, nizak nivo kulturnih navika stanovništva • Tehnološka zastarjelost proizvodne i administrativne opreme u privrednim subjektima • Neprovođenje lokalnog ekološkog plana (LEAP) • Slaba ekološka edukacija • Nerazvijen nevladin sektor u oblasti ekologije
Mogućnosti:	Prijetnje:
<ul style="list-style-type: none"> • Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (EU perspektiva) • Blizina Sarajeva kao administrativnog, univerzitetskog i kulturnog centra • Zakon i Udruženjima i Fondacijama • Blizina tehnoloških institucija i univerziteta u FBiH kao komparativna prednost • Velika dijaspora kao mogući zamajac razvoja u budućnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Politička nestabilnost u zemlji • Izbori svake dvije godine • Općine nemaju nadležnost u kreiranju politika i zakona i oblasti društvenog razvoja • Neusklađenost propisa na različitim nivoima vlasti • Nejednakopravan položaj građana općine Ilijaš u odnosu na građane drugih općina Kantona u segmentu zdravstva, komunalnih usluga i javnog prijevoza • Nedostatak tehnoloških podsticaja (od kantonalnog i federalnog nivoa vlasti)

3.4. Integralna analiza faktora i usmjerenja razvoja

Nakon provedenih sektorskih analiza faktora koji utiču na održivi razvoj općine Ilijaš, radna grupa je na osnovu diskusije, bazirane na argumentima koji su pobrojani u opisu postojećeg stanja sve tri posmatrane oblasti (životne sredine i infrastrukture, ekonomskog i ruralnog razvoja, društvenog razvoja), pažljivo izvršila integralnu PESTEL i SWOT analizu ključnih uticaja na održivi razvoj, na koje je onda primijenila tehniku matrice povezanosti, te postigla konsenzus oko zaključnih razmatranja u pogledu faktora i strateških usmjerenja razvoja. Sektorske analize faktora razvoja poslužile su naročito kod uspostavljanja strateških ciljeva svakog od sektora, dok je integralna analiza poslužila kao osnov za pravilno određivanje strateških usmjerenja i za odabir prioriteta održivog razvoja općine Ilijaš u planiranom petogodišnjem okviru. Oba nivoa analize poslužit će kao valjan osnov za situacione analize i tokom faze realizacije strategije, kada budu detaljno pripremani i implementirani pojedinačni projekti u sva tri sektora.

3.4.1. Integralna PESTEL analiza

- U okviru političkih faktora pozitivno dejstvom na održivi razvoj općine Ilijaš imaju: Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, mogućnost korištenja predpristupnih fondova EU kao i resursa viših nivoa vlasti, teritorijalna pripadnost općine Kantonu Sarajevo, te stimulatívno opredjeljenje OV za poticanje razvoja. Negativno pak dejstvo odražavaju politička nestabilnost u zemlji (rizik za investiranje), umanjene nadležnosti općina (obrazovanje, okoliš, zdravstvo...), politička neodlučnost na svim nivoima vlasti u provođenju propisa, nefunkcionalno tržište rada i radno-socijalna politika, te neusklađenost termina održavanja općih i lokalnih izbora.
- Ekonomski faktori s pozitivnim dejstvom na održivi razvoj Općine su prirodni resursi, geopolitički položaj (konkurentnost lokacije), dobra putna infrastruktura, turistički potencijali (prirodno i kulturno-historijsko nasljeđe), visoko-obrazovani mladi ljudi. Na održivi razvoj negativno djeluju nedostatak poduzetničkog mentaliteta, neadekvatna podrška poduzetništvu, nepovoljno diverzificirana privredna struktura (dominiraju niskoakumulativne djelatnosti), nedovoljna razvijenost privrednih kapaciteta, loš marketinški pristup biznisu, te siva ekonomija.
- Među socijalnim faktorima pozitivno na razvoj Općine djeluju povoljan prirodni priraštaj, blizina glavnog grada kao univerzitetskog i kulturnog centra, bezbjednost i sigurnost, te poboljšana obrazovna struktura. Negativno djeluju neusklađenost zahtjeva tržišta rada i obrazovne strukture nezaposlenih, nedovoljna konkurentnost radne snage, nedostatak društvene odgovornosti poduzetnika, pad sistema društvenih vrijednosti, te visok procenat stanovništva u stanju socijalne potrebe.
- Tehničko-tehnološki faktori koji podržavaju razvoj općine Ilijaš su dostupnost informacionih i telekomunikacijskih tehnologija, pozitivan trend i postojanje primjera dobre prakse u uvođenju novih tehnologija u proces rada, blizina naučno-tehnoloških institucija, kvalitetna opremljenost komunalnih preduzeća, te veći broj korisnika Interneta. Ograničavajući faktori su nepostojanje ulaganja u istraživanje i razvoj i tehničkih institucija (tehnološki parkovi, laboratorije, certifikacijske kuće i sl.) u pojedinim segmentima privrednog i društvenog života, loša saradnja postojećih institucija tog tipa sa biznisima, zastarjeli tehnološki procesi i prevaziđena oprema, nepostojanje lokalnih inicijativa i podsticaja za ulaganje u nove tehnologije, kao i neadekvatna tehnologija u javnoj i privrednoj komunalnoj infrastrukturi.
- Ekološki faktori s pozitivnim dejstvom na održivi razvoj općine su: usvojen LEAP, ubrzana izgradnja komunalne infrastrukture, dobro organizovan odvoz smeća, te postojanje primjera dobre prakse u povećanju ekološke svijesti (Bijambare i sl.). Negativno djeluju nepostojanje postrojenja za tretman otpadnih voda, nizak nivo ekološke svijesti i korištenja raspoloživih edukacija, velike površine pod minama, bespravna izgradnja objekata i nepostojanje aktivnih NVO u oblasti ekologije.

- Pravni faktori koji pozitivno utiču na održivi razvoj Općine su usvojena Strategija lokalnog održivog razvoja, postojanje pravnog okvira za poslovanje, usvojen prostorni plan Kantona Sarajevo i regulacioni planovi Općine, postojanje zakonske regulative za zaštitu okoliša, kao i Zakona o udruženjima i fondacijama. Negativno utiču vertikalna neusklađenost propisa i nadležnosti, neadekvatno postavljene i duge procedure za dobijanje dozvola, neprovođenje Zakona o koncesijama, nedovoljna saradnja i efikasnost institucija za promociju izvoza i stranih investicija (EPA, FIPA, ministarstva...), kao i nedovoljna pokrivenost inspekcijским službama.

3.4.2. Integralna SWOT analiza

SNAGE :	SLABOSTI :
<ul style="list-style-type: none"> • Povoljan geopolitički položaj • Prirodni resursi • Povoljan prirodni priraštaj • Infrastruktura (komunalna, saobraćajna i društvena) • Poboljšanje obrazovne strukture stanovništva • SLOR i LEAP, te ostale sektorske strategije • Dostupnost IT i TK tehnologija • Kapacitet za korištenje razvojnih sredstava viših nivoa vlasti • Turistički potencijali • Prostorno-planska dokumentacija (uključivši industrijske zone) 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepostojanje infrastrukture za razvoj poduzetništva • Zastarjele tehnologije u proizvodnim procesima • Nepostojeći sistem za stimulisanje uvođenja novih tehnologija u privredu • Nedostatak ekološke svijesti • Neusklađenost potreba tržišta rada i ponude obrazovnih profila • Nekontrolisano iskorištavanje prirodnih resursa (nelegalna sječa šume, nelegalna eksploatacija riječnog i majdanskog kamena) • Neadekvatno diverzificirana struktura privrede (visok stepen niskoakumulativnih djelatnosti) • Nepostojanje kapaciteta za apliciranje na predpristupne fondove EU i druge međunarodne fondove • Nedovoljno razvijen poduzetnički mentalitet • Depopulacija ruralnih područja
MOGUĆNOSTI :	PRIJETNJE :
<ul style="list-style-type: none"> • Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU • Povoljni izvori bespovratnih (predpristupni fondovi, grantovi viših nivoa vlasti) i kreditnih sredstava za razvoj • Članstvo u CEFTI • Kapacitet Sarajeva kao tržišta, univerzitetskog i kulturnog centra • Prostorno-planska dokumentacija viših nivoa vlasti (za infrastrukturu i zaštićena područja, Bijambare, Skakavac i Misoča) • Postojanje pravnog okvira i stimulativnih mjera za poslovanje • Kvalitetna opremljenost KJKP • Postojanje zakonske regulative iz oblasti okoliša • Poticajna regulativa za rad nevladinog sektora 	<ul style="list-style-type: none"> • Politička nestabilnost i recesija u zemlji i regionu • Neusklađeni propisi i nadležnosti na različitim nivoima vlasti (na štetu općina) • Neusklađenost termina održavanja općih i lokalnih izbora • Neprovođenje Zakona o koncesijama • Korupcija i siva ekonomija • Velike površine zemljišta pod minama • Nepostojanje postrojenja za tretman otpadnih voda (Butila) • Nedovoljan i neefikasan inspekcijски nadzor • Nedostatak pravnih procedura i saradnja sa institucijama • Neadekvatno postavljene i predugačke procedure za dobijanje dozvola viših nivoa vlasti

3.4.3. Integralna analiza strateških usmjerenja

Primjenjenom matricom međusobne povezanosti pojedinih elemenata integralne SWOT analize došlo se do potencijalnih strateških usmjerenja razvoja općine Ilijaš u narednih 5 godina, među kojima naročitu pažnju zaslužuju ona koja su proizašla iz kombiniranja snaga kojima Općina raspolaže i mogućnosti koje joj nudi okruženje.

Strateška usmjerenja proizašla iz povezanosti snaga i mogućnosti

- Proizvodnja organske hrane, proizvoda od šumskih plodova i ljekobilja
- Razvoj ruralnog turizma
- Razvoj malog i srednjeg poduzetništva s posebnim osvrtom na industrijsku proizvodnju i usluge
- Stvaranje administrativnih i infrastrukturnih preduslova za korištenje mineralnih i drugih rudnih resursa i termalnih izvora
- Uspostavljanje sistema za povezivanje općinskih, nevladinih institucija i privrede općine Ilijaš-angažovanjem obrazovanih mladih ljudi i institucija tržišta rada
- Izgradnja kapaciteta za apsorpciju bespovratnih sredstava (nevladin sektor, obrazovani mladi, dostupnost informacionih i telekomunikacionih tehnologija)
- Poboljšanje kvaliteta društvenog života iskorištenjem bolje obrazovne strukture stanovništva i poticajne regulative za NVO
- Razvoj saobraćajne i komunalne infrastrukture u ruralnim područjima radi iskorištavanja prirodnih resursa i poboljšanja kvaliteta življenja

Strateška usmjerenja proizašla iz povezanosti snaga i prijetnji

- Smanjenje stepena korupcije i sive ekonomije (korištenjem povoljnih trendova u obrazovnoj strukturi stanovništva, pristupa IT TK)
- Stvaranje uslova za sigurno korištenje prirodnih resursa na rizičnim područjima
- Povećanje stepena informatizacije administrativnih procedura na lokalnom nivou i u partnerstvu sa višim nivoima vlasti
- Unapređenje saradnje i umrežavanje sa drugim lokalnim zajednicama radi poboljšanja LZ naspram viših nivoa vlasti
- Insistiranje na dosljednoj primjeni strateških i planskih dokumenata

Strateška usmjerenja proizašla iz povezanosti slabosti i mogućnosti

- Poboljšanje uslova života u ruralnim područjima (korištenjem poticajnih sredstava BiH/Međunarodni)
- Povećanje konkurentnosti domaćih proizvoda i usluga
- Izgradnja poduzetničkog mentaliteta umrežavanjem napora NVO i donatora
- Poboljšanje zaštite okoliša (povećanje nivoa ekološke svijesti, ulaganje u nove tehnologije)
- Uspostava funkcionalne poduzetničke infrastrukture radi prestrukturiranja privrednih djelatnosti i efikasnijeg nastupa na tržištima

Strateška usmjerenja proizašla iz povezanosti slabosti i prijetnji

- Intenziviranje saradnje sa višim nivoima vlasti radi bolje primjene propisa pri korištenju prirodnih resursa i zaštite okoline
- Stvaranje systemske podrške za izvoz proizvoda i usluga visoko-profitabilnih djelatnosti

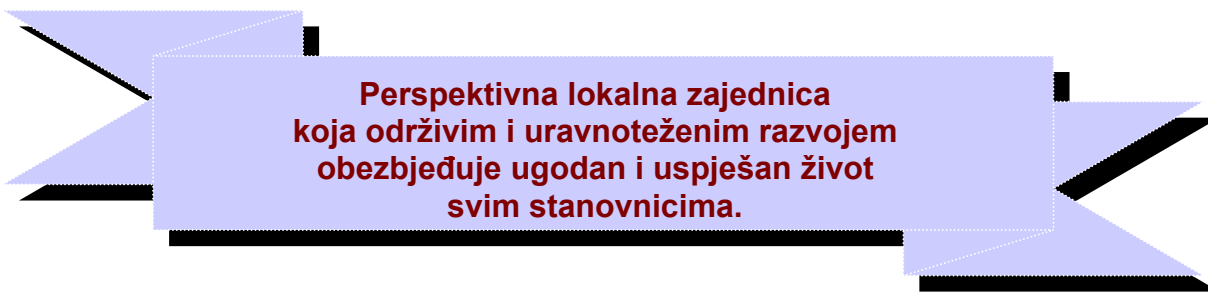

4. DEFINISANJE STRATEGIJE

Na osnovu prikaza trenutnog stanja po tri osnovna elementa održivog razvoja: 1. zaštita životne sredine i infrastruktura, 2. ekonomski i ruralni razvoj i 3. društveni razvoj (stanovništvo, obrazovanje, kvalitet života), kao i sprovedenih analiza, u nastavku se definiše strategija sa svojim osnovnim parametrima tj. strateškim i implementacijskim okvirom.

4.1. Izjava o viziji održivog razvoja

Na osnovu konstruktivnih diskusija i postignutog konsenzusa svih članova radne grupe za izradu strategije, usvojena je vizija održivog razvoja općine Ilijaš, koja u narednom desetogodišnjem periodu teži ka tome da postane:

**Perspektivna lokalna zajednica
koja održivim i uravnoteženim razvojem
obezbjeđuje ugodan i uspješan život
svim stanovnicima.**

4.2. Definisane prioriteta, strateških ciljeva i programa

Na osnovu provedenih situacionih i drugih kvalitativnih analiza postojećeg stanja, te pažljive procjene razvojnih mogućnosti, a u skladu sa vizijom održivog razvoja općine Ilijaš, definisani su osnovni parametri strategije tj. razvojni prioriteti u oblasti životne sredine i infrastrukture, u oblasti ekonomskog i ruralnog razvoja, te u oblasti društvenog razvoja.

Prioritet 1: Razvoj i unapređenje infrastrukture radi bolje zaštite životne sredine

Ovaj prioritet vezan je za potrebna unapređenja životne sredine, kao i za ekološki odgovoran razvoj infrastrukturnih objekata. Akcenat u okviru ovog prioriteta je stavljen na ona razvojna usmjerenja koja su proizašla iz komplementarnih i/ili sinergetskih pozitivnih efekata sadejstva unutarnjih snaga i vanjskih mogućnosti u ovoj oblasti. Također, razvojni okvir je postavljen i na onim usmjerenjima koja su od strane radne grupe ocijenjena prioritarnim u narednom petogodišnjem periodu kao preduslovi za poboljšanje zaštite okoliša, i/ili kao preduslovi za realizaciju konkretnih usmjerenja iz oblasti privrednog i društvenog razvoja i poboljšanja kvaliteta života na području ilijaške općine.

Na osnovu toga postavljaju se sledeći strateški ciljevi, a na osnovu njih i programi za svaki od njih:

Strateški cilj 1.1.: Poboljšana infrastruktura za održiv i uravnotežen razvoj

Program 1.1.1: Izgradnja putne infrastrukture

Program 1.1.2: Izgradnja vodovodne i kanalizacione mreže

Strateški cilj 1.2.: Poboljšana zaštita okoliša

Program 1.2.1: Zaštita okoliša

Program 1.2.2: Regulacija vodotoka

Prioritet 2: Prestrukturiranje privrednih djelatnosti usmjereno na povećanje njihove konkurentnosti i profitabilnosti

Ovaj prioritet vezan je za potrebna unapređenja okolnosti u kojima privredni subjekti djeluju na području ilijaške općine, sa posebnim osvrtom na ruralna područja i poticanje poduzetništva među stanovništvom koje na njima živi. Akcenat u okviru ovog prioriteta je stavljen na ona razvojna usmjerenja koja su proizašla iz komplementarnih i/ili sinergetskih pozitivnih efekata sadejstva unutarnjih snaga i vanjskih mogućnosti u ovoj oblasti, pri čemu je osnovna intencija povećanje stepena konkurentnosti domaćih proizvoda i usluga. Također, razvojni okvir je postavljen i na onim usmjerenjima koja su od strane radne grupe ocijenjena prioritarnim u narednom petogodišnjem periodu kao preduslovi za poboljšanje privrednog i ruralnog razvoja, i/ili kao preduslovi za ostvarenje konkretnih usmjerenja iz oblasti zaštite okoliša i infrastukture, odnosno iz oblasti društvenog razvoja i poboljšanja kvaliteta života na području ilijaške općine.

Na osnovu toga postavljaju se sledeći strateški ciljevi, a na osnovu njih i programi za svaki od njih:

Strateški cilj 2.1.: Unaprijeđen sistem za razvoj privrede sa posebnim naglaskom na malo i srednje poduzetništvo

Program 2.1.1: Razvoj poduzetničke infrastrukture

Program 2.1.2: Razvoj deficitarnih djelatnosti

Strateški cilj 2.2.: Podstaknuta i tržišno usmjerena poljoprivredna proizvodnja

Program 2.2.1: Unapređenje tržišnog plasmana poljoprivrednih proizvoda

Program 2.2.2: Intenziviranje poljoprivredne proizvodnje

Strateški cilj 2.3.: Poboljšani uslovi za razvoj ruralnog, agro i turizma aktivnog odmora

Program 2.3.1: Razvoj turističkih kapaciteta

Program 2.3.2: Obogaćivanje turističke ponude

Strateški cilj 2.4.: Povećana konkurentnost domaćih proizvoda i usluga

Program 2.4.1: Brendiranje proizvoda

Program 2.4.2: Povećanje konkurentnosti eko proizvoda

Prioritet 3: Pобољшanje kvaliteta društvenog života i unapređenje ljudskih resursa

Ovaj prioritet vezan je za potrebna unapređenja preduslova za kvalitetniji i sadržajniji društveni život građana, kako u urbanim, tako i u ruralnim područjima općine Ilijaš. Akcenat u okviru ovog prioriteta je stavljen na ona razvojna usmjerenja koja su proizašla iz komplementarnih i/ili sinergetskih pozitivnih efekata sudejstva unutarnjih snaga i vanjskih mogućnosti u ovoj oblasti. Također, razvojni okvir je postavljen i na onim usmjerenjima koja su od strane radne grupe ocijenjena prioriternim u narednom petogodišnjem periodu kao preduslovi za poboljšanje rada javne uprave, njene saradnje sa nevladinim sektorom, donatorskom zajednicom i višim nivoima vlasti, za namicanja sredstava za razvoj, odnosno kao preduslovi za ostvarenje konkretnih usmjerenja iz oblasti zaštite okoliša i/ili privrednog i ruralnog razvoja i za poboljšanja kvaliteta života na području ilijaške općine.

Na osnovu toga postavljaju se sledeći strateški ciljevi, a na osnovu njih i programi za svaki od njih:

Strateški cilj 3.1.: Stvoreni administrativni i infrastrukturni preduslovi za poboljšanje kvaliteta društvenog života

Program 3.1.1: Unapređenje sportskih kapaciteta

Program 3.1.2: Poboljšanje zdravstvenih i administrativnih usluga

Program 3.1.3: Energetska efikasnost školskih objekata

Strateški cilj 3.2.: Uspostavljeni funkcionalni kapaciteti za lokalni razvoj

Program 3.2.1: Unapređenje upravljanja lokalnim razvojem

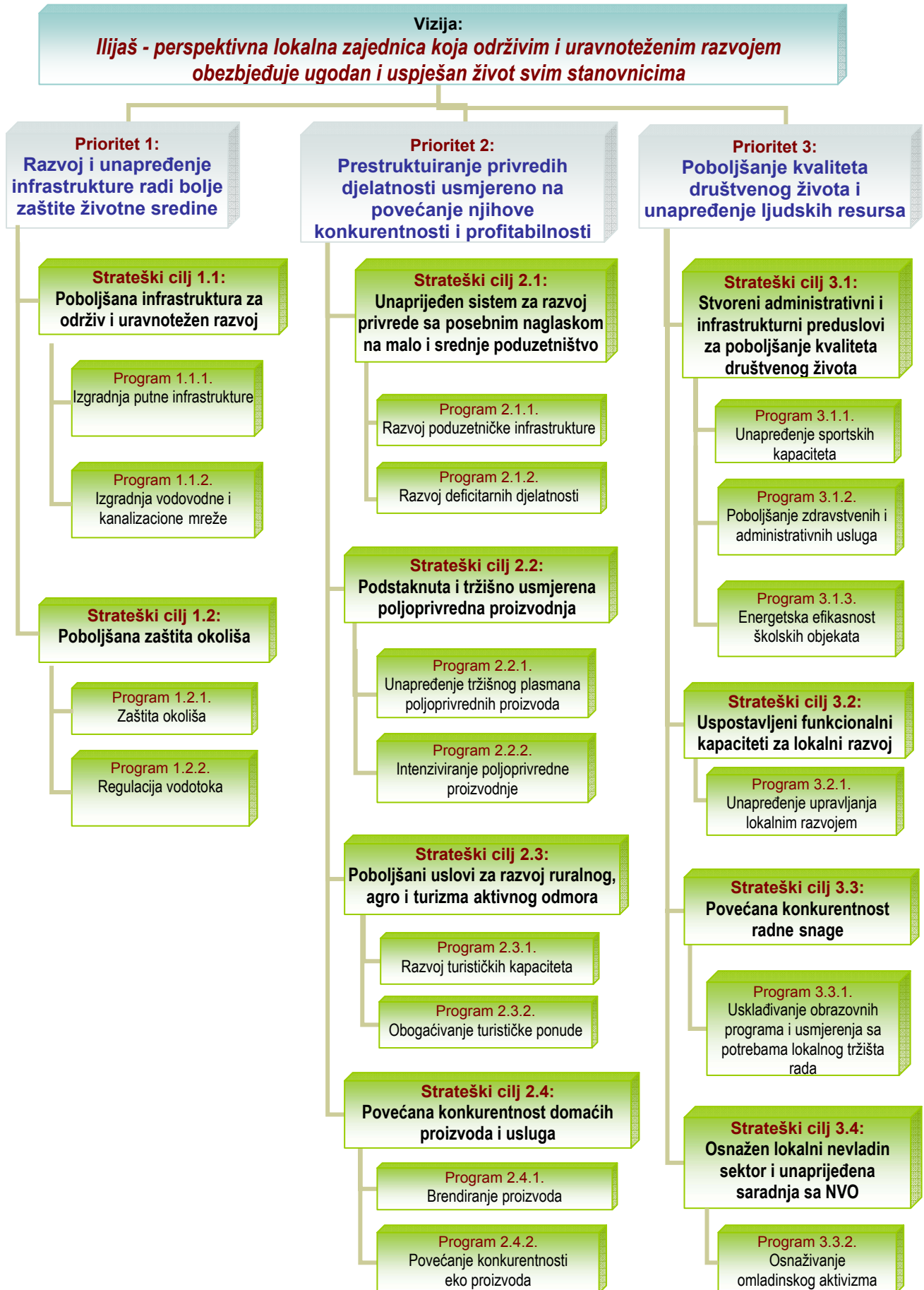
Strateški cilj 3.3.: Povećana konkurentnost radne snage

Program 3.3.1: Usklađivanje obrazovnih programa i usmjerenja sa potrebama lokalnog tržišta rada

Strateški cilj 3.4.: Osnažen lokalni nevladin sektor i unaprijeđena saradnja sa NVO

Program 3.4.1: Osnaživanje omladinskog aktivizma

Shema 1. Grafički prikaz osnovnih parametara Strategije

5. AKCIONI PLAN

Akcioni plan Strategije prikazan na ovom mjestu treba da posluži kao osnova za izradu godišnjih operativnih planova s ciljem realizacije ove Strategije.

Akcioni plan obuhvata:

- 3 razvojna prioriteta,
- 10 strateških ciljeva,
- 18 programa, i
- 50 identifikovanih projekata od strateškog značaja.

Napomene:

- Zbog uticaja svjetske ekonomske krize, kako na globalnom, tako i na nacionalnom nivou, neka predviđanja po pitanju uticaja Strategije na relevantne indikatore se ne mogu dati dovoljno precizno, ali se očekuje da će se određena poboljšanja ipak ostvariti, u skladu sa ukupnom situacijom.
- U koloni "Iznos i izvor finansiranja":
 - "Iznos" predstavlja procijenjenu vrednosti projekata izraženu u KM – prava vreidnost projekata će biti preciznije određena tek kada se svaki konkretni projekat detaljno pripremi.
 - "Izvor finansiranja" predstavlja doprinos mogućih finansijera za podršku finansiranju i implementaciji projekata.
 - Procjena budžeta projekata je data na osnovu kursa 1 EUR = 1,95583 KM
 - U zagradi je data stvarna vrijednost prethodno realizovanih projekata (u slučaju revidiranih verzije strategija)
- U kolonama "Projekat", "Partneri", "Vrijeme realizacije", kao i "Indikatori", takođe su date okvirne vrijednosti/nazivi, a preciznije će biti određeni kada se konkretni projekti detaljno pripreme.
- Radi obezbjeđenja što bržeg i efikasnijeg početka implementacije strategije, kao i motiviranja partnera za uspješnu saradnju, pored kratkog prikaza strateški značajnih 50 pažljivo odabranih projekata čije implementacija će biti okosnica ostvarenja postavljene strategije održivog razvoja, u okviru njih je odabrano „Top 10“ projekata po kriteriju da imaju veliki značaj za sektore razvoja, a da istovremeno imaju najmanje barijera za realizaciju, tako da se realno očekuje da će oni biti prvi implementirani. Radi lakšeg obavljanja potrebnih priprema za startanje tih „Top 10“ projekata odmah u prvoj godini realizacije strategije, prirеđen je detaljniji opis svakog od njih.
- Pored prioriternih 50 projekata kojima se obezbjeđuje održivi razvoj u planiranom petogodišnjem periodu, baziran na ekološki odgovornom upravljanju resursima u sva tri sektora razvoja (životnoj sredini i infrastrukturi, privredi i društvu), ovom Strategijom obuhvaćeno je i 6 potencijalnih projekata (Aneks 2) za koje je Projektni tim ocijenio da su od velike važnosti za održiv razvoj, te da zavređuju da se i o njima, u drugom redu priorieteta, vodi računa.

5.1. Strateških 50 projekata

1. PRIORITET: Razvoj i unapređenje infrastrukture radi bolje zaštite životne sredine

1.1. Strateški cilj: Poboljšana infrastruktura za održiv i uravnotežen razvoj

Stepen važnosti strateškog cilja: visok

1.1.1. Naziv programa: Izgradnja putne infrastrukture

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
1.1.1.1.	Izgradnja puta Sabanci-Podlipnik	Općina Ilijaš, Ministarstvo saobraćaja Kantona Sarajevo (Direkcija za ceste KS)	2014-2015	Ukupno : 1.500.000,00 KM Općina Ilijaš: 500.000,00 KM Ministarstvo saobraćaja KS: 500.000,00 KM Potencijalni donatori : 500.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> Broj kilometara rekonstruisane putne mreže u toku jedne godine Ukupna dužina puteva u industrijskim zonama 	U početnoj fazi
1.1.1.2.	Rekonstrukcija regionalnog puta Malešići-Podlugovi	Općina Ilijaš, Ministarstvo saobraćaja Kantona Sarajevo (Direkcija za ceste KS)	2013-2017	Ukupno: 4.500.000,00KM Ministarstvo saobraćaja Kantona Sarajevo:4.500.000,00KM	<ul style="list-style-type: none"> Broj kilometara rekonstruisane putne mreže u toku jedne godine 	Urađen projekat rekonstrukcije
1.1.1.3.	Rekonstrukcija dijela ulice 126.Ilijaške brigade u dužini 500 m	Općina Ilijaš, Direkcija za ceste Kantona Sarajevo	2015-2016	Ukupno: 800.000,00KM Općina Ilijaš: 300.000,00 KM Direkcija za ceste KS: 500.000,00KM	<ul style="list-style-type: none"> Broj kilometara rekonstruisane putne mreže u toku jedne godine 	Usvojen regulacioni plan, izrađen glavni projekat za izvođenje radova
1.1.1.4.	Izgradnja servisne saobraćajnice u Podlugovima	Općina Ilijaš, Direkcija za ceste Kantona Sarajevo	2015-2017	Ukupno: 1.000.000,00 KM Općina Ilijaš:500.000,00KM Direkcija za ceste Kantona Sarajevo: 500.000,00KM	<ul style="list-style-type: none"> Broj kilometara rekonstruisane putne mreže u toku jedne godine 	U početnoj fazi, u toku izrada regulacionog

1.1.1. Naziv programa: Izgradnja putne infrastrukture

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
						plana
1.1.1.5.	Industrijska zona Luka-Izgradnja pristupnog puta i mosta do industrijske zone	Općina Ilijaš Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo	2013	Ukupno: 700.000,00 KM Općina Ilijaš: 350.000,00 KM Ministarstvo privrede KS: 350.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj kilometara rekonstruisane lokalne putne mreže u toku jedne godine • Broj novoizgrađenih mostova • Broj izrađenih regulacionih planova i površina obuhvata u toku jedne godine 	Usvojen regulacioni plan, Izrađeni glavni projekti pristupnog puta i mosta
1.1.1.6.	Izgradnja saobraćajnice na relaciji pružni prijelaz Ljubinici-Odžak i podvožnjaka Lješevo	Općina Ilijaš, Direkcija za ceste Kantona Sarajevo, JP Željenice FBiH	2013-2014	Ukupno: 710.000,00 Općina Ilijaš: 170.000,00KM Direkcija za ceste KS: 270.000,00KM JP Željeznice FBiH: 270.000.00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj kilometara rekonstruisane putne mreže u toku jedne godine 	Početna faza

1.1.2. Naziv programa: Izgradnja vodovodne i kanalizacione mreže

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
1.1.2.1.	Izgradnja vodovodne mreže crnorijčka visoravan (izvorište Vratak)	Općina Ilijaš, Ministarstvo prostornog uređenja Kantona sarajevo, JKP „Vodostan“ d.o.o., Ilijaš	2013-2016	Ukupno: 1.000.000,00 KM Ministarstvo prostornog uređenja KS: 800.000,00KM općina Ilijaš: 200.000,00KM	<ul style="list-style-type: none"> • Dnevna potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici (pod upravom JKP) • Broj domaćinstava sa sigurnim pristupom vodi za piće 	U početnoj fazi
1.1.2.2.	Izgradnja kanalizacione mreže naselje	Općina Ilijaš, Ministarstvo prostornog uređenja Kantona sarajevo, JKP	2013-2015	Ukupno: 816.594,00 KM Ministarstvo prostornog uređenja KS: 653.275,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže u kilometrima 	Urađen glavni projekat

	Ljubinići	„Vodostan“ d.o.o., Ilijaš		općina Ilijaš:163.319,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Ukupan broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu u naselju Ljubinići 	
1.1.2.3.	Izgradnja kanalizacione mreže naselje Malešići	Općina Ilijaš, Ministarstvo prostornog uređenja Kantona sarajevo, JKP „Vodostan“ d.o.o., Ilijaš	2013-2015	Ukupno: 928.643,00 KM Ministarstvo prostornog uređenja KS:742.216,00 KM Općina Ilijaš: 186.427,00KM	<ul style="list-style-type: none"> • Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže u kilometrima • Ukupan broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu u Malešićima 	Urađen glavni projekat
1.1.2.4.	Izgradnja kanalizacione mreže Donja i Gornja Karaula	Općina Ilijaš, Ministarstvo prostornog uređenja Kantona sarajevo, JKP „Vodostan“ d.o.o., Ilijaš	2013-2014	Ukupno: 510.000,00 KM Ministarstvo prostornog uređenja KS: 408.000,00 KM Općina Ilijaš:102.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže u kilometrima • Ukupan broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu u Donjoj i Gornjoj Karauli 	Urađen glavni projekat
1.1.2.5.	Izgradnja kanalizacione mreže Kadarići	Općina Ilijaš, Ministarstvo prostornog uređenja Kantona sarajevo, JKP „Vodostan“ d.o.o., Ilijaš	2013-2017	Ukupno: 950.000,00 KM Ministarstvo prostornog uređenja KS: 760.000,00 KM Općina Ilijaš: 190.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže u kilometrima • Ukupan broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu U kadarićima 	Urađen glavni projekat
1.1.2.6.	Izgradnja kanalizacione mreže Crna Rijeka (Kamenica)	Općina Ilijaš, Ministarstvo prostornog uređenja Kantona sarajevo, JKP „Vodostan“ d.o.o., Ilijaš	2015-2017	Ukupno: 500.000,00 KM Ministarstvo prostornog uređenja KS:400.000,00 KM Općina Ilijaš:100.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže u kilometrima • Ukupan broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu u Crnoj Rijeci 	Urađen glavni projekat
1.1.2.7.	Izgradnja kanalizacione mreže Luka	Općina Ilijaš, Ministarstvo prostornog uređenja Kantona sarajevo, JKP „Vodostan“ d.o.o., Ilijaš	2013-2017	Ukupno: 1,595.205,00 KM Ministarstvo prostornog uređenja KS: 1.276.164,00 KM Općina Ilijaš: 319.041,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže u kilometrima • Ukupan broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu u Luci 	Urađen glavni projekat

1.1.2.8.	Izgradnja kanalizacione mreže Mrakovo-Podlugovi i uređenje potoka Gnionica	Općina Ilijaš, Ministarstvo prostornog uređenja Kantona sarajevo, JKP „Vodostan“ d.o.o., Ilijaš	2013-2017	Ukupno: 320.000,00 KM Ministarstvo prostornog uređenja KS: 256.000,00 KM Općina Ilijaš: 64.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže u kilometrima • Ukupan broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu u Mrakovu 	Urađen glavni projekat
----------	---	---	-----------	--	--	------------------------

1.2. Strateški cilj: Poboljšana zaštita okoliša

Stepen važnosti strateškog cilja: visok

1.2.1. Naziv programa: Zaštita okoliša

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
1.2.1.1.	Jačanje ekološke svijesti	Općina Ilijaš Donatori Osnovne škole Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša NVO	2014-2017	Ukupno: 30.000,00KM Općina Ilijaš: 4.500,00KM potencijalni donatori 25.500,00KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj učesnika edukacije • Ukupna količina zbrinutog kućnog otpada u toku godine • Broj uklonjenih divljih deponija • Dnevna potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici • Broj korisnika toplotne energije po vrsti goriva 	U početnoj fazi
1.2.1.2.	Unapređenje i proširenje organizovanog prikupljanja kućnog otpada i sanacija divljih deponija	KJKP „Rad“, Sarajevo Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša Općina Ilijaš, Mjesne zajednice i Donatori	2013-2017	Ukupno: 150.000,00 KM Općina Ilijaš : 22.500,00 Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša: 30.000,00KM Donatori: 97.500,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Ukupna količina zbrinutog kućnog otpada u toku godine • Broj uklonjenih divljih deponija 	U početnoj fazi

1.2.1. Naziv programa: Zaštita okoliša

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
1.2.1.3.	Deminiranje lokaliteta: Lješevo, Sovrle, Kostrača i Crna Rijeka	Općina Ilijaš BH MAC Donatori	2013-2017	Ukupno: 500.000,00 KM Općina Ilijaš: 100.000,00KM Donatori: 400.000,00	<ul style="list-style-type: none"> Godišnja deminirana površina u m² na području Lješeva, Sovrle, Kostrače i Crne Rijeke 	U početnoj fazi

1.2.2. Naziv programa: Regulacija vodotoka

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
1.2.2.1.	Regulacija korita rijeke Misoče	Općina Ilijaš Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša	2013-2017	Ukupno: 500.000,00KM Općina Ilijaš: 100.000,00 KM Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša: 400.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> Dužina uređenih korita rijeka na teritoriji općine Ilijaš 	Izrađen projekat
1.2.2.2.	Regulacija korita rijeke Ljubine i Rače	Općina Ilijaš Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša	2015-2017	Ukupno: 300.000,00KM Općina Ilijaš: 60.000,00 KM Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša: 240.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> Dužina uređenih korita rijeka na teritoriji općine Ilijaš 	Usvojen regulacioni plan Srednje, urađeni idejni projekti

2 . PRIORITET: Prestrukturiranje privredih djelatnosti usmjereno na povećanja njihove konkurentnosti i profitabilnosti

2.1. Strateški cilj: Unaprijeđen sistem za razvoj privrede sa posebnim naglaskom na malo i srednje poduzetništvo Stepen važnosti strateškog cilja: visok

2.1.1. Naziv programa: Razvoj poduzetničke infrastrukture

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
2.1.1.1.	Industrijska zona Luka-uređenje građevinskog zemljišta (put, vodovod, kanalizacija, PTT, rasvjeta, gasifikacija)	Općina Ilijaš Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo	2013-2017	Ukupno:2.000.000,00KM Općina Ilijaš: 1.000.000,00KM Ministarstvo privrede KS: 1.000.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj kilometara rekonstruisane lokalne putne mreže u toku jedne godine • Ukupna dužina puteva u industrijskim zonama • Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže u kilometrima • % učešća izvoza općine Ilijaš u ukupno ostvarenom izvozu FBiH 	Usvojen regulacioni plan, Izrađeni glavni projekti pristupnog puta i mosta
2.1.1.2.	Izgradnja stambeno poslovnog kompleksa Banovac	Općina Ilijaš Potencijalni investitori	2013-2017	Ukupno: 21.000.000,00 KM Investitori: 21.000.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Gustina naseljenosti • Broj m² novoizgrađenih stambenih i poslovni jedinica na teritoriji općine Ilijaš • Prosječna neto plaća u općini Ilijaš 	Usvojen regulacioni plan Banovac

2.1.2. Naziv programa: Razvoj deficitarnih djelatnosti

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
2.1.2.1.	Izrada elaborata i izgradnja hidroelektrane Ribarići	Općina Ilijaš Potencijalni investitori	2014-2017	Ukupno: 20,300.000,00 KM Općina Ilijaš: 300.000,00 KM Investitori: 20,000.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> % učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radnoaktivnog stanovništva na teritoriji općine Ilijaš u oblasti energetike Broj izrađenih elaborata iz oblasti energetike 	U početnoj fazi
2.1.2.2.	Stimulisanje razvoja deficitarnih zanata	Općina Ilijaš Donatori	2016	Ukupno: 60.000,00 KM Općina Ilijaš: 9.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika u općini Ilijaš BDP po glavi stanovnika u općini Ilijaš Prosječna neto plaća u Općini Broj zaposlenih na jednog korisnika penzije 	U početnoj fazi

2.2. Strateški cilj: Podstaknuta i tržišno usmjerena poljoprivredna proizvodnja

Stepen važnosti strateškog cilja: visok

2.2.1. Naziv programa: Unapređenje tržišnog plasmana poljoprivrednih proizvoda

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
2.2.1.1.	Tržnica Ilijaš (objekat, saobraćajnica, parking, garažni prostor i zanatski centar)	Općina Ilijaš Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo Potencijalni investitori	2015-2017	Ukupno: 4,000.000,00 KM Općina Ilijaš: 300.000,00 KM Ministarstvo privrede KS: 1,000.000,00 KM Investitori: 2,700.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> % učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radnoaktivnog stanovništva na teritoriji općine Ilijaš Vrsta i brojno stanje stoke i domaćih životinja na području općine Ilijaš 	Usvojen regulacioni plan Centar

2.2.1. Naziv programa: Unapređenje tržišnog plasmana poljoprivrednih proizvoda

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
2.2.1.2.	Razvoj plasteničke kooperacije	Općina Ilijaš BH Food Investor Korisnici projekta-Farmeri	2013-2017	Ukupno: 150.000,00 Opština: 75.000,00 Korisnici projekta: 75.000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Broj nabavljenih platenika • Iznos iskorištenih novčanih podrški za poljoprivredne proizvođače sa teritorije općine Ilijaš • Zasijane sjetvene površine pod platenicima 	U pripremi

2.2.2. Naziv programa: Intenziviranje poljoprivredne proizvodnje

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
2.2.2.1.	Podrška razvoju nekonvencionalnih proizvodnji	Općina Ilijaš, Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo, Korisnici projekta- farmeri	2014-2016.	Ukupno: 30.000,00 Opština: 10.000,00 Kanton: 10.000,00 Donatori: 10.000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Iznos iskorištenih novčanih podrški za poljoprivredne proizvođače sa teritorije općine Ilijaš • Broj novoregistriranih poljoprivrednih proizvođača u oblasti nekonvencionalne proizvodnje 	U pripremi
2.2.2.2.	Projekat uapređenja razvoja voćarstva	Općina Ilijaš Kanton Sarajevo Farmeri	2013-2017.	Ukupno: 125.000,00 Općina Ilijaš: 50.000,00 Kanton Sarajevo: 50.000,00 Farmeri: 25.000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Broj uzgajivača voća uključenih u projekat • % povećanja površina zemljišta zasađenih plantažnih voćnjaka • % učešća radnosposobnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika općine Ilijaš • Iznos iskorištenih novčanih podrški za poljoprivredne proizvođače sa teritorije općine Ilijaš 	U pripremi

2.3.1. Naziv programa: Razvoj turističkih kapaciteta

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
2.3.1.1.	Izgradnja planinarskog doma	Općina Ilijaš Planinarsko društvo Bijambare	2013	Ukupno: 220.000,00 KM Općina Ilijaš: 50.000,00 KM Planinarsko društvo Bijambare: 170.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj stanovnika na jedan objekat društvenih, kulturnih i sportsko rekreativnih aktivnosti • Broj turističkih posjeta Planinarskom domu 	U početnoj fazi
2.3.1.2.	Turistički kompleks Podlipnik (projekat, promocija lokacije, početne investicije-uređenje lokacije)	Općina Ilijaš Investitori	2015-2017	Ukupno: 1.130.000,00KM Općina Ilijaš: 130.000,00 KM Investitori: 10.000.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj stanovnika na jedan objekat društvenih, kulturnih i sportsko rekreativnih aktivnosti • Broj turističkih posjeta turističkom kompleksu • Nivo razvijenosti općine Ilijaš u odnosu na FBiH 	U početnoj fazi
2.3.1.3.	Izgradnja motela na lokalitetu Bijambare	Općina Ilijaš Investitori	2014-2015	Ukupno: 3.000.000,00KM Investitori: 3.000.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj turističkih posjeta lokaliteta Bijambare • BDP po glavi stanovnika općine Ilijaš • Nivo razvijenosti općine Ilijaš u odnosu na FBiH 	U početnoj fazi

2.3.2. Naziv programa: Obogaćivanje turističke ponude

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
2.3.2.1.	Postavljanje turističke signalizacije na teritoriji općine Ilijaš	Općina Ilijaš JU „Zaštićena prirodna područja KS“ Kanton Sarajevo Ministarstvo Turistička zajednica KS	2013	Ukupno: 150.000,00 KM Općina Ilijaš: 30.000,00 KM Donatori: 120.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj turističkih posjeta u općini Ilijaš • Broj postavljenih putokaza i turističko-informativnih tabli • Nivo razvijenosti općine Ilijaš u odnosu na FBiH 	U pripremi
2.3.2.2.	Razvoj agroturizma	Federalno ministarstvo poduzetništva, Federalno ministarstvo turizma, Ministarstvo privrede KS, Turistička zajednica KS, Udruženje poljoprivrednika, Zadruga, proizvođači eko hrane	2013-2015	Ukupno: 100.000,00 KM Opština: 5.000,00 KM Kanton: 15.000,00 KM FBiH ministarstvo poduzetništva: 10.000,00 KM F. ministarstvo turizma: 10.000,00 KM Donatori: 50.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj mladih poduzetnika iz oblasti agroturizma • BDP po glavi stanovnika u općini Ilijaš • Broj zaposlenih na jednog korisnika penzije 	U pripremi

2.4. Strateški cilj: Povećana konkurentnost domaćih proizvoda i usluga

Stepen važnosti strateškog cilja: visok

2.4.1. Naziv programa: Brendiranje proizvoda

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
2.4.1.1.	Brendiranje poljoprivrednih, metalnih i drvnih proizvoda	FBiH- Ministarstvo poljoprivrede vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo privrede KS,	2013-2017	Ukupno: 75.000,00 KM Opština: 10.000,00KM Kanton: 15.000,00KM Donatori: 45.000 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljena proizvodnja satnih osnova • Količine otkupljenog meda i voska • BDP po glavi stanovnika u općini 	U početnoj fazi

2.4.1. Naziv programa: Brendiranje proizvoda

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
		Općina Ilijaš, korisnici projekta, donatori		Privrednici: 5. 000,00KM	Ilijaš	
2.4.1.2.	Podrška standardizaciji i certifikaciji proizvoda	Općina Ilijaš, korisnici projekta, donatori	2016	Ukupno: 60.000, 00 KM Općina:10.000,00 KM Privrednici: 20.000,00 KM Donatori:30.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> Iznos iskorištenih sredstava novčanih podrški za poljoprivredne proizvođače sa područja općine Ilijaš Broj certificiranih proizvoda Broj standardiziranih proizvoda % učešća izvoza općine Ilijaš u ukupno ostvarenom izvotu FBiH 	U početnoj fazi

2.4.2. Naziv programa: Povećanje konkurentnosti eko proizvoda

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
2.4.2.1.	Podizanje nivoa sanitarno tehničke opremljenosti farmi	Općina Ilijaš, Ministarstvoprivrede KS, Donatori, Farmeri	2015-2017	Ukupno: 300.000,00 KM Općina Ilijaš: 30.000,00 KM Ministarstvo privrede KS: 30.000,00 KM Farmeri: 60.000,00 KM Donatori: 200.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> Broj uključenih farmi u projekat Broj nabavljenih urežaja Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže u km % učešća izvoza općine Ilijaš u ukupno ostvarenom izvotu FBiH
2.4.2.2.	Organizacija sajma EKO poljoprivrednih proizvoda	Ministarstvo privrede KS, Udruženje poljoprivrednika, Udruženje pčelara "Maja" Ilijaš, zadruge, proizvođači eko hrane	2013-2017	Ukupno: 100.000,00 KM Opština: 30.000,00 KM Donatori: 50.000,00 KM Učesnici sajma: 20.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> Broj izlagača na sajmu Broj posjetilaca sajma Iznos iskorištenih sredstava novčanih podrški za poljoprivredne proizvođače sa područja općine Ilijaš 	U početnoj fazi

3 . PRIORITET: Poboljšanje kvaliteta društvenog života i unapređenje ljudskih resursa

3.1. Strateški cilj: Stvoreni administrativni i infrastrukturni preduslovi za poboljšanje kvaliteta društvenog života

Stepen važnosti strateškog cilja: visok

3.1.1. Naziv programa: Unapređenje sportskih kapaciteta

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
3.1.1.1.	Sportsko rekreativni centar Banovac– gradski stadion Ilijaš	Općina Ilijaš Kantonalno i federalno ministarstvo kulture i sporta	2013-2017	Ukupno: 1.200.000,00 KM Općina Ilijaš: 500.000,00 KM Kantonalno i federalno ministarstvo kulture i sporta: 700.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj stanovnika na jedan objekat društvenih, kulturnih i spotsko rekreativnih aktivnosti • Broj korisnika usluga sportsko rekreativnog centra • Gustina naseljenosti 	Usvojen regulacioni plan Banovac
3.1.1.2.	Sportske plohe (Mrakovo, Podlugovi, Ilijaš Grad, Ljubinići)	Općina Ilijaš Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo	2013-2017	Ukupno: 200.000,00 KM Općina Ilijaš: 80.000,00KM Ministarstvo kulture i sporta: KS: 120.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj stanovnika na jedan objekat društvenih, kulturnih i spotsko rekreativnih aktivnosti • Broj novoizgrađenih sportskih ploha u općini Ilijaš • Gustina naseljenosti 	U početnoj fazi
3.1.1.2.	Proširenje i opremanje fiskulturnih sala u Srednjoškolskom centru Ilijaš i OŠ Hašim Spahić, Ilijaš	Općina Ilijaš Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo Srednjoškolski centar Ilijaš OŠ Hašim Spahić Ilijaš Donatori	2014-2016	Ukupno: 1.000.000,00 KM Općina Ilijaš: 100.000,00KM Ministarstvo obrazovanja i nauke KS: 500.000,00 KM Donator: 400.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Korisna površina zatvorenog prostora osnovnih i srednjih škola u m2 po učeniku • Broj organizovanih sportskih takmičenja 	U početnoj fazi

3.1.2. Naziv programa: Pобољшanje zdravstvenih i administrativnih usluga

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
3.1.2.1.	Nadogradnja i redizajniranje zgrade Općine i Doma zdravlja Ilijaš	Općina Ilijaš Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo	2015-2017	Ukupno: 1.000.000,00 Općina Ilijaš: 1.000.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj stanovnika općine Ilijaš na jednog ljekara • Broj novih zdravstvenih usluga • Nivo razvijenosti općine Ilijaš u odnosu na FBiH 	U početnoj fazi
3.1.2.2.	Centar za mentalno zdravlje	Općina Ilijaš Ministarstvo zdravstva Kantona sarajevo Donatori	2013	Ukupno: 150.000,00 KM Općina Ilijaš: 50.000,00 KM Ministarstvo zdravstva KS: 50.000,00 KM Donatori: 50.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj stanovnika općine Ilijaš na jednog ljekara • Broj novih zdravstvenih usluga • Broj korisnika usluga centra za mentalno zdravlje • % učešća radnosposobnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika općine Ilijaš 	Rekonstrukcija postojećeg objekta i nabavka opreme
3.1.2.3.	Centar za fizikalnu terapiju (Stambeno poslovni kompleks Banovac)	Općina Ilijaš Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo	2014-2015	Ukupno: 800.000,00 KM Općina Ilijaš: 500.000,00 KM Ministarstvo zdravstva KS:300.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj stanovnika općine Ilijaš na jednog ljekara • Broj novih zdravstvenih usluga • Broj korisnika usluga centra za fizikalnu terapiju • % učešća radnosposobnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika općine Ilijaš 	Usvojen regulacioni plan Banovac

3.1.3. Naziv programa: Energetska efikasnost školskih objekata

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
3.1.3.1.	Rekonstrukcija (utopljavanje) školskog objekta i dvorišta područne	Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo Donatori	2013-2014	Ukupno: 50.000,00 KM Ministarstvo obrazovanja i nauke KS : 25.000,00 KM Donatori:25.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja na jednog nastavnika • Broj korisnika toplotne energije po vrsti grijanja 	U početnoj fazi

	škole Ljubinići				<ul style="list-style-type: none"> • Broj prostornih jedinica po vrsti grijanja 	
3.1.3.2.	Zamjena stolarije u OŠ „Podlugovi“	Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo Donatori	2013	Ukupno: 140.000,00 KM Ministarstvo obrazovanja i nauke KS : 70.000,00 KM Donatori:70.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Korisna površina zatvorenog prostora osnovnih i srednjih škola u m2 po učeniku • Broj prostornih jedinica po vrsti grijanja • Broj objekata sa poboljšanom energetsom efikasnošću 	U početnoj fazi

3.2. Strateški cilj: Uspostavljeni funkcionalni kapaciteti za lokalni razvoj

Stepen važnosti strateškog cilja: visok

3.2.1. Naziv programa: Unapređenje upravljanja lokalnim razvojem

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
3.2.1.1.	Uspostavljanje centra za održivi razvoj, unapređenje poduzetničke svijesti i marketing lokalne zajednice	Općina Ilijaš Donatori	2013	Ukupno:100.000,00 KM Općina Ilijaš: 15.000,00 KM Donatori:85.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika u općini Ilijaš • BDP po glavi stanovnika u općini Ilijaš • Prosječna neto plaća u Općini • Udio stanovnika sa završenom srednjom, višom i visokom spremom koji se nalaze na evidenciji Službe za zapošljavanje • Nezaposlene žene prema stepenu stručnog obrazovanja 	U početnoj fazi
3.2.1.2.	Jačanje poduzetništva unapređenjem tradicionalno-	Općina Ilijaš JU „KSC Radio Ilijaš“ Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo	2013-2017	Ukupno: 100.000,00 KM Općina Ilijaš: 25.000,00 KM Ministarstvo kulture i sporta KS: 25.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj posjetilaca tradicionalno kulturnim manifestacijama • Stopa prirodnog priraštaja 	Nastavak realizacije

3.2.1. Naziv programa: Unapređenje upravljanja lokalnim razvojem

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
	kulturnih manifestacija (korida, Ilijaški dani)	NVO Sponzori		JU „KSC Radio Ilijaš“: 20.000,00 KM Sponzori: 20.000,00 KM NVO: 10.000,00 KM		

3.3. Strateški cilj: Povećana konkurentnost radne snage

Stepen važnosti strateškog cilja: visok

3.3.1. Naziv programa: Usklađivanje obrazovnih programa i usmjerenja sa potrebama lokalnog tržišta rada

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
3.3.1.1.	Uvođenje novih obrazovnih smjerova u Srednjoškolskom centru Ilijaš	Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo SŠC Ilijaš	2013	Ukupno: 50.000,00 KM Ministarstvo obrazovanja i nauke KS: 0.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja na jednog nastavnika • % učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radno aktivnog stanovništva u općini Ilijaš • % učešće korisnika socijalne zaštite u ukupnom stanovništvu • Stopa prirodnog priraštaja • Broj knjiga gradske biblioteke po stanovniku Općine 	U početnoj fazi
3.3.1.2.	Izgradnja javno privatnog partnerstva uspostavljanjem sistema za povezivanje	Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo Univerzitet u Sarajevu Privredna komora	2013-2017	Ukupno: 50.000,00 KM Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo: 5.000,00 KM Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo: 5.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj sklopljenih sporazuma o javno privatnom partnerstvu • Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika u općini Ilijaš • Nezaposlene žene prema stepenu stručnog obrazovanja 	U početnoj fazi

3.3.1. Naziv programa: Usklađivanje obrazovnih programa i usmjerenja sa potrebama lokalnog tržišta rada

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
	obrazovnih i naučnoistraživačkih institucija sa privredom općine Ilijaš	Kantona sarajevo Privrednici općine Ilijaš Općina Ilijaš Donatori		Privredna komora Kantona Sarajevo: 5.000,00 KM Privrednici općine Ilijaš: 5.000,00 KM Općina Ilijaš: 5.000,00 KM Donatori: 25.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> Broj knjiga gradske biblioteke po stanovniku općine Udio stanovnika sa završenom srednjom, višom i visokom spremom koji se nalaze na evidenciji Službe za zapošljavanje 	

3.4. Strateški cilj: Osnažen lokalni nevladin sektor i unaprijeđena saradnja sa NVO

Stepen važnosti strateškog cilja: visok

3.4.1. Naziv programa: Osnaživanje omladinskog aktivizma

Broj	Projekat	Partneri za implementaciju	Period implementacije	Iznos i izvor finansiranja (domaća valuta, KM)	Indikatori	Status projekta
3.4.1.1.	Jačanje nevladinog sektora u oblastima: prevencija maloljetničke delikvencije, zaštita kulturno-historijskog naslijeđa	Općina Ilijaš Donatori Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo Ministarstvo zdravstva Kanona Sarajevo	2013-2017	Ukupno: 50.000,00 KM Općina : 10.000,00 KM Donatori: 40.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> Broj novoregistrovanih udruženja iz oblasti prevencije maloljetničke delikvencije i zaštite kulturno-historijskog naslijeđa % učešća korisnika socijalne zaštite 	U početnoj fazi
3.4.1.2.	Omladinski centar u Domu kulture Podlugovi	Općina Ilijaš Ministarsvo kulture i sporta Kantona Sarajevo Donatori	2014.-2017	Ukupno: 300.000,00 KM Općina Ilijaš: 50.000,00 KM Ministarstvo kulture i sporta KS: 50.000,00 KM Donatori: 200.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> Broj korisnika centra Broj stanovnika na jedan objekat društvenih, kulturnih i sportsko rekreativnih aktivnosti Gustina naseljenosti 	U početnoj fazi

5.2. Top 10 projekata

Strateški cilj	2.2. Podstaknuta i tržišno usmjerena poljoprivredna proizvodnja							
Projekt	2.2.2.2. Unapređenje razvoja voćarstva							
Opis projekta	<p>Voćarska proizvodnja na području općine Ilijaš odvija se isključivo u okviru poljoprivrednih gazdinstava. Stanje ove proizvodnje karakteriziraju niski prinosi, klasični uzgojni oblici, ekstenzivna proizvodnja sa starim zasadima uglavnom u okviru okućnice, prevaziđeni asortiment, niski nivo agro i pomotehničke zaštite. Projektom je predviđeno podizanje novih zasada plantažnog tipa sadnje na posjedima poljoprivrednika sa teritorije općine Ilijaš i njihovo uvezivanje sa raspoloživim rashladno skladišnim kapacitetima.</p> <p>Orientacija na veću proizvodnju voća i povezivanje sa izgrađenim skladišnim kapacitetima doprinijelo bi stabilnosti ponude i sigurnom obezbjeđenju lokalnog tržišta voćarskim proizvodima. U periodu implementacije projekta 2013- 2017 godina projektom je predviđeno da se za svaku godinu podstakne nabavka sadnica i repromaterijala za 10 korisnika do 2.000 m² zemljišta , obezbjedi edukacija i inicira mogućnost udruživanja korisnika projekta sa odkupno distributivnim centrima.</p>							
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Podignuti novi zasadi plantažnog voća • Educirani proizvođača o tehnologiji uzgoja voća plantažnog tipa • Uvezani proizvođači voća sa postojećim rashladno skladišnim i distributivnim kapacitetima 							
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Zasaćeno 10.000 m² voća plantažnog tipa uzgoja • Educirao 50 proizvođača plantažnog voća • Formirana mreža kooperanata 							
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Broj uzgajivača voća uključenih u projekat • % povećanja površina zemljišta zasađenih plantažnih voćaka • Iznos iskorištenih novčanih podrški za poljoprivredne proizvođače 							
Potrebne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Donošenje kriterija za izbor korisnika projekta • Raspisivanje javnog poziva za nabavku sadnica voća i repromaterijala • Odabir korisnika projekta • Stručni nadzor i edukacija pri formiranju plantažnih voćnjaka • Obezbeđenju rashladnoskladišnog prostora za proizvedene kolčine • Monitoring i evaluacija 							
Pretpostavke	<ul style="list-style-type: none"> • Zainteresiranost poljoprivrednih proizvođača za saradnju • Povoljni vremenski uslovi 							
Vrijeme trajanja (početak-završetak)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Procjena troškova (KM)	KM: 125.000,00		Potencijalni finansijski izvori i iznosi finansiranja		Općina Ilijaš KM: 50.000,00 Kanton Sarajevo KM: 50.000,00 Farmeri KM: 25.000,00			
Partneri za implementaciju	<ul style="list-style-type: none"> • Općina Ilijaš, • Kanton Sarajevo • Farmeri 							
Status projekta	U pripremi							

Strateški cilj	2.2. Podstaknuta i tržišno usmjerena poljoprivredna proizvodnja							
Projekt	2.2.1.2. Razvoj plasteničke kooperacije							
Opis projekta	Usitnjenost posjeda na teritoriji općine Ilijaš nameće potrebu da se racionalnije koriste raspoloživi zemljišni resursi. Općina Ilijaš raspolaže pogodnim lokalitetima za proizvodnju povrća u plastenicima, međutim potrebna su značajna investicijska ulaganja u ovaj vid poljoprivredne proizvodnje, edukacije i jačanje kooperantskih odnosa u cilju sigurnog plasmana proizvoda. Projektom bi se stvorili dobri preduslovi za osnaživanje ovog vida poljoprivredne proizvodnje na način da se osigura zatvaranje cjelokupnog lanca vrijednosti od nabavke sadnog materijala, repromaterijala, stručne pomoći i obezbjeđenja plasmana proizvoda. U vremenskom periodu od 2013-2017 podsticanjem ovog vida proizvodnje kroz sufinansiranje nabavke plastenika, te povezivanje proizvođača sa kooperantskim firmama koje obezbjeđuju kvalitetan sadni i repromaterijal, stručnu pomoć i plasman proizvoda, osigurao bi se održiv razvoj plasteničke proizvodnje na teritoriji općine Ilijaš.							
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Racionalna upotreba raspoloživog poljoprivrednog zemljišta • Educirani proizvođača o tehnologiji plasteničke proizvodnje • Stvorena kooperantska mreža koja osigurava nabavku kvalitetnog sadnog i repromaterijala i plasman proizvoda 							
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Povećane površine poljoprivrednog zemljišta pod plastenicima za 5.000m² • Educirano 50 poljoprivrednih proizvođača • Stvorena kooperantska mreža 							
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Broj nabavljenih plastenika • Iznos iskorištenih novčanih podrški za poljoprivredne proizvođače sa teritorije općine Ilijaš • Zasijane sjetvene površine pod plastenicima 							
Potrebne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Donošenje kriterija za ulazak korisnika u kooperaciju • Promocija projekta od strane glavnog kooperanta i odabir korisnika • Edukacija korisnika, o tehnologiji uzgoja • Sufinansiranje nabavke plastenika, nabavka sadnog i repromaterijala • Praćenje proizvodnje i plasmana proizvoda 							
Pretpostavke	<ul style="list-style-type: none"> • Stabilne cijene poljoprivrednih proizvoda • Obezbeđenje individualnog navodnjavanja 							
Vrijeme trajanja (početak-završetak)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Procjena troškova (KM)	KM: 150.000,00		Potencijalni finansijski izvori i iznosi finansiranja		Općina Ilijaš KM: 75.000,00 Korisnici projekta KM: 75.000,00			
Partneri za implementaciju	<ul style="list-style-type: none"> • Općina Ilijaš, • Korisnici projekta • Glavni kooperant 							
Status projekta	U pripremi							

Strateški cilj	2.3 Razvijen turizam – ruralni, agro turizam i turizam aktivnog odmora							
Projekt	2.3.2.1. Postavljanje turističke signalizacije na teritoriji općine Ilijaš							
Opis projekta	Općina Ilijaš raspolaže značajnim prirodnim potencijalima, za razvoj turizma. Naročito značajni turistički potencijali su smješteni na tzv gornjem području Općine, odnosno u predjelima Crnoriječke visoravni, Bijambara, Podlipnika, Gajeva i Vrutaka i njima okolinim mjestima. Blizina Sarajeva kao glavnog i najvećeg bosanskohercegovačkog grada koji je od ovih lokacija udaljen u proseku oko 30km, te raspoloživi prirodni potencijali općinu Ilijaš opredjeljuje da razvoj turizama stavi u fokus svojih budućih razvojnih aktivnosti. Osim navedenog magistralni put Sarajevo-Tuzla osigurava značajnu frekvenciju ljudi tako da lokacije i postojeći turistički kapaciteti i neplanski mogu biti posjećeni od strane prolaznika. Turističkom signalizacijom bi se promovisali prirodni potencijali i postojeći turistički kapaciteti čime bi turistima bila pojednostavljena komunikacija i dala informacija da jednostavno i brzo kreiraju plan svoj boravka na ovom području. Osim navedenog ovim projektom bi se stvorile pretpostavke za budući razvoj turizma na teritoriji Općine, te privlačenje potencijalnih domaćih i inozemnih investitora u cilju jačanja turističke posjete lokaciji. Pod postavljanjem turističke signalizacije podrazumjeva se postavljanje putokaza, turističkih karata, te turističkih informativnih pultova, sa promotvnim materijalima.							
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Promovisana turistička destinacija • Unapređenjen razvoj turistilkih kapaciteta • Unapređenjen kvalitet turističke ponude • Poboljšana orijentacija u prostoru 							
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznatljive turističke destinacije • Povećan broj turistilkih posjeta • Zadovoljni posjetioci lokacije 							
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Broj turističkih posjeta u općini Ilijaš • Broj postavljenih putokaza i turističko-informativnih tabli • Nivo razvijenosti općine Ilijaš u odnosu na F BiH 							
Potrebne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada glavnog projekta • Prikupljanje potrebnih saglasnosti • Raspisivanje javnog poziva za dostavljanje ponuda • Izbor najpovoljnijeg ponuđača i nadzora • Postavljanje turističke signalizacije • Tehnički prijem 							
Pretpostavke	<ul style="list-style-type: none"> • Uspiješno prikupljene potrebne saglasnosti • Uspješno rješavanje imovinsko pravnih odnosa 							
Vrijeme trajanja (početak-završetak)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Procjena troškova (KM)	KM: 150.000,00		Potencijalni finansijski izvori i iznosi finansiranja		Općina Ilijaš KM: 30.000,00 Donatori KM: 120.000,00 KM			
Partneri za implementaciju	<ul style="list-style-type: none"> • Općina Ilijaš i donatori • Turistička zajednica KS • JU Zaštićena prirodna područja KS 							
Status projekta	U pripremi							

Strateški cilj	2.1. Unaprijeđen sistem za razvoj privrede sa posebnim naglaskom na malo i srednje poduzetništvo)							
Projekt	2.1.1.1 Industrijska zona Luka-uređenje građevinskog zemljišta (put, vodovod, kanalizacija, PTT, rasvjeta, gasifikacija)							
Opis projekta	Industrijska zona Luka površine 16,6 ha je smještena u okviru stambeno industrijske zone čija je ukupna površina 48,3 ha. Ista je podijeljena na 60 poslovnih lokacija u skladu sa Regulacionim planom Luke. Unutar zone nije izgrađena zajednička infrastruktura. Pristupna komunikacija kroz Industrijsku zonu Željezara nije riješena. Elaborat o eksproprijaciji zemljišta je završen, te je u toku faza otkupa zemljišta u skladu sa raspoloživim sredstvima. Ovim projektom se predviđa uređenje zajedničke infrastrukture u Industrijskoj zoni i to: saobraćajna infrastruktura, vodovodne i kanalizacione mreže, PTT infrastruktura, rasvjeta i gasifikacija čime bi bili stvoreni preduslovi za prodaju lokacija potencijalnim investitorima. Stavljanjem u funkciju Industrijske zone Luka bi bili stvoreni značajni privredni kapaciteti koji bi uveliko riješili problem nezaposlenosti na teritoriji općine Ilijaš.							
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Privučene investicije • Smanjenjena stopa nezaposlenosti • Povećan BDP općine Ilijaš 							
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Uređena poslovna infrastruktura • Stavljanje Industrijske zone u funkciju • Rasprodate lokacije 							
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Broj kilometara rekonstruisane lokalne putne mreže u toku jedne godine • Ukupna dužina puteva u industrijskim zonama • Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže u kilometrima • % učešća izvoza općine Ilijaš u ukupno ostavarenom izvozu FBiH 							
Potrebne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Otkup zemljišta • Javni poziv za prikupljanje ponuda za prodaju zemljišta • Prodaja zemljišta potencijalnim investitorima • Javni poziv za izgradnju infrastrukture • Odabir izvođača radova i nadzora • Izgradnja zajedničke infrastrukture • Tehnički prijem 							
Pretpostavke	<ul style="list-style-type: none"> • Zainteresiranost investitora za otkup zemljišta • Povoljna makoekonomska dešavanja u BiH • Povoljne kamatne stope 							
Vrijeme trajanja (početak-završetak)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Procjena troškova (KM)	KM: 2,000.000,00		Potencijalni finansijski izvori i iznosi finansiranja		Općina Ilijaš KM: 1,000.000,00 Ministarstvo privrede Kanton Sarajevo KM: 1,000.000,00			
Partneri za implementaciju	<ul style="list-style-type: none"> • Općina Ilijaš, • Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo • Potencijalni investitori 							
Status projekta	Usvojen regulacioni plan, izrađen glavni projekat pristupnog puta i mosta							

Strateški cilj	1.1. Unaprijeđena infrastruktura za održiv i uravnotežen razvoj							
Projekt	1.1.1.5. Industrijska zona Luka – izgradnja pristupnog puta i mosta do industrijske zone							
Opis projekta	<p>Industrijska zona Luka smještena je između pruge i autoputa Sarajevo-Zenica, te puta Ilijaš Stari-Bioča i rijeke Misoče. Ukupna površina industrijske zone je: 48,3ha od čega je privredna zona 16,6 ha.</p> <p>Pristup lokaciji je ograničen nedovoljnom visinom podvožnjaka u Starom Ilijašu. Izgradnjom pristupnog puta u dužini 320m i mosta na rijeci Misoči omogućio bi se bezbjedan i funkcionalan transport roba, povezanost sa već postojećom industrijskom zonom Željezara, te bi se rasteretio regionalni put na relaciji Ilijaš Stari-Podlugovi. Ovim projektom bi se stvorili preduslovi za privlačenje domaćih i inostranih investitora i razvoj privrede, te bolji ambijent za unapređenje već postojećih privrednih kapaciteta. Pored navedenog projektom bi se rješile i narastajuće potrebe stanovništva MZ Luka (oko 4.000 stanovnika) na način da bi se brže i kvalitetnije komunikacijski povezali sa gradskim centom.</p>							
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Bezbjedan i funkcionalan transport • Stvorene pretpostavke za investiranje • Unaprijeđena poslovna infrastruktura • Bezbjedna putna komunikacija za lokalno stanovništvo MZ Luka 							
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Izgrađen lokalni put • Izgrađen most na rijeci Misoči • Stvoreni uslovi za nastavak projekta unutarnjeg uređenja lokacije • Unaprijeđeni uslovi za brži ekonomski razvoj 							
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Broj kilometara rekonstruisane lokalne putne mreže u toku jedne godine • Broj novoizgrađenih mostova • Broj izrađenih regulacionih planova i površina obuhvata u toku jedne godine 							
Potrebne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Raspisivanje javnog poziva za izbor izvođača radova • Odabir izvođača radova i nadzora • Izgradnja pristupnog puta • Izgradnja mosta na rijeci Misoči • Tehnički prijem radova 							
Pretpostavke	<ul style="list-style-type: none"> • Uspješno rješavanje imovinsko pravnih odnosa 							
Vrijeme trajanja (početak-završetak)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Procjena troškova (KM)	KM: 700.000,00		Potencijalni finansijski izvori i iznosi finansiranja		Općina Ilijaš KM: 350.000,00 Ministarstvo privrede KS KM: 350.000,00			
Partneri za implementaciju	<ul style="list-style-type: none"> • Općina Ilijaš, • Kanton Sarajevo 							
Status projekta	Usvojen regulacioni plan, izraženi glavni projekti pristupnog puta i mosta							

Strateški cilj	1.1. Unaprijeđena infrastruktura za održiv i uravnotežen razvoj						
Projekt	1.1.1.6. Izgradnja saobraćajnice na relaciji pružni prelaz Ljubinići-Odžak i podvožnjaka Lješevo						
Opis projekta	<p>Područje MZ Lješevo prugom Sarajevo-Zenica podjeljeno je na dva dijela, MZ Ljubinići istom prugom je odvojena od regionalnog puta Sarajevo-Zenica. U ove dvije mjesne zajednice živi 2.616 stanovnika.</p> <p>Postojeća putna mreža ne zadovoljava trenutne potrebe stanovništva naročito u pravcu kretanja prema Ilijašu jer postojeći željeznički prelazi onemogućavaju kvalitetan i bezbjedan promet vozila i kretanje pješaka.</p> <p>Ovim projektom se predviđa izgradnja puta od pružnog prelaza u Ljubinićima do pružnog prelaza u Lješevu, te izgradnja podvožnjaka u Lješevu čime bi se ukinula dva pružna prelaza na željezničkoj pruzi Sarajevo-Zenica.</p> <p>U 2013. godini se predviđa izrada elaborata eksproprijacije i rješavanje imovinsko pravnih odnosa, izrada glavnog projekta pristupnog puta i mosta, čime bi bili stvoreni uslovi za izgradnju puta i podvožnjaka u Lješevu.</p> <p>Za 2014. godinu se predviđa izgradnja puta i podvožnjaka u Lješevu.</p>						
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Bezbjedna putna komunikacija • Unapređenjen kvalitet saobraćajne infrastrukture • Olakšana komunikacija unutar naselja 						
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Smanjen broj saobraćajnih nezgoda • Ukinuta četiri pružna prelaza • Stvorene pretpostavke za uspostavu gradskog mini prevoza 						
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Broj kilometara rekonstruisane putne mreže u toku jedne godine 						
Potrebne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada elaborata eksproprijacije • Rješavanje imovinsko pravnih odnosa • Izrada glavnog projekta • Raspisivanje javnog poziva za odabir izvođača radova • Odabir izvođača radova i nadzora • Izgradnja puta i podvožnjaka Lješevo • Tehnički prijem radova 						
Pretpostavke	<ul style="list-style-type: none"> • Uspješno rješavanje imovinsko pravnih odnosa 						
Vrijeme trajanja (početak-završetak)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Procjena troškova (KM)	KM: 710.000,00		Potencijalni finansijski izvori i iznosi finansiranja		Općina Ilijaš KM: 170.000,00 Direkcija za ceste KS KM: 270.000,00 JP Željeznice F BiH KM: 270.000,00		
Partneri za implementaciju	<ul style="list-style-type: none"> • Općina Ilijaš • Direkcija za ceste KS • JP Željeznice F BiH 						
Status projekta	U pripremi						

Strateški cilj	1.2. Unaprijeđena zaštita okoliša							
Projekt	1.2.2.1. Regulacija korita rijeke Misoče							
Opis projekta	<p>Rijeka Misoča protiče kroz urbani dio mjesnih zajednica Misoča, Ilijaš Stari i Luka. Dosada je izvršena regulacija korita rijeke Misoče na području MZ Ilijaš Stari, tako da je ovaj projekat nastavak realizacije započetih etapnih rješavanja regulacije korita rijeke Misoče. Regulacija korite na području MZ Misoča nije izvršena, ali je ista izgradnjom kanalizacione mreže Misoča-Ilijaš Stari očišćena od fekalnih voda čime su stvoreni preduslovi za regulaciju korita rijeke Misoče uzvodno od mosta u Ilijašu Starom. Regulaciom korita rijeke Misoče u ovom dijelu spriječit će se plavni valovi koji nastaju u periodu obimnih padavina.</p> <p>Projektom je predviđeno uređenje korita u dužini od 500m što će biti realizovano u periodu od 2013. do 2017. godine, i to godišnje po 100m. Završetkom ovog projekta osigurala bi se stabilnost mosta na regionalnom putu Sarajevo- Visoko, i spriječilo podlokavanje obale i objekata u naselju Mlini, te zaštitila kanalizaciona mreža Misoča-Ilijaš Stari</p>							
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Zaštićena obale rijeke • Sprečene poplave • Zaštićeni infrastrukturni objekti • Čist okoliš 							
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Smanjene materijalne štete • Unaprijeđen okoliš • Sigurna infrastruktura • Stabilan režim protoka vode 							
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Dužina uređenih korita rijeka na teritoriji općine Ilijaš 							
Potrebne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Raspisivanje javnog poziva za odabir izvođača radova • Odabir izvođača radova i nadzora • Animiranje lokalnog stanovništva • Radovi na uređenju korita • Tehnički prijem radova 							
Pretpostavke	<ul style="list-style-type: none"> • Zainteresiranost lokalnog stanovništva • Bezbjedan pristup obali 							
Vrijeme trajanja (početak-završetak)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Procjena troškova (KM)	KM: 500.000,00		Potencijalni finansijski izvori i iznosi finansiranja		Općina Ilijaš KM:100.000,00 Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša KS KM: 400.000,00			
Partneri za implementaciju	<ul style="list-style-type: none"> • Općina Ilijaš, • Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo 							
Status projekta	U pripremi glavni projekat, raspisan tender za izradu projekta.							

Strateški cilj	1.2. Unaprijeđena zaštita okoliša							
Projekt	1.1.2.1. Izgradnja vodovodne mreže Crnoriječka visoravan (izvorište Vrutak)							
Opis projekta	Šire područje Gajeva i Nišićke visoravni sa naseljenim mjestima: Gajevi, Gornji Čevljanovići, Donje Selo, Vrutci, Vukasovići, Sudići sa oko 3.000,00 stanovnika, zatim zaštićena zona Bijambare, školski objekti na Nišićima i Gajevima, objekat škole u prirodi na Nišićima i objekat škole za invalidne osobe na Gajevima, ambulanta Gajevi, te brojni vikend i turistički objekti i značajan stočni fond ovog područja imaju problem otežanog vodosnabdijevanja. Izvorište Vrutak koje se nalazi u mjestu Podlipnik zapadno od prijeratnog objekta škole na oko 1,2 km, sa procjenjenim kapacitetom vrela od 80 do 200 litara u sekundi predstavlja jedini način dugoročnog obezbjeđenja kvalitetnog vodosnabdijevanja. Projektom bi se kaptiralo izvorište, izvršio izbor lokacije glavnog rezervoara i pumpne stanice, izgradio glavni rezervoar i pumpna stanica, te rezvoari Glavica i Vrhovi, izgradio vod od glavnog rezervoara do rezervoara Glavica dužine 2km i vod od rezervoara Glavica do rezervoara Vrhovi dužine 2km.							
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Siguran pristup vodi za piće • Poboļšan kvalitet života u ruralnim područjima • Stvorene pretpostavke za ruralni razvoj, razvoj turizma i poljoprivrede 							
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Sinergetski efekat na kvalitet ekonomije ruralnog područja • Zaštita kvaliteta prirodnih resursa i očuvanje pejzaža • Povećana turistička posjećenost lokaliteta • Smanjena migracija stanovništva iz ruralnih područja 							
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Dnevna potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici pod upravom JKP Vodostan • Broj domaćinstava sa sigurnim pristupom vodi za piće 							
Potrebne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada glavnog projekta • Izrada elaborata o eksproprijaciji • Pribavljanje urbanističko-građevinske dokumentacije • Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa • Raspisivanje javnog poziva za izbor izvođača radova • Izbor izvođača radova i nadzora • Izvođenje radova (rezervoari, vodovodna mreža) • Tehnički prijem • Geodetsko snimanje trase vodovoda i izvorišta 							
Pretpostavke	<ul style="list-style-type: none"> • Procjenjeni kapacitet izvorišta zadovoljava potrebe građana • Zainteresiranost lokalnog stanovništva • Uspješno rješavanje imovinskopravnih odnosa 							
Vrijeme trajanja (početak-završetak)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Procjena troškova (KM)	KM: 1,000.000,00		Potencijalni finansijski izvori i iznosi finansiranja		Općina Ilijaš KM: 200.000,00 Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša KS KM: 800.000,00			
Partneri za implementaciju	<ul style="list-style-type: none"> • Općina Ilijaš, • Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo • JKP Vodostan d.o.o., Ilijaš 							
Status projekta	U pripremi							

Strateški cilj	3.1. Stvoreni administrativni i infrastrukturni preduslovi za poboljšanje kvaliteta društvenog života							
Projekt	3.1.2.2. Centar za mentalno zdravlje							
Opis projekta	Mentalno zdravlje je stanje u kojem pojedinac ostvaruje vlastite sposobnosti, te uspješno rješava uobičajene životne stresove, radi produktivno i plodonosno, te je sposoban dati svoj doprinos u zajednici. Općina Ilijaš nema centar na mentalno zdravlje, tako da se u ovoj oblasti zdravstvenih potreba oslanja na susjednu općinu Vogošća koja je udaljena 12km od Ilijaša. Potreba za osnivanjem ovog centra na teritoriji općine Ilijaš je zbog lošeg poslijeratnog kvaliteta življenja određenog dijela populacije, što uz problem ratom preživljenih trauma ostavlja posljedice na mentalno zdravlje (PTSP, depresija, porast maloljetničke delikvencije, nasilje u porodici, porast suicida itd). Otvaranjem Centra za mentalno zdravlje na teritoriji općine Ilijaš ovom dijelu populacije bi se približile usluge ovog vida zdravstvene pomoći. U cilju realizacije ovog projekta potrebno je izvršiti unutarnje uređenje postojećeg objekta u MZ Podlugovi koji se nalazi u sklopu ambulante Podlugovi, te nabaviti potrebni inventar i zdravstveno sanitarnu opremu, te obezbijediti stručni kadar.							
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen centar za mentalno zdravlje • Povećan kvalitet zdravstvenih usluga • Prevencija očuvanja mentalnog zdravlja 							
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Smanjen broj maloljetničkih delikata • Smanjena stopa porodičnog nasilja • Smanjen broj ovisnika od droga i alkohola • Kontrolisan PTSP sindrom 							
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Broj stanovnika općine Ilijaš na jednog ljekara • Broj novih zdravstvenih usluga • Broj korisnika usluga centra za mentalno zdravlje • % učešća radnosposobnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika 							
Potrebne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada projekta unutrašnje rekonstrukcije i adaptacije prostora • Raspisivanje javnog poziva za izbor izvođača radova i nabavku opreme • Izbor najpovoljnijeg izvođača radova i dobavljača opreme i nadzora • Izvođenje radova • Nabavka opreme • Tehnički prijem radova 							
Pretpostavke	<ul style="list-style-type: none"> • Oslobođen prostor od strane trenutnih korisnika • Zainteresiranost KJU Domovi Zdravlja Kantona Sarajevo 							
Vrijeme trajanja (početak-završetak)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Procjena troškova (KM)	KM: 150.000,00		Potencijalni finansijski izvori i iznosi finansiranja		Općina Ilijaš KM: 50.000,00 Ministarstvo zdravstva KS KM: 50.000,00			
Partneri za implementaciju	<ul style="list-style-type: none"> • Općina Ilijaš, • Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo • KJU Domovi Zdravlja Kantona Sarajevo 							
Status projekta	U pripremi							

Strateški cilj	3.1. Stvoreni administrativni i infrastrukturni preduslovi za poboljšanje kvaliteta društvenog života							
rojekt	3.1.1.2. Sportska ploha (Mrakovo, Podlugovi, Ilijaš Grad, Ljubinići)							
Opis projekta	<p>Naseljena mjesta Mrakovo, Podlugovi, Ljubinići nemaju izgrađene sportske plohe (igrališta) čime je ograničeno mladima da se aktivno bave sportom. Ilijaš Grad ima otvorene sportske plohe koje su locirane pored JU OŠ „Hašim Spahić“ i Srednjoškolskog centra Ilijaš koje je potrebno rekonstruisati i od npostojećih ploha za mali nogomet i košarku i napraviti multifunkcionalne sportske plohe na kojima je pored malog nogometa igrati košarku, odbojku, tenis i rukomet.</p> <p>Projektom su predviđena asvalitiranja i markiranja ploha, nabavka i ugradnja potrebnog inventara za navedene sportove (konstrukcije za koševе, table i koševi, mreže za odbojku sa držačima za mrežu, mreže za tenis sa držačima, te lopte za navedene sportove), ograde, postavljanje reflektora, klupe za gledaoce.</p> <p>U periodu 2013 do 2017 godine projekat predviđa etapnu izgradnju ploha po naseljenim mjestima, tako da svake godine se izgradi, odnosno modernizira po jedna ploha, te nabavi potrebni sportski inventar i sportski rekviziti.</p>							
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Unaprijeđen omladinski aktivizam • Unaprijeđen zdrav i pravilan razvoj mladih • Potaknut takmičarski duh • Aktivno učešće mladih u sportskim aktivnostima 							
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Afirmiran zdrav životni stil mladih • Stvorene pretpostavke za aktivno bavljenje sportom mladih • Smanjena stopa maloljetničke delikvencije • Poboljšanje psiho fizičke sposobnosti mladih 							
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Broj stanovnika na jedan objekat društvenih, kulturnih i sportsko rekreativnih aktivnosti • Broj novoizgrađenih sportskih ploha • Gustina naseljenosti 							
Potrebne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Odabir lokacija za nove sportske plohe • Izrada idejnog i glavnog projekta • Urbanistička i građevinska dokumentacija • Javni poziv za prikupljanje ponuda izvođača radova i nabavku opreme • Odabir izvođača i nadzora • Tehnički prijem 							
Pretpostavke	<ul style="list-style-type: none"> • Riješeni imovinsko pravni odnosi • Uspješeno proveden postupak javnih nabavki • Zainteresiranost mladih 							
Vrijeme trajanja (početak-završetak)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Procjena troškova (KM)	KM: 200.000,00		Potencijalni finansijski izvori i iznosi finansiranja		Općina Ilijaš KM: 80.000,00 Ministarstvo kulture i sporta KS KM: 120.000,00			
Partneri za implementaciju	<ul style="list-style-type: none"> • Općina Ilijaš, • Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo 							
Status projekta	U pripremi							

6. IMPLEMENTACIJA, MONITORING I EVALUACIJA

Implementacija

Procesom implementacije Strategije održivog razvoja 2013.-2017. će upravljati Tim za implementaciju kojeg će Odlukom imenovati općinski načelnik, a sačinjavati će ga šefovi ključnih općinskih službi i predstavnici privrednog i nevladinog sektora. Upravljački proces nad implementacijom Strategije će se odvijati isključivo kroz koordinirajuće sastanke tog tima uz redovno uključivanje nadležnih općinskih službi i drugih aktera koji učestvuju u pripremi i implementaciji projekata koji su njom predviđeni.

Tim će odmah po imenovanju biti obavezan izraditi poseban Plan za koordinaciju i efikasno upravljanje procesom implementacije Strategije, koji će obavezno sadržavati slijedeće elemente:

- Imenovana lica za koordinaciju i upravljanje procesom realizacije strategije (i, po potrebi, eksterna lica) sa njihovim osnovnim zaduženjima
- Aktivnosti potrebne za efikasnu koordinaciju i upravljanje procesom sa konkretnim zaduženjima članova tima (i, po potrebi, eksternih lica) u vezi s tim aktivnostima
- Vremenski plan provođenja predviđenih aktivnosti
- Sredstva, metode i dinamiku međusobne komunikacije i izvještavanja u okviru Tima, kao i prema općinskom načelniku i vijeću

Tim će potom biti obavezan, u skladu sa pripremljenim planom, poduzeti sve predviđene aktivnosti potrebne za izradu Godišnjeg operativnog plana za 2013. godinu, te nesmetan početak i tok implementacije prvoodabranih Top 10 projekata, uključivši i njihovo pravovremeno programiranje u Budžet, u iznosima u kojima je predviđeno njihovo finansiranje/sufinansiranje od strane Općine.

Na isti način Tim će biti obavezan prije isteka svake kalendarske godine sačiniti Godišnjeg operativni plan za implementaciju Strategije u narednoj kalendarskoj godini, sačinjen od novoodabranih Top 10 projekata. To će podrazumijevati i pripremu obrazaca A4 formata za novoodabranih Top 10 projekata, poput onih u poglavlju 5.2. ove Strategije, kao i planiranje i poduzimanje svih potrebnih aktivnosti neophodnih za početak njihove implementacije uključivši i one vezane za njihovo pravovremeno uključivanje u općinski budžet u predviđenim iznosima.

Monitoring i evaluacija

Imajući u vidu da svaka strategija i njen akcioni plan podliježu kontroli i vrednovanju, čime se bitno utiče na efikasniju implementaciju istih, Projektni tim je predvidio da će se u ovoj strategiji, ovom njenom dijelu posvetiti posebna pažnja.

U tu svrhu, općinski načelnik će po usvajanju strategije donijeti Odluku kojom se obrazuje Komisija za monitoring i evaluaciju, koja će biti sastavljena od pomoćnika općinskog načelnika, predstavnika općinskog vijeća, javnih poduzeća i institucija, kao i privrednog i nevladinog sektora.

Ovom odlukom će biti definisana imena članova Komisije i njihovi opšti zadaci, u smislu praćenja, nadgledanja i procjene postignutih rezultata realizacije Strategije, kao i obaveza i dinamika izvještavanja prema Općinskom vijeću Općine Ilijaš.

Komisija će po imenovanju biti obavezna izraditi poseban plan za monitoring i evaluaciju, koji će obavezno sadržavati slijedeće elemente:

- Imenovana lica za praćenje realizacije projekata (i, po potrebi, eksterna lica)
- Aktivnosti potrebne za efikasan monitoring
- Vremenski plan monitoringa
- Imenovana lica za evaluaciju (i, po potrebi, eksterna lica)
- Aktivnosti potrebne za efikasnu evaluaciju
- Definisani termini za evaluaciju
- Sredstva, metode i dinamiku međusobne komunikacije i izvještavanja u okviru Komisije, kao i prema općinskom načelniku i vijeću

Imenovana Komisija će raditi analizu realizovanih projekata i njihovih efekata, sa posebnim osvrtom na eventualne prepreke u realizaciji i davati smjernice za usklađivanje akcionog plana sa već urađenim.

Monitoring i evaluaciju će se obavezno vršiti jedanput godišnje, a u slučaju posebnih zahtjeva vezanih za implementaciju određenih dijelova Strategije, odnosno njenih ciljeva, programa i projekata monitoring i evaluacija će se vršiti i vanredno, tj. u momentu kada se za to javi opravdana potreba.

Aneksi

ANEKS 1: Indikatori

- Životna sredina i infrastruktura
- Ekonomski i ruralni razvoj
- Društveni razvoj (stanovništvo, obrazovanje i kvalitet života)

ANEKS 2: Lista potencijalnih projekata za period implementacije Strategije 2013.-2017.

ANEKS 3: Pregled važećih strateških dokumenata

ANEKS 4: Pregled aktuelnih projekata, planiranih budžetom općine, započetih u 2011. godini

ANEKS 5: Odluka/Rješenje o imenovanju Komisije za izradu „Strategije održivog razvoja općine Ilijaš za period 2013.-2017.“

ANEKS 6: Odluka/Rješenje o monitoringu i evaluaciji

ANEKS 7: Odluka/Rješenje o usvajanju Strategije održivog razvoja

ANEKS 1: Indikatori

A1.1. Životna sredina i infrastruktura

Indikator broj	1.1	OBLAST	Životna sredina i infrastruktura
		PODOBLAST	Zaštita životne sredine
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi		Prioriteti	1.
		Strateški ciljevi	1.1.
		Programi	1.1.1.
		Projekti	1.1.1.5.
INDIKATOR	Broj izrađenih Regulacionih planova i površina obuhvata u toku jedne godine		
Definisanje	<p>Regulacioni plan je detaljno planiranje uređenja prostora, te drugih elementa od važnosti za područje za koje se plan donosi.</p> <p>Na osnovu regulacionog plana Općinsko vijeće donosi Program uređenja gradskog građevinskog zemljišta.</p> <p>Indikator se računa na slijedeći način:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zbir ukupno donešenih regulacionih planova za područje Općine Ilijaš u toku jedne godine • Zbir površina koje su obuhvaćene regulacionim planovima za područje Općine Ilijaš u toku jedne godine 		
Izvori informacija	Broj izrađenih RP od strane KS, sa godinom usvajanja i površinom obuhvata: Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, interna baza podataka, na zahtjev.	Broj izrađenih RP od strane Općine Ilijaš, sa godinom usvajanja i površinom obuhvata: Služba za prostorno uređenje i stambeno-komunalne poslove, interna baza podataka RP, na zahtjev.	
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	Indikator obuhvata regulacione planove urađene od strane Kantona Sarajevo i od strane Općine Ilijaš. Površina općine Ilijaš je 309 km ² , a Regulacionim planovima do 2011. godine je pokriveno ukupno 178,6 ha ili 1.786 km ² .		

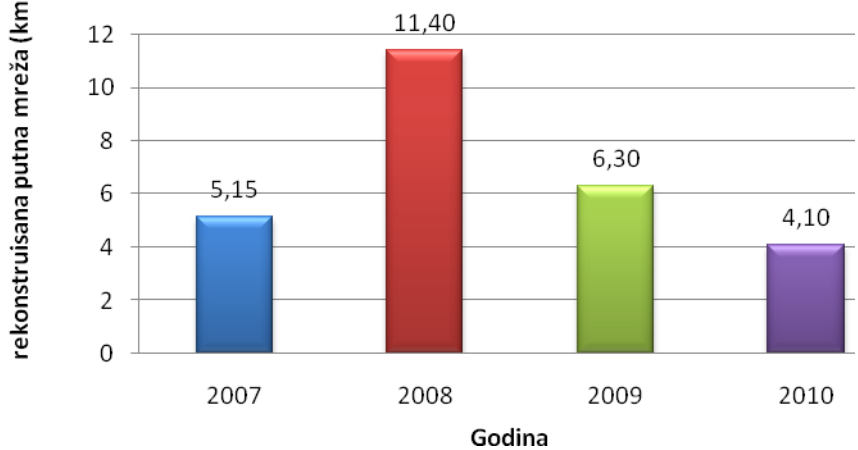
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	Godina	2001.	2002.	2008.	2010.															
	Broj regulacionih planova	1	1	1	1															
	Pokrivenost općine Regulacionim planovima (km ²)	0,453	0,482	0,483	0,294															
<p>Broj izrađenih Regulacionih planova i površina obuhvata u toku jedne godine</p> <table border="1"> <caption>Data for Broj izrađenih Regulacionih planova i površina obuhvata u toku jedne godine</caption> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Broj regulacionih planova</th> <th>Pokrivenost (km²)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2001</td> <td>1</td> <td>0,453</td> </tr> <tr> <td>2002</td> <td>1</td> <td>0,482</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>1</td> <td>0,483</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>1</td> <td>0,294</td> </tr> </tbody> </table>						Godina	Broj regulacionih planova	Pokrivenost (km ²)	2001	1	0,453	2002	1	0,482	2008	1	0,483	2010	1	0,294
Godina	Broj regulacionih planova	Pokrivenost (km ²)																		
2001	1	0,453																		
2002	1	0,482																		
2008	1	0,483																		
2010	1	0,294																		
Ključna poruka / komentar indikatora	<p>U proteklih deset godina donešena su samo četiri Regulaciona plana, što je nedovoljno obzirom na demografska i privredna kretanja koja iskazuju pozitivne trendove.</p> <p>Općina Ilijaš je slabo pokrivena provedbenom dokumentacijom, odnosno postojeći planovi su zastarjeli i treba da se izrade novi planovi.</p> <p>U narednom periodu treba brže raditi na izradi i usvajanju novih Regulacionih planova, kao i izmjenama zastarjelih planova.</p>																			

Indikator broj	1.2	OBLAST	Životna sredina i infrastruktura													
		PODOBLAST	Zemljište - Klizišta													
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	1.														
	Strateški ciljevi	1.2.														
	Programi	1.2.1.														
	Projekti	1.2.2.1.														
INDIKATOR	Godišnja vrijednost utrošenih sredstava u sanaciju klizišta (KM)															
Definisanje	Indikator se računa na slijedeći način: Zbir ukupnih sredstava (općinska sredstva + sredstva kantonalne uprave Civilne zaštite + sredstva kantonalnog ministarstva prostornog uređenja) utrošena u sanaciju klizišta na području Općine Ilijaš u u toku jedne godine. Indikator se iskazuje konvertibilnim markama (KM).															
Izvori informacija	Općinska sredstva, sredstva kantonalne uprave Civilne zaštite, sredstva kantonalnog ministarstva prostornog uređenja: Općinska služba civilne zaštite, interna elektronska baza podataka, na zahtjev.															
Napomena u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	Na iznos ulaganja u sanaciju klizišta u toku jedne godine, pored općinske službe civilne zaštite, najznačajniji uticaj ima Zavod za izgradnju Kantona Sarajevo tj. Koordinator za klizišta, a najveću finansijsku potporu pruža Kantonalna uprava Civilne zaštite.															
Vrijednost indikatora (bazna)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>2007.</th> <th>2008.</th> <th>2009.</th> <th>2010.</th> <th>2011.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Troškovi (KM)</td> <td>156.664,00</td> <td>77.257,00</td> <td>88.940,00</td> <td>176.824,00</td> <td>101.500,00</td> </tr> </tbody> </table> <p style="text-align: center;">Godišnja vrijednost utrošenih sredstava (KM) u sanaciju klizišta</p>				Godina	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	Troškovi (KM)	156.664,00	77.257,00	88.940,00	176.824,00	101.500,00
Godina	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.											
Troškovi (KM)	156.664,00	77.257,00	88.940,00	176.824,00	101.500,00											

Ključna poruka / komentar indikatora	Ovaj indikator je u direktnoj korelaciji sa sigurnošću i kvalitetom življenja i korištenjem infrastrukturnih objekata. Uočava se varijabilan tok izdvajanja u sanaciju klizišta tokom poslednjih 5 godina.
---	---

Indikator broj	1.3	OBLAST	Životna sredina i infrastruktura											
		PODOBLAST	Zemljište - Deminiranje											
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	1.												
	Strateški ciljevi	1.2.												
	Programi	1.2.1.												
	Projekti	1.2.1.3.												
INDIKATOR	Godišnja deminirana površina u m²													
Definisanje	Indikator se računa na slijedeći način: Zbir ukupno deminiranih površina i površina proglašene Burom (površinom bez utvrđenog rizika) na području Općine Ilijaš tokom jedne kalendarske godine. Indikator se iskazuje metrima kvadratnim (m ²).													
Izvori informacija	Deminirane površine, površine proglašene Burom: Općinska služba civilne zaštite, interna elektronska baza podataka, na zahtjev.													
Napomena u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci														
Vrijednost indikatora (bazna)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>2007.</th> <th>2008.</th> <th>2009.</th> <th>2010.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Deminirano (m²)</td> <td>285.000</td> <td>147.000</td> <td>69.556</td> <td>156.567</td> </tr> </tbody> </table> <p style="text-align: center;">Godišnja deminirana površina u m²</p> <p style="text-align: center;">Godina</p>				Godina	2007.	2008.	2009.	2010.	Deminirano (m ²)	285.000	147.000	69.556	156.567
Godina	2007.	2008.	2009.	2010.										
Deminirano (m ²)	285.000	147.000	69.556	156.567										
Ključna poruka / komentar indikatora	Veličina i položaj deminirane površine su neposredno vezani za bezbjednost povratka i kretanja stanovništva, kao i za kvalitet življenja i korištenje zemljišta u različite svrhe (poljoprivreda, sječa šume, turizam, korištenje puteva, itd..). Ukupna površina zemljišta sa utvrđenim rizikom od mina i NUS u 2011. godini na području Općine Ilijaš je 33,673.000 m ² .													

Indikator broj	1.4	OBLAST	Životna sredina i infrastruktura												
		PODOBlast	Saobraćajna infrastruktura												
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi		Prioriteti	1., 2.												
		Strateški ciljevi	1.1., 2.1												
		Programi	1.1.1., 2.1.1.												
		Projekti	1.1.1.1., 1.1.1.2., 1.1.1.3., 1.1.1.4, 1.1.1.5, 1.1.1.6., 2.1.1.1.												
INDIKATOR	Dužina rekonstruisane lokalne putne mreže u toku jedne godine														
Definisanje	Putna mreža je javna površina na kojoj se obavlja javni promet. Indikator se računa na slijedeći način: Zbir dužina rekonstruisane lokalne putne mreže na području općine Ilijaš, u toku jedne godine. Indikator se iskazuje u kilometrima (km).														
Izvori informacija	Dužina rekonstruisane lokalne putne mreže: Služba za prostorno uređenje i stambeno-komunalne poslove, Informacija OV Ilijaš, svake godine.														
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	Dužina lokalnih puteva i ulica u naseljima u općini Ilijaš na početku 2011. godine iznosila je 159,14 km. U protekle četiri godine rekonstruisano je 26,95 km lokalnih puteva i ulica koji povezuju naselja smještena na području površine 94,62 km ² . U proteklom periodu utvrđene su lokalne ceste od interesa za općinu Ilijaš u dužini od 27,39 km. Novim prijedlogom utvrđena je dužina od 89,94 km lokalnih cesta od interesa za općinu Ilijaš, a ima još 69,2 km nekategorisanih puteva.														
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>2007.</th> <th>2008.</th> <th>2009.</th> <th>2010.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Dužina rekonstruisane lokalne putne mreže (km)</td> <td>5,15</td> <td>11,40</td> <td>6,30</td> <td>4,10</td> </tr> </tbody> </table>					Godina	2007.	2008.	2009.	2010.	Dužina rekonstruisane lokalne putne mreže (km)	5,15	11,40	6,30	4,10
	Godina	2007.	2008.	2009.	2010.										
Dužina rekonstruisane lokalne putne mreže (km)	5,15	11,40	6,30	4,10											

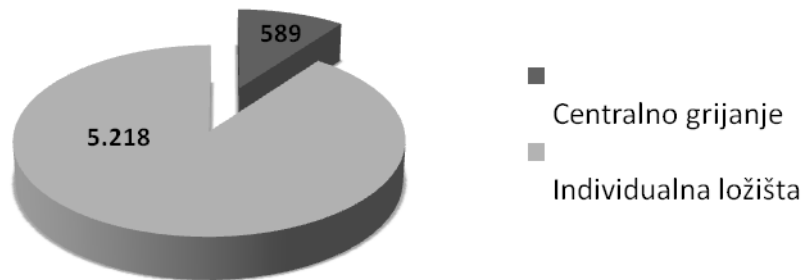
	<p style="text-align: center;">Broj kilometara rekonstruisane lokalne putne mreže u toku jedne godine</p> <table border="1" data-bbox="459 353 1321 801"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>rekonstruisana putna mreža (km)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007</td> <td>5,15</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>11,40</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>6,30</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>4,10</td> </tr> </tbody> </table>	Godina	rekonstruisana putna mreža (km)	2007	5,15	2008	11,40	2009	6,30	2010	4,10
Godina	rekonstruisana putna mreža (km)										
2007	5,15										
2008	11,40										
2009	6,30										
2010	4,10										
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>Slaba razvijenost putne mreže u predratnom periodu, velika međusobna udaljenost naselja, nepovoljan geografski položaj naselja, eksploatacija drveta i kamena... poskupljuju, a time i usporavaju, rekonstrukciju lokalne putne mreže.</p> <p>Primjetan je trend smanjenja dužine rekonstruisane lokalne putne mreže od 2009., što je rezultat smanjenih budžetskih izdvajanja u kapitalne investicije.</p>										

Indikator broj	1.5	OBLAST	Životna sredina i infrastruktura
		PODOBLAST	Toplifikacija
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi		Prioriteti	3.
		Strateški ciljevi	3.1.
		Programi	3.1.3.
		Projekti	3.1.3.1, 3.1.3.2
INDIKATOR	Broj potrošačkih jedinica po vrsti grijanja		
Definisanje	<p>Vrsta grijanja je način na koji potrošačke jedinice (domaćinstva, društveni i privredni subjekti...) vrše zagrijavanje stambenih i poslovnih prostora.</p> <p>Indikator se računa na slijedeći način:</p> <p>Broj potrošačkih jedinica priključenih na centralno grijanje iskazuje ukupan broj korisnika usluga KJKP „Toplane” Sarajevo na području općine Ilijaš.</p> <p>Broj individualnih ložišta se računa kao ukupan broj potrošačkih jedinica (domaćinstava, privrednih i društvenih lica) priključenih na vodovodnu mrežu, umanjen za broj prostornih jedinica (domaćinstava, privrednih i društvenih subjekata) priključenih na centralno grijanje.</p>		
Izvori informacija	<p>Ukupan broj potrošačkih jedinica (domaćinstava, privrednih i društvenih lica) priključenih na vodovodnu mrežu: JKP “VODOSTAN” d.o.o. Ilijaš, Godišnji izvještaj, OV-u Ilijaš, o poslovanju JKP “Vodostan” d.o.o Ilijaš</p>	<p>Broj potrošačkih jedinica (domaćinstava, privrednih i društvenih subjekata) priključenih na centralno grijanje: KJKP “Toplane” d.o.o. Sarajevo, Služba za naplatu, broj korisnika priključenih na toplanu u Ilijašu, Izvještaj o naplati, svakog mjeseca.</p>	
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	<p>Na centralno grijanje priključeno je 589 ili 9,85% od ukupnog broja domaćinstava, privrednih i društvenih subjekata. Gradska toplana kao energent koristi prirodni gas.</p> <p>Zagrijavanje svojih stambenih i individualnih prostora pomoću individualnih ložišta (na drvo, pelete, ugalj, mazut, naftu i gas) vrši 5.218 ili 90,15% domaćinstava, privrednih i društvenih subjekata.</p>		

Vrijednost/i
indikatora
(bazna/e)

Vrsta grijanja	Broj potrošačkih jedinica 2011. godine	%
Centralno grijanje	589	10,1
Individualna ložišta	5.218	89,9

Broj prostornih jedinica po vrsti grijanja

Ključna poruka
/ komentar
indikatora

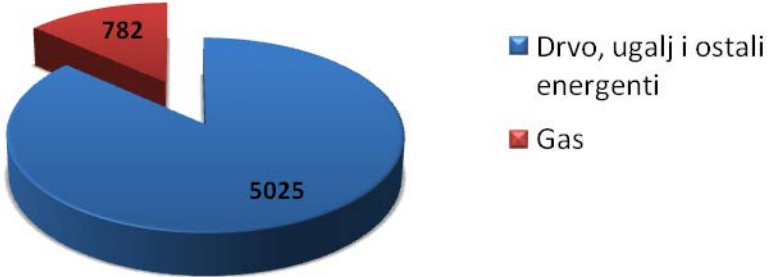
Mali je broj potrošača koji koriste usluge gradske kotlovnice.
Veliki je broj domaćinstava, privrednih i društvenih subjekata koji koriste individualna ložišta.

Na području Ilijaš grad i Ilijaš Stari ima 1.200 stanova, od toga sa gradske kotlovnice zagrijava se 521 stan. Preostalih 68 priključaka na gradsku kotlovnicu odnose se skoro u cjelosti na javne i privredne potrošačke jedinice.

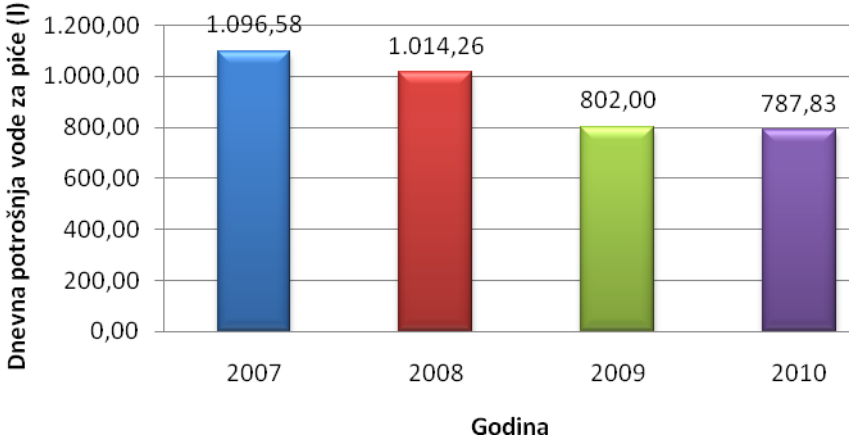
Proizilazi zaključak da se gradska kotlovnica koristi u mnogo većem procentu u potrošačkim jedinicama smještenim u objektima kolektivnog stanovanja (43,4% od ukupnog broja stanova), nego u potrošačkim jedinicama smještenim u individualnim stambenim objektima (svega 0,03% od ukupnog broja individualnih stambenih objekata).

U cilju bolje zaštite okoliša (smanjenje aeropolucije nastale lošim sagorijevanjem u većini individualnih ložišta, zagađenje ulica i dvorišta uskladištenim ogrijevom i otpadom od ogrijeva...), općina Ilijaš u narednom periodu mora stvoriti bolje tehničke mogućnosti i povećanje svijesti stanovništva za što intenzivnije povećanje broja priključaka na gradsku kotlovnicu.

Indikator broj	1.6	OBLAST	Životna sredina i infrastruktura	
		PODOBLAST	Toplifikacija	
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi		Prioriteti	1., 3.	
		Strateški ciljevi	1.2, 3.1	
		Programi	1.2.1, 3.1.3	
		Projekti	1.2.1.1., 3.1.3.1	
INDIKATOR	Broj korisnika toplotne energije po vrsti goriva			
Definisanje	<p>Vrsta potrošnje goriva je rezultat aktivnosti različitih subjekata (stanovništvo, društveni i privredni subjekti...) za dobivanje toplotne energije koja se koristi za zagrijavanje stambenih i poslovnih prostora.</p> <p>Indikator se računa na slijedeći način:</p> <p>Broj potrošača gasa podrazumijeva sve potrošačke jedinice (domaćinstva, privredni i društveni subjekti) koje troše gas preko gradske kotlovnice, kao i gas u individualnoj potrošnji.</p> <p>Broj potrošača ostalih energenata se računa kao ukupan broj potrošačkih jedinica (domaćinstava, privrednih i društvenih lica) priključenih na vodovodnu mrežu, umanjen za broj potrošačkih jedinica (domaćinstava, privrednih i društvenih subjekata) priključenih na KJKP „Sarajevo – gas” i za broj potrošačkih jedinica (domaćinstava, privrednih i društvenih subjekata) priključenih na centralno grijanje.</p>			
Izvori informacija	<p>Ukupan broj potrošačkih jedinica (domaćinstava, privrednih i društvenih lica) priključenih na vodovodnu mrežu: JKP “VODOSTAN” d.o.o. Ilijaš, Godišnji izvještaj, OV-u Ilijaš, o poslovanju JKP “Vodostan” d.o.o Ilijaš</p>	<p>Ukupan broj potrošačkih jedinica (domaćinstava, privrednih i društvenih subjekata) potrošača gasa: KJKP “Toplane” d.o.o. Sarajevo, Ukupan broj individualnih potrošače gasa. KJKP “Sarajevogasa” d.o.o. Sarajevo, interna elektronska baza podataka, na zahtjev.</p>	<p>Broj potrošačkih jedinica (domaćinstava, privrednih i društvenih subjekata) priključenih na centralno grijanje: KJKP “Toplane” d.o.o. Sarajevo, Služba za naplatu, broj korisnika priključenih na toplanu u Ilijašu, Izvještaj o naplati, svakog mjeseca.</p>	
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	Općina Ilijaš ima urađenu primarnu infrastrukturu (gasovod), ali još uvijek nedovoljno razvijenu sekundarnu mrežu (od gasovoda do potrošačkih jedinica) za korištenje gasa kao energenta.			

Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Vrsta grijanja</th> <th>Broj potrošačkih jedinica</th> <th>%</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Drvo, uglj i ostali energenti</td> <td>5.025</td> <td>86,5</td> </tr> <tr> <td>Gas</td> <td>782</td> <td>13,5</td> </tr> </tbody> </table>			Vrsta grijanja	Broj potrošačkih jedinica	%	Drvo, uglj i ostali energenti	5.025	86,5	Gas	782	13,5
	Vrsta grijanja	Broj potrošačkih jedinica	%									
Drvo, uglj i ostali energenti	5.025	86,5										
Gas	782	13,5										
	<p style="text-align: center;">Broj korisnika toplotne energije po vrsti goriva</p> 											
Ključna poruka / komentar indikatora	<p>Ovaj indikator pokazuje da od ukupnog broja potrošača u općini Ilijaš, 13% potrošača koristi gas kao gorivo za dobivanje toplotne energije, a 87% potrošača koristi drvo, uglj i ostale energente.</p> <p>Iako je nepoznat precizan broj potrošača koji koriste drvo, kao i broj potrošača koji koriste uglj kao gorivo za dobivanje toplotne energije, očigledno je da je broj potrošača koji koriste gas u potpunosti nezadovoljavajući.</p> <p>Općina Ilijaš u narednom periodu mora iskoristiti povoljnu situaciju da je već dobro pokrivena primarnom gasnom mrežom, te ulaganjem u sekundarnu infrastrukturnu mrežu, kao i edukacijom stanovništva, povećati broj priključaka na gas, naročito u objektima individualnog stanovanja.</p>											

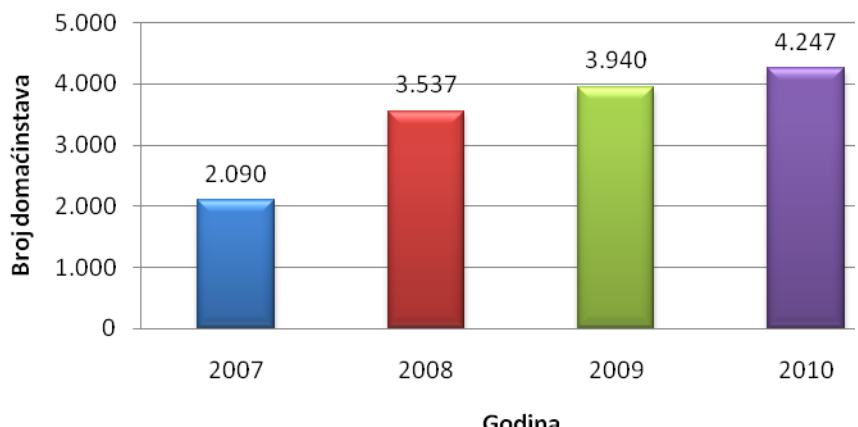
Indikator broj	1.7	OBLAST	Životna sredina i infrastruktura																															
		PODOBLAST	Vodosnabdijevanje																															
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi		Prioriteti	1.																															
		Strateški ciljevi	1.1., 1.2.																															
		Programi	1.1.2, 1.2.1.																															
		Projekti	1.1.2.1., 1.2.1.1.																															
INDIKATOR	Dnevna potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici (pod upravom JKP)																																	
Definisanje	<p>Indikator predstavlja prosječnu količinu vode koju po potrošačkoj jedinici (pod upravom JKP) potroše stanovnici, društvene ustanove i privreda u toku dana za svoje potrebe.</p> <p>Indikator se računa na slijedeći način: $\left[\frac{\text{Ukupno utrošena količina vode za piće isporučena stanovništvu, društvenim ustanovama i privredi od strane JKP}}{\text{broj potrošačkih jedinica pod upravom JKP}} / \text{broj dana u godini} \right] * 1000$ </p> <p>Indikator se iskazuje u litrima (l).</p>																																	
Izvori informacija	Ukupno utrošena godišnja količina vode za piće stanovništva, društvenih ustanova i privrede (m ³): JKP "VODOSTAN" d.o.o. Ilijaš, interna elektronska baza podataka, na zahtjev	Ukupan broj potrošačkih jedinica: JKP "VODOSTAN" d.o.o. Ilijaš, interna elektronska baza podataka, na zahtjev																																
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	<p>Ovom potrošnjom vode obuhvaćeni su i gubici u distributivnoj mreži, potrošnja stanovništva, društvenih ustanova i privrede.</p> <p>Nije obuhvaćena potrošnja vode koja se koristi u tehnološkom procesu proizvodnje vode, kao ni potrošnja lokalnih vodovoda koji su bez organizovane kontrole.</p>																																	
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>2007</th> <th>2008</th> <th>2009</th> <th>2010</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Ukupna utrošena godišnja količina vode za piće pod upravom JKP (m³)</td> <td>1,898.800</td> <td>1,776.610</td> <td>1,732.968</td> <td>1,669.853</td> </tr> <tr> <td>Broj potrošačkih jedinica</td> <td>4.744</td> <td>4.799</td> <td>5.920</td> <td>5.807</td> </tr> <tr> <td>Godišnja potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici (m³)</td> <td>400,25</td> <td>370,20</td> <td>292,73</td> <td>287.56</td> </tr> <tr> <td>Dnevna potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici (m³)</td> <td>1,10</td> <td>1,01</td> <td>0,80</td> <td>0,79</td> </tr> <tr> <td>Dnevna potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici (l)</td> <td>1.096,58</td> <td>1.014,26</td> <td>802,00</td> <td>787,83</td> </tr> </tbody> </table>				Godina	2007	2008	2009	2010	Ukupna utrošena godišnja količina vode za piće pod upravom JKP (m ³)	1,898.800	1,776.610	1,732.968	1,669.853	Broj potrošačkih jedinica	4.744	4.799	5.920	5.807	Godišnja potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici (m ³)	400,25	370,20	292,73	287.56	Dnevna potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici (m ³)	1,10	1,01	0,80	0,79	Dnevna potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici (l)	1.096,58	1.014,26	802,00	787,83
Godina	2007	2008	2009	2010																														
Ukupna utrošena godišnja količina vode za piće pod upravom JKP (m ³)	1,898.800	1,776.610	1,732.968	1,669.853																														
Broj potrošačkih jedinica	4.744	4.799	5.920	5.807																														
Godišnja potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici (m ³)	400,25	370,20	292,73	287.56																														
Dnevna potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici (m ³)	1,10	1,01	0,80	0,79																														
Dnevna potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici (l)	1.096,58	1.014,26	802,00	787,83																														

	<p style="text-align: center;">Dnevna potrošnja vode za piće po potrošačkoj jedinici (pod upravom JKP)</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Dnevna potrošnja vode za piće (l)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007</td> <td>1.096,58</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>1.014,26</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>802,00</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>787,83</td> </tr> </tbody> </table>	Godina	Dnevna potrošnja vode za piće (l)	2007	1.096,58	2008	1.014,26	2009	802,00	2010	787,83
Godina	Dnevna potrošnja vode za piće (l)										
2007	1.096,58										
2008	1.014,26										
2009	802,00										
2010	787,83										
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>Primjetan je pad ukupno utrošene godišnje količine vode za piće, uz istovremeno povećanje broja potrošačkih jedinica u svim proteklim godinama.</p> <p>Kao rezultat takvih trendova evidentan je pad dnevne potrošnje vode za piće po potrošačkoj jedinici u periodu 2007-2010 za 28,2%.</p>										

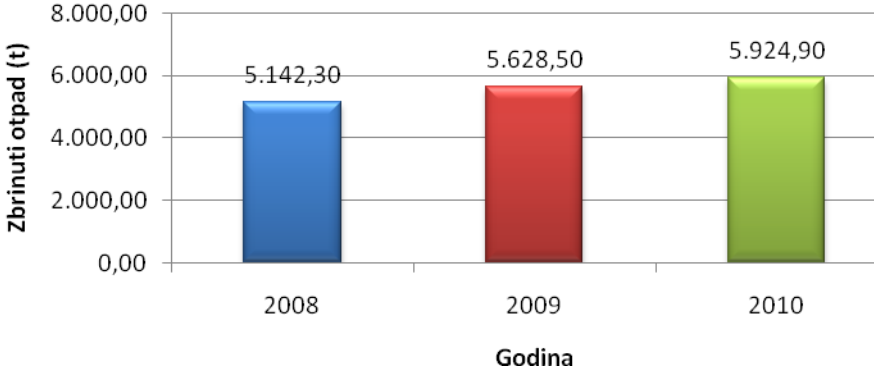
Indikator broj	1.8	OBLAST	Životna sredina i infrastruktura														
		PODOBLAST	Infrastruktura - odvodnja otpadnih voda														
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	1., 2.															
	Strateški ciljevi	1.1., 2.1															
	Programi	1.1.2., 2.1.1.															
	Projekti	1.1.2.2., 1.1.2.3., 1.1.2.4., 1.1.2.5., 1.1.2.6., 1.1.2.7., 1.1.2.8., 2.1.1.1.															
INDIKATOR	Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže																
Definisanje	<p>Kanalizaciona mreža je sistem pomoću koga se vrši sakupljanje i odvođenje otpadnih voda iz naselja do tretmana otpadnih voda u uređaju za prečišćavanje.</p> <p>Indikator se računa na slijedeći način:</p> <p>Zbir dužina novoizgrađene kanalizacione mreže na području općine Ilijaš u toku jedne kalendarske godine.</p> <p>Indikator se iskazuje u kilometrima (km).</p>																
Izvori informacija	<p>Pojedinačne dužine novoizgrađene kanalizacione mreže: Služba za prostorno uređenje i stambeno-komunalne poslove Općine Ilijaš, Informacija OV-u o stanju u oblasti stambeno komunalne infrastrukture, godišnje.</p>																
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	<p>Na području općine Ilijaš ima 85 naselja, od toga 23 imaju riješenu odvodnju otpadnih voda kanalizacionom mrežom, a 65 naselja uglavnom ne posjeduju organizovanu kanalizacionu mrežu.</p> <p>Indikator uključuje samo novoizgrađenu kanalizacionu mrežu pod upravom JKP "Vodostan".</p> <p>Obuhvaćene su i investicije finansirane od viših nivoa vlasti i međunarodnih donatora.</p>																
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>2007.</th> <th>2008.</th> <th>2009.</th> <th>2010.</th> <th>2011.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže (u kilometrima)</td> <td>4,43</td> <td>6,73</td> <td>0,00</td> <td>4,77</td> <td>2,09</td> </tr> </tbody> </table>					Godina	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže (u kilometrima)	4,43	6,73	0,00	4,77	2,09
Godina	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.												
Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže (u kilometrima)	4,43	6,73	0,00	4,77	2,09												

	<p style="text-align: center;">Dužina novoizgrađene kanalizacione mreže po godinama (km)</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Dužina mreže (km)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007</td> <td>4,43</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>6,73</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>4,77</td> </tr> <tr> <td>2011</td> <td>2,09</td> </tr> </tbody> </table>	Godina	Dužina mreže (km)	2007	4,43	2008	6,73	2009	0	2010	4,77	2011	2,09
Godina	Dužina mreže (km)												
2007	4,43												
2008	6,73												
2009	0												
2010	4,77												
2011	2,09												
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>Povećana individualna izgradnja objekata u naseljima, izgradnja novih naselja, velika udaljenost naselja i objekata u naselju, kao i nepovoljan geografski položaj naselja, povećavaju potrebe za izgradnjom nove kanalizacione mreže.</p> <p>Sve navedeno poskupljuje izgradnju kanalizacione mreže, što u krajnjem usporava sam tempo izgradnje iste.</p> <p>Sve izgrađene kanalizacione mreže se završavaju u vodotocima rijeka, potoka i vodoslivnica bez prethodnog tretmana otpadnih voda.</p>												

Indikator broj	1.9	OBLAST	Životna sredina i infrastruktura											
		PODOBLAST	Odvodnja otpadnih voda											
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	1.												
	Strateški ciljevi	1.1.												
	Programi	1.1.2.												
	Projekti	1.1.2.2., 1.1.2.3., 1.1.2.4., 1.1.2.5, 1.1.2.6., 1.1.2.7, 1.1.2.8,												
INDIKATOR	Ukupan broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu													
Definisanje	<p>Sanitarne (fekalne) vode su otpadne vode nastale na sanitarnim čvorovima stambenih, javnih, poslovnih, industrijskih i drugih objekata gdje žive i rade ljudi, koji u fiziološkom procesu produkuju zagađenja u tečnom i čvrstom obliku.</p> <p>Slično je i sa priključcima farmi i drugih pojedinačnih mjesta gdje se uzgajaju domaće životinje.</p> <p>Indikator se računa na slijedeći način: (ukupan broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu iz prethodne godine) + (ukupan broj novopriključenih domaćinstava u godini za koju se indikator iskazuje)</p>													
Izvori informacija	Broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu, Broj novopriključenih domaćinstava u godini za koju se iskazuje indikator: JKP "VODOSTAN" d.o.o. Ilijaš, Izvještaj OV-u Ilijaš o poslovanju JKP "Vodostan" d.o.o, svake godine.													
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	Ovaj indikator ukazuje na povećanu koncentraciju stanovništva u naseljima, a samim tim i povećanje potrošnje vode u domaćinstvima, što znači da se o pitanjima vode za piće, odvodnje i prečišćavanja otpadnih i upotrebljenih voda mora povesti odgovarajuća pažnja.													
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>2007.</th> <th>2008.</th> <th>2009.</th> <th>2010.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu</td> <td>2.090</td> <td>3.537</td> <td>3.940</td> <td>4.247</td> </tr> </tbody> </table>				Godina	2007.	2008.	2009.	2010.	Broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu	2.090	3.537	3.940	4.247
Godina	2007.	2008.	2009.	2010.										
Broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu	2.090	3.537	3.940	4.247										

	<p style="text-align: center;">Ukupan broj domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Broj domaćinstava</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007</td> <td>2.090</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>3.537</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>3.940</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>4.247</td> </tr> </tbody> </table>	Godina	Broj domaćinstava	2007	2.090	2008	3.537	2009	3.940	2010	4.247
Godina	Broj domaćinstava										
2007	2.090										
2008	3.537										
2009	3.940										
2010	4.247										
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>U 2010 godini na području općine Ilijaš u kategoriji stanovništva postoje 5.572 potrošačke jedinice priključene na vodosnabdijevanje pod upravom JKP Vodostan, od toga 4.247 ima riješenu odvodnju otpadnih voda kanalizacionom mrežom, a 1.325 je sa neriješenom odvodnjom otpadnih voda</p>										

Indikator broj	1.10	OBLAST	Životna sredina i infrastruktura									
		PODOBLAST	Upravljanje krutim otpadom									
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi		Prioriteti	1.									
		Strateški ciljevi	1.2.									
		Programi	1.2.1.									
		Projekti	1.2.1.1., 1.2.1.2.									
INDIKATOR		Ukupna količina zbrinutog kućnog otpada u toku godine										
Definisanje	<p>Kućni otpad je otpad koji nastaje kao posljedica dnevnog življenja u stanovima (otpaci hrane, prašina, krpe, sitna ambalaža, pepeo, čađ i sl), kao i otpad koji nastaje u poslovnim zgradama i prostorijama a nije proizvod redovne djelatnosti koja se obavlja u tim zgradama i prostorijama, te kabasti otpad: napuštena vozila, stari namještaj, aparati za domaćinstvo, kartonska, limena i drvena ambalaža i druge glomazne stvari. Indikator se računa na slijedeći način: Izražava se u tonama.</p>											
Izvori informacija	Godišnja primljena količina otpada u tonama: KJKP Rad Sarajevo, RJ Ilijaš, na zahtjev, interna baza podataka											
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	<p>Na području općine Ilijaš ima 85 naselja, od toga u 32 naselja se organizovano vrši prikupljanje i odvoz kućnog otpada, a u 53 naselja nevrši se organizovano prikupljanje i odvoz kućnog otpada. Kućni otpad se odlaže na kantonalnu sanitarnu deponiju u Sarajevu.</p>											
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>2008.</th> <th>2009.</th> <th>2010.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Količina zbrinutog kućnog otpada (u tonama)</td> <td>5.142,30</td> <td>5.628,50</td> <td>5.924,90</td> </tr> </tbody> </table>				Godina	2008.	2009.	2010.	Količina zbrinutog kućnog otpada (u tonama)	5.142,30	5.628,50	5.924,90
Godina	2008.	2009.	2010.									
Količina zbrinutog kućnog otpada (u tonama)	5.142,30	5.628,50	5.924,90									

	<p style="text-align: center;">Ukupna količina zbrinutog kućnog otpada u toku godine (t)</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Zbrinuti otpad (t)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2008</td> <td>5.142,30</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>5.628,50</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>5.924,90</td> </tr> </tbody> </table>	Godina	Zbrinuti otpad (t)	2008	5.142,30	2009	5.628,50	2010	5.924,90
Godina	Zbrinuti otpad (t)								
2008	5.142,30								
2009	5.628,50								
2010	5.924,90								
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>Na području gdje ne postoji organizovano prikupljanje kućnog otpada stvaraju se divlje deponije.</p> <p>Na području općine Ilijaš ima 10 divljih deponija, sa procijenjenom količinom građevinskog otpada 260 tona. Manja je količina kućnog otpada sadržana u navedenim divljim deponijama.</p> <p>Nesavjesni građani često kućni otpad odlažu u šume, rijeke i na neuređeno zemljište.</p> <p>Uočljiv je porast ukupne količine zbrinutog kućnog otpada u zadnje tri godine.</p>								

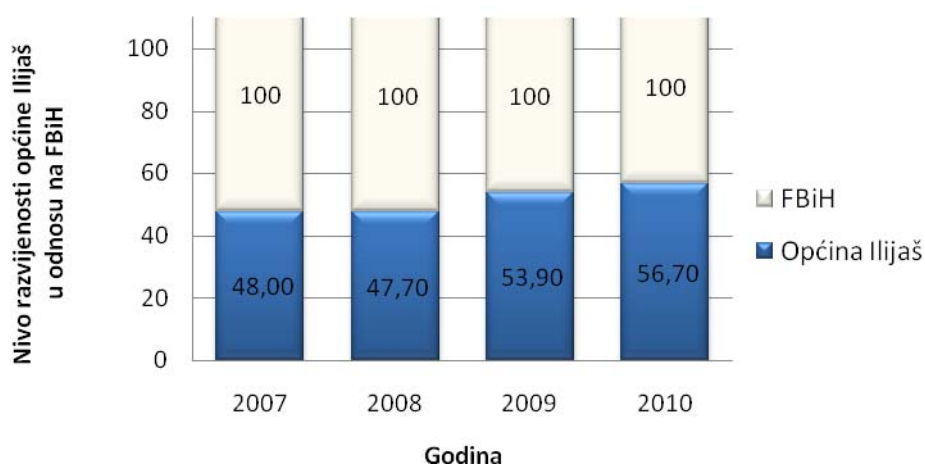
A1.2. Ekonomski i ruralni razvoj

Indikator broj	2.1	OBLAST	Ekonomski i ruralni razvoj
		PODOBLAST	Ekonomski razvoj
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi		Prioriteti	2., 3.
		Strateški ciljevi	2.3., 3.1.
		Programi	2.3.1., 3.1.2.
		Projekti	2.3.1.2., 2.3.1.3., 2.3.2.1., 3.1.2.1.
INDIKATOR		Nivo razvijenosti općine Ilijaš u odnosu na FBiH	
Definisanje		<p>Nivo razvijenosti prema metodologiji koju koristi Federalni zavod za programiranje razvoja se izražava indeksom razvijenosti u odnosu na FBiH, na način da je polazna osnova da je indeks razvijenosti za FBiH = 100.</p> <p>Prilikom utvrđivanja zbirnog indeksa razvijenosti općine prema metodologiji koju koristi Federalni zavod za programiranje razvoja koriste se sljedeći pokazatelji: procjena BDP-a za općinu, stepen zaposlenosti stanovništva, stepen nezaposlenosti stanovništva, broj učenika osnovnih i srednjih škola na 1.000 stanovnika i odsutno stanovništvo u odnosu na stanovništvo prema popisu 1991. godine. Za svaki od navedenih kriterija se vrši procjena: stepen zaposlenosti utvrđen je na osnovu podataka o zaposlenim po općinama u odnosu na procjenu prisutnog broja stanovnika, stepen nezaposlenosti utvrđen je na osnovu podataka o nezaposlenim po općinama u odnosu na radno aktivno stanovništvo, odsutno stanovništvo utvrđeno je na osnovu prisutnog stanovništva po općinama u odnosu na stanovništvo po popisu iz 1991. godine u općinama koje su pripale Federaciji BiH po Daytonskom sporazumu.</p>	
Izvori informacija		Nivo razvijenosti općine Ilijaš u odnosu na FBiH: Analiza nivoa razvijenosti FBiH po općinama, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, Federalni zavod za programiranje razvoja, godišnja publikacija	
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci			

Vrijednost/i indikatora (bazna/e)

Godina	Indeks razvijenosti
2007	48,00
2008	47,70
2009	53,90
2010	56,70

Nivo razvijenosti općine Ilijaš u odnosu na FBiH

Ključna poruka / komentar indikatora

Općina Ilijaš prema indeksu razvijenost spada u kategoriju nedovoljno razvijenih općina. Nedovoljno razvijene općine prema metodologiji Federalnog zavoda za programiranje razvoja su općine koje imaju indeks razvijenosti od 50% do 75% prosjeka Federacije. Nerazvijene općine su općine koje imaju indeks razvijenosti ispod 50% prosjeka Federacije.

Kao što se može uočiti općina Ilijaš je u periodu 2008-2009. godina prešla iz ranga nerazvijenih općina u rang nedovoljno razvijenih, te u proteklom periodu bilježi konstantni rast na ljestvici ranga razvijenosti u odnosu na prosjek FBiH.

Indikator broj	2.2	OBLAST	Ekonomski i ruralni razvoj
		PODOBLAST	Ekonomski razvoj
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	2.,3.	
	Strateški ciljevi	2.1.,2.3.,2.4.,3.2.	
	Programi	2.1.2.,2.3.1.,2.3.2.,2.4.1,3.2.1.	
	Projekti	2.1.2.2., 2.3.1.3., 2.3.2.2., 2.4.1.1., 3.2.1.1.	
INDIKATOR	BDP po glavi stanovnika u općini Ilijaš (procijenjena vrijednost)		
Definisanje	<p>BDP je najsveobuhvatnija mjera ukupne proizvodnje dobara i usluga nekog društva.</p> <p>On je zbir novčane vrijednosti osobne potrošnje (C), bruto investicija (I), državnih kupovina dobara i usluga (G), neto izvoza (razlika uvoza i izvoza) (X).</p> <p>Indikator se računa na slijedeći način: $\frac{\text{broj stanovnika općine Ilijaš} \times \text{prosječna plaća u općini Ilijaš}}{\text{broj stanovnika FBiH} \times \text{prosječna plaća u FBiH}} \times \text{BDP u FBiH}.$</p>		
Izvori informacija	Broj stanovnika općine Ilijaš: Federalni zavod za statistiku, mjesečni statistički bilteni	Procijenjena visina BDP po glavi stanovnika: Federalni zavod za programiranje razvoja (na osnovu podataka preuzetih od Uprave za indirektno oporezivanje BiH), Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, godišnja publikacija	
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	<p>Ovom metodologijom se dobija procjena BDP po glavi stanovnika, jer nisu uzete sve komponente koje utiču na visinu stvarnog BDP-a.</p> <p>BDP ne obuhvaća vrijednost intermedijarnih dobara (dobra koja se koriste kao sirovine ili poluproizvodi za proizvodnju drugih dobara) kao ni transferna plaćanja (npr. socijalna pomoć).</p>		

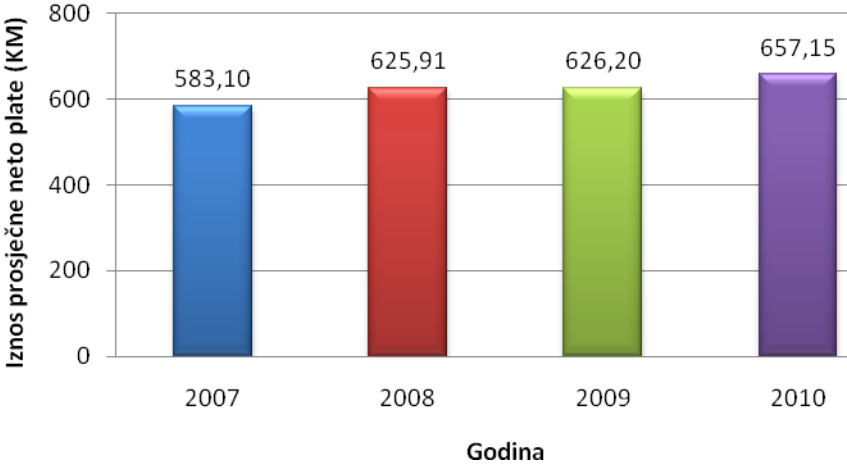
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	Godina	BDP po glavi stanovnika u općini Ilijaš (KM/stanovnik)
	2007	2.166,00
	2008	2.462,00
	2009	2.101,00
	2010	2.504,00

BDP po glavi stanovnika u općini Ilijaš

Godina	Iznos BDP po glavi stanovnika (KM)
2007	2.166,00
2008	2.462,00
2009	2.101,00
2010	2.504,00

Ključna poruka / komentar indikatora	<p>BDP po glavi stanovnika u općini Ilijaš u periodu od 2007.-2010. godine bilježi porast od 13,4 %, a ovaj trend rasta BDP će se najvjerojatnije nastaviti i u daljnjem periodu.</p> <p>Kao opći zaključak možemo istaći da je BDP po glavi stanovnika u općini Ilijaš na niskom nivou, jer iznosi svega 38 % od prosjeka BDP po glavi stanovnika u FBiH.</p>
---	--

Indikator broj	2.3	OBLAST	Ekonomski i ruralni razvoj										
		PODOBLAST	Ekonomski razvoj										
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	2., 3.											
	Strateški ciljevi	2.1., 3.2.											
	Programi	2.1.1., 2.1.2., 3.2.1.											
	Projekti	2.1.1.2., 2.1.2.2., 3.2.1.1.											
INDIKATOR	Prosječna neto plaća												
Definisanje	<p>Plaća je iznos novca, kojeg plaća poslodavac zaposleniku obično mjesečno za njegov rad na temelju sklopljenog ugovora o radu.</p> <p>Poslodavac od bruto plaće automatski odbija iznose za pojedine poreze i doprinose tako da zaposleniku ostaje za isplatu neto plaća.</p> <p>Na cijenu rada utiče odnos između ponude radnih mjesta i potražnje za radom.</p> <p>Indikator se računa na slijedeći način: (iznos ukupno isplaćenih neto plaća na području Općine Ilijaš) / broj uposlenih</p>												
Izvori informacija	Prosječna neto plaća u općini Ilijaš: Federalni zavod za statistiku, Mjesečni statistički pregled po Kantonima, mjesečno	Prosječna neto plaća u općini Ilijaš: Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, godišnja publikacija											
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci													
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Prosječna neto plaća u općini Ilijaš (KM)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007</td> <td>583,10</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>625,91</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>626,20</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>657,15</td> </tr> </tbody> </table>			Godina	Prosječna neto plaća u općini Ilijaš (KM)	2007	583,10	2008	625,91	2009	626,20	2010	657,15
Godina	Prosječna neto plaća u općini Ilijaš (KM)												
2007	583,10												
2008	625,91												
2009	626,20												
2010	657,15												

	<p style="text-align: center;">Prosječna neto plaća u općini Ilijaš</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Iznos prosječne neto plate (KM)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007</td> <td>583,10</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>625,91</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>626,20</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>657,15</td> </tr> </tbody> </table>	Godina	Iznos prosječne neto plate (KM)	2007	583,10	2008	625,91	2009	626,20	2010	657,15
Godina	Iznos prosječne neto plate (KM)										
2007	583,10										
2008	625,91										
2009	626,20										
2010	657,15										
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>Prosječna neto plaća u općini Ilijaš bilježi konstantni porast, u periodu od 2007-2010. godine, te je u ovom periodu zabilježen porast prosječne neto plaće u procentu od 12,69%.</p> <p>Naročito je značajno istaći da prosječna plaća u općini Ilijaš nije zabilježila pad ni u periodu 2008.-2009. godine kada su u privredi BiH bili u značajnoj mjeri prisutni negativni efekti recesije.</p> <p>Prosječno ostvarena plaća u općini Ilijaš u 2010. godini je na nivou od 81,7% prosječne plaće FBiH.</p>										

Indikator broj	2.4	OBLAST	Ekonomski i ruralni razvoj																					
		PODOBLAST	Ekonomski razvoj																					
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	2.																						
	Strateški ciljevi	2.1., 2.3.																						
	Programi	2.1.2., 2.3.2.																						
	Projekti	2.1.2.2., 2.3.2.2.																						
INDIKATOR	Broj zaposlenih na jednog korisnika penzije (starosne, invalidske i porodične)																							
Definisanje	Ukupan broj zaposlenih na općini Ilijaš / ukupan broj korisnika penzije na općini Ilijaš po osnovu starosne, invalidske ili porodične penzije																							
Izvori informacija	Podaci o broju penzionera: Federalni zavod za PIO/MIO, Mostar, na zahtjev	Ukupan broj zaposlenih na području općine Ilijaš: Federalni zavod za statistiku, Mjesečni statistički pregled po kantonima FBiH	Podaci o broju penzionera: Ukupan broj zaposlenih na općini Ilijaš : Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, obrađeni podaci, godišnja publikacija FBiH																					
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	Za stvarnu ocjenu indikatora neophodna je evaluacija statističkih podataka i procjena za općinu odnosno provjera podataka u općini kako bi se izvršile eventualne korekcije																							
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Broj zaposlenih</th> <th>Broj korisnika penzije</th> <th>Broj zaposlenih po korisniku penzije</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007</td> <td>1.858</td> <td>3.085</td> <td>0,60</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>2.087</td> <td>3.220</td> <td>0,65</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>2.048</td> <td>3.359</td> <td>0,61</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>2.204</td> <td>3.398</td> <td>0,65</td> </tr> </tbody> </table>				Godina	Broj zaposlenih	Broj korisnika penzije	Broj zaposlenih po korisniku penzije	2007	1.858	3.085	0,60	2008	2.087	3.220	0,65	2009	2.048	3.359	0,61	2010	2.204	3.398	0,65
Godina	Broj zaposlenih	Broj korisnika penzije	Broj zaposlenih po korisniku penzije																					
2007	1.858	3.085	0,60																					
2008	2.087	3.220	0,65																					
2009	2.048	3.359	0,61																					
2010	2.204	3.398	0,65																					

	<p style="text-align: center;">Broj zaposlenih na 1 (jednog) korisnika penzije (starosne, invalidske i porodične)</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Index (broj zaposlenika po korisniku penzije)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007</td> <td>0,60</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>0,65</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>0,61</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>0,65</td> </tr> </tbody> </table>	Godina	Index (broj zaposlenika po korisniku penzije)	2007	0,60	2008	0,65	2009	0,61	2010	0,65
Godina	Index (broj zaposlenika po korisniku penzije)										
2007	0,60										
2008	0,65										
2009	0,61										
2010	0,65										
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>U općini Ilijaš broj zaposlenih po korisniku penzije je izuzetno nizak, koeficijent za 2010. godinu je 0,65, što znači da na jednog zaposlenog radnika dolaze više od jednog penzionera, tačnije 1,54 penzionera.</p> <p>Navedeno ukazuje da je problem nezaposlenosti zasigurno jedan od ključnih problema u općini Ilijaš.</p> <p>Broj zaposlenih po korisniku penzije u FBiH u 2010. godini je 1,19, što je za 83% više nego u općini Ilijaš iako je i podatak za Federaciju, znatno ispod prosjeka europskih zemalja, ali i zemalja u susjedstvu.</p> <p>Kao primjer u Hrvatskoj je ovaj koeficijent u januaru 2010.g prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje iznosio 1,28.</p>										

Indikator broj	2.5	OBLAST	Ekonomski i ruralni razvoj										
		PODOBLAST	Ekonomski razvoj										
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	2., 3.											
	Strateški ciljevi	2.1., 2.2., 3.2., 3.3.											
	Programi	2.1.2, 2.2.1, 3.2.1., 3.3.1											
	Projekti	2.1.2.1., 2.2.1.1., 3.2.1.1., 3.3.1.1.											
INDIKATOR	% učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radno aktivnog stanovništva na teritoriji općine Ilijaš												
Definisanje	% učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radno aktivnog stanovništva je odnos registrovanih nezaposlenih lica na evidenciji Službe za zapošljavanje KS - Biro za zapošljavanje Ilijaš i ukupnog broja radno aktivnog stanovništva općine Ilijaš (starosti od 15-64 godine)												
Izvori informacija	% učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radno aktivnog stanovništva na teritoriji općine Ilijaš: JU "Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo – Bilten Statistički pregledi, mjesečna izdanja	Podaci u biltenu preuzeti iz Mjesečnog statističkog pregleda Federalnog zavoda za statistiku											
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	Na visoku stopu učešća registrovanih nezaposlenih lica u značajnoj mjeri utiču i fiktivne prijave lica naročito iz Zeničko-dobojskog kantona na Biro za zapošljavanje Ilijaš u cilju ostvarivanja određenih prava i eventualno lakšeg zaposlenja u Kantonu Sarajevo, tako da bi se sasvim realno procijenio ovaj indikator bilo bi potrebno izvršiti stvarnu procjenu fiktivno prijavljenih lica na Biro za zapošljavanje u Ilijašu, čime bi se u značajnoj mjeri smanjio broj radno aktivnih lica, a sama stopa učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radno aktivnog stanovništva bi se u znatnoj mjeri smanjila.												
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>% učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radno aktivnog stanovništva</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2008</td> <td>43,30</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>44,90</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>45,10</td> </tr> <tr> <td>2011</td> <td>44,13</td> </tr> </tbody> </table>			Godina	% učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radno aktivnog stanovništva	2008	43,30	2009	44,90	2010	45,10	2011	44,13
Godina	% učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radno aktivnog stanovništva												
2008	43,30												
2009	44,90												
2010	45,10												
2011	44,13												

	<p style="text-align: center;">Učešće registrovanih nezaposlenih lica po godinama (%)</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Učešće registrovanih zaposlenih lica (%)</th> <th>Učešće registrovanih nezaposlenih lica (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2008</td> <td>56,70</td> <td>43,30</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>55,10</td> <td>44,90</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>54,90</td> <td>45,10</td> </tr> <tr> <td>2011</td> <td>55,87</td> <td>44,13</td> </tr> </tbody> </table>	Godina	Učešće registrovanih zaposlenih lica (%)	Učešće registrovanih nezaposlenih lica (%)	2008	56,70	43,30	2009	55,10	44,90	2010	54,90	45,10	2011	55,87	44,13
Godina	Učešće registrovanih zaposlenih lica (%)	Učešće registrovanih nezaposlenih lica (%)														
2008	56,70	43,30														
2009	55,10	44,90														
2010	54,90	45,10														
2011	55,87	44,13														
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>Problem nezaposlenosti u općini Ilijaš se nameća kao krucijalni problem.</p> <p>Stopa učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radno aktivnog stanovništva općine Ilijaš u 2010.-toj godini je izuzetno visoka, značajno veća od stope učešća registrovanih nezaposlenih lica u FBiH u 2010. g. (23,11%) i stope učešća registrovanih nezaposlenih lica u Kantona Sarajevo (23,33%) u 2010.g.</p>															

Indikator broj	2.6	OBLAST	Ekonomski i ruralni razvoj										
		PODOBLAST	Ekonomski razvoj										
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	2., 3.											
	Strateški ciljevi	2.2., 3.1.											
	Programi	2.2.2., 3.1.2.											
	Projekti	2.2.2.2., 3.1.2.2.											
INDIKATOR	% učešća radnosposobnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika općine Ilijaš												
Definisanje	% radnosposobnog stanovništvo općine Ilijaš je odnos broja radnosposobnih stanovnika općine (starosti od 15-64 godine) u odnosu na ukupan broj stanovnika općine Ilijaš												
Izvori informacija	Broj radnosposobnih stanovnika općine i ukupan broj stanovnika općine: Mjesečni statistički pregledi, Federalnog zavoda za statistiku	Stopa radnosposobnog stanovništva, obrada podataka: Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, Federalni zavod za programiranje razvoja, godišnja publikacija											
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	Podaci za % radnosposobnog stanovništva za 1991 i 2004 preuzet iz : Strategija razvoja općine Ilijaš zasnovana na poštivanju ljudskih prava 2007-2012. Podaci za 2007 i 2010 su grubo procijenjeni a vjerodostojnih podataka trenutno nema.												
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>% radnosposobnog stanovništva</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1991</td> <td>71,00</td> </tr> <tr> <td>2004</td> <td>69,00</td> </tr> <tr> <td>2007</td> <td>61,7</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>61,7</td> </tr> </tbody> </table>			Godina	% radnosposobnog stanovništva	1991	71,00	2004	69,00	2007	61,7	2010	61,7
Godina	% radnosposobnog stanovništva												
1991	71,00												
2004	69,00												
2007	61,7												
2010	61,7												

	<p style="text-align: center;">Učešće radnosposobnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika općine Ilijaš</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Radno aktivno stanovništvo (15-64 godina)</th> <th>Stanovništvo 0-15 i preko 64 godine</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1991</td> <td>71,00</td> <td>29,00</td> </tr> <tr> <td>2004</td> <td>69,00</td> <td>31,00</td> </tr> <tr> <td>2007</td> <td>61,70</td> <td>38,30</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>61,70</td> <td>38,30</td> </tr> </tbody> </table>	Godina	Radno aktivno stanovništvo (15-64 godina)	Stanovništvo 0-15 i preko 64 godine	1991	71,00	29,00	2004	69,00	31,00	2007	61,70	38,30	2010	61,70	38,30
Godina	Radno aktivno stanovništvo (15-64 godina)	Stanovništvo 0-15 i preko 64 godine														
1991	71,00	29,00														
2004	69,00	31,00														
2007	61,70	38,30														
2010	61,70	38,30														
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>U proteklim godinama je evidentan pad stope učešća radnosposobnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika općine Ilijaš, što je nepovoljan trend za razvoj lokalne ekonomije. % učešća radnosposobnog stanovništva je između ostalog posljedica nedovoljne stope nataliteta u proteklim decenijama, te djelimično u određenoj mjeri produženja životnog vijeka stanovništva.</p> <p>Da bi se u potpunosti sagledala ova problematika, morale bi se uraditi detaljnije analize dobne strukture cjelokupnog stanovništva, te zasebno izvršiti analizu samo ove kategorije.</p>															

Indikator broj	2.7	OBLAST	Ekonomski i ruralni razvoj										
		PODOBLAST	Ekonomski razvoj										
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	2., 3.											
	Strateški ciljevi	2.1., 3.2.											
	Programi	2.1.2., 3.2.1.											
	Projekti	2.1.2.2., 3.2.1.1.											
INDIKATOR	Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika u općini Ilijaš												
Definisanje	Za iskazivanje vrijednosti indikatora uzima se ukupan broj stanovništva na općini Ilijaš / (broj pravnih lica + broj poslovnih jedinica u sastavu pravnih lica + fizička lica koja obavljaju djelatnost)												
Izvori informacija	Federalni zavod za statistiku, Mjesečni statistički pregled	Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, godišnja publikacija											
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci													
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007</td> <td>41</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>44</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>45</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>44</td> </tr> </tbody> </table> <p style="text-align: center;">Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika u općini Ilijaš</p>			Godina	Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika	2007	41	2008	44	2009	45	2010	44
Godina	Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika												
2007	41												
2008	44												
2009	45												
2010	44												

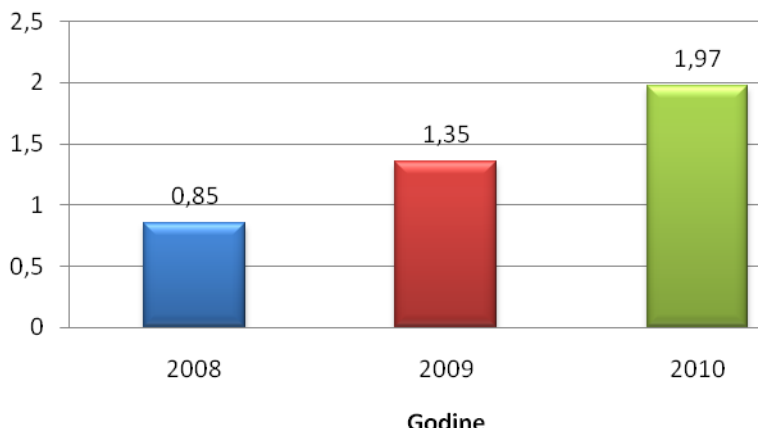
Ključna poruka / komentar indikatora	<p>Prosječan broj poslovnih subjekata u 2010. godini u FBiH na 1.000 stanovnika je 51 poslovni subjekat, u općini Ilijaš postoje 44 poslovna subjekta na 1.000 stanovnika, što je za 7 poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika manje u odnosu na prosjek FBiH, što ukazuje na relativno umanjen poduzetnički angažman stanovništva općine Ilijaš u odnosu na prosjek FBiH.</p> <p>Kao zaključak možemo konstatovati da u budućem periodu treba što je moguće više raditi na privlačenju potencijalnih investitora koji bi svojim dolaskom mogli u značajnoj mjeri da unaprijede privredna dešavanja na teritoriji Općine, te na neki način treba pokušati motivisati i lokalno stanovništvo u otvaranju start up biznisa.</p>
---	---

Indikator broj	2.8	OBLAST	Ekonomski i ruralni razvoj																								
		PODOBLAST	Poljoprivreda - Stočarstvo																								
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi		Prioriteti	2.																								
		Strateški ciljevi	2.2.																								
		Programi	2.2.1.																								
		Projekti	2.2.1.1.																								
INDIKATOR	Vrsta i brojno stanje stoke i domaćih životinja na području općine Ilijaš																										
Definisanje	Brojno stanje stoke utvrđuje se na osnovu prijave za utvrđivanje novčanih podrški u poljoprivrednoj proizvodnji i procjene obima proizvodnje izraženih kroz obrasce periodičnih izvještaja u skladu sa Zakonom o statistici FBiH.																										
Izvori informacija	Evidencije Službe za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš, interna elektronska baza podataka	Podatak se bez napomene objavljuje u godišnjem biltenu Zavoda za informatiku i statistiku Kantona	Podatak se bez napomene objavljuje u godišnjem biltenu Federalnog zavoda za statistiku																								
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	Brojno stanje stoke je bazirano na osnovu godišnjih prijava za utvrđivanje novčanih podrški u poljoprivrednoj proizvodnji i procjene obima proizvodnje, te stoga ne predstavlja stvarno stanje jer ne postoji zvanični popis stoke i domaćih životinja.																										
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Vrsta stoke</th> <th colspan="3">Godina</th> </tr> <tr> <th>2008</th> <th>2009</th> <th>2010</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Broj goveda</td> <td>2.480</td> <td>2.650</td> <td>2.700</td> </tr> <tr> <td>Broj ovaca</td> <td>14.230</td> <td>17.750</td> <td>18.250</td> </tr> <tr> <td>Broj peradi</td> <td>69.380</td> <td>70.500</td> <td>98.000</td> </tr> <tr> <td>Broj košnica</td> <td>2.560</td> <td>2.660</td> <td>2.250</td> </tr> </tbody> </table> <p style="text-align: center;">Broj goveda na području općine Ilijaš po godinama</p>				Vrsta stoke	Godina			2008	2009	2010	Broj goveda	2.480	2.650	2.700	Broj ovaca	14.230	17.750	18.250	Broj peradi	69.380	70.500	98.000	Broj košnica	2.560	2.660	2.250
Vrsta stoke	Godina																										
	2008	2009	2010																								
Broj goveda	2.480	2.650	2.700																								
Broj ovaca	14.230	17.750	18.250																								
Broj peradi	69.380	70.500	98.000																								
Broj košnica	2.560	2.660	2.250																								
Ključna poruka / komentar indikatora	Evidentan je porast broja stoke i živine u , što se može povezati sa uvedenim poticajima od 2004 godine na svim nivoima (općinskom, kantonalnom i federalnom). Zabilježeni pad broja košnica je rezultat nepovoljnih uslova u pčelarskoj proizvodnji (nepovoljne vremenske prilike i pojava bolesti).																										

Indikator broj	2.9	OBLAST	Ekonomski i ruralni razvoj																					
		PODOBLAG	Ruralni razvoj																					
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	2.																						
	Strateški ciljevi	2.2., 2.4.																						
	Programi	2.2.1., 2.2.2., 2.4.1., 2.4.2.																						
	Projekti	2.2.1.2., 2.2.2.1., 2.2.2.2., 2.4.1.1., 2.4.2.2.																						
INDIKATOR	Iznos iskorištenih sredstava novčanih podrški za poljoprivredne proizvođače sa područja općine Ilijaš																							
Definisanje	Ukupan iznos iskorištenih sredstava novčanih podrški za poljoprivredne proizvođače sa područja općine Ilijaš je zbir iskorištenih sredstava iz budžeta FBiH, Kantona Sarajevo i općine Ilijaš.																							
Izvori informacija	Iznos iskorištenih sredstava novčanih podrški: Služba za privredu, finansije i investicije općine Ilijaš, interna elektronska baza	Iznos iskorištenih sredstava novčanih podrški: Ministarstvo privrede KS, Godišnji izvještaj o ostvarenim poticajima po općinama Kantona Sarajevo	Iznos izdvojenih sredstava novčanih podrški: Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH, Godišnji izvještaj o ostvarenim poticajima u poljoprivredi																					
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	Ovaj indikator se odnosi na ukupne poticaje za sve vidove poljoprivredne proizvodnje. U okviru općinskih podrški za 2008. godinu uključene su i prenešene obaveze iz 2007. godine. Indikator uključuje ukupne poticaje (redovna proizvodnja, investicije, novi zasadi...)																							
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Institucija</th> <th>2008. godina (KM)</th> <th>2009. godina (KM)</th> <th>2010. godina (KM)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Općina Ilijaš</td> <td>337.797,33</td> <td>309.552,00</td> <td>256.278,14</td> </tr> <tr> <td>Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo</td> <td>997.000,95</td> <td>1.100.000,00</td> <td>1.111.633,46</td> </tr> <tr> <td>Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH</td> <td>220.000,00</td> <td>580.000,00</td> <td>850.000,00</td> </tr> <tr> <td>U K U P N O :</td> <td>1,107.797,28</td> <td>1,989.552,00</td> <td>2,217.911,60</td> </tr> </tbody> </table>				Institucija	2008. godina (KM)	2009. godina (KM)	2010. godina (KM)	Općina Ilijaš	337.797,33	309.552,00	256.278,14	Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo	997.000,95	1.100.000,00	1.111.633,46	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH	220.000,00	580.000,00	850.000,00	U K U P N O :	1,107.797,28	1,989.552,00	2,217.911,60
Institucija	2008. godina (KM)	2009. godina (KM)	2010. godina (KM)																					
Općina Ilijaš	337.797,33	309.552,00	256.278,14																					
Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo	997.000,95	1.100.000,00	1.111.633,46																					
Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH	220.000,00	580.000,00	850.000,00																					
U K U P N O :	1,107.797,28	1,989.552,00	2,217.911,60																					

	<p style="text-align: center;">Iznos iskorištenih sredstava novčanih podrški za poljoprivredne proizvođače sa područja općine Ilijaš</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Iznos iskorištenih sredstava (KM)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2008</td> <td>1.554.797,28</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>1.989.552,00</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>2.217.911,60</td> </tr> </tbody> </table>	Godina	Iznos iskorištenih sredstava (KM)	2008	1.554.797,28	2009	1.989.552,00	2010	2.217.911,60
Godina	Iznos iskorištenih sredstava (KM)								
2008	1.554.797,28								
2009	1.989.552,00								
2010	2.217.911,60								
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>Uočljiv je trend povećanja obima ukupnih iskorištenih poljoprivrednih poticaja za cca 30 % zbog povećanja učešća poticaja sa kantonalnog i federalnog nivoa.</p> <p>Bitno je istaći da je tokom 2009. godine u korištenju općinskih poticaja uočen pad zahtjeva za poticanjem investicionih ulaganja, kakav trend je nastavljen i u 2010. g . što je proizvod globalne recesije i smanjene mogućnosti plasmana poljoprivrednih proizvoda.</p>								

Indikator broj	2.10	OBLAST	Ekonomski i ruralni razvoj																	
		PODOBLAST	Ekonomski razvoj																	
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi		Prioriteti	2., 3.																	
		Strateški ciljevi	2.1., 2.4., 3.2.																	
		Programi	2.1.1., 2.4.1., 2.4.2., 3.2.1.																	
		Projekti	2.1.1.1., 2.4.1.2., 2.4.2.1., 3.2.1.1.																	
INDIKATOR		% učešća izvoza općine Ilijaš u ukupno ostvarenom izvozu FBiH																		
Definisanje	% učešća općine Ilijaš u ukupnom ostvarenom izvozu FBiH je procentualno učešće vrijednosti roba i usluga izvezenih sa teritorije općine Ilijaš u ukupnoj vrijednosti roba i usluga izvezenih sa teritorije FBiH																			
Izvori informacija	Federalni zavod za programiranje podatke preuzeo od Uprave za indirektno oporezivanje BiH, posredovanjem vanjskotrgovinske komore BiH	Ukupno ostvaren izvoz roba i usluga iz FBiH , Ukupno ostvaren izvoz roba i usluga iz općine Ilijaš: Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, godišnja publikacija																		
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci																				
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Izvoz sa teritorije općine Ilijaš u KM</th> <th>Izvoz FBiH u KM</th> <th>% učešća izvoza općine Ilijaš u izvozu FBiH</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2008</td> <td>40,382.000,00</td> <td>4.726,756.000,00</td> <td>0,85</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>51,135.000,00</td> <td>3.786,298.000,00</td> <td>1,35</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>95,917.000,00</td> <td>4.871,245.000,00</td> <td>1,97</td> </tr> </tbody> </table>				Godina	Izvoz sa teritorije općine Ilijaš u KM	Izvoz FBiH u KM	% učešća izvoza općine Ilijaš u izvozu FBiH	2008	40,382.000,00	4.726,756.000,00	0,85	2009	51,135.000,00	3.786,298.000,00	1,35	2010	95,917.000,00	4.871,245.000,00	1,97
Godina	Izvoz sa teritorije općine Ilijaš u KM	Izvoz FBiH u KM	% učešća izvoza općine Ilijaš u izvozu FBiH																	
2008	40,382.000,00	4.726,756.000,00	0,85																	
2009	51,135.000,00	3.786,298.000,00	1,35																	
2010	95,917.000,00	4.871,245.000,00	1,97																	

	<p style="text-align: center;">Učešće izvoza općine Ilijaš u ukupnom ostvarenom izvozu Federacije BiH (%)</p> <table border="1" data-bbox="558 336 1324 761"> <thead> <tr> <th>Godine</th> <th>Učešće izvoza općine Ilijaš u izvozu FBiH (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2008</td> <td>0,85</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>1,35</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>1,97</td> </tr> </tbody> </table>	Godine	Učešće izvoza općine Ilijaš u izvozu FBiH (%)	2008	0,85	2009	1,35	2010	1,97
Godine	Učešće izvoza općine Ilijaš u izvozu FBiH (%)								
2008	0,85								
2009	1,35								
2010	1,97								
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>U proteklom periodu je značajan trend porasta izvoza roba i usluga sa teritorije općine Ilijaš, tako da u posljednje dvije godine u periodu 2008-2010. evidentiran je porast izvoza sa teritorije općine Ilijaš u procentu od čak 237,50%, dok je učešće općine Ilijaš u ukupnom izvozu FBiH povećano u istom periodu za 231,80%.</p> <p>Ovaj podatak je naročito značajan ako se uporedi sa porastom izvoza FBiH u istom periodu gdje je FBiH ostvarila povećanje izvoza roba i usluga za samo 3%, što govori da povećanje izvoza sa teritorije općine Ilijaš nije prouzrokovano općim porastom makroekonomskih aktivnosti u FBiH, odnosno pozitivnim efektom u privrednim kretanjima FBiH, već sposobnošću samih privrednih društava koja posluju na teritoriji Općine.</p>								

A1.3. Društveni razvoj (stanovništvo, obrazovanje i kvalitet života)

Indikator broj	3.1	OBLAST	Društveni razvoj																					
		PODOBLAST	Stanovništvo																					
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	2., 3.																						
	Strateški ciljevi	2.1., 3.4.																						
	Programi	2.1.1., 3.4.1.																						
	Projekti	2.1.1.1., 3.4.1.2.																						
INDIKATOR	Gustina naseljenosti																							
Definisanje	Gustina naseljenosti stanovništva pokazuje koliko stanovnika općine živi na jednom kvadratnom kilometru (1 km ²) površine općine. Predstavlja indikator koji se može uporediti sa repnim (npr. prosječno u zemlji). Obrazac za izračunavanje: Gustina naseljenosti stanovništva = Ukupan broj stanovnika na području općine (st) / ukupna površina općine (km ²)																							
Izvori informacija	Gustina naseljenosti stanovništva, Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, godišnja publikacija																							
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	Obrađeni podaci o gustini naseljenosti po godinama publikovani su u godišnjim publikacijama Federalnog zavoda za programiranje razvoja																							
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Gustina naseljenosti</th> <th>Broj stanovnika 2010. godine</th> <th>Površina km²</th> <th>Gustina (broj stanovnika/km²)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>FBiH</td> <td>2.337.660</td> <td>26.109,70</td> <td>89,50 st/km²</td> </tr> <tr> <td>Općina Ilijaš</td> <td>18.436</td> <td>308,60</td> <td>59,70st/km²</td> </tr> </tbody> </table>				Gustina naseljenosti	Broj stanovnika 2010. godine	Površina km ²	Gustina (broj stanovnika/km ²)	FBiH	2.337.660	26.109,70	89,50 st/km ²	Općina Ilijaš	18.436	308,60	59,70st/km ²								
	Gustina naseljenosti	Broj stanovnika 2010. godine	Površina km ²	Gustina (broj stanovnika/km ²)																				
FBiH	2.337.660	26.109,70	89,50 st/km ²																					
Općina Ilijaš	18.436	308,60	59,70st/km ²																					
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Gustina naseljenosti u općini Ilijaš (st/km²)</th> <th>Gustina naseljenosti u FBiH (st/km²)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2004</td> <td>49,50</td> <td>88,80</td> </tr> <tr> <td>2007</td> <td>56,90</td> <td>89,20</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>57,50</td> <td>89,10</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>58,50</td> <td>89,10</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>59,70</td> <td>89,50</td> </tr> <tr> <td>2011</td> <td>61,30</td> <td>n.d.</td> </tr> </tbody> </table>				Godina	Gustina naseljenosti u općini Ilijaš (st/km ²)	Gustina naseljenosti u FBiH (st/km ²)	2004	49,50	88,80	2007	56,90	89,20	2008	57,50	89,10	2009	58,50	89,10	2010	59,70	89,50	2011	61,30	n.d.
Godina	Gustina naseljenosti u općini Ilijaš (st/km ²)	Gustina naseljenosti u FBiH (st/km ²)																						
2004	49,50	88,80																						
2007	56,90	89,20																						
2008	57,50	89,10																						
2009	58,50	89,10																						
2010	59,70	89,50																						
2011	61,30	n.d.																						

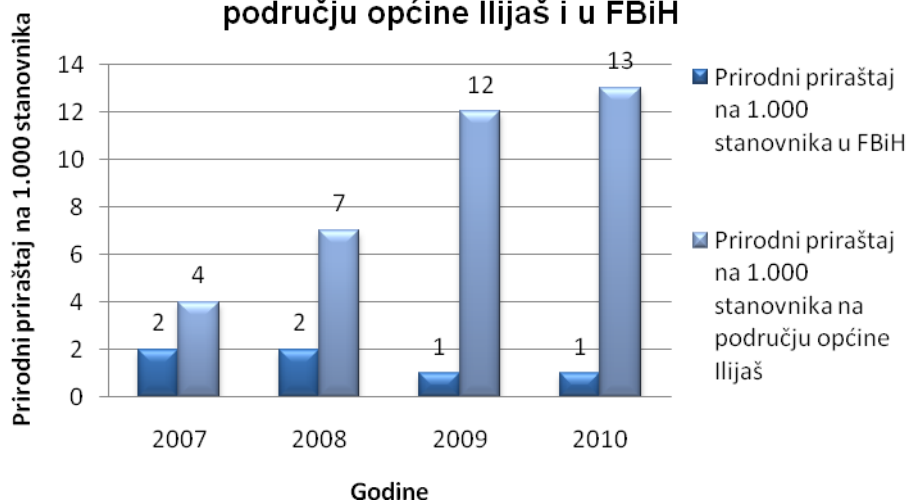
	<p style="text-align: center;">Uporedni pregled gustine naseljenosti u općini Ilijaš u odnosu na FBiH (st./km²)</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th>Godine</th> <th>Gustina naseljenosti u općini Ilijaš (st./km²)</th> <th>Gustina naseljenosti u FBiH (st./km²)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2004</td> <td>49,5</td> <td>88,8</td> </tr> <tr> <td>2007</td> <td>56,9</td> <td>89,2</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>57,5</td> <td>89,1</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>58,5</td> <td>89,1</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>59,7</td> <td>89,5</td> </tr> </tbody> </table>	Godine	Gustina naseljenosti u općini Ilijaš (st./km ²)	Gustina naseljenosti u FBiH (st./km ²)	2004	49,5	88,8	2007	56,9	89,2	2008	57,5	89,1	2009	58,5	89,1	2010	59,7	89,5
Godine	Gustina naseljenosti u općini Ilijaš (st./km ²)	Gustina naseljenosti u FBiH (st./km ²)																	
2004	49,5	88,8																	
2007	56,9	89,2																	
2008	57,5	89,1																	
2009	58,5	89,1																	
2010	59,7	89,5																	
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>U periodu 2004.-2010. godine uočljiv je permanentan porast gustine naseljenosti stanovništva na području općine Ilijaš, tako je u navedenom periodu evidentiran porast od 20,60%, dok u istom periodu na području FBiH trend porasta gustine naseljenosti je znatno niži i iznosi 0,078%.</p>																		

Indikator broj	3.2	OBLAST	Društveni razvoj
		PODOBLAST	Stanovništvo
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	3.	
	Strateški ciljevi	3.2., 3.3.	
	Programi	3.2.1., 3.3.1.	
	Projekti	3.2.1.2., 3.3.1.1.	
INDIKATOR	Prirodni priraštaj na 1.000 stanovnika		
Definisanje	<p>Prirodni priraštaj predstavlja razliku između broja živorođene djece i broja umrlih. Prirodni priraštaj na 1.000 stanovnika izračunavamo kada količnik prirodnog priraštaja i ukupnog broja stanovnika pomnožimo sa 1.000.</p> <p>Obrazac za izračunavanje:</p> <p>Prirodni priraštaj na 1.000 stanovnika = $[(\text{broj živorođene djece} - \text{broj umrlih}) / \text{ukupan broj stanovnika}] \times 1.000$</p>		
Izvori informacija	Za prirodni priraštaj, Federalni zavod za statistiku, Mjesečni statistički pregled po kantonima, mjesečna publikacija	Obrada podataka, prirodni priraštaj na hiljadu stanovnika, Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji u FBiH, godišnja publikacija	
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci			

Vrijednost/i indikatora (bazna/e)

Godina	Prirodni priraštaj u FBiH	Prirodni priraštaj u općini Ilijaš	Prirodni priraštaj na 1.000 stanovnika u FBiH	Prirodni priraštaj na 1.000 stanovnika u općini Ilijaš
2007	4.654	71	2	4
2008	4.077	119	2	7
2009	3.314	214	1	12
2010	2.587	242	1	13

Uporedni prikaz stope prorođnog priraštaja na području općine Ilijaš i u FBiH

Ključna poruka / komentar indikatora

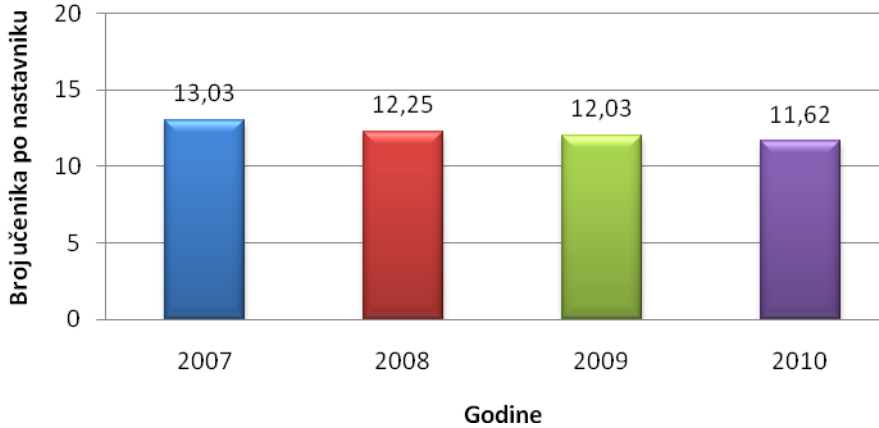
Stopa prirodnog priraštaja u općini Ilijaš u periodu 2007-2009 bilježi značajan porast, te se trend porasta nastavlja manjim intenzitetom u 2010. godini. U FBiH u periodu 2007.-2010. prirodni priraštaj stanovnika bilježi opadajući trend.

Indikator broj	3.3	OBLAST	Društveni razvoj
		PODOBLAST	Stanovništvo-obrazovanje
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi		Prioriteti	3.
		Strateški ciljevi	3.2., 3.3.
		Programi	3.2.1., 3.3.1.
		Projekti	3.2.1.1., 3.3.1.2.
INDIKATOR	Udio stanovnika sa završenom srednjom, višom i visokom spremom koji se nalaze na evidenciji Službe za zapošljavanje		
Definisanje	<p>Udio stanovnika sa završenom srednjom, višom i visokom spremom koji se nalaze na evidenciji Službe za zapošljavanje pokazuje procentualni udio nezaposlenog stanovništva u određenoj kategoriji edukovanosti (srednje, više, visoko obrazovanje) u odnosu na ukupan broj stanovnika.</p> <p>Obrazac za izračunavanje: $\text{Ukupno učešće u \%} = \frac{\text{br. nezaposlenih stanovnika u određenoj kategoriji edukovanosti (srednje, više, visoko obrazovanje)}}{\text{ukupan broj stanovnika}} \times 100$</p>		
Izvori informacija	Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo, Biro Ilijaš-Bilten Statistički mjesečni pregled, broj nezaposlenih po stepenu	Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, godišnja publikacija,	
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	Podaci se odnose na područje FBiH i Kantona Sarajevo za septembar 2011. godine, a u narednoj tabeli dati su podaci o udjelu stanovništva sa srednjom, višom i visokom školom na evidenciji Službe za zapošljavanje općine Ilijaš za septembar 2008., 2009. i 2010.godine.		

Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	Udio stanovništva sa srednjom, višom i visokom školom		FBiH	Kanton Sarajevo	Općina Ilijaš
	Broj stanovnika		2.337.660	436.572	18.436
	Sa srednjom školom	broj	82.535	19.668	1.026
	(nezaposleno stanovništvo sa SSS / ukupan broj stanovnika) x 100	%	3,53	4,51	5,57
	Sa višom školom	broj	4.459	883	23
	(nezaposleno stanovništvo sa VŠS / ukupan broj stanovnika) x 100	%	0,19	0,20	0,12
	Sa visokom školom	broj	12.676	5.998	179
	(nezaposleno stanovništvo sa VSS / ukupan broj stanovnika) x 100	%	0,54	1,37	0,97
	Udio stanovništva sa srednjom, višom i visokom školom na području općine Ilijaš		2008	2009	2010
	Broj stanovnika		17.738	18.048	18.436
	Sa srednjom školom	broj	820	922	1.003
	(nezaposleno stanovništvo sa SSS / ukupan broj stanovnika) x 100	%	4,62	5,11	5,44
	Sa višom školom	broj	20	22	24
	(nezaposleno stanovništvo sa VŠS / ukupan broj stanovnika) x 100	%	0,11	0,12	0,13
	Sa visokom školom	broj	85	129	179
(nezaposleno stanovništvo sa VSS / ukupan broj stanovnika) x 100	%	0,48	0,71	0,97	
Ključna poruka / komentar indikatora	<p>Općina Ilijaš u 2011. godini ima veći udio nezaposlenog stanovništva sa SSS u odnosu na FBiH i Kanton Sarajevo, a manji udio stanovništva sa VŠS.</p> <p>Udio nezaposlenih općine Ilijaš sa VSS je znatno veći u odnosu na Federaciju BiH, a manji u odnosu na Kanton Sarajevo.</p> <p>Posmatrajući obrazovnu strukturu nezaposlenih stanovnika općine Ilijaš u periodu 2008.-2011., možemo konstatovati da se konstantno povećava udio nezaposlenog stanovništva i sa SSS, VŠS i VSS, ali je najizraženije povećanje udjela stanovništva sa VSS, što upućuje na kontinuirano poboljšanje kvalifikacione strukture stanovništva, ali istovremeno i na problem velike nezaposlenosti.</p>				

Indikator broj	3.4	OBLAST	Društveni razvoj																																														
		PODOBLAST	Položaj žena																																														
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi		Prioriteti	3.																																														
		Strateški ciljevi	3.2., 3.3.																																														
		Programi	3.2.1., 3.3.1.																																														
		Projekti	3.2.1.1., 3.3.1.2.																																														
INDIKATOR		Nezaposlene žene prema stepenu stručnog obrazovanja																																															
Definisanje		Ovaj indikator pokazuje broj nezaposlenih žena u određenoj kategoriji edukovanosti (srednje, više, visoko obrazovanje) koje se nalaze na evidenciji Službe za zapošljavanje.																																															
Izvori informacija		JU "Služba za zapošljavanje KS", Bilten, statistički pregled, publikacija za mjesec decembar 2008, 2009. i 2010.godine																																															
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci		U Biltenu, statističkom pregledu, dati su konačni podaci o broju nezaposlenih žena prema stepenu stručnog obrazovanja. U tabeli za vrijednosti indikatora, nalaze se uporedni podaci za Kanton Sarajevo i općinu Ilijaš za mjesec decembar 2008., 2009. i 2010. godinu.																																															
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)		<table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Godina</th> <th colspan="3">2008.</th> <th colspan="3">2009.</th> <th colspan="3">2010.</th> </tr> <tr> <th>SSS</th> <th>VŠS</th> <th>VSS</th> <th>SSS</th> <th>VŠS</th> <th>VSS</th> <th>SSS</th> <th>VŠS</th> <th>VSS</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Kanton Sarajevo</td> <td>11.269</td> <td>597</td> <td>2.352</td> <td>11.990</td> <td>623</td> <td>3.143</td> <td>12.556</td> <td>590</td> <td>3.932</td> </tr> <tr> <td>Općina Ilijaš</td> <td>519</td> <td>6</td> <td>55</td> <td>581</td> <td>9</td> <td>88</td> <td>607</td> <td>7</td> <td>115</td> </tr> </tbody> </table> <p style="text-align: center;">Nezaposlene žene prema stepenu stručnog obrazovanja</p> <p style="text-align: center;">Stepen obrazovanja</p>									Godina	2008.			2009.			2010.			SSS	VŠS	VSS	SSS	VŠS	VSS	SSS	VŠS	VSS	Kanton Sarajevo	11.269	597	2.352	11.990	623	3.143	12.556	590	3.932	Općina Ilijaš	519	6	55	581	9	88	607	7	115
Godina	2008.			2009.			2010.																																										
	SSS	VŠS	VSS	SSS	VŠS	VSS	SSS	VŠS	VSS																																								
Kanton Sarajevo	11.269	597	2.352	11.990	623	3.143	12.556	590	3.932																																								
Općina Ilijaš	519	6	55	581	9	88	607	7	115																																								
Ključna poruka / komentar indikatora		Analizirajući vrijednosti indikatora uočljivo je kontinuirano povećanje broja nezaposlenih žena sa SSS, VŠS i VSS.																																															

Indikator broj	3.5	OBLAST	Društveni razvoj																					
		PODOBLAST	Obrazovanje																					
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	3.																						
	Strateški ciljevi	3.1., 3.3.																						
	Programi	3.1.3., 3.3.1.																						
	Projekti	3.1.3.1., 3.3.1.1.																						
INDIKATOR		Broj učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja na jednog nastavnika																						
Definisanje	<p>Ovaj indikator pokazuje broj učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja po jednom nastavniku.</p> <p>Obrazac za izračunavanje:</p> <p>Broj učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja na jednog nastavnika = Ukupan broj učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja / ukupan broj nastavnika u osnovnom i srednjem obrazovanju</p>																							
Izvori informacija	Podaci o ukupnom broju učenika u osnovnim i srednjim školama, Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, godišnja publikacija	Podaci o ukupnom broju nastavnika u osnovnim i srednjim školama, Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, godišnja publikacija																						
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci																								
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Broj učenika u osnovnim i srednjim školama na teritoriji općine Ilijaš</th> <th>Broj nastavnika u osnovnim i srednjim školama na teritoriji općine Ilijaš</th> <th>Broj učenika na jednog nastavnika u osnovnom i srednjem obrazovanju</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007</td> <td>3.024</td> <td>232</td> <td>13,03</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>2.917</td> <td>238</td> <td>12,25</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>2.817</td> <td>234</td> <td>12,03</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>2.766</td> <td>238</td> <td>11,62</td> </tr> </tbody> </table>				Godina	Broj učenika u osnovnim i srednjim školama na teritoriji općine Ilijaš	Broj nastavnika u osnovnim i srednjim školama na teritoriji općine Ilijaš	Broj učenika na jednog nastavnika u osnovnom i srednjem obrazovanju	2007	3.024	232	13,03	2008	2.917	238	12,25	2009	2.817	234	12,03	2010	2.766	238	11,62
Godina	Broj učenika u osnovnim i srednjim školama na teritoriji općine Ilijaš	Broj nastavnika u osnovnim i srednjim školama na teritoriji općine Ilijaš	Broj učenika na jednog nastavnika u osnovnom i srednjem obrazovanju																					
2007	3.024	232	13,03																					
2008	2.917	238	12,25																					
2009	2.817	234	12,03																					
2010	2.766	238	11,62																					

	<p style="text-align: center;">Broj učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja na jednog nastavnika</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th>Godine</th> <th>Broj učenika po nastavniku</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007</td> <td>13,03</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>12,25</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>12,03</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>11,62</td> </tr> </tbody> </table>	Godine	Broj učenika po nastavniku	2007	13,03	2008	12,25	2009	12,03	2010	11,62
Godine	Broj učenika po nastavniku										
2007	13,03										
2008	12,25										
2009	12,03										
2010	11,62										
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>U općini Ilijaš je u periodu 2007-2010 primjetan pad broja učenika na jednog nastavnika.</p> <p>Ovaj trend je prije svega posljedica smanjenja broja učenika, tako da je u periodu 2007-2010 broj učenika smanjen za 8,50 %, u istom periodu je povećan broj nastavnika, ali samo za 2,5%.</p> <p>U skladu sa navedenim kao posljedicu pozitivnog uticaja oba faktura, u kontekstu ovog indikatora, imamo pozitivan trend smanjenja broja učenika na jednog nastavnika u općini Ilijaš u periodu od 2007 do 2010. godine u procentu od 10,80%.</p> <p>Također, na pojavu smanjenja broja učenika na jednog nastavnika značajno utiču i malobrojna kombinovana odjeljenja u ilijaškim područnim školama.</p>										

Indikator broj	3.6	OBLAST	Društveni razvoj																					
		PODOBLAST	Obrazovno vaspitna																					
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi		Prioriteti	3.																					
		Strateški ciljevi	3.1.																					
		Programi	3.1.1., 3.1.3.																					
		Projekti	3.1.1.2., 3.1.3.2.																					
INDIKATOR		Korisna površina zatvorenog prostora osnovnih i srednjih škola u m² po učeniku																						
Definisanje		Indikator pokazuje korisnu površinu zatvorenog prostora obrazovne ustanove (m ²) po jednom učeniku. Obrazac za izračunavanje: Korisna površina zatvorenog prostora osnovnih i srednjih škola u m ² po učeniku = ukupna korisna površina zatvorenog prostora osnovnih i srednjih škola / ukupan broj učenika																						
Izvori informacija		Podaci o ukupnoj korisnoj površini zatvorenog prostora obrazovnih objekata i broju učenika osnovnih i srednjih škola dobiveni na zahtjev od Službe za društvene djelatnosti općine Ilijaš, podaci publikovani u Godišnjim programima rada škola, godišnja publikacija																						
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci		Podaci su preuzeti iz zvanične dokumentacije (Godišnji program rada škole) u posjedu Službe za društvene djelatnosti općine Ilijaš. Indikator je značajan za sagledavanje optimalnih uslova kvalitete pohađanja nastave i boravka u objektima obrazovno-vaspitnih ustanova. Potrebno je napomenuti da određene osnovne škole ("Hašim Spahić", "Podlugovi" i "Srednje" imaju veći broj područnih školskih objekata koji su "razasuti" po udaljenim, ruralnim područjima.																						
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)		<table border="1"> <thead> <tr> <th>Školska godina</th> <th>Broj učenika osnovnih i srednjih škola</th> <th>Ukupna korisna površina osnovnih i srednjih škola</th> <th>Korisna površina osnovnih i srednjih škola u m² po učeniku</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007/2008.</td> <td>3.024</td> <td>10.150</td> <td>3,36</td> </tr> <tr> <td>2008/2009.</td> <td>2.917</td> <td>10.150</td> <td>3,48</td> </tr> <tr> <td>2009/2010.</td> <td>2.817</td> <td>10.150</td> <td>3,60</td> </tr> <tr> <td>2010/2011.</td> <td>2.766</td> <td>10.150</td> <td>3,66</td> </tr> </tbody> </table>			Školska godina	Broj učenika osnovnih i srednjih škola	Ukupna korisna površina osnovnih i srednjih škola	Korisna površina osnovnih i srednjih škola u m ² po učeniku	2007/2008.	3.024	10.150	3,36	2008/2009.	2.917	10.150	3,48	2009/2010.	2.817	10.150	3,60	2010/2011.	2.766	10.150	3,66
Školska godina	Broj učenika osnovnih i srednjih škola	Ukupna korisna površina osnovnih i srednjih škola	Korisna površina osnovnih i srednjih škola u m ² po učeniku																					
2007/2008.	3.024	10.150	3,36																					
2008/2009.	2.917	10.150	3,48																					
2009/2010.	2.817	10.150	3,60																					
2010/2011.	2.766	10.150	3,66																					

	<p style="text-align: center;">Korisna površina zatvorenog prostora osnovnih i srednjih škola u m² po učeniku</p> <p style="text-align: center;">Školska godina</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th>Školska godina</th> <th>Korisna površina po učeniku (m²)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007/2008.</td> <td>3,36</td> </tr> <tr> <td>2008/2009.</td> <td>3,48</td> </tr> <tr> <td>2009/2010.</td> <td>3,60</td> </tr> <tr> <td>2010/2011.</td> <td>3,66</td> </tr> </tbody> </table>	Školska godina	Korisna površina po učeniku (m ²)	2007/2008.	3,36	2008/2009.	3,48	2009/2010.	3,60	2010/2011.	3,66
Školska godina	Korisna površina po učeniku (m ²)										
2007/2008.	3,36										
2008/2009.	3,48										
2009/2010.	3,60										
2010/2011.	3,66										
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>Uočljiv je porast korisne površine zatvorenog školskog prostora po učeniku, međutim ovaj porast nije rezultat ulaganja u izgradnju novih školskih kapaciteta, već je isključivo rezultat smanjenja broja učenika.</p>										

Indikator broj	3.7	OBLAST	Društveni razvoj																									
		PODOBlast	Zdravstvena zaštita																									
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi		Prioriteti	3.																									
		Strateški ciljevi	3.1.																									
		Programi	3.1.2.																									
		Projekti	3.1.2.1., 3.1.2.2., 3.1.2.3.																									
INDIKATOR		Broj stanovnika na jednog ljekara																										
Definisanje	<p>Broj stanovnika na jednog ljekara ukazuje na kvalitet zdravstvene zaštite stanovništva na području općine Ilijaš.</p> <p>Obrazac za izračunavanje:</p> <p>Broj stanovnika na jednog ljekara =</p> <p>ukupan broj stanovnika općine / ukupan broj ljekara angažovanih u zdravstvenim ustanovama općine Ilijaš</p>																											
Izvori informacija	Za broj stanovnika općine, Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, godišnja	Za broj stanovnika općine, Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, godišnja	Obrada podataka, Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, godišnja publikacija																									
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci																												
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Broj stanovnika općine Ilijaš</th> <th>Broj ljekara u općini Ilijaš</th> <th>Broj stanovnika općine Ilijaš na jednog ljekara</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2004</td> <td>15.414</td> <td>9</td> <td>1.713</td> </tr> <tr> <td>2007</td> <td>17.572</td> <td>14</td> <td>1.255</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>17.738</td> <td>14</td> <td>1.267</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>18.048</td> <td>17</td> <td>1.062</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>18.436</td> <td>17</td> <td>1.084</td> </tr> </tbody> </table>				Godina	Broj stanovnika općine Ilijaš	Broj ljekara u općini Ilijaš	Broj stanovnika općine Ilijaš na jednog ljekara	2004	15.414	9	1.713	2007	17.572	14	1.255	2008	17.738	14	1.267	2009	18.048	17	1.062	2010	18.436	17	1.084
Godina	Broj stanovnika općine Ilijaš	Broj ljekara u općini Ilijaš	Broj stanovnika općine Ilijaš na jednog ljekara																									
2004	15.414	9	1.713																									
2007	17.572	14	1.255																									
2008	17.738	14	1.267																									
2009	18.048	17	1.062																									
2010	18.436	17	1.084																									

	<p style="text-align: center;">Broj stanovnika općine Ilijaš na jednog ljekara po godinama</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th>Godine</th> <th>Broj stanovnika općine Ilijaš na jednog ljekara</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2004</td> <td>1713</td> </tr> <tr> <td>2007</td> <td>1255</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>1267</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>1062</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>1084</td> </tr> </tbody> </table>	Godine	Broj stanovnika općine Ilijaš na jednog ljekara	2004	1713	2007	1255	2008	1267	2009	1062	2010	1084
Godine	Broj stanovnika općine Ilijaš na jednog ljekara												
2004	1713												
2007	1255												
2008	1267												
2009	1062												
2010	1084												
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>U općini Ilijaš u posljednjih par godina uočljiv je pad broja stanovnika na jednog ljekara, dakle postoji pozitivan trend napredka u ovom procesu, međutim možemo sa sigurnošću konstatovati da je ipak na teritoriji općine Ilijaš i dalje nedovoljan broj ljekara, odnosno da je nepovoljan odnos broja stanovnika naspram broja ljekara.</p>												

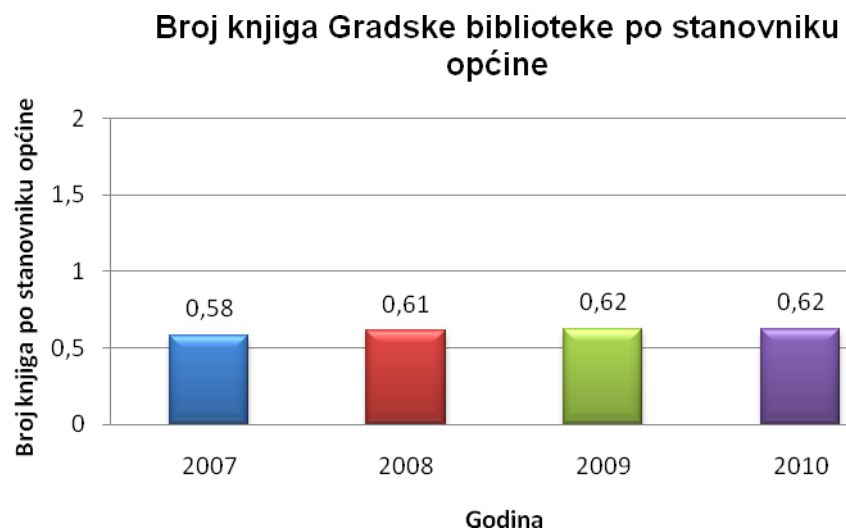
Indikator broj	3.8	OBLAST	Društveni razvoj																					
		PODOBLAST	Socijalna zaštita stanovništva																					
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	3.																						
	Strateški ciljevi	3.3., 3.4.																						
	Programi	3.3.1., 3.4.1.																						
	Projekti	3.3.1.1., 3.4.1.1.																						
INDIKATOR	Učešće korisnika socijalne zaštite u ukupnom stanovništvu (%)																							
Definisanje	<p>Učešće korisnika socijalne zaštite u ukupnom stanovništvu pokazuje procentualni udio korisnika socijalne zaštite u ukupnom stanovništvu općine.</p> <p>Obrazac za izračunavanje:</p> <p>Učešće korisnika socijalne zaštite u ukupnom stanovništvu=(broj korisnika socijalne zaštite/ ukupan broj stanovnika) x 100</p>																							
Izvori informacija	Podaci dobiveni na zahtjev od Službe za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica Općine Ilijaš. Struktura broja korisnika, interna elektronska baza podataka	Podaci dobiveni na zahtjev od JU Kantonalni centar za socijalni rad - Služba socijalne zaštite u Ilijašu	Struktura broja korisnika, interna baza	Za broj stanovnika općine Ilijaš: Federalni zavod za statistiku, mjesečni statistički bilteni																				
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	Vrsta socijalnih davanja i broj korisnika po vrsti socijalnog davanja u 2010. godini za koje rješenje izdaje općinska Služba za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica su detaljno obrazloženi u analizi stanja, tj. u poglavlju o socijalnoj zaštiti.																							
Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Broj korisnika socijalne zaštite</th> <th>Ukupan broj stanovnika</th> <th>Učešće korisnika socijalne zaštite u ukupnom stanovništvu (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007</td> <td>7.535</td> <td>17.572</td> <td>42,88</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>6.361</td> <td>17.738</td> <td>35,86</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>6.113</td> <td>18.048</td> <td>33,87</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>6.934</td> <td>18.436</td> <td>37,61</td> </tr> </tbody> </table>				Godina	Broj korisnika socijalne zaštite	Ukupan broj stanovnika	Učešće korisnika socijalne zaštite u ukupnom stanovništvu (%)	2007	7.535	17.572	42,88	2008	6.361	17.738	35,86	2009	6.113	18.048	33,87	2010	6.934	18.436	37,61
Godina	Broj korisnika socijalne zaštite	Ukupan broj stanovnika	Učešće korisnika socijalne zaštite u ukupnom stanovništvu (%)																					
2007	7.535	17.572	42,88																					
2008	6.361	17.738	35,86																					
2009	6.113	18.048	33,87																					
2010	6.934	18.436	37,61																					

	<p style="text-align: center;">Učešće korisnika socijalne zaštite u ukupnom stanovništvu (%)</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Godine</th> <th>Učešće korisnika socijalne zaštite (%)</th> <th>Učešće stanovnika koji ne koristi socijalnu zaštitu (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2007</td> <td>42,88%</td> <td>57,12%</td> </tr> <tr> <td>2008</td> <td>35,86%</td> <td>64,14%</td> </tr> <tr> <td>2009</td> <td>33,87%</td> <td>66,13%</td> </tr> <tr> <td>2010</td> <td>37,61%</td> <td>62,39%</td> </tr> </tbody> </table>	Godine	Učešće korisnika socijalne zaštite (%)	Učešće stanovnika koji ne koristi socijalnu zaštitu (%)	2007	42,88%	57,12%	2008	35,86%	64,14%	2009	33,87%	66,13%	2010	37,61%	62,39%
Godine	Učešće korisnika socijalne zaštite (%)	Učešće stanovnika koji ne koristi socijalnu zaštitu (%)														
2007	42,88%	57,12%														
2008	35,86%	64,14%														
2009	33,87%	66,13%														
2010	37,61%	62,39%														
<p>Ključna poruka / komentar indikatora</p>	<p>U strukturi vrste socijalne pomoći najveći broj korisnika je: dječijeg dodatka, novčane naknade za njegu i pomoć drugog lica, naknade za raseljena lica i izbjeglice, te subvencije za troškove grijanja.</p> <p>To upućuje na zaključak da u najugroženije kategorije stanovništva spadaju djeca, stara i bolesna lica i izbjegli i raseljeni.</p> <p>Što se tiče učešća korisnika socijalne zaštite u ukupnom stanovništvu uočljivo je smanjenje broja korisnika socijalne zaštite u periodu 2007-2009 godina, nakon čega dolazi do povećanja broja korisnika u 2010.godini, što se može povezati sa uticajem globalne recesije i krize.</p>															

Indikator broj	3.9	OBLAST	Društveni razvoj
		PODOBLAST	Obrazovanje
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	3.	
	Strateški ciljevi	3.3.	
	Programi	3.3.1.	
	Projekti	3.3.1.1., 3.3.1.2.	
INDIKATOR	Broj knjiga Gradske biblioteke po stanovniku općine		
Definisanje	<p>Broj knjiga Gradske biblioteke po stanovniku općine pokazuje koliko naslova knjižnog fonda Gradske biblioteke dolazi na jednog stanovnika općine i predstavlja odnos ukupnog broja naslova knjižnog fonda Gradske biblioteke i ukupnog broja stanovnika općine.</p> <p>Obrazac za izračunavanje:</p> <p>Broj knjiga Gradske biblioteke po stanovniku općine = broj naslova knjižnog fonda Gradske biblioteke / ukupan broj stanovnika općine</p>		
Izvori informacija	<p>Ukupan broj stanovnika općine, Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, godišnja publikacija</p>	<p>JU "Kulturno-sportski centar i radio Ilijaš", Podaci se dobivaju po upućenom zahtjevu, broj naslova knjižnog fonda Gradske biblioteke, inventurna lista</p>	
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	Podaci se odnose na područje općine Ilijaš.		

Vrijednost/i indikatora (bazna/e)

Broj knjiga Gradske biblioteke po stanovniku općine	Broj naslova knjižnog fonda Gradske biblioteke	Broj stanovnika	Broj knjiga Gradske biblioteke po stanovniku općine
2007	10.255	17.572	0,58
2008	10.770	17.738	0,61
2009	11.173	18.048	0,62
2010	11.329	18.436	0,62

Ključna poruka / komentar indikatora

Broj naslova knjižnog fonda Gradske biblioteke po stanovniku općine Ilijaš približno je isti u periodu od 2007.-2010. godine.

Zanimljivo je da po stanovniku općine dolazi nešto više od polovine jednog naslova, što nije afirmativno.

Razlozi trenutnog stanja nalaze se u činjenici da se vrlo malo ulaže u obogaćivanje knjižnog fonda. Naprimjer, u 2007.godini nabavljeno je 312 novih naslova, u 2008. godini 515, u 2009. godini 403, a u 2010. godini svega 156 naslova.

Indikator broj	3.10	OBLAST	Društveni razvoj
		PODOBLAST	Objekti društvene nadgradnje
Ciljevi, programi i projekti na koje se indikator odnosi	Prioriteti	2., 3.	
	Strateški ciljevi	2.3., 3.1., 3.4.	
	Programi	2.3.1., 3.1.1., 3.4.1.	
	Projekti	2.3.1.1., 2.3.1.2., 3.1.1.1., 3.1.1.2., 3.4.1.2.	
INDIKATOR	Broj stanovnika na jedan objekat društvenih, kulturnih i sportsko-rekreativnih aktivnosti		
Definisanje	<p>Iskazuje se kao tri pokazatelja i to kao broj stanovnika na jedan objekat društvenih, kulturnih i sportsko rekreativnih aktivnosti.</p> <p>Broj objekata prema svakoj kategoriji se određuje kao:</p> <p>Broj društvenih objekata – domova kulture i sličnih objekata;</p> <p>Broj kulturnih objekata (kino sala, pozorišta, izložbenih sala, i sl.);</p> <p>Broj sportsko rekreativnih objekata (stadiona, dvorana, terena plivališta, i sl.)</p>		
Izvori informacija	Podaci dobiveni na zahtjev od Službe za društvene djelatnosti općine Ilijaš, interna elektronska baza podataka o društvenim, kulturnim i sportsko-rekreativnim objektima	Ukupan broj stanovnika općine, Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, godišnja publikacija	
Napomene u vezi sa indikatorom – činjenice i podaci	<p>Na području općine Ilijaš u 2010.godini postojalo je 9 društvenih objekata (Domova kulture po Mjesnim zajednicama: Podlugovi, Ljubnići, Kadarići, Stari Ilijaš, Malešići, Ljubina, Srednje, Gajevi, Nišići).</p> <p>U sklopu JU „Kulturno-sportski centar i radio Ilijaš” postoji jedan objekat kulture u sklopu kojeg su: kino sala, biblioteka i čitaonica.</p> <p>Sportsko-rekreativni objekti su</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gradski nogometni stadion sa pomoćnim terenom i atletskom stazom (7.000 m²) i Nogometni stadion u Ljubinićima - (2 nogometna stadiona) • Gradska sportska dvorana (1.500 m²) • Fiskulturna sale u: OŠ „ Hašim Spahić” (150 m²), OŠ „ Podlugovi “ (240 m²), OŠ „Srednje” (384 m²), Perzijsko-bosanskom koledžu Lješevo (699 m²), Srednjoškolskom centru Ilijaš (130,5 m²) - (5 sala) • Asfaltne plohe ispred Osnovnih škola: „Hašim Spahić” „Podlugovi “, „Srednje”, ispred područne škole Malešići, otvoreno košarkaško i odbojkaško igralište ispred Srednjoškolskog centra Ilijaš, asfaltna ploha u MZ: Luka, Ljubina, Kamenica, Misoča, Lješevo, Srednje i D. Ivančići - (12 sportskih ploha) • Vanjska šahovska ploha na platou ispred KSC i Radio Ilijaša • Planinarski domovi: Bijambare i Ozren - (2 doma) 		

Vrijednost/i indikatora (bazna/e)	Godina	Broj stanovnika općine Ilijaš	Društvenih objekti		Objekti kulture		Sportsko-rekreativni objekti	
			Broj objekata	Broj stanovnika po objektu	Broj objekata	Broj stanovnika po objektu	Broj objekata	Broj stanovnika po objektu
			2006	17.533	9	1.948	1	17.533
2008	17.738	9	1.971	1	17.738	21	845	
2010	18.436	9	2.048	1	18.436	30	802	

Ključna poruka / komentar indikatora
<p>Broj stanovnika po društvenom objektu se proporcionalno povećava sa povećanjem ukupnog broja stanovnika, jer u ovom segmentu nije sagrađen niti jedan novi objekat.</p> <p>U toku je izgradnja dva društvena doma u MZ: Kamenica i Mrakovo.</p> <p>Broj stanovnika po objektu kulture također, proporcionalno se povećava sa povećanjem broja stanovnika i u bližoj budućnosti nisu planirane nove investicije u ovom segmentu.</p> <p>Kod sportsko rekreativnih objekata bilježimo pozitivan trend smanjenja broja stanovnika po sportsko-rekreativnom objektu jer se u ovoj oblasti znatno intervenisalo tj. sgrađen je značajan broj novih objekata.</p>

ANEKS 2: Lista potencijalnih projekata za period implementacije Strategije 2013.-2017.

Br o j	Projekat	Partneri za implementaciju	Period imp-lementacije	Iznos i izvor finansiranja (KM)	Indikatori	Status projekta
1	Ulazno izlazna saobraćajnica Srednje	Direkcija za ceste Kantona sarajevo Općina Ilijaš	2013-2017	Ukupno: 1,700.000,00 KM Direkcija za ceste KS: 1,600.000,00 KM Općina Ilija: 100.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj kilometara rekonstruisane putne mreže u toku jedne godine 	U početnoj fazi
2	Gasifikacija naselja Ilijaš Stari i Lješevo	Općina Ilijaš KJKP „Sarajevogas“ d.o.o., Sarajevo Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša	2013-2017	Ukupno: 900.000,00 KM Općina Ilijaš: 100.000,00 KM KJKP „Sarajevogas“ d.o.o., Sarajevo: 100.000,00 KM Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša: 700.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj prostornih jedinica po vrsti grijanja • Broj korisnika toplotne energije po vrsti goriva 	U početnoj fazi
3	Oplemenjivanje zelenih površina u urbanom dijelu općine Ilijaš	Općina Ilijaš Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša KJKP „Park“ d.o.o., Sarajevo	2013-2017	Ukupno: 200.000,00 KM Općina Ilijaš: 50.000,00 KM Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša: 130.000,00 KM KJKP „Park“ d.o.o., Sarajevo: 20.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj novozasađenih sadnica parkovskog drveta • Gustina naseljenosti 	U početnoj fazi
4	Sanacija klizišta Karašnica	Općina Ilijaš Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša	2013-2017	Ukupno: 600.000,00 KM Općina Ilijaš: 100.000,00 KM Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša: 500.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Godišnja vrijednost utrošenih sredstava u sanaciju klizišta godišnje • Broj saniranih klizišta na teritoriji općine Ilijaš 	U početnoj fazi
5	Zanatski centar Kamenica	Općina Ilijaš Potencijalni investitori	2013-2017	Ukupno: 500.000,00 KM Općina Ilijaš: 100.000,00 KM Potencijalni nvestitori: 400.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnikati • % učešća registrovanih nezaposlenih lica u broju radnoaktivnog stanovništva na teritoriji općine Ilijaš 	U početnoj fazi
6	Nabavka vozila za djecu sa posebnim potrebama	Općina Ilijaš Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo	2013-2017	Ukupno: 60.000,00 KM Općina Ilijaš: 10.000,00 KM Ministarstvo obrazovanja i nauke KS: 50.000,00 KM	<ul style="list-style-type: none"> • Broj djece sa posebnim potrebama koje koriste vozilo • % učešća korisnika socijalne zaštite • Broj učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja na jedno nastavnika 	U početnoj fazi

ANEKS 3: Pregled važećih strateških dokumenata

R.br.	Naziv strateškog dokumenta	Partneri na projektu	Projektovana vrijednost strategije (KM)	Izvori finansiranja (EU fondovi...)	Projektovani udio općine (KM)	Sprovedeni monitoring i evaluacija (datumi, dokumenti)
1.	Strategija razvoja općine Ilijaš zasnovana na poštivanju ljudskih prva 2007-2012	UNDP	31,038.228,00	Budžet općina Ilijaš, Kanton Sarajevo, UNDP, GAP, PEP International i dr.	35%	Na nivou Općine godišnji izvještaji o izvršenju akcionih planova Strategije, provedena evaluacija projekata koji su finansirani od strane donatora
2.	Lokalni ekološki akcioni plan (LEAP)	REC	Ukalkulisana u projektovanu vrijednost Strategije razvoja Općine	Budžet općine Ilijaš, Kanton Sarajevo, MAC, i dr.	N.P.	Sprovedena evaluacija projekata koji su finansirani od strane donatora
3.	Strategija prema mladima općine Ilijaš sa akcionim planom 2011-2013	GIZ	N.P.	Budžet općine Ilijaš, Kanton Sarajevo	N.P.	Predviđeni projekti su u fazi implementacije ili će biti implementirani u 2012. i 2013. godini

ANEKS 4: Pregled postojećih aktuelnih projekata, planiranih budžetom Općine, započelih u 2011. godini

Red. broj	Naziv projekta	Tip projekta (ekonomski razvoj...)	Partneri na projektu	Faza realizacije	Planirani rok završetka	Ukupni budžet projekta (KM)	Dosadašnji troškovi (KM)	Izvori finansiranja (Budžet, EU fondovi, ...)
1.	Izgradnja vodoopskrbnog sistema Vrutak	Infrastruktura, vodosnabdijevanje	Kanton Sarajevo, JKP „Vodostan” d.o.o., Ilijaš	Početna	31.12.2014.	500.000,00	10.000,00	Budžet općine Ilijaš, Budžet Kantona Sarajevo
2.	Uređenje korita rijeke Misoče	Infrastruktura, zaštita i unapređenje životne sredine	Kanton Sarajevo, JP „Slivovi rijeke save“	Završen	30.09.2011.	95.000,00	92.430,00	Budžet Kantona Sarajevo
3.	Sanacija klizišta Karaula i Ulištovići	Zaštita i unapređenje životne sredine	Kantonalni štab civilne zaštite	Realizacija u toku	31.12.2011.	24.000,00	20.000,00	Budžet općine Ilijaš
4.	Izgradnja fekalne kanalizacije Vlaškovo IV faza	Infrastruktura, zaštita i unapređenje životne sredine	Kanton Sarajevo	Realizacija u toku	31.12.2011.	20.000,00	0,00	Budžet općine Ilijaš
5.	Izgradnja fekalne kanalizacije Malešići II i III faza	Infrastruktura, zaštita i unapređenje životne sredine	Kanton Sarajevo	Realizacija u toku	31.12.2011.	110.000,00	0,00	Budžet općine Ilijaš
6.	Izgradnja fekalne kanalizacije Ljubinići VI faza	Infrastruktura, zaštita i unapređenje životne sredine	Kanton Sarajevo	Realizacija u toku	31.12.2011.	20.000,00	0,00	Budžet općine Ilijaš
7.	Izgradnja fekalne kanalizacije Luka I faza	Infrastruktura, zaštita i unapređenje životne sredine	Kanton Sarajevo	Realizacija u toku	31.12.2011.	50.000,00	0,00	Budžet općine Ilijaš

Red. broj	Naziv projekta	Tip projekta (ekonomski razvoj...)	Partneri na projektu	Faza realizacije	Planirani rok završetka	Ukupni budžet projekta (KM)	Dosadašnji troškovi (KM)	Izvori finansiranja (Budžet, EU fondovi, ...)
8.	Izgradnja društvenog doma u MZ Kamenica	Društveni razvoj	NVO „Odras“, Sarajevo	Realizacija u toku	31.12.2011.	170.000,00	150.920,00	Budžet općine Ilijaš, NVO „Odras“, Sarajevo
9.	Nabavka UZ aparata i opremanje prostorija Doma zdravlja Ilijaš	Društveni razvoj	Ministarstvo zdravstva KS, JU „Domovi zdravlja KS“	Završen	30.06.2011.	35.000,00	35.000,00	Budžet općine Ilijaš
10.	Izgradnja sportske plohe u Donjim Čevljanovićima	Društveni razvoj	MZ Srednje	Završen	31.08.2011.	13.000,00	11.997,00	Budžet općine Ilijaš
11.	Uređenje Gradskog stadiona u Ilijašu	Društveni razvoj	Nogometni klub Ilijaš	Završen	30.09.2011.	10.000,00	10.000,00	Budžet općine Ilijaš
12.	Pomoć u izgradnji vjerskih objekata	Društveni razvoj	Vjerske zajednice	Realizacija u toku	31.12.2011.	85.000,00	75.000,00	Budžet općine Ilijaš
13.	Izgradnja spomen obilježja Lješevo II faza	Društveni razvoj	Fond memorijala KS	Završen	31.05.2011.	24.000,00	22.209,00	Budžet općine Ilijaš, Budžet KS
14.	Uređenje spomen obilježja Luka	Društveni razvoj	Ministarstvo za boračka pitanja KS	Završen	30.10.2011.	15.000,00	12.636,00	Budžet općine Ilijaš
15.	Deminiranje groblja Haluge	Zaštita i unapređenje životne sredine	Štab civilne zaštite KS, MAC	Završen	30.09.2011.	5.000,00	5.000,00	Budžet općine Ilijaš
16.	Izgradnje vodovodne i kanalizacione mreže na	Infrastruktura, zaštita i unapređenje	JKP „Vodostan“ d.o.o., Ilijaš	Završen	30.09.2011.	10.000,00	9.000,00	Budžet općine Ilijaš JKP „Vodostan“ d.o.o.,

Red. broj	Naziv projekta	Tip projekta (ekonomski razvoj...)	Partneri na projektu	Faza realizacije	Planirani rok završetka	Ukupni budžet projekta (KM)	Dosadašnji troškovi (KM)	Izvori finansiranja (Budžet, EU fondovi, ...)
	lokalitetu Banovac	životne sredine						Ilijaš
17.	Proširenje lokalnih vodovodnih mreža Kamenica, Bioča, Gajevi i Ivančići	Infrastruktura	JKP „Vodostan“ d.o.o., Ilijaš, MZ	Završen	31.08.2011.	20.000,00	20.000,00	Budžet općine Ilijaš
18.	Rekonstrukcija objekta veterinarske ambulante u Srednjem	Ruralni razvoj	KJKP „Veterinarske stanice“, Sarajevo	Završen	31.07.2011.	35.000,00	35.000,00	Budžet općine Ilijaš
19.	Kupovina zemljišta za izgradnju stambenog-poslovnog kompleksa Banovac	Infrastruktura, Ekonomski razvoj	Ministarstvo stambenih poslova KS	Završen	30.11.2011.	267.150.,00	267.150,00	Budžet općine Ilijaš, Budžet KS
20.	Kupovina zemljišta za izgradnju sportskog terena MZ Mrakovo	Društveni razvoj	MZ Mrakovo	Završen	30.11.2011.	20.000,00	12.000,00	Budžet općine Ilijaš
21.	Kupovina zemljišta za industrijsku zonu „Luka“	Ekonomski razvoj	Ministarstvo privrede KS	Realizacija u toku	31.12.2011.	300.000,00	0,00	Budžet općine Ilijaš, Budžet KS
22.	Izgradnja objekta osnovne škole Stari Ilijaš	Društveni razvoj	Ministarstvo obrazovanja i nauke KS	Realizacija u toku	31.12.2012.	2.000.000,00	0,00	Budžet Kantona Sarajevo
23.	Izgradnja objekta ambulante Mrakovo I faza	Društveni razvoj	GAP, Projekat upravne odgovornosti	Realizacija u toku	31.12.2011.	155.000,00	122.887,00	Budžet općine Ilijaš, GAP

Red. broj	Naziv projekta	Tip projekta (ekonomski razvoj...)	Partneri na projektu	Faza realizacije	Planirani rok završetka	Ukupni budžet projekta (KM)	Dosadašnji troškovi (KM)	Izvori finansiranja (Budžet, EU fondovi, ...)
24.	Izgradnja javne rasvjete po planovima MZ	Infrastruktura	Zavod za izgradnju KS	Realizacija u toku	31.12.2011.	280.000,00	240.000,00	Budžet općine Ilijaš
25.	Izgradnja javne rasvjete u ruralnim područjima	Infrastruktura, ruralni razvoj	Projekat PEP International	Završen	31.07.2011.	35.000,00	34.893,00	Budžet općine Ilijaš
26.	Rekonstrukcija puta Gornja Misoča	Infrastruktura, zaštita i unapređenje životne sredine	MZ Misoča	Završen	31.07.2011.	35.000,00	32.450,00	Budžet općine Ilijaš
27.	Rekonstrukcija puta u Lješevu	Infrastruktura, zaštita i unapređenje životne sredine	MZ Lješevo	Završen	31.07.2011.	30.000,00	29.898,00	Budžet općine Ilijaš
28.	Rekonstrukcija puta u Malešićima	Infrastruktura, zaštita i unapređenje životne sredine	MZ Malešići, FBiH	Završen	31.07.2011.	63.000,00	62.528,00	Budžet općine Ilijaš, Budžet FBiH
29.	Rekonstrukcija puta Donja Karaula	Infrastruktura, zaštita i unapređenje životne sredine	MZ Stari Ilijaš, Ministarstvo prostornog uređenja KS, Direkcija za ceste KS	Završen	31.10.2011.	65.000,00	64.811,00	Budžet općine Ilijaš, Budžet KS

ANEKS 5: Odluka o imenovanju Komisije za izradu „Strategije održivog razvoja općine Ilijaš za period 2013.-2017.“

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO
OPĆINA ILIJAŠ

BOSNIA AND HERZEGOVINA
Federation of Bosnia and Herzegovina
CANTON SARAJEVO
MUNICIPALITY ILIJAS

OPĆINSKI NAČELNIK

Na osnovu člana 107. Statuta Općine Ilijaš-prečišćeni tekst ("Službene novine Kantona Sarajevo", br. 20/09), Općinski načelnik donosi:

ODLUKU o imenovanju Komisije za izradu „Strategije održivog razvoja općine Ilijaš za period 2013-2017“

Član 1.

Ovom odlukom imenuje se Komisija za izradu „Strategije održivog razvoja općine Ilijaš za period 2013-2017“ (u daljem tekstu: Komisija), određuje se njen sastav, mandat i zadaci kao i ostala pitanja vezana za rad Komisije.

Član 2.

Imenuje se Komisija koja se sastoji od 15 (petnaest) članova.
Komisija ima koordinate radnih grupa i koordinatora Komisije, koji su ujedno i članovi Komisije.

Član 3.

U Komisiju se imenuju:

1. Mirza Marukić, Općina Ilijaš; koordinator Komisije
2. Meliha Avdićbegović, Općina Ilijaš; koordinator radne grupe Životna sredina i infrastruktura
3. Merima Osmanović, Općina Ilijaš; koordinator radne grupe Ekonomski i ruralni razvoj
4. Sanja Zagorac-Jozić, Općina Ilijaš; koordinator radne grupe Društveni razvoj
5. Akif Fazlić, Općina Ilijaš; član
6. Zdravko Barić, Općina Ilijaš; član
7. Nijaz Spahić, Općina Ilijaš; član
8. Ferid Čurevac, Općina Ilijaš; član
9. Denis Kahrman; Kantonalna uprava za šumarstvo, Sarajevo; član
10. Haris Alić; Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, Univerzitet u Sarajevu; član
11. Saudin Mešetović, JKP "Vodostan", Ilijaš; član
12. Mirsad Kustura, JU OŠ "Hašim Spahić", Ilijaš; član
13. Benis Fazlić, JU "KSC i Radio Ilijaš"; član
14. Fikret Jonuz, JU "Dom Zdravlja", Ilijaš; član
15. Đenan Nožić, Biro za zapošljavanje Ilijaš; član

Ul. 126. Ilijaške brigade br. 6, tel. 580-620, 580-621
e-mail: o_ilijas@bih.net.ba

Rok za završetak izrade „Strategije održivog razvoja općine Ilijaš za period 2013-2017“ (u daljem tekstu: Strategija) je 31.12.2011. godine.

Član 5.

Mandat koordinatora Komisije, koordinatora radnih grupa i članova Komisije zbog mogućih izmjena i dopuna Strategije se nastavlja i toku njene implementacije, odnosno traje sve do završetka primjene Strategije.

Član 6.

Zadatak članova Komisije je da kroz radne sastanke (rad u grupama), te individualni rad prema povjerenom zadatku, prikupljaju i analiziraju relevantne podatke, predlažu mjere, ciljeve, projekte i aktivnosti iz oblasti svog profesionalnog djelovanja, a sve u cilju izrade Strategije prema predloženoj metodologiji u saradnji sa partnerskom organizacijom.

Član 7.

Zadatak koordinatora radnih grupa je direktna komunikacija sa koordinatorom Komisije za izradu Strategije, koordiniranje rada članova unutar radne grupe za koju su zaduženi, obavještanje članova radne grupe o terminima održavanja radionica, vođenje evidencije prisustva članova radne grupe, te zadaci na izradi Strategije kao što je navedeno za članove Komisije u članu 6. ove Odluke.

Član 8.

Zadatak koordinatora Komisije je direktna komunikacija sa partnerskom organizacijom, direktna komunikacija sa koordinatorima radnih grupa, obavještanje članova tima o terminima održavanja zajedničkih radionica za tri radne grupe, vođenje evidencije prisustva članova Komisije na zajedničkim radionicama, te zadaci na izradi Strategije kao što je navedeno za članove Komisije u članu 6. ove Odluke.

Član 9.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Broj: 01/2-28-2388/11

Ilijaš, 23.06.2011. godine

Općinski načelnik

Nusret Mašić, dipl.ecc

ANEKS 6: Odluka/Rješenje o monitoringu i evaluaciji

(ubaciti prije štampanja usvojene verzije Strategije)

ANEKS 7: Odluka/Rješenje o usvajanju Strategije održivog razvoja

(ubaciti prije štampanja usvojene verzije Strategije)

REGIONAL ENVIRONMENTAL CENTER

